

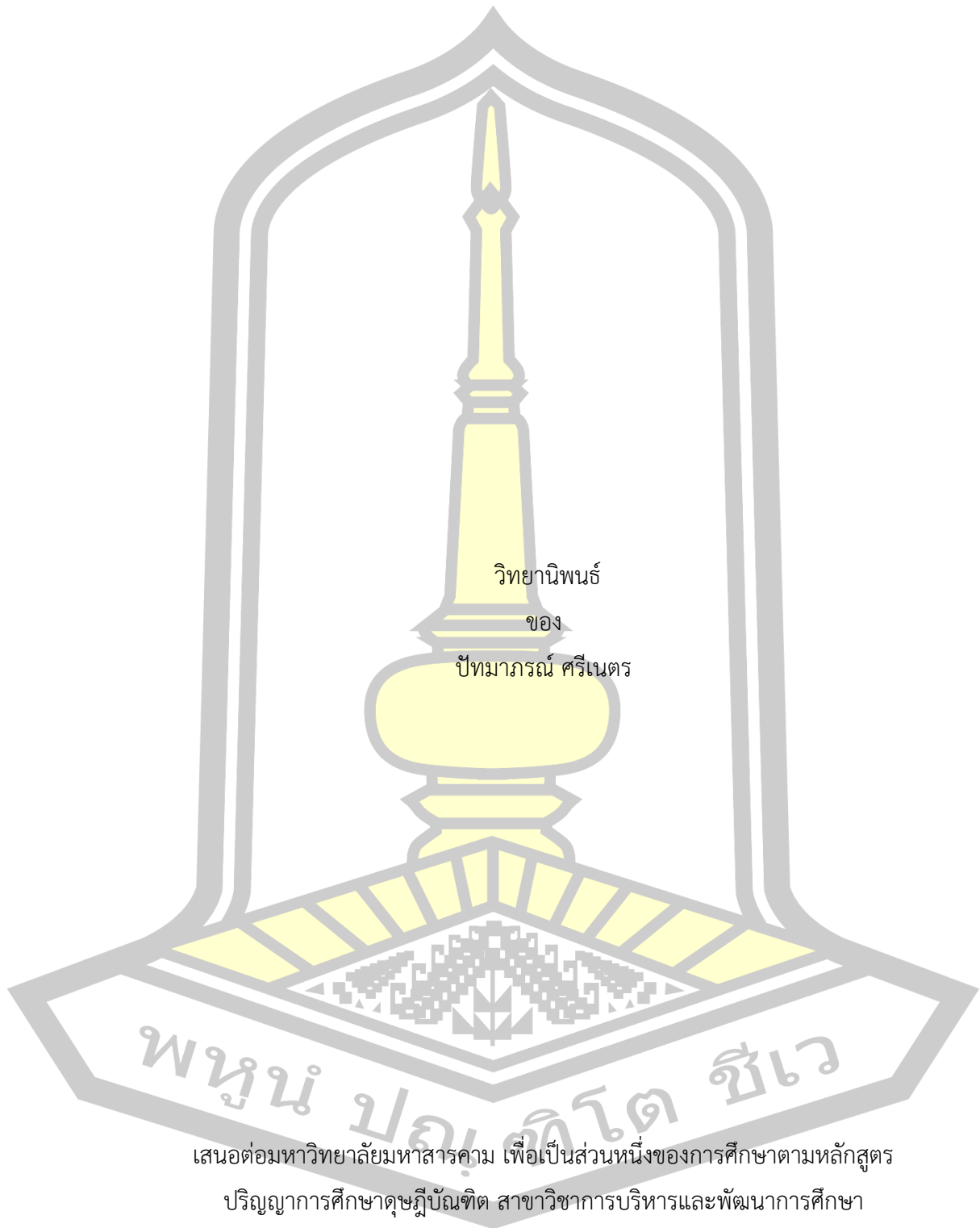
รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

วิทยานิพนธ์
ของ
ปัทมาภรณ์ ศรีเนตร

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาศึกษา
พฤษภาคม 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

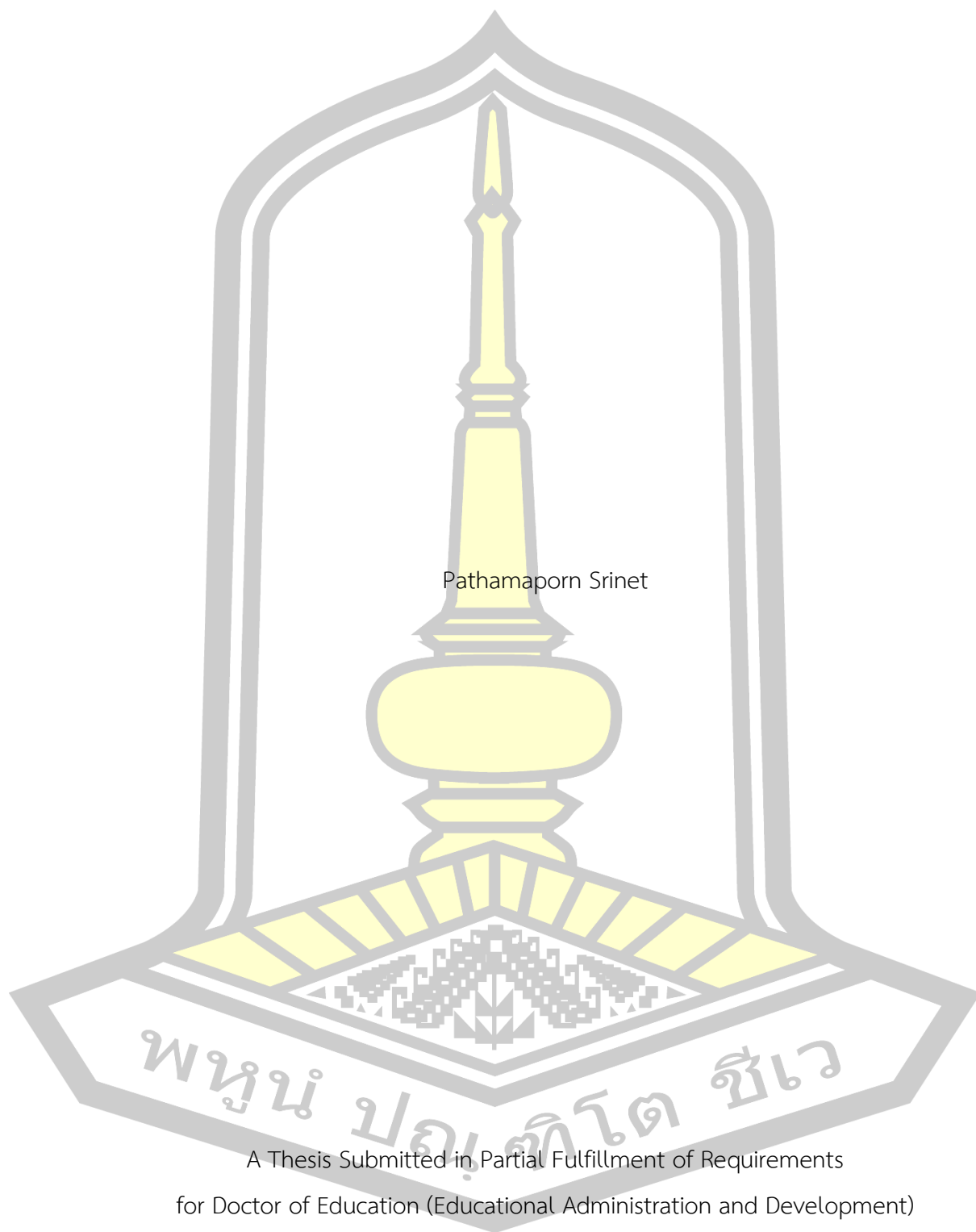

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา

พฤษภาคม 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Non-formal Education Models in Sub-district for Educational Quality Development

Pathamaporn Srinet

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Doctor of Education (Educational Administration and Development)

May 2021

Copyright of Maharakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางปัทมาภรณ์ ศรีเนตร
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุซงฎิบัณฑิต สาขาวิชา
การบริหารและพัฒนาการศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(รศ. ดร. ธรินธร นามวรรณ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รศ. ดร. สุวัฒน์ จุลสุวรรณ)

.....กรรมการ

(รศ. ดร. บุญชม ศรีสะอาด)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(ผศ. ดร. โกวิทย์ เทศบุตร)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญา การศึกษาดุซงฎิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา ของมหาวิทยาลัย
มหาสารคาม

.....
(รศ. ดร. พชรวิทย์ จันทร์ศิริ)

.....
(รศ. ดร. กริสน์ ชัยมูล)

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา		
ผู้วิจัย	ปัทมาภรณ์ ศรีเนตร		
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. สุวัฒน์ จุลสุวรรณ		
ปริญญา	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต	สาขาวิชา	การบริหารและพัฒนาการศึกษา
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีที่พิมพ์	2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา วิธีดำเนินการวิจัย ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ในการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปใช้ เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงาน คือ รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์ 3) แบบประเมิน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า

1. องค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มี 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย 12 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 2 ด้านการพัฒนาครู ประกอบด้วย 8 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 3 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย 8 ตัวบ่งชี้ ผลประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการสร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบว่า รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีองค์ประกอบของรูปแบบ 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ

ระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4) การประเมินผลการดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3. ผลการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : รูปแบบ, การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล, พัฒนาคุณภาพการศึกษา

TITLE	Non-formal Education Models in Sub-district for Educational Quality Development		
AUTHOR	Pathamaporn Srinet		
ADVISORS	Associate Professor Suwat Junsuwan , Ed.D.		
DEGREE	Doctor of Education	MAJOR	Educational Administration and Development
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2021

ABSTRACT

The purposes of this study were: 1) to study the elements of Non-formal Education in Sub-district for Education Quality Development. 2) to create the Non-formal Education Model in Sub-district for Education Quality Development. 3) to evaluation the forms of Non-formal Education Model in Sub-district for Education Quality Development. This study was divided ion to 3 phases; Phase 1, studied the elements of Non-formal Education in Sub-district for Education Quality Development. Phase 2, create the Non-formal Education Model in Sub-district for Education Quality Development. And phase 3, Performance evaluation of the Non-formal Education Model in Sub-district for Education Quality Development for propriety, feasibility and utility. Research instruments were Non-formal Education Model in Sub-district for Education Quality Development. Tools used in data collection; 1) questionnaire 2) interview 3) evaluation form. The statistics used in the data analysis as average, standard deviation.

The findings were as follows:

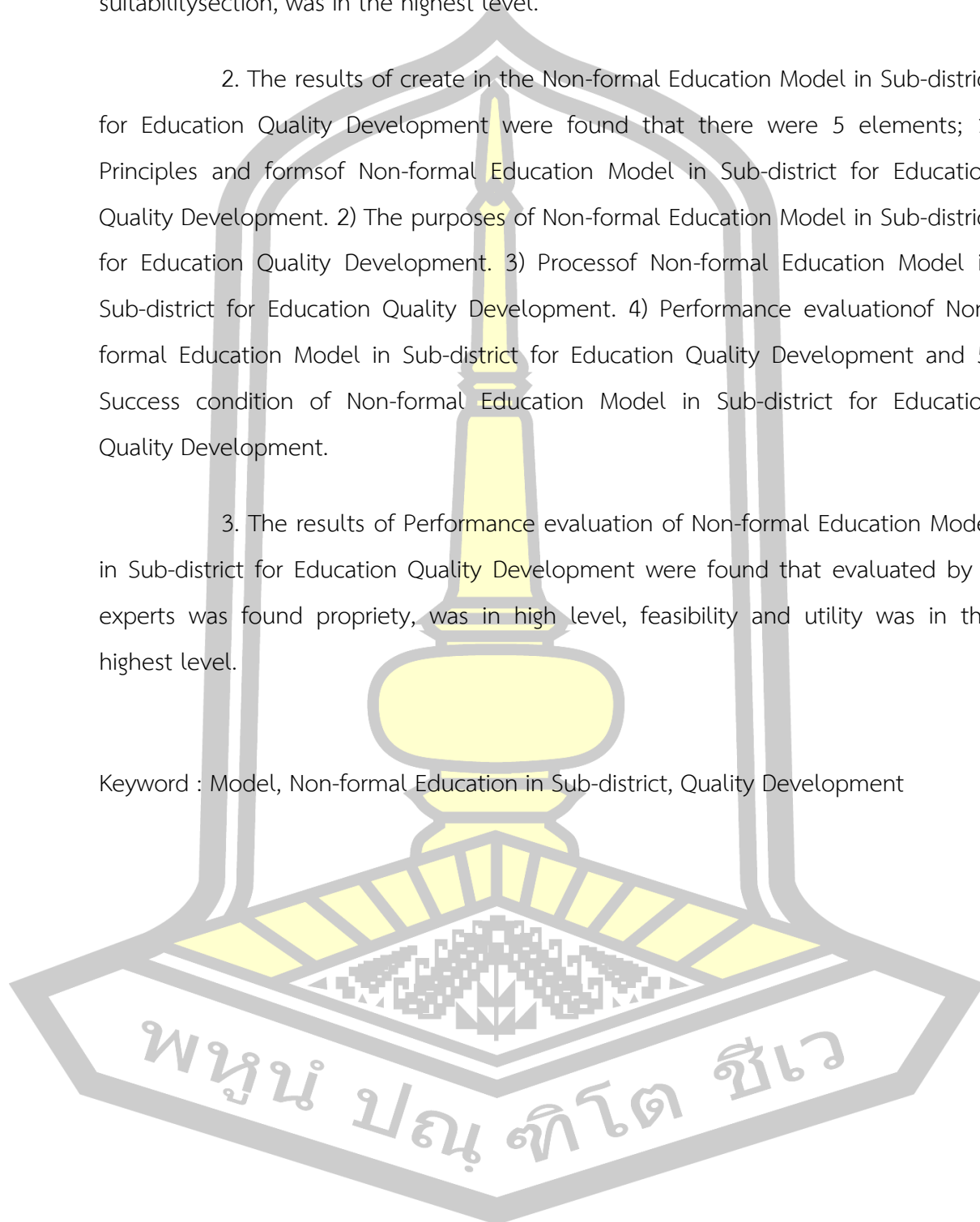
1. There were 3 elements of Non-formal Education in Sub-district for Education Quality Development; 1) Learning Management, there were 12 indicators. 2) Development of Teachers, there were 8 indicators. 3) Collaborating of Community,

there were 8 indicators. were found that evaluated by 9 experts was found that suitability section, was in the highest level.

2. The results of create in the Non-formal Education Model in Sub-district for Education Quality Development were found that there were 5 elements; 1) Principles and forms of Non-formal Education Model in Sub-district for Education Quality Development. 2) The purposes of Non-formal Education Model in Sub-district for Education Quality Development. 3) Process of Non-formal Education Model in Sub-district for Education Quality Development. 4) Performance evaluation of Non-formal Education Model in Sub-district for Education Quality Development and 5) Success condition of Non-formal Education Model in Sub-district for Education Quality Development.

3. The results of Performance evaluation of Non-formal Education Model in Sub-district for Education Quality Development were found that evaluated by 9 experts was found propriety, was in high level, feasibility and utility was in the highest level.

Keyword : Model, Non-formal Education in Sub-district, Quality Development

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก รongศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ จุลสุวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ขอขอบพระคุณกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รongศาสตราจารย์ ดร.ธรินธร นามวรรณ ประธานกรรมการสอบ รongศาสตราจารย์ ดร.บุญชม ศรีสะอาด ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกวิพัฒน์ เทศบุตร กรรมการสอบที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนช่วยแก้ไขทำให้การวิจัยครั้งนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือ รวมทั้งให้ข้อคิดเห็น และปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 ท่าน ที่ได้ประเมินองค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษารวมทั้งให้ข้อคิดเห็น ปรับปรุงแก้ไข และให้ข้อเสนอแนะ จนสามารถดำเนินงานวิจัยสำเร็จไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณะครู ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ กุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม ที่ให้ความร่วมมือสถานศึกษาต้นแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล

ขอขอบพระคุณกำลังใจจากครอบครัว ที่เป็นกำลังใจอันสำคัญยิ่งในการศึกษาในครั้งนี้จนประสบผลสำเร็จ ท้ายสุดนี้ขออุทิศให้กับคุณพ่อของผู้วิจัยด้วยความซาบซึ้งอย่างยิ่ง

ปัทมาภรณ์ ศรีเนตร

พนุน ปณ ทิโต ชีเว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฅ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพประกอบ.....	ท
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
คำถามการวิจัย.....	6
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	6
ความสำคัญของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
การบริหารการศึกษา.....	9
การจัดการศึกษานอกระบบ.....	18
แนวคิดการบริหารจัดการด้วยวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง.....	56
รูปแบบและการพัฒนารูปแบบ.....	61
บริบทการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล.....	73
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	85
งานวิจัยในประเทศ.....	85

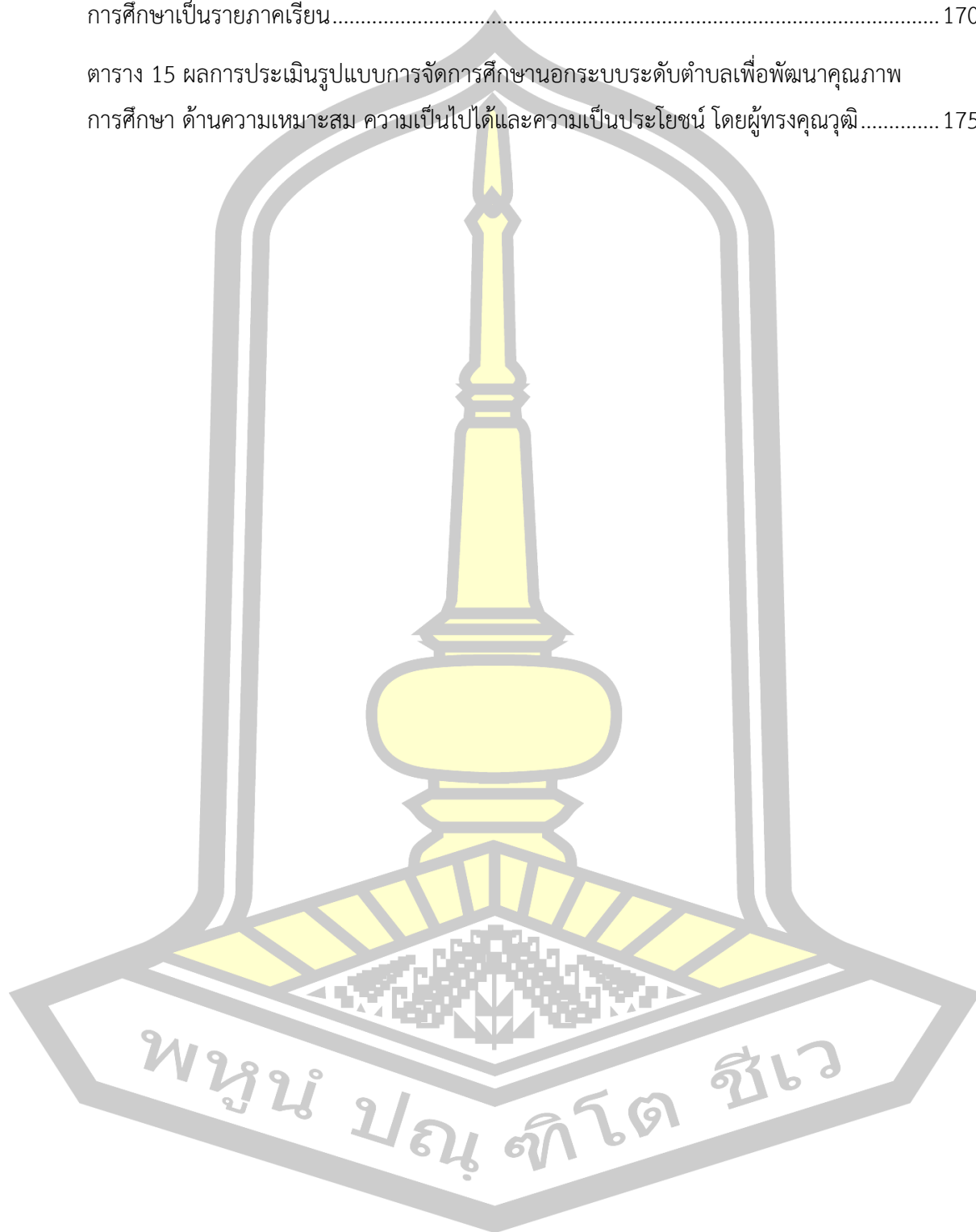
งานวิจัยต่างประเทศ.....	98
กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	100
บทที่ 3 วิธีดำเนินการ.....	103
ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา.....	105
ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา.....	109
ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา.....	111
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	115
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	115
ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	115
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	116
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	178
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	178
สรุปผล.....	178
อภิปรายผล.....	180
ข้อเสนอแนะ.....	184
บรรณานุกรม.....	186
ภาคผนวก.....	195
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ.....	196
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์.....	200
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	205
ภาคผนวก ง รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา.....	224
ประวัติผู้เขียน.....	261

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา.....	48
ตาราง 2 สรุปตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพ จำแนกตามองค์ประกอบ.....	54
ตาราง 3 ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ.....	119
ตาราง 4 ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการพัฒนาครู โดยผู้ทรงคุณวุฒิ.....	120
ตาราง 5 ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ.....	121
ตาราง 6 สังเคราะห์ผลการศึกษาศาสนสถานศึกษาต้นแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา กศน.ตำบลเหล่าใหญ่.....	129
ตาราง 7 สังเคราะห์ผลการศึกษาศาสนสถานศึกษาต้นแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา กศน.ตำบลท่าสว่าง.....	133
ตาราง 8 สังเคราะห์ผลการศึกษาศาสนสถานศึกษาต้นแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา กศน.ตำบลนาทราย.....	137
ตาราง 9 การพัฒนาหลักสูตรตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA.....	149
ตาราง 10 การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA.....	155
ตาราง 11 การใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA.....	161
ตาราง 12 การพัฒนาครูตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA.....	164
ตาราง 13 การมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA.....	167

ตาราง 14 การประเมินผลการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพ
การศึกษาเป็นรายภาคเรียน..... 170

ตาราง 15 ผลการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพ
การศึกษา ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ..... 175

สารบัญภาพประกอบ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 วงล้อเดมมิง.....	61
ภาพประกอบ 2 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	102
ภาพประกอบ 3 แสดงกระบวนการวิจัย.....	104
ภาพประกอบ 4 รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	145
ภาพประกอบ 5 ขั้นตอนการบริหารและพัฒนาหลักสูตร	148
ภาพประกอบ 6 ขั้นตอนการบริหารด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้.....	154
ภาพประกอบ 7 ขั้นตอนการบริหารการใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา	160
ภาพประกอบ 8 ขั้นตอนการบริหารด้านการพัฒนาครู.....	163
ภาพประกอบ 9 ขั้นตอนการบริหารด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	166
ภาพประกอบ 10 รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ...	174

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

นโยบายของรัฐบาลได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) เพื่อให้การพัฒนาประเทศมีความต่อเนื่องและมีแนวทางที่ชัดเจน โดยกำหนดวิสัยทัศน์ “ประเทศ มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีเป้าหมายให้ประเทศไทยเข้าสู่การเป็นประเทศที่มีรายได้สูงภายในปี 2579 ภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมไทยที่มีการพัฒนาอย่างมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน มีความเป็นธรรมใน สังคม ประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในภูมิภาคและโลก ระบบเศรษฐกิจดิจิทัลเข้มแข็งและเติบโตอย่าง มีคุณภาพ เศรษฐกิจและสังคมพัฒนาอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ระบบการบริหารภาครัฐ มีประสิทธิภาพ ทันสมัย รับผิดชอบ โปร่งใส ตรวจสอบได้และประชาชนมีส่วนร่วม คนไทยในอนาคต จึงต้องมีศักยภาพและร่วมกันพัฒนาประเทศ สามารถปรับตัวรองรับ บริบทการพัฒนาในอนาคต มีทักษะในการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง ภายใต้สังคมแห่งการเรียนรู้ที่ คนไทยสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่มีหลักการ สำคัญในการยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาค้นหาให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ ดีรับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณภาพ พัฒนาค้นหาช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคม ผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล อนุรักษ์ ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม โดยกำหนดยุทธศาสตร์ การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ เพื่อปรับเปลี่ยนให้คนในสังคมไทยมีค่านิยมตามบรรทัด ฐานที่ดีทางสังคม เตรียมคนในสังคมไทยให้มีทักษะในการดำรงชีวิตสำหรับโลกศตวรรษที่ 21 โดยมีเป้าหมายให้คนไทยได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสูงตามมาตรฐานสากลและสามารถเรียนรู้ด้วย ตนเองอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแผนบริหารราชการแผ่นดินที่ว่าด้วยคนไทยทุกคนได้รับการศึกษาที่ ดีมีคุณภาพและมาตรฐานสากล ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนตลอดชีวิต รวมทั้งเสริมสร้างสังคมแห่งการ เรียนรู้ ในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการก็ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาตอบสนองตาม นโยบายของรัฐบาล ดังนั้นการสร้างโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การยกระดับ

คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการพัฒนาขีดความสามารถของประเทศไทยโดยใช้ความรู้เป็นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

ประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ทั้งในส่วนที่เป็นแรงกดดันภายนอก จากกระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและแรงกดดันจากภายใน จากสภาวะการณ์และการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากร สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา ซึ่งเป็นกลไกหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อันเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ ระบบการศึกษาจึงต้องปรับเปลี่ยนให้สนองและรองรับความท้าทายดังกล่าว นอกจากนี้ระบบการศึกษาเองก็มีปัญหาหลายประการที่เกิดจากระบบ คุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษา กฎ ระเบียบและการบริหารจัดการที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งการดำเนินการจัดการศึกษาที่ไม่สนองตอบเป้าหมายการพัฒนาของประเทศ แม้ว่าตลอดระยะเวลาของการพัฒนาการศึกษาจะมีภาพความสำเร็จของการจัดการศึกษาปรากฏให้เห็น แต่ส่วนใหญ่เป็นผลสำเร็จในเชิงปริมาณมากกว่าเชิงคุณภาพ อาทิ การเพิ่มอัตราการเข้าเรียนของผู้เรียนในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาที่ใกล้เคียงหรือสูงกว่าระดับสากล จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่เพิ่มมากขึ้น การกระจายโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาผ่านนโยบายเรียนฟรี 15 ปีของรัฐ การผลิตและพัฒนากำลังคนระดับกลางที่เชื่อมโยงกับตลาดงานผ่านระบบการศึกษาแบบทวิภาคี โดยภาพรวมระบบการศึกษา ยังมีปัญหาด้านคุณภาพและมาตรฐานในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และการผลิตกำลังคนตามความต้องการของประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การศึกษาของประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 15 การศึกษามีสามรูปแบบคือ การจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมได้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็ผลการศึกษาจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การศึกษาอาชีพหรือจากประสบการณ์ทำงาน (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพทางการศึกษา (องค์การมหาชน), 2547)

เมื่อสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลง มนุษย์ก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง ให้สอดคล้องเข้ากับกรเปลี่ยนแปลงเพื่อการอยู่รอด การดำรงชีพอยู่อย่างมีความสุขในสังคม ทำให้วิถีการเรียนรู้ของมนุษย์เปลี่ยนแปลงเพื่อให้ทันกับความก้าวหน้าของความรู้ วิทยาการสมัยใหม่ การพัฒนาด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร ตลอดจนการพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐาน ทำให้เกิดความต้องการเรียนรู้อย่างกว้างขวางในแทบทุกกิจกรรมของสังคม วิถีการเรียนรู้ของคนจึงขยาย

ขอบเขตจากการศึกษาในระบบไปสู่การเรียนรู้จากการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ทำให้เกิดกิจกรรมการศึกษาและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย การศึกษานอกระบบจึงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์

การศึกษานอกระบบ Non-formal Education (NFE) ได้เกิดขึ้นครั้งแรกใน ปี ค.ศ. 1967 ในการประชุมของ UNESCO เรื่อง The World Educational Crisis ซึ่งได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบ หมายถึง “การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ แต่นอกกรอบของการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติ โดยมุ่งบริการให้คนกลุ่มต่าง ๆ ของประชากร ทั้งที่เป็นผู้ใหญ่และเด็ก” โดยเน้นการเรียนรู้ (Learning) ปี พ.ศ. 2551 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 โดยมีเหตุผลเพื่อให้มีกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ มีหลักการจัดการศึกษาให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน และให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รวมทั้งสถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัย รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ โดยเป็นการผสมผสานระหว่างการศึกษาทั้งสามรูปแบบ เพื่อให้สามารถพัฒนาการศึกษาและคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่าง โดยได้นิยามความหมายของการศึกษานอกระบบว่าเป็นกิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายและมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษาหรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551) เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าการศึกษานอกระบบเป็นการศึกษาที่อยู่คู่กับบุคคลได้ตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่จัดบริการให้แก่ประชาชนได้ทุกช่วงอายุ ตั้งแต่เด็กก่อนวัยเรียน เด็กและเยาวชนในวัยเรียนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาหรือไม่ได้ศึกษาต่อ กลุ่มผู้ทำงานแล้วที่จำเป็นต้องเพิ่มพูนความรู้ ไปจนถึงผู้สูงอายุที่ต้องการรับความรู้ข้อมูลข่าวสารมาใช้ในการปรับตัวในช่วงวัยสูงอายุอย่างเหมาะสม ตลอดจนการประกอบอาชีพหรือการทำงานอดิเรกที่เหมาะสมแก่วัยของผู้สูงอายุ นอกจากนั้นการศึกษานอกระบบยังเป็นการศึกษาที่ยืดหยุ่นในเรื่องระเบียบ กฎเกณฑ์ วิธีการจัดกิจกรรม สถานที่จัดกิจกรรม ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม วิธีการจัดกิจกรรมมีหลากหลายวิธีทั้งศึกษาแบบพบครูผู้สอนโดยตรงหรือศึกษาจากสื่อด้วยตนเอง การศึกษาหรือการเรียนรู้อาจจัดที่ศาลาวัด ในหมู่บ้าน สถานประกอบการ ระยะเวลาเรียนอาจจัดปรับเปลี่ยนได้ตามความพร้อมของผู้เรียน ผู้จัดกิจกรรมไม่จำเป็นต้องเป็นสถานศึกษา อาจจะเป็นหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ประสบผลสำเร็จในการประกอบอาชีพ เป็นต้น ซึ่งการยืดหยุ่นเหล่านี้เอื้อต่อสภาพการดำเนินชีวิตของบุคคลโดยเฉพาะในสภาวะการณ์ปัจจุบัน ดังนั้นจึงนับได้ว่าการศึกษา

นอกระบบมีส่วนอย่างมากที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ประชาชน
(สุมาลี สังข์ศรี, 2551)

เหตุผลการเปลี่ยนแปลงของสภาพบริบทของสังคมไทยด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและเทคโนโลยี จากนโยบายการปรับเปลี่ยนประเทศไปสู่ประเทศไทย 4.0 ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ประกอบกับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) และแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) ซึ่งมีแนวคิดการจัดการศึกษา (Conceptual Design) ยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษาประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) อีกทั้งยึดตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ประเด็นภายในประเทศ (Local Issues) อาทิ คุณภาพของคนทุกช่วงวัย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศ ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้และวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการเปิดทางให้ศึกษานอกระบบเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการจัดการศึกษา อีกทั้งด้านคุณภาพการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่ทำให้การจัดการศึกษานอกระบบต้องเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการเพื่อก้าวสู่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับเกียรติชัย พงษ์พานิชย์ (2554) ที่กล่าวว่า การปฏิรูปการศึกษารอบสองคราวนี้จะต้องคิดและปฏิรูปการศึกษานอกระบบให้มากขึ้น ควบคู่ไปกับการศึกษาในระบบและระบบโดยรวม ทั้งรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งเป็นแกนหลักนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิตและสังคมแห่งการศึกษา รวมถึงข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ที่สรุปผลการปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมาพบปัญหาที่ต้องเร่งปรับปรุงแก้ไขในด้านการศึกษานอกระบบ แม้ว่าจะมีความก้าวหน้าจากเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้มีเครื่องมือมากขึ้น แต่ยังขาดเนื้อหาและวิธีการที่เหมาะสมที่จะทำให้มีสัมฤทธิ์ผลตามที่ควร อีกทั้งยังขาดการปรับปรุงกฎระเบียบที่จะเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง

ปัจจุบันประเทศไทยให้ความสำคัญกับการยกระดับและการขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการศึกษานอกระบบ เพราะยังมีคนจำนวนมากที่ยังเข้าไม่ถึงการศึกษาในระบบ เนื่องจากข้อจำกัดบางประการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ หรือการที่ต้องเข้าสู่ภาคแรงงานก่อนวัยอันควร ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว และเพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษาเรียนรู้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพให้กับผู้ที่ขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน จึงได้มีการจัดตั้ง กศน.ตำบล ขึ้น

โดยให้มีฐานะเป็นหน่วยการจัดกิจกรรมการศึกษาเรียนรู้นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในระดับตำบล เพื่อให้ประชาชนในชุมชนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยมีภารกิจ เป็นทั้งศูนย์การเรียนรู้ จัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ หนังสือให้แก่คนในชุมชนที่สนใจ และศูนย์ข้อมูลข่าวสารชุมชนเป็นสถานที่ให้ชุมชนได้มาพบปะ เสวนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า กศน.ตำบล นั้นถูกตั้งขึ้นมา เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เป็นทางเลือกให้กับประชาชนที่อยู่ในชุมชนและท้องถิ่นอย่างแท้จริง (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2553 ก)

ปัจจุบันสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนของการศึกษานอกระบบยังคงมีปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินการหลายประการ อาทิ ด้านผู้เรียนไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมและเข้าร่วม กิจกรรมไม่ต่อเนื่อง เนื่องจากการประกอบอาชีพและภาระครอบครัว การขาดความสนใจใฝ่รู้ และไม่เห็นความจำเป็นของการศึกษาเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย ส่งผลให้ ไม่เข้าร่วมกิจกรรมและการออกกลางคัน ด้านภาคีเครือข่าย ได้แก่ การขาดความรู้ความเข้าใจ ที่แท้จริงเกี่ยวกับงานการศึกษานอกระบบ และแนวทางการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคม ส่งผลให้การดำเนินงานส่งเสริม สนับสนุนการศึกษานอกระบบไม่เป็นไปตามแนวทางและเจตนารมณ์ ที่กำหนดได้ ด้านบุคลากร ได้แก่ ข้าราชการครูมีจำนวนน้อยไม่สามารถปฏิบัติงานในความรับผิดชอบ ที่หลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัย, 2556 ก) นอกจากนี้การที่ครูมาทำหน้าที่ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระในการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังมีความไม่เหมาะสม กศน.ตำบล ซึ่งมีครู กศน.ตำบล เพียงคนเดียวที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบจำนวนมาก ทำให้ไม่มีเวลาพัฒนาตนเอง ส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานไม่ประสบ ผลสำเร็จเท่าที่ควร (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2556 ข)

จากปัญหาดังกล่าว จึงทำให้การจัดการศึกษานอกระบบในระดับตำบลไม่สามารถ ตอบสนองเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษานอกระบบที่ต้องมีความยืดหยุ่น สามารถพัฒนาผู้เรียน นอกระบบให้เกิดการเรียนรู้ได้จริง การจัดการศึกษานอกระบบในระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษายังไม่สามารถเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อคนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาได้ อย่างแท้จริง

คำถามการวิจัย

1. องค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษามือถือประกอบอะไรบ้าง
2. รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาควรเป็นอย่างไร
3. ผลการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
2. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
3. เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้องค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
2. ได้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สำหรับผู้ทำหน้าที่ในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล

พูน ปณ ทิโต ชีเว

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา

รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
มีองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการศึกษานอกระบบในระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) การจัดการกระบวนการเรียนรู้ 2) การพัฒนาครู และ 3) การมีส่วนร่วม
ร่วมของชุมชน

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มผู้ให้ข้อมูล
ตามความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

2.1 การศึกษาองค์ประกอบของการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพ
การศึกษา

2.1.1 ศึกษาองค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนา
คุณภาพการศึกษา สังเคราะห์และวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ
การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล

2.1.2 ประเมินตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ
จำนวน 9 คน จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2.2 การสร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพ
การศึกษา

2.2.1 ศึกษาการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพ
การศึกษา จากสถานศึกษาต้นแบบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล ได้มาจากการเลือกแบบ
เจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 3 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหาร
สถานศึกษา ครูและชุมชน

2.2.2 สร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพ
การศึกษา

2.3 ประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพ
การศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ประกอบด้วย
ด้านการบริหารสถานศึกษา การบริหารการศึกษา การประเมินผล ครู และชุมชน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา หมายถึง โครงสร้างและกระบวนการดำเนินงานที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ประกอบไปด้วย 1) หลักการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4) การประเมินผลการดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2. การสร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา หมายถึง การออกแบบรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้เกิดประสิทธิภาพในทางปฏิบัติ เน้นการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) มีส่วนร่วมในการออกแบบรูปแบบ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้ 1) ศึกษาองค์ประกอบ 2) ศึกษาสถานศึกษาดั้งเดิม 3) ร่างรูปแบบในเบื้องต้น 4) ประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5) ทบทวน ปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์

3. องค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประกอบไปด้วย

3.1 ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การดำเนินการหรือการจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนตามหลักการหรือทฤษฎีของผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถคิดเป็นและมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

3.2 ด้านการพัฒนาครู หมายถึง การพัฒนาครูให้มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพิ่มสมรรถนะด้านมาตรฐานวิชาชีพ และมีทักษะการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

3.3 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษานอกระบบ ร่วมสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษานอกระบบ โดยเชื่อมโยงกับบริบทของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. กระบวนการวงจรคุณภาพ หมายถึง วงจรพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นวิธีการทำงานที่ช่วยให้การทำงานเป็นไปอย่างมีระบบ ช่วยให้แก้ไขปัญหาและปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานให้ดีขึ้น การบริหารวงจรคุณภาพ PDCA ประกอบไปด้วย การวางแผน (Plan-P) การปฏิบัติ (Do-D) การตรวจสอบผลการปฏิบัติ (Check-C) และการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา (Act-A)

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

1. การบริหารการศึกษา
2. การจัดการศึกษานอกระบบ
  - 2.1 ความหมายและความสำคัญของการจัดการศึกษานอกระบบ
  - 2.2 แนวคิด ระเบียบ และกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบ
  - 2.3 องค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบ
3. แนวคิดการบริหารจัดการด้วยวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง
4. รูปแบบและการพัฒนารูปแบบ
5. บริบทการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ
7. กรอบแนวคิดของการวิจัย

การบริหารการศึกษา

การนำเสนอเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 หัวข้อ คือ 1) ความหมายของการบริหาร 2) ความหมายของการบริหารการศึกษา และ 3) หลักการบริหารการศึกษา ดังนี้

1. ความหมายของการบริหาร

ความหมายของการบริหารได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ ดังนี้
ถวิล เกื้อกูลวงศ์ (2546) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง การแก้ปัญหา ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย และนักบริหารคือนักแก้ปัญหาขององค์กร องค์กรแต่ละองค์กร ต่างก็มีปัญหาทั้งในด้านงาน ด้านงบประมาณ ด้านเวลา และด้านคน ซึ่งรวมถึงปัญหาทางสุขภาพ ร่างกายและจิตใจด้วย องค์กรจึงมีเรื่องเกี่ยวข้องกับการบริหารงาน บริหารคน บริหารเงิน บริหารเวลา บริหารร่างกายและบริหารจิตใจเป็นประจำ ถ้านักบริหารบุคคลใดสามารถบริหาร

สิ่งเหล่านี้ได้สำเร็จตามเป้าหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ ก็นับได้ว่าบุคคลนั้นเป็นนักบริหารที่มีความสามารถอย่างแท้จริง

พชรวิทย์ จันทรศิริสิริ (2554) ได้ให้ความหมายของการบริหาร หมายถึง การทำงานร่วมกับผู้อื่นในการกำหนดเป้าหมาย วางแผนการจัดสรรทรัพยากรและกำหนดเวลาในการทำงาน ได้แก่ ความสามารถวางแผนและการจัดตารางการทำงานเพื่อให้เป้าหมายขององค์กรบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดลำดับความสำคัญของงาน และมอบหมายความรับผิดชอบ ให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง และกำหนด จัดหา และจัดระบบทรัพยากรที่จำเป็นเพื่อให้สามารถทำงานได้สำเร็จ

สุธรรม ธรรมทัศนานนท์ (2554) ได้ให้ความหมายของการบริหาร หมายถึง กระบวนการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือของบุคคลและกลุ่ม โดยผู้บริหารเป็นผู้ต้องรับผิดชอบต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของงานที่เกิดขึ้น รวมทั้งการบริหารยังถือเป็นศาสตร์ที่มีวิทยาการสามารถเรียนรู้ได้ และเป็นทั้งศิลป์ที่มีลักษณะเกี่ยวกับการปฏิบัติ

กล่าวโดยสรุป การบริหาร หมายถึง กระบวนการทำงานของกลุ่มบุคคลให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กร มีการวางแผนการบริหารและจัดตารางการทำงาน เวลาในการทำงาน มีการมอบหมายความรับผิดชอบให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือของบุคคลและกลุ่มในองค์กร โดยผู้บริหารเป็นผู้ต้องรับผิดชอบต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของงานที่เกิดขึ้น

2. ความหมายของการบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษาเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2547) ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาไว้ 3 ลักษณะ โดยสรุปความหมายไว้ ดังนี้

การบริหารการศึกษา หมายถึง การทำงานร่วมกันของกลุ่มคนในการให้บริการทางการศึกษาแก่นักเรียน โดยทำให้เกิดความร่วมมือกันทั้งครู ผู้ปกครอง นักเรียน และประชาชนทั่วไป

การบริหารการศึกษา หมายถึง การใช้ทรัพยากรทางการบริหารให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อพัฒนาคุณภาพของพลเมือง โดยวิธีจัดการองค์การ การสั่งการ และการอำนวยความสะดวกตามนโยบายของรัฐ

การบริหารการศึกษา หมายถึง การนำ การควบคุมระบบ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการทั้งครู ผู้ปกครอง นักเรียน และประชาชนทั่วไป เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้บุคคลมีคุณลักษณะที่ดีตรงตามความต้องการของสังคม โดยการใช้กระบวนการต่าง ๆ และเทคนิควิธีที่หลากหลายทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน

บุญชม ศรีสะอาด และสุริทอง ศรีสะอาด (2552) ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาว่า เป็นกระบวนการและกิจกรรมที่ผู้บริหารขององค์การทางการศึกษาใช้ภาวะผู้นำในการระดมทรัพยากร และเทคนิคในการประยุกต์ศาสตร์และศิลป์ทางการบริหารมาใช้ในกิจการทางการศึกษา การพัฒนาองค์การทางการศึกษาและสมาชิกของสังคมให้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา มีความรู้ความสามารถในการเรียนรู้ การประกอบอาชีพและเป็นคนดีของสังคมตามเป้าหมายและนโยบายของประเทศ

กาญจน์ เรืองมนตรี และธรินธร นามวรรณ (2554) ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาว่า หมายถึง การบริหารกิจการทุกชนิดในสถานศึกษาหรือโรงเรียนที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพที่สุด

สุธรรม ธรรมทัศนานนท์ (2554) ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาว่า หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ และความเป็นคนดี และยังหมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลซึ่งอาจเป็นการดำเนินงานของครูใหญ่ร่วมกับครูน้อยในโรงเรียน อธิการบดีร่วมกับอาจารย์ในมหาวิทยาลัย รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการร่วมกับอธิบดีกรมต่าง ๆ และอาจารย์ในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และกลุ่มบุคคลเหล่านี้ต่างร่วมมือกันพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งสิ้น

สรุปได้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กระบวนการและกิจกรรมที่ผู้บริหารขององค์การทางการศึกษาใช้ภาวะผู้นำในการระดมทรัพยากร และเทคนิคในการประยุกต์ศาสตร์และศิลป์ทางการบริหารมาใช้ในกิจการทางการศึกษา การพัฒนาองค์การทางการศึกษาและพัฒนาคนให้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ

3. หลักการบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษาจะดำเนินงานโดยใช้กระบวนการซึ่งมีนักวิชาการศึกษาได้ให้แนวคิดไว้หลายอย่าง ดังนี้

รังสรรค์ มณีเล็ก (2547) ได้กล่าวถึง หลักการบริหารการศึกษาและได้สรุปเป็นประเด็น ดังนี้

1. การกระจายอำนาจเป็นการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้ประชาชน สำหรับประเทศไทยจะมีการกระจายอำนาจจากส่วนกลาง และเขตพื้นที่การศึกษาไปยังสถานศึกษา
2. การบริหารตนเอง สถานศึกษามีการตัดสินใจด้วยตนเองมากขึ้นภายใต้การบริหารเป็นองค์คณะบุคคล
3. การบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้เกี่ยวข้องสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและแผนร่วมตัดสินใจ ร่วมกำหนดหลักสูตรท้องถิ่น ร่วมคิด ร่วมทำ

4. ภาวะผู้นำแบบเกื้อกูล เป็นภาวะผู้นำที่เน้นการสนับสนุน และอำนวยความสะดวก

5. การพัฒนาทั้งระบบปรับปรุงโครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กรโดยการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบและได้รับความเห็นชอบรวมทั้งได้รับการสนับสนุนจากผู้เกี่ยวข้อง

6. ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้สถานศึกษาต้องพร้อมให้มีการตรวจสอบ เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

Cheng (1966) ได้ให้หลักการบริหารการศึกษาในโรงเรียน หรือใช้โรงเรียนเป็นฐานโดยทั่วไป ซึ่งประกอบด้วย

1. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากกระทรวงและส่วนกลางไปยังสถานศึกษาให้มากที่สุด โดยมีความเชื่อว่าโรงเรียนเป็นหน่วยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาของเด็ก

2. หลักการมีส่วนร่วม (Participation or Collaboration or Involvement) เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้มีส่วนร่วมได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตัดสินใจและร่วมจัดการ ศึกษาทั้งครู ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนศิษย์เก่า และตัวแทนนักเรียน การที่บุคคล มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น

3. หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน (Return Power to People) ในอดีตการจัดการศึกษาจะทำกันหลากหลาย บางแห่งก็ให้วัดหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นดำเนินการ ต่อมามีการรวมการจัดการศึกษาไปให้กระทรวงศึกษาธิการเพื่อให้เกิดเอกภาพและมาตรฐานทางการศึกษาแต่เมื่อประชาชนเพิ่มมากขึ้นความเจริญต่าง ๆ รุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว การจัดการศึกษาโดยส่วนกลางเริ่มมีข้อจำกัด เกิดความล่าช้าไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชนอย่างแท้จริงจึงต้องมีการคืนอำนาจให้ท้องถิ่นและประชาชนได้จัดการศึกษาเองอีกครั้ง

4. หลักการบริหารตนเอง (Self Managing) ในระบบการศึกษาทั่วไปมักจะกำหนดให้โรงเรียนเป็นหน่วยปฏิบัติตามนโยบายของส่วนกลาง โรงเรียนไม่มีอำนาจอย่างแท้จริงสำหรับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้นไม่ได้ปฏิเสธเรื่องการทำงานให้บรรลุเป้าหมายนั้นทำได้หลายวิธีการที่ส่วนกลางทำหน้าที่เพียงกำหนดนโยบายและเป้าหมายแล้วปล่อยให้โรงเรียนมีระบบการบริหารด้วยตนเอง โดยให้โรงเรียนมีอำนาจหน้าที่และรับผิดชอบในการดำเนินงาน ซึ่งอาจดำเนินการได้หลากหลาย ด้วยวิธีการที่แตกต่าง แล้วแต่ความพร้อมและสถานการณ์ของโรงเรียนผลที่ได้น่าจะมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิมที่ทุกอย่าง กำหนดมาจากส่วนกลางไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม

5. หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Cheek and Balance) ส่วนกลางมีหน้าที่กำหนด นโยบายและควบคุมมาตรฐานมีองค์กรอิสระทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพการบริหารและจัดการศึกษาเพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นไปตามกำหนดและเป็นตามนโยบายของชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ (2550) ได้กำหนดหลักการบริหารการศึกษาที่สำคัญไว้ดังนี้

1. มีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ อันได้แก่ความเป็นเอกภาพในการกำหนดนโยบายในการจัดการศึกษา มีมาตรฐานและทิศทางในการจัดการศึกษาเหมือนกัน โดยส่วนกลางกำหนดนโยบาย ให้คำปรึกษา ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษา

2. มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปสู่คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคลและการบริหารทั่วไปโดยคณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง

3. ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษาเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคล ชุมชน สถาบันสังคมต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมีการระดมทรัพยากรต่าง ๆ จากทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือแก้ไขปัญหาหรือหาแนวทางการพัฒนาการศึกษา เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงาน เงินทุน วัสดุ และอื่น ๆ เป็นต้น

Tracy (1990) ได้เสนอหลัก 10 ประการสำหรับการบริหารงานในองค์กร เพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพไว้ ดังนี้

1. การบอกให้ทราบถึงความรับผิดชอบแต่ละบุคคลคืออะไร
2. การให้อำนาจ บทบาทเท่ากับความรับผิดชอบแต่ละบุคคลคืออะไร
3. การกำหนดมาตรฐานการทำงาน
4. การสนับสนุน พัฒนา ฝึกอบรมตามที่ต้องการ
5. การให้ความรู้และข้อมูลสารสนเทศ
6. การสะท้อนผลงานให้ทราบ
7. การยอมรับในผลงานและความสำเร็จ
8. การให้ความเชื่อใจ
9. การยอมรับข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น
10. การให้เกียรติและนับถือ

Fayol (1980) ได้นำเสนอหลักการบริหารงาน 14 ประการ (Fayol's Fourteen Principles of Management) ซึ่งมีดังต่อไปนี้ คือ

1. การจัดแบ่งงาน (Division of Work) หลักการก็คือ การทำให้คนจำนวนมากที่ต้องมาทำงานร่วมกันได้มีการจัดแบ่งหน้าที่ตามความสามารถ หรือความเชี่ยวชาญพิเศษของแต่ละคน เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. การมีอำนาจหน้าที่ (Authority) ผู้จัดการต้องสามารถออกคำสั่งได้ สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทำให้คำสั่งที่ออกไปนั้นมีความถูกต้องและเกิดความรับผิดชอบควบคู่กันไป เมื่อใดที่มีการใช้อำนาจหน้าที่ เมื่อนั้นความรับผิดชอบก็ต้องติดตามไปด้วย

3. ความมีวินัย (Discipline) ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือพนักงานต้องเชื่อฟังและเคารพกฎเกณฑ์ขององค์กร การที่คนจะมีวินัยที่ดีนั้นเกิดจากความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ มีความเข้าใจที่ชัดเจนระหว่างฝ่ายจัดการและคนทำงาน ทั้งนี้ เมื่อมีการทำผิดกฎระเบียบขององค์กร ก็จะมีผลทำให้ได้รับโทษ

4. เอกภาพของสายบังคับบัญชา (Unity of Command) พนักงานหรือลูกจ้างทุกคนจะได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว สายบังคับบัญชาจะมีลักษณะเป็นทอด ๆ ไป แต่ละคนจะรู้ว่าใครคือเจ้านายของตน

5. เอกภาพในทิศทาง (Unity of Direction) แต่ละคนในกลุ่มกิจกรรมขององค์กรจะมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน รับแผนเดียว และจากหัวหน้าเดียว

6. ผลประโยชน์ของหมู่คณะจะต้องเหนือผลประโยชน์ส่วนตัว (Subordination of Individual Interests to the General Interests) คนที่เข้ามาทำงานในองค์กรนั้นจะต้องยอมรับว่า ผลประโยชน์ขององค์กรจะต้องมาเหนือผลประโยชน์ส่วนตัว

7. มีระบบค่าตอบแทนที่ยุติธรรม (Remuneration) คนงานแม้จะต้องเห็นผลประโยชน์ขององค์กรเหนือผลประโยชน์ส่วนตัว แต่องค์กรก็จะต้องทำหน้าที่จัดระบบค่าตอบแทนให้เหมาะสมแก่ความสามารถและเป็นไปอย่างยุติธรรม

8. ระบบการรวมศูนย์ (Centralization) การรวมศูนย์ในที่นี้หมายถึงระดับของการที่ผู้ใต้บังคับบัญชาจะมีส่วนในการตัดสินใจอย่างไร การจะกระจายอำนาจหรือรวมอำนาจเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ประเด็นจะอยู่ที่ว่าทำอย่างไรจึงจะรวมศูนย์ได้ในแต่ละกรณี แนวคิดนี้มองเห็นความจำเป็นขององค์กรที่ต้องมีศูนย์รวมอำนาจ

9. สายบังคับบัญชา (Scalar Chain) หมายถึง สายบังคับบัญชาจากระดับสูงลงมาสู่ระดับต่ำสุด สายการสื่อสารติดต่อก็คจะเป็นไปตามนี้ คือจะเป็นไปตามระดับชั้น อย่างไรก็ตามถ้าสายการบังคับบัญชาก่อให้เกิดการเสียเวลาล่าช้าก็ให้มีการข้ามชั้นตอนได้ และทั้งนี้ต้องเป็นข้อตกลงระหว่างส่วนงานที่เกี่ยวข้อง

10. ความเป็นระบบระเบียบ (Order) หมายความว่าถึง คนก็ดี หรือวัสดุอุปกรณ์ทั้งหลายก็ดีจะอยู่ในที่อันเหมาะสมในเวลาอันเหมาะสม ความเป็นระบบระเบียบนี้ในส่วนหนึ่งหมายความว่าถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น คนป่วยงาน ลางาน ก็สามารถมีคนทดแทนได้ เพราะมีความเป็นระบบทำให้รู้งานกัน

11. ความเท่าเทียมกัน (Equity) ในที่นี้ผู้เป็นหัวหน้าจะต้องมีการตอบสนองต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างมีเมตตา และยุติธรรม การใช้อำนาจของผู้บริหารจะเป็นไปด้วยหลักการ มิใช่จะทำอะไรได้ตามใจ

12. ความมั่นคง และสามัญฐานะของบุคลากร (Stability of Tenure of Personnel) ทั้งนี้โดยมองว่า การที่มีคนเปลี่ยนงานบ่อย ๆ นั้นจะทำให้งานไม่มีประสิทธิภาพ ฝ่ายบริหารควรวางแผนงานให้สามารถมีการทดแทนกำลังคนกันได้ เมื่อมีตำแหน่งว่างลง

13. การริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative) ผู้ใต้บังคับบัญชาจะสามารถมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ที่จะทำงานออกมาได้ในระดับที่สูง

14. วิญญาณแห่งหมู่คณะ (Esprit de Corps) การสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน มีความราบรื่น และความเป็นปึกแผ่น

Luther และ Urwick (1937) ได้กล่าวถึงหลักการบริหาร ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารการศึกษา ที่เรียกว่า POSDCORB 7 ประการ ดังนี้

1. Planning (P) หมายถึง การวางแผนหรือวางโครงการอย่างกว้าง ๆ ว่ามีงานอะไรบ้างที่จะปฏิบัติตามลำดับ วางแผนวิธีการปฏิบัติพร้อมด้วยวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติ นั้น ๆ ก่อนลงมือปฏิบัติการ

2. Organizing (O) หมายถึง การจัดรูปโครงการหรือเค้าโครงการของการบริหาร กำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่าง ๆ ของหน่วยงานให้ชัดเจน พร้อมทั้งกำหนดลักษณะและวิธีการติดต่อกัน

3. Staffing (S) หมายถึง การบริหารงานอันเกี่ยวกับตัวบุคคลหรือเจ้าหน้าที่ทุกประเภทของหน่วยงานตั้งแต่การแสวงหาคคนมาทำงานการบรรจุแต่งตั้งการฝึกอบรมและพัฒนาบุคคลที่จะบรรจุแต่งตั้งไว้แล้วการบำรุงขวัญการเลื่อนขั้น ตลอดจนการพ้นจากงานและบำรุงรักษาสภาพการทำงานที่ดีมีประสิทธิภาพให้คงอยู่ตลอดไป

4. Directing (D) หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการหลังจากได้วิเคราะห์และพิจารณาวางแผนงานโดยรอบคอบแล้ว รวมทั้งการติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งนั้น ๆ ในฐานะผู้บริหารเป็นผู้บังคับบัญชาในหน่วยงาน

5. Coordinating (Co) หมายถึง การประสานงานหรือสื่อสัมพันธ์หน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่าง ๆ ภายในองค์กรหรือสำนักงานใหญ่เพื่อก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกัน

6. Reporting (R) หมายถึง การเสนอรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาหรือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งเบื้องบนและเบื้องล่าง การเสนอรายงานทำให้ผู้บังคับบัญชาทราบความก้าวหน้าของงานทุกระยะสะดวกแก่การประสานงานกับหน่วยงานอื่น

7. Budgeting (B) หมายถึง การจัดทำงบประมาณการเงินการวางแผนหรือโครงการในการใช้จ่ายเงินการบัญชีและการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินหรือตรวจสอบบัญชีโดยรอบคอบ

ในปี ค.ศ. 1955 สมาคมผู้บริหารการศึกษาของอเมริกัน (The American Association of School Administrators) เรียกชื่อย่อว่า AASA ได้เห็นว่ากระบวนการบริหารการศึกษา AASA Model (PASCE) ประกอบด้วย (สุธรรม ธรรมทัศน์านนท์, 2554)

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนและกำหนดโครงการว่าจะทำอะไร

2. การจัดสรรทรัพยากร (Allocation) หมายถึง การสรรหาบุคคล วัสดุ อุปกรณ์ และปัจจัยเกื้อกูลที่จำเป็นต้องใช้หน่วยงานตามที่วางแผนไว้

3. การกระตุ้นหรือแรงเสริมการทำงาน (Stimulation) หมายถึง การให้กำลังใจและบำรุงขวัญแก่ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงด้วยดี

4. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การประสานงานให้ผู้ร่วมงานได้มีโอกาส พบปะประชุม สัมมนา แสดงความคิดเห็น ซักถาม เรื่องของหน่วยงานในขอบเขตตามวัตถุประสงค์และความมุ่งหมาย

5. การประเมิน (Evaluation) หมายถึง การประเมินผลงานเพื่อเป็นการตรวจสอบ ติดตามผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานและของผู้ปฏิบัติงานเพื่อทราบปัญหาข้อขัดข้องอันที่จะหาทางปรับปรุงแก้ไขในโอกาสต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง (Deming's Cycle : PDCA) เป็นกระบวนการแก้ไขปัญหตามแนวทางของวงจรเดมมิ่ง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Plan-P) จะครอบคลุมในเรื่องการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการแก้ไข และจัดทำแผนดำเนินงานในบรรดาองค์ประกอบทั้ง 4 ของวงจร PDCA นั้น ขั้นตอนการวางแผนเป็นเรื่องสำคัญที่สุด แต่ไม่ได้หมายความว่าไม่ว่าการดำเนินการในขั้นตอนที่เหลือจะเป็นอย่างไร ขอให้การวางแผนถูกต้องก็พอ แต่เนื่องจากทุกสิ่งทุกอย่างต้องอาศัยแผน ดังนั้นถ้าแผนไม่ดีเสียแล้วงานอื่นก็ไม่ดีด้วย ซึ่งถ้าแผนเดิมมีการวางแผนอย่างดีการแก้ไขก็มีน้อยและกิจกรรมต่าง ๆ ก็สามารถ

ดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า ในการจัดทำแผนจำเป็นจะต้องมีการระบุข้อจำกัดของทรัพยากรที่มีและผลที่มีต่อแผน เช่น ทรัพยากรมนุษย์ วัสดุดิบ และเงินทุน ระยะเวลาที่เกี่ยวข้อง และพิจารณาหาวิธีการที่เป็นไปได้ภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าว ถ้าเป็นไปได้ควรตรวจสอบความเป็นไปได้ในการผ่อนคลายข้อจำกัดดังกล่าวด้วย ควรมีการพิจารณาข้อเสนอต่าง ๆ ก่อนที่จะกำหนดเลือกใช้ข้อเสนอที่ดีที่สุดเป็นแผนปฏิบัติการในแผนควรกำหนดวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ เพื่อการตรวจสอบว่าแผนดังกล่าวมีการวางแผนที่ดี และมีการปฏิบัติตามอย่างถูกต้องการลงมือปฏิบัติ (Do-D) หลังจากจบจากการวางแผนแล้วก็เข้าสู่ขั้นตอนการปฏิบัติงานหรือดำเนินงานขั้นตอนต่าง ๆ ที่เสนอไว้ควรนำไปปฏิบัติเพื่อให้มั่นใจว่ามีการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ สิ่งที่ต้องคำนึงในขั้นตอนนี้คือ การสร้างความมั่นใจว่าผู้รับผิดชอบดำเนินงานตระหนักถึงวัตถุประสงค์ และความจำเป็นของงานอย่างถ่องแท้ ให้ผู้รับผิดชอบดำเนินงานตามแผน รับรู้เนื้อหาในแผนอย่างถ่องแท้ จัดให้มีการศึกษาหรือฝึกอบรมเพื่อดำเนินงานตามแผนและจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นตามที่กำหนด และเมื่อต้องการการตรวจสอบผลการปฏิบัติ (Check-C) เมื่อทำการตรวจสอบผลการดำเนินงานตามแผนเพื่อให้สามารถเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นและดำเนินการแก้ไขจนได้กระบวนการหรือวิธีการปฏิบัติงานที่สามารถกำหนดเป็นมาตรฐาน ควรมีการประเมินในสองด้านและเป็นอิสระซึ่งกันและกัน กล่าวคือ มีการดำเนินงานตามแผนอย่างถูกต้องหรือไม่ มีเนื้อหาของแผนมีสาระเพียงพอหรือไม่ ถ้าวัตถุประสงค์ของงานไม่บรรลุ นั้นหมายความว่าสภาพเงื่อนไขไม่เป็นไปตามข้างต้น เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องพิจารณาว่าอยู่ในกรณีใด เพราะการแก้ไขที่ต้องการในแต่ละข้อจะแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง และสุดท้ายเป็นการปฏิบัติตามผลการตรวจสอบหรือแก้ไข (Act-A) การปฏิบัติการใด ๆ ที่เหมาะสมตามผลลัพธ์ที่ได้จากขั้นตอนการตรวจสอบหากผลลัพธ์ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย จะต้องทำการปรับปรุงแก้ไขในกรณีผลลัพธ์เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ให้จัดทำเป็นมาตรฐาน ซึ่งเรียกขั้นตอนนี้ว่าการนำไปปฏิบัติและกำหนดเป็นมาตรฐาน ดังนั้น เมื่อก้าวโดยสรุปการพัฒนาคุณภาพการดำเนินงานต่าง ๆ จะต้องมีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาเสมือนเป็นวงล้อที่กำลังวิ่งขึ้นเนินที่แสดงให้เห็นถึงการเพิ่มขึ้นของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานนั้นคือ วงจรเดมมิงเป็นวิธีการทำงานที่ช่วยให้การทำงานเป็นไปอย่างมีระบบช่วยแก้ไขปัญหา และปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานให้ดีขึ้น (วรภัทร์ ภูเจริญ, 2541)

สรุปได้ว่า หลักการบริหารการศึกษามีหลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีองค์ประกอบหรือขั้นตอนสำคัญที่จะช่วยให้การบริหารบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยเลือกการบริหารโดยการนำแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวงจรคุณภาพของเดมมิง (Deming's Cycle : PDCA) เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และประสิทธิภาพในการดำเนินงานต่าง ๆ

การจัดการศึกษานอกระบบ

การนำเสนอเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบ ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 หัวข้อ คือ 1) ความหมายและความสำคัญของการศึกษานอกระบบ 2) แนวคิด ระเบียบ และกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบ และ 3) องค์ประกอบของการศึกษานอกระบบ ดังนี้

1. ความหมายและความสำคัญของการจัดการศึกษานอกระบบ

ในปัจจุบันการเรียนรู้ของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความก้าวหน้าขององค์ความรู้และวิทยาการสมัยใหม่ การพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและสังคมในโลยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ตลอดจนพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐาน (Knowledge-based Economy) ทำให้เกิดความต้องการการเรียนรู้อย่างกว้างขวางในแทบทุกกิจกรรมของสังคม วิธีการเรียนรู้ของคนจึงขยายขอบเขตจากการศึกษาในระบบไปสู่การเรียนรู้จากการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ทำให้เกิดกิจกรรมการศึกษาและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย การศึกษานอกระบบจึงมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์

การศึกษานอกระบบหรือ Non-formal Education (NFE) ได้เกิดขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1967 ในการประชุมของ UNESCO เรื่อง The World Educational Crisis ซึ่งได้นิยามการศึกษานอกระบบ หมายถึง “การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ แต่นอกกรอบของการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติ โดยมุ่งบริการให้คนกลุ่มต่าง ๆ ของประชากร ทั้งที่เป็นผู้ใหญ่และเด็ก” โดยเน้นการเรียนรู้ (Learning)

มีผู้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบไว้หลายท่าน ดังนี้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555 มาตรา 15 การศึกษานอกระบบ หมายถึง การจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดผลและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตร จะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2547)

สุมาลี สังข์ศรี (2551) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบ หมายถึง ประสบการณ์และกิจกรรมทางการศึกษาทุกรูปแบบที่จัดให้แก่ประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนทั้งหมด ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ประชากรก่อนวัยเรียน ประชากรที่อยู่ในวัยเรียนแต่พลาดโอกาสเข้าศึกษา

ในระดับต่าง ๆ และประชากรที่พ้นวัยเรียนในระบบโรงเรียนไปแล้วที่ต้องการความรู้เพิ่มเติม เช่น ประชากรวัยแรงงานจนถึงผู้สูงอายุ โดยไม่จำกัดวัย เพศ พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ ความสนใจ ฯลฯ โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้รับความรู้ทั้งในด้านความรู้ที่เป็นพื้นฐานแก่การดำรงชีวิต การอ่าน การเขียน ความรู้ทางด้านทักษะอาชีพและข่าวสารข้อมูลที่เป็นปัจจุบันในเรื่องต่าง ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและการปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม การศึกษาประเภทนี้มีความยืดหยุ่นในเรื่องระบบ ระเบียบ หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านอายุของผู้เรียน ระยะเวลาเรียน หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล สถานที่เรียน ผู้เรียนสามารถเข้าเรียนได้เมื่อมีความพร้อม หยุดเรียนได้เมื่อมีภาระจำเป็นและกลับมาเรียนใหม่ได้เมื่อต้องการ เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและสังคม หน่วยงาน ที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาประเภทนี้ไม่จำกัดเฉพาะ สถานศึกษา อาจจะเป็นหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

วิระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา (2551) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน คือ กิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นได้ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน โดยไม่มีรูปแบบที่แน่นอน จัดขึ้นตามความเหมาะสมและความต้องการของผู้เรียน ยึดหลักปรัชญาที่ว่า การศึกษาคือชีวิต ชีวิตคือการศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนให้พัฒนาตนเองได้มากที่สุด รู้จักใช้ความคิดตัดสินใจ รู้จักดึงศักยภาพของตนออกมาใช้ให้มากที่สุดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ช่วยตนเองมีอิสรภาพจากสิ่งแวดล้อมมากที่สุด

วรัรัตน์ อภินันท์กุล (2551) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non-formal Education) หมายถึง การศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (2551) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบหรือการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการพัฒนาจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและการประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคล และโดยส่วนใหญ่เป็นการจัดการศึกษาโดยสถาบันการศึกษานอกระบบโรงเรียน องค์กรและหน่วยงาน ซึ่งตลอดจนชุมชนที่มีภารกิจในด้านการจัดการศึกษาและการพัฒนาบุคลากร เช่น ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน มหาวิทยาลัยนอกระบบ โรงเรียนและวิทยาลัยที่จัด

หลักสูตรนอกระบบ รวมทั้งโรงงานและสถานประกอบการ มูลนิธิต่าง ๆ ที่จัดหลักสูตรการศึกษา นอกระบบร่วมกับสถานศึกษาหรือจัดโดยอิสระ เป็นต้น

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อรรถศาสตร์ พ.ศ. 2551 ระบุว่าการศึกษาตามนอกระบบ หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมาย ผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลา เรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลาย ตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้น และวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อรรถศาสตร์, 2551)

สรุปการศึกษานอกระบบเป็นกระบวนการจัดการศึกษาให้ผู้ที่ยอยู่นอกระบบ การศึกษา การจัดการศึกษามีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดผลและประเมินผล โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ในด้านพื้นฐานแก่การดำรงชีวิต ความรู้ทางด้านทักษะ การประกอบอาชีพและความรู้ด้านอื่น ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต มีคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ โดยเน้นการเพิ่ม ศักยภาพของผู้เรียนเพื่อให้ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้

การศึกษาที่ผ่านมามีข้อจำกัดหลายประการทำให้ประชาชนได้รับการเรียนรู้ ไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะผู้ยากจน ผู้อยู่ในชนบท ยังเป็นผู้ด้อยโอกาสและมีจำนวนมากในสังคมไทย แม้เขาจะพ้นวัยเรียนแล้วแต่จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิต และสามารถเผชิญกับ สภาพสังคม สิ่งแวดล้อมที่ปรับเปลี่ยนอยู่ทุกขณะ ได้อย่างเหมาะสม สิ่งที่จะช่วยให้บุคคลปรับตัว และเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงได้ก็คือการศึกษาหรือการเรียนรู้ เพราะการศึกษาหรือการเรียนรู้ จะช่วยให้บุคคลเกิดการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคม บุคคลควร ได้รับการศึกษาหรือมีโอกาสเรียนรู้ทุกช่วงวัยมิใช่เฉพาะช่วงวัยเรียนเท่านั้น

ครอพลีย์ และเดฟ (Cropley and Dave, 1978) กล่าวว่า การศึกษามีความ จำเป็นทุกช่วงชีวิตของบุคคล บุคคลควรได้รับการศึกษาทุกช่วงอายุตลอดชีวิตของเขา การศึกษา ไม่เพียงพอที่จะครอบคลุมความต้องการของชีวิตทั้งหมดได้ ช่วงชีวิตที่ยาวนานของบุคคลคือช่วงชีวิต หลังจากโรงเรียนไปแล้ว เพราะฉะนั้นการศึกษาจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของชีวิต การศึกษาที่สำคัญ แก่บุคคลมาก คือ การศึกษาจากภายนอกโรงเรียน

สมาลี สังข์ศรี (2551) การศึกษานอกระบบมีความยืดหยุ่นในเรื่องระบบ ระเบียบ หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะในด้านอายุของผู้เรียน ระยะเวลาเรียน หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล สถานที่เรียน ผู้เรียนสามารถเข้าเรียนได้เมื่อมีความพร้อม หยุดเรียนได้เมื่อมี

ภาระจำเป็นและกลับมาเรียนใหม่ได้เมื่อต้องการ เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและสังคม หน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาประเภทนี้ไม่จำกัดเฉพาะสถานศึกษา อาจจะเป็นหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบจะมีทั้งประชากรก่อนวัยเรียนและประชากรในวัยเรียน ซึ่งขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนด้วยข้อจำกัดต่าง ๆ รวมทั้งประชากรที่พ้นวัยเรียนไปแล้วหรือกลุ่มผู้ใหญ่ที่ต้องการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

2. แนวคิด ระเบียบ และกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบ

2.1 พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

พ.ศ. 2551 (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551) สรุปได้ดังนี้

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้ “การศึกษานอกระบบ” หมายความว่า กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตรวิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลาย ตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้นและมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษาหรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้ “ภาคีเครือข่าย” หมายความว่า บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และองค์กรอื่น รวมทั้งสถานศึกษาอื่นที่มีได้สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีส่วนร่วมหรือมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

มาตรา 5 เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา ให้บุคคลได้รับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ โดยให้บุคคลซึ่งได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปแล้วหรือไม่ก็ตามมีสิทธิได้รับการศึกษาในรูปแบบการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัยได้แล้วแต่กรณี

ทั้งนี้ตามกระบวนการและการดำเนินการที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 6 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ยึดหลักดังต่อไปนี้

(1) การศึกษานอกระบบ

(ก) ความเสมอภาคในการเข้าถึงและได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวางทั่วถึง เป็นธรรมและมีคุณภาพเหมาะสมกับสภาพชีวิตของประชาชน

(ข) การกระจายอำนาจแก่สถานศึกษาและการให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

มาตรา 7 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบ ให้ดำเนินการ เพื่อเป้าหมายในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาศักยภาพกำลังคน และสังคม ที่ใช้ความรู้และภูมิปัญญาเป็นฐานในการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความมั่นคงและคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ตามแนวทางการพัฒนาประเทศ

(2) ภาครัฐเครือข่ายเกิดแรงจูงใจและความพร้อมในการมีส่วนร่วม เพื่อจัดกิจกรรมการศึกษา

มาตรา 9 ให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้ความสำคัญแก่ผู้เกี่ยวข้องตามบทบาทและหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ผู้เรียน ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้และสามารถเลือกรับบริการได้หลากหลายตามความต้องการของตนเอง

(2) ผู้จัดการเรียนรู้สำหรับการศึกษานอกระบบและผู้จัดแหล่งการเรียนรู้ สำหรับการศึกษตามอัธยาศัย มีการดำเนินการที่หลากหลายตามศักยภาพเพื่อตอบสนอง ความต้องการของผู้เรียนโดยบูรณาการความรู้ ปุถุคฝังคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม

(3) ผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ซึ่งเป็นผู้ที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้เรียนและผู้จัดการ เรียนรู้มีการดำเนินการที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

มาตรา 10 เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องและภาคีเครือข่าย อาจดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่จำเป็นสำหรับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และการช่วยเหลือด้านการเงินเพื่อการจัดการศึกษานอกระบบ

(2) การจัดการศึกษา การพัฒนาวิชาการและบุคลากร การใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรเพื่อการศึกษา และการยกย่องประกาศเกียรติคุณสำหรับผู้จัดการเรียนรู้การศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

(3) สิทธิประโยชน์ตามความเหมาะสมให้แก่ผู้ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบ

(4) การสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนของการศึกษาตามอัธยาศัยสามารถเข้าถึงได้ตามความเหมาะสม

(5) ทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเพื่อให้บุคคลและชุมชนได้ เรียนรู้ตามความสนใจและความต้องการที่สอดคล้องกับความจำเป็นในสังคมของการศึกษาตาม

อัยาศัย หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการส่งเสริมและสนับสนุนตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 11 เพื่อประโยชน์ในการจัดและพัฒนาระบบการศึกษาตามอัยาศัยให้ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องร่วมมือกับภาคีเครือข่ายเพื่อดำเนินการในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) จัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเรียนรู้ เช่น แหล่งการเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสื่อและเทคโนโลยีที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้

(2) ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของภาคีเครือข่าย เพื่อให้เกิดความร่วมมือและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

(3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคีเครือข่าย ได้รับโอกาสในการจัดสรรทรัพยากรและเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อการดำเนินงาน

มาตรา 14 ให้มีสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยขึ้นในสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ เรียกโดยย่อว่า “สำนักงาน กศน.” โดยมีเลขาธิการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัย เรียกโดยย่อว่า “เลขาธิการ กศน.” ซึ่งมีฐานะเป็นอธิบดีและเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ พนักงานและลูกจ้าง และรับผิดชอบการดำเนินงานของสำนักงาน สำนักงานมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) เป็นหน่วยงานกลางในการดำเนินการ ส่งเสริม สนับสนุนและประสานงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยและรับผิดชอบงานธุรการของคณะกรรมการ

(2) จัดทำข้อเสนอแนะ นโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนและมาตรฐานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยต่อคณะกรรมการ

(3) ส่งเสริม สนับสนุนและดำเนินการพัฒนาคุณภาพทางวิชาการ การวิจัย การพัฒนาหลักสูตรและนวัตกรรมทางการศึกษา บุคลากรและระบบข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัย

(4) ส่งเสริม สนับสนุนและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การเทียบโอน ความรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา

(5) ส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และองค์กรอื่นรวมตัวกันเป็นภาคีเครือข่าย เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัย

(6) จัดทำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์เครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สถานีวิจัยโทรทัศน์เพื่อการศึกษา วิจัยชุมชน ศูนย์วิทยาศาสตร์

เพื่อการศึกษา ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและแหล่งการเรียนรู้อื่น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่องของประชาชน

(7) ดำเนินการเกี่ยวกับการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

(8) ปฏิบัติงานอื่นใดตามพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นที่บัญญัติให้เป็น อำนาจหน้าที่ของสำนักงาน หรือตามที่รัฐมนตรีมอบหมาย

มาตรา 18 ให้สถานศึกษาทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน ประสานงาน และจัดการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยร่วมกับภาคีเครือข่าย การดำเนินงานของสถานศึกษาตาม วรคหนึ่ง อาจจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นหน่วยจัดกิจกรรมและสร้างกระบวนการเรียนรู้ของ ชุมชนก็ได้การจัดตั้ง ยุบ เลิก รวม การกำหนดบทบาท อำนาจและหน้าที่ของสถานศึกษาตามวรรค หนึ่งให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

มาตรา 20 ให้สำนักงานจัดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษานอกระบบ ซึ่งเป็นระบบการคุณภาพภายในสำหรับสถานศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐานสอดคล้องกับกฎหมาย ว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ ให้สถานศึกษาดำเนินการประกันคุณภาพภายในให้สอดคล้องกับระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพภายใน โดยได้รับความร่วมมือ ส่งเสริมและสนับสนุนจากภาคี เครือข่ายและสำนักงาน ระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพภายใน ให้เป็นไปตามที่กำหนด ในกฎกระทรวง

กล่าวโดยสรุป พระราชบัญญัติการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัยฉบับนี้ระบุความหมายของการศึกษานอกระบบ และคำอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการระบุ บทบาท หน้าที่ของทุกส่วนงานที่เกี่ยวข้องและได้กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการโดยรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจในการออกกฎกระทรวงและประกาศเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

2.2 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2547) สรุปได้ดังนี้

มาตรา 15 การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนด จุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

มาตรา 18 การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดในสถานศึกษา ดังต่อไปนี้

- (1) สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น
- (2) โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนที่สังกัดสถาบันพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น
- (3) ศูนย์การเรียน ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัด

2.3 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 สรุปได้ดังนี้
(ราชกิจจานุเบกษา, 2560)

สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำกรนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคลฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้ มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้น เพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุคนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

2.4 มาตรฐานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2562
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ระบุไว้ว่า “ มาตรฐานการศึกษา ” เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์ และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง เพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผลและการประกันคุณภาพการศึกษา

ให้เป็นไปในทิศทางเดียว การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุง พัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้และจะต้องสร้างความพึงพอใจให้แก่ชุมชนและสังคมโดยทั่วไป

มาตรฐานการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีจำนวน 3 มาตรฐาน ประกอบด้วย

มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียนการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีประเด็นการพิจารณา จำนวน 8 ประเด็น ประกอบด้วย

- 1.1 ผู้เรียนการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ดีที่สุดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา
- 1.2 ผู้เรียนการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะที่ดีตามที่สถานศึกษากำหนด
- 1.3 ผู้เรียนการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกับผู้อื่น
- 1.4 ผู้เรียนการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานมีความสามารถในการสร้างสรรค์งานชิ้นงานหรือนวัตกรรม
- 1.5 ผู้เรียนการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล
- 1.6 ผู้เรียนการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานมีสุขภาพทางกาย และสุนทรียภาพ
- 1.7 ผู้เรียนการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานมีความสามารถในการอ่าน การเขียน
- 1.8 ผู้จบการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานนำความรู้ ทักษะพื้นฐานที่ได้รับไปใช้หรือประยุกต์ใช้

มาตรฐานที่ 2 คุณภาพการจัดการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งมีประเด็นการพิจารณา จำนวน 4 ประเด็น ประกอบด้วย

- 2.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียน ชุมชน ท้องถิ่น
- 2.2 สื่อที่เอื้อต่อการเรียนรู้
- 2.3 ครูมีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 2.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

มาตรฐานที่ 3 คุณภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษา ซึ่งมีประเด็นการพิจารณา จำนวน 9 ประเด็น ประกอบด้วย

- 3.1 การบริหารจัดการของสถานศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วม
- 3.2 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

- 3.3 การพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษา
- 3.4 การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการ
- 3.5 การกำกับ นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา
- 3.6 การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาที่เป็นไปตามบทบาทที่กำหนด
- 3.7 การส่งเสริม สนับสนุนภาคีเครือข่ายให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- 3.8 การส่งเสริม สนับสนุนการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
- 3.9 การวิจัยเพื่อการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษา

(สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2563)

3. องค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล

จากการศึกษาการจัดการศึกษานอกระบบ ทำให้ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะของการศึกษานอกระบบ รวมไปถึงประเด็นสำคัญของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคมไทย สามารถพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของพลเมืองไทยให้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เข้าถึงบริการทางการศึกษาได้ในทุกโอกาสและมีความเป็นพลเมืองโลกที่สามารถเรียนรู้และเท่าทันความเปลี่ยนแปลง โดยองค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลที่สำคัญ คือ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาครูและการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้กรอบประเด็นสำคัญทั้ง 3 ด้าน เป็นกรอบในการทบทวนเอกสารในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล ต่อไป

การจัดการกระบวนการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เน้นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาพื้นฐานของการศึกษานอกโรงเรียน “คิดเป็น” โดยใช้ข้อมูลตนเอง วิชาการและสภาพแวดล้อมในชุมชน สังคม มาวิเคราะห์ ตัดสินใจในเรื่องที่ต้องการเรียนรู้ และนำไปประยุกต์ใช้ โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน ดังนี้ (1) ขั้นตอนสภาพปัญหา/ความต้องการในการเรียนรู้ (2) ขั้นตอนแสวงหาข้อมูลและจัดการเรียนรู้ (3) ขั้นตอนปฏิบัติ (4) ขั้นตอนประเมินผลการเรียนรู้และสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่พร้อมเผยแพร่ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2555 ก)

การจัดการกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวสอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ในมาตรา 4 ที่กำหนดให้การศึกษานอกระบบเป็นกิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตาม

สภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้นและมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษาหรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

แนวทางการจัดการศึกษาเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ที่กำหนดให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2547)

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
  2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
  3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
  4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา
  5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ
  6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ
- สุมาลี สังข์ศรี (2551) กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบใช้วิธีการที่หลากหลายยืดหยุ่น ผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมายไม่ต้องเรียนแบบชั้นเรียนดังเช่นการศึกษาในระบบ แต่อาจจะเรียนโดยการพบกลุ่มเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ เช่น การฝึกปฏิบัติ การอภิปราย การระดมสมอง การแสดงบทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง การสาธิต การศึกษาดูงาน การฝึกงานในสถานประกอบการ การศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ การศึกษาด้วยตนเองจากสื่อต่าง ๆ เป็นต้น
- นอกจากจะมีวิธีเรียนที่หลากหลาย ยืดหยุ่น ให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความพร้อมและความสะดวกแล้ว เวลาและสถานที่เรียนยังมีความยืดหยุ่น ผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมายสามารถเลือกเวลาเรียนที่ตนสะดวกสามารถหยุดเมื่อมีภาระและกลับมาศึกษาได้อีกเมื่อมีความพร้อม สถานที่เรียนก็เช่นกัน อาจจะใช้สถานที่ที่ผู้เรียนสะดวก เช่น ศาลากลางบ้าน วัด ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน บ้านผู้เรียน เป็นต้น
- การจัดกิจกรรมจะคำนึงถึงความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก กิจกรรมสามารถปรับเปลี่ยนยืดหยุ่นไปตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละพื้นที่

อภิรดี กันเดซ (2554) กล่าวถึงการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้โดยการจัดให้มีวิธีเรียนที่หลากหลาย สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียน ทั้งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่อง พัฒนาหลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม และหลักสูตรระยะสั้นอื่น ๆ ให้มีความหลากหลาย ทันสมัย สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ส่งเสริมให้มีการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ รวมถึงการเทียบระดับในรูปแบบที่หลากหลาย ตลอดจนพัฒนาระบบการวัดผล ประเมินผลให้มีความหลากหลายและสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียน

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2563) ได้กำหนดประเด็นการพิจารณาให้ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะและคุณลักษณะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยมีการสำรวจความต้องการในการเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบและจัดการเรียนรู้ เพื่อให้การจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสถานศึกษา มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบโดยมีเกณฑ์การพิจารณาคือ

1. ครูและผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้เป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่ม
2. ครูออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน
3. ครูมีการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้
4. ครูมีบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้
5. ครูมีการทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของผู้เรียน
6. ครูมีการจัดระบบช่วยเหลือผู้เรียน ให้คำแนะนำ ปรึกษา เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้
7. ครูมีการกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย หรือวัตถุประสงค์ของหลักสูตรไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้อย่างชัดเจน
8. ครูมีการจัดทำเครื่องมือหรือวิธีการวัดผลและประเมินผลที่สอดคล้องกับแผนการจัดการเรียนรู้
9. ครูมีการชี้แจงรายละเอียดวิธีการวัดผลและประเมินผลให้แก่ผู้เรียน
10. ครูมีการแจ้งผลการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้รับทราบ
11. ครูมีการนำผลการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ไปใช้ในการพัฒนาการจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2551 เป็นหลักสูตรที่มุ่งจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองอุดมการณ์การจัดการศึกษาตลอดชีวิต และการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ตามปรัชญา “คิดเป็น” เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตและสังคม กำหนดหลักการไว้ดังนี้ (1) เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นด้านสาระการเรียนรู้ เวลาเรียน และการจัดการเรียนรู้โดยเน้นการบูรณาการเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความแตกต่างของบุคคล ชุมชนและสังคม (2) ส่งเสริมให้มีการเทียบโดยผลการเรียนจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอด (4) ส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2563) ได้กำหนดมาตรฐานคุณภาพของหลักสูตร โดยพิจารณาจากการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียน ชุมชน ท้องถิ่น หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ ถูกต้องตามหลักวิชาการ มีความสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญครบถ้วน ซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วย หลักการ จุดหมายของหลักสูตร กลุ่มเป้าหมาย โครงสร้างหลักสูตร ระยะเวลาเรียน วิธีการจัดการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการจบหลักสูตร

สุมาลี สังข์ศรี (2551) กล่าวว่า หลักสูตรการจัดการศึกษานอกระบบมีเนื้อหาหลักสูตรหลากหลายและยืดหยุ่น เนื้อหาหลักสูตรที่จัดบริการ โดยกิจกรรมการศึกษานอกระบบนั้นมีมากมาย หลากหลาย ตั้งแต่การสอนอ่านออก เขียนได้ การคิดคำนวณเบื้องต้น กฎหมาย สุขภาพ พละนาฏย อาหาร การป้องกันโรค วิชาชีพหลากหลายสาขา ฯลฯ เนื้อหาหลักสูตรสามารถเพิ่มเติมปรับเปลี่ยนยืดหยุ่นได้อยู่เสมอขึ้นอยู่กับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายถ้ากลุ่มเป้าหมายต้องการเรียนรู้สิ่งใดก็สามารถจัดบริการให้ได้

ทองอยู่ แก้วไทรชะ (2554) กล่าวว่า “คิดเป็น” ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ ใช้คำนี้เพื่ออธิบายถึงคุณลักษณะที่สำคัญของมนุษย์ที่พึงประสงค์และดูจะเป็นเป้าหมายสำคัญในการให้บริการการศึกษาผู้ใหญ่กับประชาชนในราวปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา “คิดเป็น” ในหลักสูตรจะปรากฏอยู่ในเนื้อหาหลักสูตรและกระบวนการพัฒนาหลักสูตร โดยการพัฒนาหลักสูตรจะเริ่มด้วยการสำรวจสภาพปัญหา ความต้องการของบุคคลและชุมชนเป้าหมายก่อน เป็นการยอมรับในความ

แตกต่างของบุคคลและเปิดทางให้นำปัญหาและความต้องการของบุคคล และชุมชนมาเป็นสาระในการเรียนรู้เพื่อหาคำตอบให้แก่ตนเองและชุมชน

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ (2554) กล่าวว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานที่ใช้มาตรฐานเดียว หลักสูตรเดียวนั้นเป็นคำตอบที่ถูกต้องสำหรับการพัฒนาคนไทยจริงหรือ ควรจะมีหลักสูตรที่หลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียน แต่มีความหมายและคุณค่าไม่น้อยกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือไม่ ถ้าผู้เรียนเป็นเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริงแล้วผู้เรียนควรเป็นคนบอกหรือไม่ว่าการศึกษาแบบใด หลักสูตรใดความรู้ใดที่พอเพียงสำหรับที่จะเป็นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิตของเขา

การพัฒนาอย่างรวดเร็วของสื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีต่าง ๆ การจัดการกระบวนการเรียนรู้จำเป็นต้องนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้โดยมีนักวิชาการให้ความสำคัญไว้ ดังนี้

อาชัญญา รัตนอุบล (2551) กล่าวว่า สังคมยุคปัจจุบันเป็นสังคมสารสนเทศที่มีการรับข้อมูลข่าวสารอย่างมากมาย องค์กร สถาบันต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพเพื่อรองรับข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นได้ อีกทั้งต้องมีการสร้างโอกาสการเรียนรู้และกระจายข้อมูลข่าวสารได้อย่างทั่วถึง คนในสังคมปัจจุบันต้องมีการเรียนรู้ตลอดเวลาเพื่อการเท่าทันข้อมูลข่าวสารที่หลากหลาย สังคมปัจจุบันจึงเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา มีการเพิ่มขีดความสามารถและโอกาสในการเรียนรู้และการพัฒนาคน มีการปรับปรุงทักษะอย่างต่อเนื่อง เพื่อสามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการใช้ชีวิตของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน องค์กร หรือสถาบันต่าง ๆ ในสังคมไม่ว่าหน่วยงานรัฐ เอกชนและบุคคล จึงจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อเข้ากับสถานการณ์ดังกล่าว การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ทุกรูปแบบในสังคม จึงต้องมุ่งพัฒนาและส่งเสริมให้บุคคลรู้จักเข้าใจ รู้จักเลือกและประเมินข้อมูลข่าวสารที่หลั่งไหลเข้ามาอย่างท่วมท้น รวมทั้งนำข้อมูลไปใช้อย่างคนที่คิดเป็นและมีจิตสำนึกได้อย่างแท้จริง การรู้สารสนเทศ หรือ Information Literacy จึงได้ทวีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการศึกษานอกระบบ โรงเรียนต้องมีบทบาทในช่วยพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคคล ให้เข้าถึงสารสนเทศได้จากทั่วทุกมุมโลกและสามารถดึงสารสนเทศออกเป็นความรู้ เพื่อบุคคลสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ การศึกษานอกระบบโรงเรียนต้องช่วยส่งเสริมเสรีภาพในการเรียนรู้ ให้บุคคลสามารถเข้าถึงสารสนเทศ รู้จักประเมินสารสนเทศและใช้สารสนเทศจากกิจกรรมและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในสังคม การรู้สารสนเทศ หมายถึง ความสามารถในการกำหนดขอบเขตสารสนเทศที่ต้องการใช้ สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลสารสนเทศ บุคลากรสารสนเทศใหม่เข้ากับความรู้เดิม การใช้วิจารณญาณในการประเมินสารสนเทศและนำไปใช้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) ต่อการเปลี่ยนแปลงสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) การพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของ

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ ในโลกต้องเผชิญกับระบบเศรษฐกิจโลกที่มีการแข่งขันอย่างเสรีและไร้พรมแดนอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ความท้าทายใหม่ในกระแสโลกาภิวัตน์รอบใหม่ของโลกคือ การก้าวเข้าสู่ยุคอินเทอร์เน็ตในทุกสิ่ง (Internet of things) ซึ่งอุปกรณ์ต่าง ๆ มีโปรแกรมใช้ร่วมกับคอมพิวเตอร์ รวมถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งมนุษย์สามารถพกพาติดตัวไปด้วยตลอดเวลาส่งผลให้ปริมาณการใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว เห็นได้จากจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 50 ของประเทศในแถบเอเชีย

การปฏิวัติดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงสู่อุตสาหกรรม 4.0 และการปรับเปลี่ยนประเทศไปสู่ ประเทศไทย 4.0 จะเป็นแรงผลักดันให้ประชากรสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและแหล่งเรียนรู้ที่ไร้ขีดจำกัด สามารถพัฒนาองค์ความรู้และสร้างปัญญาที่เพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ มีการนำเทคโนโลยีการสื่อสาร และระบบการเรียนรู้แบบเคลื่อนที่ (Mobile learning) มาใช้มากขึ้น ดังนั้นการจัดการศึกษาของไทยจำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ วางแผนพัฒนาและเตรียมกำลังคนที่จะเข้าสู่ตลาดงานเมื่อสำเร็จการศึกษาในระดับต่าง ๆ ปรับหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนที่มีความยืดหยุ่น หลากหลาย เพื่อพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ ทักษะ ความรู้ความสามารถและสมรรถนะที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันอย่างเสรีแบบไร้พรมแดนในยุคเศรษฐกิจและสังคม 4.0

นวัตกรรมและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างก้าวกระโดด ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีอย่างฉับพลัน (Disruptive technology) ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกที่ต้องเผชิญกับเทคโนโลยีดิจิทัลในชีวิตประจำวันมากมาย ทั้งด้านการเรียนการสอนในสถานศึกษา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การเดินทาง การใช้ข้อมูลข่าวสารเพื่อการบริหารและการจัดการการทำงาน เทคโนโลยีสารสนเทศจึงเกี่ยวข้องกับทุกเรื่องในชีวิตประจำวัน ดังนั้นเยาวชนรุ่นใหม่จึงควรเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้รู้เท่าทันและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่อตนเอง สังคมและประเทศต่อไป ซึ่งเป็นบทบาทของการศึกษาที่ต้องพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ และความรู้ในเรื่องดังกล่าว

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่ 4 เพื่อเป็นการสร้างโอกาส ความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษา การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาสำหรับคนทุกช่วงวัย กำหนดตัวชี้วัด 1) มีระบบเครือข่ายเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาที่ทันสมัย สนองตอบ ความต้องการของผู้เรียนและผู้ให้บริการอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ 2) มีสถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและกองทุนพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 3) มีการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์และการผลิตรายการเพื่อการศึกษา 4) ร้อยละของสถานศึกษาได้รับบริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงครอบคลุม ทุกพื้นที่ขั้นต่ำ 30 Mbps ใน 5 ปีแรก

และ 100 Mbps ภายใน 20 ปีเพิ่มขึ้น 5) ร้อยละของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีการจัดการเรียน การสอนทางไกล ด้วยระบบ DLIT, DLTV, ETV และผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยผลการทดสอบทางการศึกษา ระดับชาติ ขั้นพื้นฐาน (O-NET) เพิ่มขึ้น 6) ร้อยละของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการค้นคว้าหาความรู้ เพิ่มขึ้น 7) มีสื่อดิจิทัลเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชน และการส่งเสริมการมีอาชีพเพิ่มขึ้น 8) สถานศึกษา ทุกแห่งมีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและมีคุณภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

อาชัญญา รัตน์อุบล (2551) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมองค์ประกอบที่นำไปสู่ การรู้สารสนเทศในการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ที่นำไปสู่ การรู้สารสนเทศ แนวทางดังกล่าวสามารถนำไปใช้ในการจัดการและพัฒนาโปรแกรมการรู้สารสนเทศ สำหรับผู้เรียนการศึกษานอกระบบโรงเรียน ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. วิสัยทัศน์ ต้องระบุค่านิยมของการรู้สารสนเทศให้ชัดเจนและสอดคล้อง กับวิสัยทัศน์ของหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษานอกระบบโรงเรียนและแหล่งเรียนรู้ที่จัด รวมทั้งสามารถสะท้อนประโยชน์ที่หน่วยงานหรือสถาบันการศึกษานอกระบบโรงเรียนและ แหล่งเรียนรู้พึงได้รับและสะท้อนความพร้อมที่นำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคล โดยควรมีการ ปรับปรุงและพัฒนาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

2. เป้าหมายและวัตถุประสงค์ ต้องสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและ วัตถุประสงค์ของหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษานอกระบบโรงเรียนและแหล่งเรียนรู้ ระบุผลที่คาดว่าจะ ได้รับเพื่อใช้ในการประเมินโปรแกรมหรือโครงการรู้สารสนเทศ สะท้อนแนวทางการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ รองรับการใช้อุปกรณ์และนวัตกรรมจากแหล่งเรียนรู้และหน่วยงานที่หลากหลาย รองรับความก้าวหน้าของทักษะและความเข้าใจของกลุ่มเป้าหมายได้ตลอดระยะเวลาที่เข้าร่วม กิจกรรมการเรียนรู้ สามารถประยุกต์ใช้กับผู้เรียนการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้อย่างครอบคลุมและ มีการประเมินและปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ

3. การวางแผน ต้องพิจารณาความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและ วัตถุประสงค์และแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ต้องพิจารณาจากสภาพสังคมปัจจุบัน ตลอดจนโอกาสและสิ่งท้าทายในอนาคต ต้องสัมพันธ์กับแผนและงบประมาณ สนับสนุนแหล่งเรียนรู้ ห้องสมุด หน่วยงานบริการเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีความสอดคล้องกับการสำรวจสภาพแวดล้อม ภายในและภายนอก หรือสถาบันการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยต้องครอบคลุมบุคคลและชุมชนที่ เกี่ยวข้อง ต้องระบุกลไกในการสื่อสาร แลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ระหว่างหน่วยงานทางวิชาการ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ต้องให้ความสำคัญและจัดลำดับความสำคัญขององค์ประกอบ ต่าง ๆ ในหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษานอกระบบโรงเรียนทั้งด้านทรัพยากรมนุษย์ เทคโนโลยี งบประมาณและการสนับสนุนจากหน่วยงาน ต้องมีกลไกในการออกแบบร่วมกับหลักสูตร และมีการพิจารณาปรับปรุงพัฒนาแผนอยู่เสมอ

4. การบริหารและการสนับสนุนของหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษา

นอกระบบโรงเรียนและแหล่งการเรียนรู้ที่จัด ต้องแสดงความชัดเจนในความรับผิดชอบและการเป็นผู้นำทางการรู้สารสนเทศ บูรณาการการรู้สารสนเทศในวิสัยทัศน์ แผน นโยบายและกระบวนการ จัดสรรงบประมาณเพื่อรองรับการดำเนินการต่าง ๆ ทั้งในเชิงกายภาพและการพัฒนาส่งเสริมบุคคล โดยให้ความสำคัญและส่งเสริมความร่วมมือของบุคคลและชุมชน มีการให้รางวัลหรือยกย่องบุคคล และโปรแกรมการรู้สารสนเทศที่สำเร็จ

5. การออกแบบหลักสูตรการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีการระบุ

และการนำไปใช้จริง ต้องเน้นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ประสานงานกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการนำหลักสูตรการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปใช้โดยต้องระบุขอบเขตอย่างละเอียด และลึกซึ้งเกี่ยวกับความสามารถต่าง ๆ ของการรู้สารสนเทศที่จำเป็นต่อศาสตร์ต่าง ๆ จัดลำดับและบูรณาการความสามารถการรู้สารสนเทศที่จะนำไปสู่ความพร้อมในการประกอบอาชีพ หรือความเจริญก้าวหน้าของบุคคลอย่างชัดเจน

6. การประสานความร่วมมือของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การส่งเสริม

การเรียนรู้ของบุคคลและการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต สนับสนุนการสื่อสารระหว่างชุมชนและวิชาการ เพื่อการผสมผสานแนวคิดการรู้สารสนเทศกับเนื้อหาวิชาทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน

7. การเรียนการสอนและการศึกษานอกระบบโรงเรียน การสนับสนุนรูปแบบ

การเรียนการสอนที่หลากหลาย มีการประสานกับเทคโนโลยีสารสนเทศและแหล่งเรียนรู้และสื่อประเภทต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ต้องเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความร่วมมือ สอดแทรกการวิเคราะห์และการคิดเชิงวิพากษ์ สนับสนุนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จัดการเรียนการสอนจากฐานความรู้ความเข้าใจของบุคคล เชื่อมโยงการรู้สารสนเทศกับประสบการณ์ในชีวิตจริง

8. การพัฒนาบุคลากรการศึกษานอกระบบโรงเรียน ควรประกอบด้วย

บุคลากรที่หลากหลาย บุคคลที่เกี่ยวข้องได้แก่ ผู้สอน ผู้บริหาร ผู้ประสานงานหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญการเรียนการสอน นักออกแบบกราฟิกและผู้รู้ในชุมชน เป็นต้น บุคลากรควรปฏิบัติเป็นตัวอย่างในการใช้และการรณรงค์การรู้สารสนเทศและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างแท้จริง มีระบบการพัฒนาและฝึกอบรมบุคลากรการศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างต่อเนื่องและมีการประเมินคุณภาพของบุคลากรในการมีส่วนร่วมในโปรแกรม

9. การสื่อสารประชาสัมพันธ์ ต้องสื่อสารและประชาสัมพันธ์โปรแกรมการรู้

สารสนเทศอย่างจริงจังตลอดจนระบุประโยชน์และคุณค่าที่มีต่อกลุ่มเป้าหมายการศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างจริงจัง โดยประสานกับกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนและการใช้ช่องทางสื่อสารอย่างหลากหลายและทั่วถึง

10. การวัดและการประเมินผล ต้องกำหนดกระบวนการประเมินทั้งในส่วน
ของโปรแกรมการรู้สารสนเทศที่กำลังดำเนินการและปรับปรุงพัฒนาโปรแกรมการรู้สารสนเทศ
การวัดผลความก้าวหน้าเพื่อนำสู่การวัดผลเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโปรแกรม การประเมินควร
ต้องมีทั้งการประเมินระยะสั้นและการประเมินระยะยาว นอกจากนี้ควรต้องตระหนักถึงความแตกต่าง
ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีการวัดและประเมินอย่างหลากหลายเช่น การใช้แฟ้มสะสมงาน
(Portfolio) เป็นต้น

การใช้แนวคิดการรู้สารสนเทศในการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะสามารถ
ส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างดี ทั้งนี้การสร้างแรงจูงใจในการศึกษานอกระบบ
โรงเรียนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง กระบวนการรู้สารสนเทศในการศึกษานอกระบบโรงเรียนนำไปสู่
การเรียนรู้จากการทำจริงในฐานบริบทของบุคคลแต่ละคน ฐานวัฒนธรรมของบุคคลแต่ละคนนำไปสู่
การแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องของบุคคลทำให้บุคคล “คิดเป็น ทำเป็น สร้างเป็นและประเมินเป็น”
อย่างแท้จริงโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาวิเคราะห์ สังเคราะห์สารสนเทศที่แสวงหาจากการ
ทำเป็น ทำจริง ปฏิบัติจริง มาสู่ความรู้ในวิถีชีวิตจริง แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงได้ เมื่อได้ความรู้
อย่างใดอย่างหนึ่งแล้วย่อมต้องดึงความรู้นั้นออกมาใช้ประโยชน์ได้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและ
กัน เผยแพร่ให้เกิดการชื่นชมเห็นคุณค่าเพิ่มคุณค่าในความรู้นั้นเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์
เกิดจิตสำนึกและสมดุลในสรรพสิ่งของสังคมด้วยความร่วมมือร่วมใจกันอย่างสันติสุข

การจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องคำนึงถึงคุณภาพของผู้เรียน ได้มีการกำหนด
คุณลักษณะของคนไทยและผู้เรียนที่พึงประสงค์ไว้หลากหลาย ดังนี้

มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 กล่าวว่าผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของ
การศึกษา หมายถึง คุณลักษณะของคนไทย 4.0 ที่ตอบสนองวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศ
สู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยคนไทย 4.0 จะต้องธำรงความเป็นไทยและแข่งขันได้ในเวทีโลก นั่นคือ
เป็นคนดี มีคุณธรรม ยึดค่านิยมร่วมของสังคมเป็นฐานในการพัฒนาตนให้เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะ
3 ด้าน โดยมีคุณลักษณะขั้นต่ำดังต่อไปนี้

1. ผู้เรียนรู้ เป็นผู้มีความเพียร ใฝ่เรียนรู้ และมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต
เพื่อก้าวทันโลกยุคดิจิทัลและโลกในอนาคตและมีสมรรถนะ (Competency) ที่เกิดจากความรู้
ความรู้รอบด้านต่างๆ มีสุนทรียะ รักรักษ์และประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาไทย มีทักษะชีวิต เพื่อสร้างงาน
หรือสัมมาอาชีพ บนพื้นฐานของความพอเพียง ความมั่นคงในชีวิต และคุณภาพชีวิตที่ดี ต่อตนเอง
ครอบครัวและสังคม

2. ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรมเป็นผู้มีทักษะทางปัญญา ทักษะศตวรรษที่ 21
ความฉลาดดิจิทัล (digital intelligence) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะข้ามวัฒนธรรม สมรรถนะ

บูรณาการข้ามศาสตร์และมีคุณลักษณะของความเป็นผู้ประกอบการ เพื่อร่วมสร้างสรรค์และพัฒนา นวัตกรรมทางเทคโนโลยีหรือสังคม เพิ่มโอกาสและมูลค่าให้กับตนเองและสังคม

3. พลเมืองที่เข้มแข็ง เป็นผู้มีความรักชาติ รักท้องถิ่น รู้ถูกผิด มีจิตสำนึก เป็นพลเมืองไทยและพลโลก มีจิตอาสา มีอุดมการณ์และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชาติ บนหลักการ ประชาธิปไตย ความยุติธรรม ความเท่าเทียมเสมอภาค เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและประชาคมโลกอย่างสันติ

โดยผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ 3 ด้าน ที่เหมาะสมตามช่วงวัย ที่มีความต่อเนื่อง เชื่อมโยงและสะสมตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 ในมาตรา 7 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบ เพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาศักยภาพกำลังคนและสังคม ที่ใช้ความรู้และภูมิปัญญาเป็นฐานในการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความมั่นคงและคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ตามแนวทางการพัฒนาประเทศ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ได้จัดทำสรุปข้อเสนอการปฏิรูป การศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) ว่าคุณลักษณะของคนไทยยุคใหม่ มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ ตั้งแต่ปฐมวัย สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความสามารถ ในการสื่อสาร สามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา คิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจิตสาธารณะ มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนร่วม สามารถทำงานเป็นกลุ่มได้อย่างเป็นกัลยาณมิตร มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม มีจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ยึดมั่นการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ระวังกิจการทุจริตและต่อต้านการซื้อสิทธิ์ ขายเสียง สามารถก้าวทันโลก มีสุขภาพกายสุขภาพใจที่สมบูรณ์ แข็งแรง เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพ มีทักษะความรู้พื้นฐานที่จำเป็น มีสมรรถนะ ความรู้ ความสามารถ สามารถทำงานได้อย่างมี ประสิทธิภาพ รวมทั้งมีโอกาสเรียนรู้อย่างเท่าเทียมเสมอภาค

ชิดชงค์ ส. นันทนาเนตร (2551) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้จากการ ปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ ในสังคมไทยยังมีกลุ่มผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่อจำนวนมากที่ต้องการการปรับเปลี่ยน มโนทัศน์และเรียนรู้จากการวิเคราะห์ประสบการณ์ของตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาและสามารถ ควบคุมชีวิตของตนเองได้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นคนกลุ่มรากหญ้า กลุ่มเยาวชนและสตรีผู้ด้อยโอกาส กลุ่มผู้ใช้แรงงาน กลุ่มผู้ไม่มีงานทำ หรือกลุ่มคนที่มีการศึกษา มีฐานะการทำงานที่มั่นคง หรือผู้ที่มีฐานะ ทางเศรษฐกิจดีอยู่แล้ว รวมทั้งกลุ่มนักเรียนในชั้นเรียน กลุ่มผู้อยู่นอกระบบโรงเรียนหรือประชาชน ทั่วไป บุคคลเหล่านี้จะสามารถพัฒนาตนเองโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์

ด้วยกันทั้งสิ้น บุคคลที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้นี้จะพัฒนาศักยภาพของตนเองในหลาย ๆ ด้าน การปรับเปลี่ยนมโนทัศน์จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาสมรรถนะ (Competencies) ในด้านต่าง ๆ คือ (1) สามารถเรียนรู้อย่างตั้งใจดีขึ้น (2) สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง (3) สามารถเรียนรู้ด้วยการชี้แนะตนเองได้ (4) สามารถวิพากษ์ได้อย่างมีเหตุผล (5) รู้จักตนเองมากขึ้น (6) สามารถเสวนาเชิงวิพากษ์วิจารณ์ได้ (7) สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลง การปรับเปลี่ยนและความไม่แน่นอนทั้งหลายได้ (8) สามารถจัดการกับกรอบความคิดที่มีผลกระทบต่อตนเองและมุมมองต่อโลกรอบตัวเอง (9) มีความรับผิดชอบต่อสังคม (10) สามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดีขึ้น

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548) ได้สรุปแนวคิดและความหมายคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก ไว้ดังนี้

สุขภาพกาย หมายถึง สภาวะความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย
มีสุขภาพที่ดี

สุขภาพใจ หมายถึง สภาวะที่บุคคลมีจิตใจแจ่มใส ปลอดภัย
ไม่วิตกกังวล มองโลกในแง่ดี

ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคม หมายถึง ความรู้และทักษะในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร มีทักษะการคำนวณ ทักษะการแก้ปัญหาและทักษะในการพัฒนาสังคม

ทักษะในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร หมายถึง ความสามารถในการใช้ภาษาติดต่อเพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อกัน

ทักษะการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการศึกษาหาความรู้
รู้แหล่งการเรียนรู้ รู้วิธีเรียนรู้ ใฝ่รู้และรู้จักใช้ความรู้

ทักษะการปรับตัว หมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้สถานการณ์
อารมณ์และการปรับตัว

ทักษะทางสังคม เป็นความสามารถของบุคคลในการที่มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแสดงออกถึงความคิดความรู้สึกรู้สึกของตนเองตามสิทธิและความพึงพอใจ ตลอดจนทำให้มีความต้องการแห่งตนสามารถบรรลุผลได้ โดยไม่ละเมิดสิทธิและความพึงพอใจของบุคคลอื่น

การดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต หมายถึง การไม่ประพฤติตนให้เป็นที่เดือดร้อนต่อตนเองและผู้อื่น

การดำเนินชีวิตโดยยวีสุจริต หมายถึง การใช้วาจาสุภาพ ถูกต้องตามกาลเทศะ

การดำเนินชีวิตโดยมโนสุจริต หมายถึง การคิดในสิ่งที่ดี สิ่งที่ชอบ
จิตสาธารณะ หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระ เข้าร่วมในเรื่องของ
ส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

จิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก หมายถึง จิตใจระดับ
เหตุผล ทำให้เกิดการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมต่าง ๆ โดยเลือกแล้วว่าจะทำหรือไม่ทำอะไร
ในฐานะที่เป็นคนไทยและพลโลก

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2563)
ได้กำหนดมาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียนการศึกษานอกระบบ
ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีประเด็นการพิจารณา จำนวน 8 ประเด็น ประกอบด้วย 1) ผู้เรียน
การศึกษานอกระบบขั้นพื้นฐานมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา 2) ผู้เรียน
การศึกษานอกระบบขั้นพื้นฐานมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่ติดตามที่สถานศึกษากำหนด
3) ผู้เรียนการศึกษานอกระบบขั้นพื้นฐานมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณและ
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกับผู้อื่น 4) ผู้เรียนการศึกษานอกระบบขั้นพื้นฐานมีความสามารถในการสร้างสรรค์
งาน ชิ้นงานและนวัตกรรม 5) ผู้เรียนการศึกษานอกระบบขั้นพื้นฐานมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล
6) ผู้เรียนการศึกษานอกระบบขั้นพื้นฐานมีสุขภาพทางกายและสุนทรียภาพ 7) ผู้เรียนการศึกษานอกระบบขั้นพื้นฐาน
มีความสามารถในการอ่าน การเขียน 8) ผู้จบการศึกษานอกระบบขั้นพื้นฐานนำความรู้ ทักษะพื้นฐานที่ได้รับไป
ใช้หรือประยุกต์ใช้

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2555 ก)
มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีสติปัญญา มีศักยภาพในการประกอบอาชีพและการเรียนรู้
อย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการ จึงกำหนดจุดมุ่งหมายของผู้เรียนดังนี้
(1) มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข (2) มีความรู้
พื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิต และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (3) มีความสามารถในการประกอบสัมมา
อาชีพให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและตามทันต่อความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม
และการเมือง (4) มีทักษะดำเนินชีวิตที่ดีและสามารถจัดการกับชีวิต ชุมชนและสังคมได้อย่างมี
ความสุขตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (5) มีความเข้าใจประวัติศาสตร์ไทย ภูมิใจในความ
เป็นไทย โดยเฉพาะภาษา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ความเป็นพลเมืองดี
ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย
อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (6) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม (7) เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ สามารถเข้าถึงแหล่ง
เรียนรู้และบูรณาการความรู้มาใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560) เป้าหมายด้านผู้เรียนแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3Rs 8Cs) ซึ่ง 3Rs ประกอบด้วย 1) อ่านออก (Reading) 2) เขียนได้ (WRiting) 3) คิดเลขเป็น (ARithmetics) 8Cs ประกอบด้วย 1) ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) 2) ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) 3) ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ (Cross-cultural Understanding) 4) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (Collaboration Teamwork and Leadership) 5) ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information and Media Literacy) 6) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computing and ICT Literacy) 7) ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning Skills) 8) ความมีเมตตา กรุณา วินัย คุณธรรม จริยธรรม (Compassion)

การจัดการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตลอดชีวิตในต่างประเทศ ได้ให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่องโดยจะเห็นได้จากประเทศในทวีปเอเชียมีหลักสูตรและกิจกรรมที่หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายทุกประเภท มีสถานที่และสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้ประชาชนแสวงความรู้ได้โดยสะดวกตลอดเวลา ทำให้เกิดวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ ประเทศในทวีปยุโรปเน้นการจัดฝึกอบรมโดยสถานประกอบการและสถาบันฝีมืออาชีพ ขั้นสูงหรือสมาคมวิชาชีพ สหภาพแรงงาน สถาบันอุดมศึกษา หลักสูตรอิงในระบบโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาต่อเนื่อง หลักสูตรวิทยาลัยชุมชน มหาวิทยาลัยเปิด การนำระบบบัญชีการเรียนรู้ส่วนบุคคลส่วนประเทศในทวีปอเมริกาเหนือจะเน้นหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ประเภทวิชาสามัญ หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ประเภทขั้นพื้นฐาน การศึกษาผู้ใหญ่เพื่อพัฒนาความเจริญด้านวัฒนธรรมและบุคคล การศึกษาผู้ใหญ่ประเภทกิจกรรมสาธารณะ การศึกษาผู้ใหญ่ประเภทวิชาการเรียนและชีวิตครอบครัว การศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้สูงอายุ การศึกษาสำหรับเยาวชนนอกโรงเรียน การศึกษาสำหรับผู้พิการ การพัฒนาชุมชน สำหรับประเทศในทวีปออสเตรเลีย จะเน้นที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรอาชีวศึกษาและการศึกษาต่อเนื่องจัดโดยสถาบันการศึกษาอาชีวศึกษาและการศึกษาต่อเนื่อง หรือศูนย์การศึกษาต่อเนื่องของมหาวิทยาลัย หลักสูตรพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการจัดกลุ่มสนใจหน่วยงานที่จัดคือศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่ ศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง TAFE หน่วยงานรัฐบาลอื่นๆ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2556 ค)

สรุปได้ว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง หมายถึง การดำเนินการ หรือการจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนตามหลักการหรือทฤษฎีของผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิด

การเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถคิดเป็นและมีทักษะที่จำเป็น
ในศตวรรษที่ 21

การพัฒนาครู

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2545 ได้ให้ความหมายว่า ครู หมายถึง บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักด้านการเรียนการสอน
และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีต่าง ๆ ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและของเอกชน

มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ
รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับ

มาตรา 52 ให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิต
การพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่เหมาะสมกับ
การเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์
รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่
และการพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ
การศึกษา (องค์การมหาชน), 2547)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ได้ให้ข้อเสนอในการปฏิรูปการศึกษา
ในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ที่เป็นผู้เอื้ออำนวยให้
ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า มีระบบ กระบวนการผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์
และบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐานเหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง สามารถดึงดูด
คนเก่ง คนดีมีใจรักในวิชาชีพครูมาเป็นครู คณาจารย์ มีปริมาณครู คณาจารย์และบุคลากรทางการ
ศึกษาอย่างเพียงพอต่อเกณฑ์และสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ มาตรฐาน
ขณะเดียวกันสามารถพัฒนาตนเองและแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง มีสภาวิชาชีพที่เข้มแข็ง
บริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพ
ชีวิตที่ดี มีความมั่นคงในอาชีพ มีขวัญกำลังใจอยู่ได้อย่างยั่งยืน

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2555 ข)
ได้กำหนดจุดเน้นในการพัฒนาข้าราชการครูหรือบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจากสถานศึกษาให้ทำหน้าที่
จัดการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสามารถบริหารจัดการเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน
อย่างเต็มความสามารถ โดยให้ดำเนินการเร่งพัฒนาศักยภาพเพื่อให้สามารถเป็นผู้สอน ผู้ออกแบบ
การเรียนรู้รายบุคคลและจัดกระบวนการการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งจัดทำแผนพัฒนา
ครูทุกประเภทและทุกระดับ ในช่วงระยะ 10 ปี เพื่อพัฒนาสมรรถนะครู ให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานที่
กำหนด โดยมีเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

1. ครูทุกคนมีใบประกอบวิชาชีพครู

2. ครูทุกคนมีความรู้หรือประสบการณ์ตรงตามเนื้อหาวิชาในหลักสูตร

3. ครูทุกคนมีทักษะด้านวิชาชีพครูและมีความสามารถในการสอน

และการประเมินผลอย่างหลากหลาย

4. ครูทุกคนมีความสามารถในการบริหารจัดการหลาย ๆ ด้าน ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน และมีส่วนร่วมในการติดตามผู้เรียนเพื่อให้คำชี้แนะ แนะนำ ส่งเสริม และการนำผลจากการติดตามไปปรับปรุงและพัฒนา

5. ครูทุกคนมีความสามารถวิเคราะห์ตนเอง พัฒนาตนเองหรือได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถตรงตามสาขาวิชาที่สอน

6. ครูทุกคนได้รับการประเมินการจัดการเรียนรู้จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และนำผลการประเมินไปพัฒนาตนเอง

7. ครูทุกคนมีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตามจรรยาบรรณ มีจิตวิญญาณของครูและเป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียนทั้งกาย วาจาและจิตใจ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 กล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ดังนี้

1. ออกแบบระบบและรูปแบบการพัฒนาครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีและยุทธศาสตร์ประเทศ 4.0 โดยครูทุกระดับและประเภทการศึกษาได้รับการพัฒนาตามมาตรฐานวิชาชีพเพื่อประกันคุณภาพการศึกษา

2. เร่งรัดพัฒนาครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งครูฝึกในสถานประกอบการโดยเริ่มต้นจากครูประจำการที่สอนไม่ตรงวุฒิ ครูที่สอนคละชั้น และครูในสาขาวิชาที่ขาดแคลน

3. พัฒนาระบบการพัฒนาวิชาชีพของครูในสถานศึกษาด้วยการส่งเสริมให้มีชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพหรือ Professional Learning Community (PLC) เพื่อให้ครูเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ในการพัฒนาและช่วยเหลือผู้เรียนในสถานศึกษาและระหว่างสถานศึกษา รวมทั้งแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสร้างสังคมครูที่เข้มแข็งในการพัฒนาตนเองและนักเรียน ให้เต็มศักยภาพ

4. พัฒนามาตรฐานสมรรถนะวิชาชีพครูอาชีวศึกษา มาตรฐานครูฝึกในสถานประกอบการและมาตรฐานสถานประกอบการที่ทำหน้าที่ฝึกปฏิบัติ

5. เสริมสร้าง ปลูกจิตสำนึกครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

6. พัฒนาระบบการประเมินตามระดับคุณภาพของมาตรฐานวิชาชีพ
เพื่อการต่ออายุใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ

7. พัฒนาครูสู่การเป็นครูแกนนำ (Master Teacher) และครูมืออาชีพ
(Professional Teacher) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

จากการนิเทศผลการดำเนินการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
มีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการศึกษานอกระบบ ดังนี้ (สำนักงานการศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย, 2561)

1. ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาของ
สำนักงาน กศน.จังหวัด ในเรื่องอาเซียนศึกษาในทุกมิติ ทั้งมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและ
วัฒนธรรม เพื่อให้ครู กศน. ซึ่งเป็นผู้สอนหนังสือโดยตรงแก่นักศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา
คือ ผู้รับผิดชอบงานอาเซียนในสำนักงาน กศน.จังหวัด ซึ่งทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้ด้านอาเซียนแก่
ผู้เกี่ยวข้องและศึกษานิเทศก์ในฐานะผู้สนับสนุนและนิเทศติดตามผลเพื่อประสานความร่วมมือในการ
ดำเนินงานด้านอาเซียน

2. อบรมให้ความรู้ภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นภาษากลางในการสื่อสารในอาเซียน
แก่ครู และบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับ โดยแบ่งตามระดับพื้นฐานความรู้เป็นขั้นต้น ขั้นกลาง
และขั้นสูง เพื่อให้สามารถใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารเพื่อประโยชน์ของตนเอง และเพื่อการจัดการ
เรียนการสอนอันจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม

3. อบรมให้ความรู้หรือสนับสนุนให้เข้ารับอบรมเกี่ยวกับความรู้ภาษาอังกฤษ
ของเพื่อนบ้านแก่ครู กศน. ที่อยู่ในสำนักงาน กศน.จังหวัด ที่อยู่ตามชายแดนประเทศต่าง ๆ
เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการสอนให้กับพ่อค้าประชาชนที่สนใจทั่วไป

4. ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า กศน.อำเภอส่วนใหญ่จัดให้มีการปรับ
พื้นฐานความรู้ด้าน ICT และวิชาหลัก 4 วิชา (คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย)
แต่ครู กศน. ส่วนใหญ่ยังไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา แผนการจัดการ
เรียนรู้ อีกทั้งแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมิได้นำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง ซึ่งส่งผลกระทบต่อการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้และบันทึกหลักสอน อันนำไปสู่การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน
สรุปการพัฒนาครู หมายถึง การพัฒนาครูให้มีความรู้ ความเข้าใจในการจัด
การศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพิ่มสมรรถนะด้านมาตรฐานวิชาชีพ
และมีทักษะการจัดการกระบวนการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

การมีส่วนร่วมของชุมชน

ธีระ รุญเจริญ และวาสนา ศรีไพโรจน์ (2554) ได้ให้ความหมายและแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน สรุปได้ดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่ายนับตั้งแต่การแสดงความคิดเห็น การวางแผน การดำเนินการและการแก้ไขปัญหา ตลอดจนการควบคุมกำกับติดตามและประเมินผลเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถทำได้ทั้งทางตรงคือร่วมเป็นคณะกรรมการและทางอ้อมร่วมวางแผนนโยบาย เพื่อขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยยึดหลักการมีส่วนร่วม คือ หลักร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผิดชอบ

แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษา

1. การมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยสถานศึกษาสามารถเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนจัดสร้างหลักสูตรสถานศึกษา และกำกับติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษา
2. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนเป็นยุทธศาสตร์ที่จำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งมีหลัก 10 ประการ คือ
  - 2.1 สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นต่อชุมชน
  - 2.2 ฝึกให้เป็นคนใจกว้างและจิตสาธารณะ
  - 2.3 ตระหนักในสิ่งที่จำเป็นและขาดแคลน ไม่วางเฉย ทุกอย่างทำได้หากตั้งใจทำ
  - 2.4 ต้องหมั่นสร้าง และปรุงแต่งตนเองให้เป็นบุคคลที่มีเสน่ห์เป็นที่ชื่นชม ศรัทธาของชุมชนและเพื่อนร่วมงาน
  - 2.5 อ่อนน้อมถ่อมตน วางตัวเรียบง่ายอยู่กับชุมชนและเพื่อนร่วมงานได้ทุกเวลา
  - 2.6 หลีกเลี่ยงการโต้แย้งที่ไร้เหตุผล พัฒนาทักษะการประนีประนอม
  - 2.7 ให้การต้อนรับชุมชนด้วยบรรยากาศมิตรภาพ
  - 2.8 พัฒนาเทคนิคการวิเคราะห์ชุมชนให้ลึกซึ้งเพื่อสำรวจจุดเด่นจุดด้อย เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนา
  - 2.9 หมั่นแสวงหาแหล่งงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ จากหน่วยงานบริษัท ห้างร้านค้า โดยใช้โครงการที่มีประสิทธิภาพ
  - 2.10 สร้างและพัฒนาค่านิยมการสร้างสัมพันธภาพกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

3. บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา มีดังนี้
- 3.1 การมีส่วนร่วมในการจัดและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งที่บ้านและสถานศึกษา
  - 3.2 การกำหนดนโยบาย เป้าหมายการจัดการศึกษาแก่ประชาชน
  - 3.3 การประชาสัมพันธ์สนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา
  - 3.4 การเป็นผู้สนับสนุนทรัพยากรและบุคลากรในการจัดการศึกษา
  - 3.4 การตรวจสอบการจัดการศึกษา
4. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ควรดำเนินการ ดังนี้

- 4.1 สำรวจความต้องการ การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน
- 4.2 การกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษา
- 4.3 การวางแผนพัฒนาสถานศึกษาตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ
- 4.4 กิจกรรมการปฏิบัติ คือแนวทางปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ
- 4.5 การประเมินผล คือ การประเมินแนวทางปฏิบัติ
- 4.6 การสรุปผลการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากระบวนการทำงานร่วมกัน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2545 ในส่วนของมาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรร ภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

(สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2547)

หลักการสำคัญประการหนึ่งของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จะนำให้การศึกษานอกระบบโรงเรียนไปสู่เป้าหมายดังกล่าวได้คือ การมีส่วนร่วมและการพึ่งพาตนเองของภาคประชาชนที่กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญแก่การพัฒนาประชากรให้มีความสามารถในการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง รู้จักวิเคราะห์ตัดสินใจเพื่อหาทางเลือกที่เหมาะสม มากกว่าการถ่ายทอดทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งสำเร็จรูปให้กับประชาชน ทั้งยังต้องมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพิ่มขึ้น ตามลำดับ การศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นเป็นรูปแบบการศึกษาที่ต้องการและส่งเสริมให้เกิด การมีส่วนร่วมของบุคคลไม่ว่าจะบุคคลในกลุ่ม องค์กรหรือชุมชนเพื่อทำให้การศึกษาไม่ตกเป็นเพียง

กิจกรรมของรัฐเท่านั้น ดังนั้นนักศึกษานอกระบบโรงเรียนที่เป็นผู้ประสานให้เกิดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในชุมชนหรือองค์กรจะต้องเป็นผู้นำที่ประสานพลังจากทุกคน เป็นผู้นำที่เน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่ม เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลเพียงพอที่จะทำให้เกิดการประสานพลังจากคนทั้งหลาย เพื่อให้แต่ละคนได้แสดงศักยภาพของตนมาร่วมคิดสร้างสรรค์ร่วมมือทำงานเพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่ดีงามตามต้องการ (วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, 2551)

การจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพให้กับประชาชนทุกคน เป็นพันธกิจที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของสังคมทุกภาคส่วน เนื่องจากรัฐต้องใช้ทรัพยากร จำนวนมาก ในการจัดการศึกษาที่ต้องครอบคลุมทุกช่วงวัย ทุกระดับการศึกษาและทุกกลุ่มเป้าหมาย ด้วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย สนองความต้องการและความจำเป็นของแต่ละบุคคล และสนองยุทธศาสตร์ชาติ และความจำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ รัฐจึงต้องให้ความสำคัญและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัวยุ ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นในการจัดการศึกษา โดยบุคคล กลุ่มบุคคลหรือองค์กรต่าง ๆ จะได้รับการส่งเสริมให้เข้าร่วมจัดการศึกษา เสนอแนะ กำกับ ติดตาม และสนับสนุนการจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ตามความพร้อมเพื่อประโยชน์ของสังคม โดยรวม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ยุทธศาสตร์ที่ 6 ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 กำหนดว่า การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษาให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนและพื้นที่ มีตัวชี้วัด ดังนี้ 1) จำนวนเครือข่ายการศึกษาที่มีศักยภาพและความพร้อมในการส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่เพิ่มขึ้น 2) จำนวนองค์กร สมาคม มูลนิธิหรือหน่วยงานอื่นที่เข้ามาจัดการศึกษาหรือร่วมมือกับสถานศึกษา ทั้งของรัฐ เอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น 3) จำนวนสถานประกอบการที่เข้าร่วมการจัดการศึกษากับสถานศึกษา สถาบัน การศึกษา จำแนกตามระดับ ประเภทการศึกษาและสาขาวิชาเพิ่มขึ้น 4) สัดส่วนผู้เรียนเอกชนสูงขึ้นเมื่อเทียบกับรัฐ 5) สัดส่วนการมีส่วนร่วมสนับสนุนการศึกษาของภาคเอกชน ภาคประชาชนและภาคีเครือข่าย เมื่อเทียบกับรัฐ จำแนกตามระดับการศึกษาสูงขึ้น 6) จำนวนมาตรการ/แนวทางการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อสร้าง แรงจูงใจในการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมเพิ่มขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2555 ข) ได้กำหนดมาตรฐานการศึกษานอกระบบถึงผลที่เกิดจากการส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชน หมายถึง สถานศึกษามีการจัดโครงการ กิจกรรมเพื่อตอบสนองนโยบาย จุดเน้นตามแนวทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีการกำหนดมาตรการที่นำมา

ปรับปรุงและพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาทั้งในสถานศึกษาและชุมชน โดยเน้นการแก้ปัญหาท้องถิ่นที่มีการดำเนินงานที่เกิดจากการมีส่วนร่วมและพอใจในการดำเนินงานทั้งสถานศึกษา ชุมชนและสังคมโดยมีเกณฑ์การพิจารณา

1. มีแผน/แนวทางการขับเคลื่อนชุมชนที่ชัดเจน
2. ชุมชนสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมโครงการต่อเนื่องได้
3. ชุมชนที่ดำเนินโครงการสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชนอื่น

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2559)

กำหนดนโยบายด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นภาคีเครือข่ายในการจัด ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษาให้ได้ตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาอย่างครอบคลุมพื้นที่ทุกระดับ

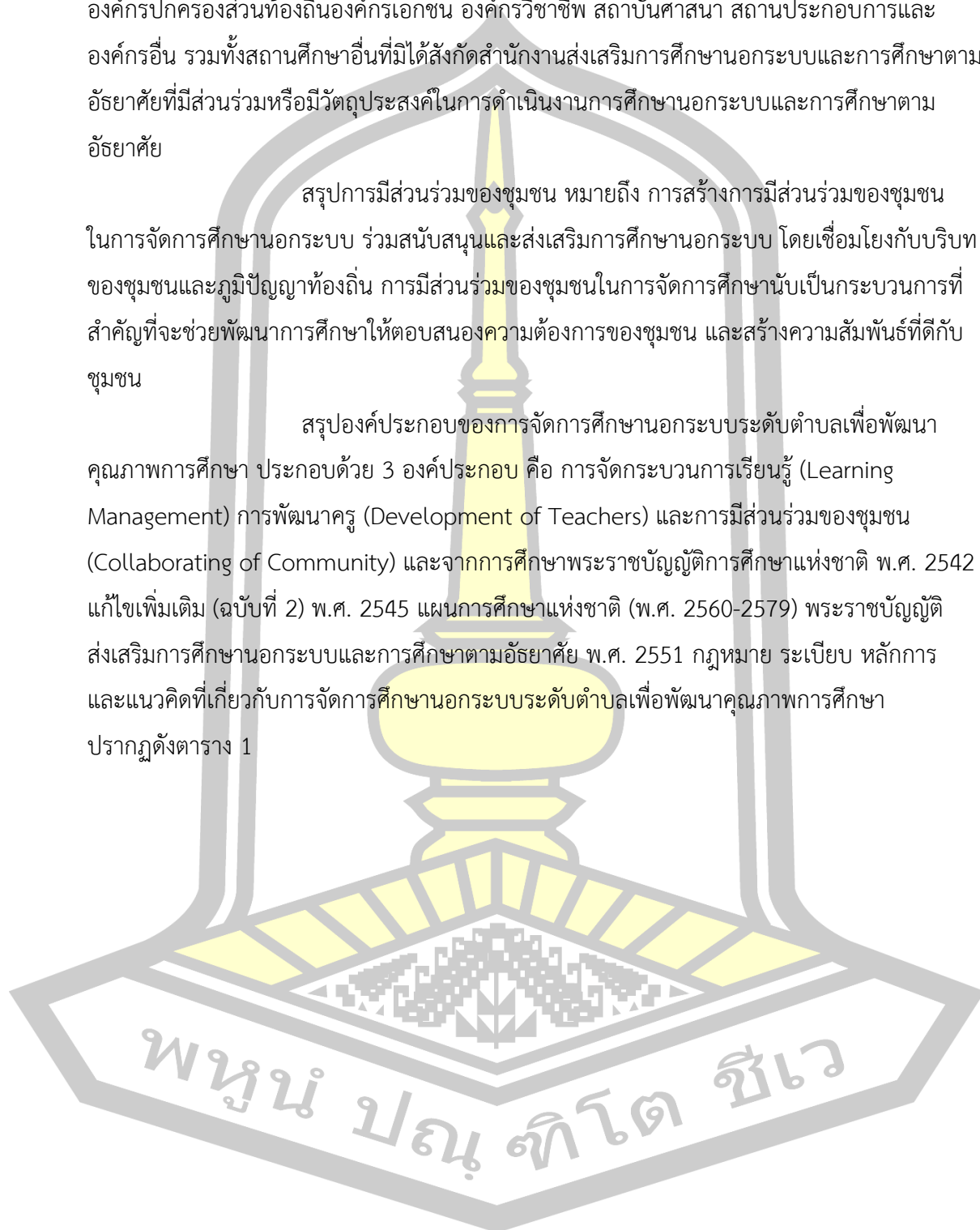
บุญเลิศ มาแสง (2554) กล่าวว่า การจัดการศึกษาในชุมชนหรือการใช้ชุมชนเป็นฐานจัดการศึกษา เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่ไม่ประสงค์เข้าเรียนในระบบโรงเรียนและผู้ด้อยโอกาสทุกประเภท รวมทั้งประชาชนทั่วไปสามารถจะศึกษาและพัฒนาแนวทางการดำรงชีวิตของตนตามความสนใจและตามความถนัดของแต่ละคน เรียนรู้อยู่ในชุมชนและจากชุมชน ต่างคนต่างมีแนวทางของตนหรือกลุ่มของตนเองเป็นสำคัญ ไม่มีความจำเป็นต้องแข่งขันกับใคร ในขณะเดียวกันก็สร้างและส่งเสริมโอกาสการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและระหว่างชุมชน ด้วยสื่อและวิธีการที่หลากหลายก็จะนำไปสู่การยอมรับและต่างก็จะเคารพซึ่งกันและกันได้ การจัดการศึกษาในชุมชน เน้นสาระความรู้บนพื้นฐานของวัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาต่าง ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน ผสมผสานด้วยวิทยาการสมัยใหม่และเทคโนโลยีต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

การจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพให้กับประชาชนทุกคน เป็นพันธกิจที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของสังคมทุกภาคส่วน เนื่องจากรัฐต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากในการจัดการศึกษาที่ต้องครอบคลุมทุกช่วงวัย ทุกระดับการศึกษาและทุกกลุ่ม เป้าหมาย ด้วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย สนองความต้องการและความจำเป็นของแต่ละบุคคลและสนองยุทธศาสตร์ชาติและความจำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ รัฐจึงต้องให้ความสำคัญและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นในการจัดการศึกษา โดยบุคคล กลุ่มบุคคลหรือองค์กรต่าง ๆ จะได้รับการส่งเสริมให้เข้าร่วมจัดการศึกษา เสนอแนะ กำกับ ติดตามและสนับสนุนการจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ตามความพร้อมเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม

“ภาคีเครือข่าย” หมายความว่า บุคคล ครอบครัวยุ ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและ องค์กรอื่น รวมทั้งสถานศึกษาอื่นที่มีได้สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัยาศัยที่มีส่วนร่วมหรือมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัยาศัย

สรุปการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษานอกระบบ ร่วมสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษานอกระบบ โดยเชื่อมโยงกับบริบท ของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานับเป็นกระบวนการที่ สำคัญที่จะช่วยพัฒนาการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของชุมชน และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับ ชุมชน

สรุปองค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ (Learning Management) การพัฒนาครู (Development of Teachers) และการมีส่วนร่วมของชุมชน (Collaborating of Community) และจากการศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัย พ.ศ. 2551 กฎหมาย ระเบียบ หลักการ และแนวคิดที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปราบกฏดังตาราง 1

ตาราง 1 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนา
คุณภาพการศึกษา

องค์ประกอบ	1. พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545	2. แผนการศึกษา แห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579)	3. พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการศึกษา นอกระบบและ การศึกษาตาม อัธยาศัย พ.ศ. 2551	สรุปตัวบ่งชี้ การจัดการศึกษานอก ระบบระดับตำบลเพื่อ พัฒนาคุณภาพการศึกษา
องค์ประกอบที่ 1 การจัด กระบวนการ เรียนรู้	กระบวนการจัดการ ศึกษายึดหลักการมี ส่วนร่วมของชุมชน	สร้างการมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษา จากทุกภาคส่วน	การจัดการเรียนรู้ อย่างมีส่วนร่วมของ ภาคีเครือข่าย	1. การวางแผนการจัด กระบวนการเรียนรู้อย่างมี ส่วนร่วมภายในตำบล
	การจัดการศึกษา บูรณาการความรู้ และทักษะในการ ประกอบอาชีพ	แรงงานมีความรู้ ความสามารถและ สมรรถนะตรงตาม ความต้องการของ ตลาดแรงงาน	การจัดหลักสูตรที่ ยืดหยุ่นและ หลากหลาย	2. การจัดหลักสูตรที่มี ความยืดหยุ่น หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถ นำไปต่อยอดในการ ประกอบอาชีพได้
	จัดกิจกรรมให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้จาก ประสบการณ์จริง	ผู้เรียนได้รับการ พัฒนาทั้งความรู้ ทักษะอาชีพ ทักษะ ชีวิต ทักษะการ ทำงาน	การจัดหลักสูตรที่ ยืดหยุ่นและ หลากหลายตาม ศักยภาพในการ เรียนรู้ของ กลุ่มเป้าหมาย	3. การจัดหลักสูตรให้ ผู้เรียนสามารถเรียนและ ทำงานระหว่างเรียนและ เชื่อมโยงกับแหล่งอาชีพใน ชุมชน
	จัดกิจกรรมให้ ผู้เรียนได้ฝึกทักษะ การเผชิญ สถานการณ์และการ ประยุกต์ความรู้มา เพื่อป้องกันและ แก้ไขปัญหา	พัฒนาแผนการ จัดการเรียนรู้ตาม หลักสูตรการศึกษา	ผู้เรียนมีส่วนร่วมใน กิจกรรมการเรียนรู้ และสามารถเลือก รับบริการได้ หลากหลายตาม ความต้องการของ ตนเอง	4. การจัดทำแผนการ เรียนรู้ที่สอดคล้องกับ สภาพปัญหาในตำบลและ ความต้องการของผู้เรียน เพื่อนำความรู้ไป แก้ปัญหาและปฏิบัติได้ จริงทันที

ตาราง 1 (ต่อ)

องค์ประกอบ	1. พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2545	2. แผนการศึกษา แห่งชาติ (พ.ศ.2560-2579)	3. พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการศึกษา นอกระบบและ การศึกษาตาม อัธยาศัย พ.ศ.2551	สรุปตัวบ่งชี้ การจัดการศึกษานอก ระบบระดับตำบลเพื่อ พัฒนาคุณภาพ การศึกษา
องค์ประกอบที่ 1 การจัด กระบวนการ เรียนรู้ (ต่อ)	การจัดกระบวนการ เรียนรู้โดยคำนึงถึง ความแตกต่าง ระหว่างบุคคล	จัดการเรียนรู้ด้วย รูปแบบที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะและ คุณลักษณะของ ผู้เรียน	การจัดและระยะเวลา เรียนที่ยืดหยุ่นและ หลากหลายตาม ศักยภาพการเรียนรู้ ของกลุ่มเป้าหมาย	5. การจัด กระบวนการเรียนรู้ที่ สอดคล้องตาม สภาพธรรมชาติวิชา และความแตกต่าง ของผู้เรียนเป็น รายบุคคล
	จัดการเรียนการ สอนโดยผสมผสาน สาระความรู้ด้าน ต่างๆ อย่างได้ สัดส่วนสมดุลกัน	ส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้ เชิงบูรณาการ องค์ความรู้แบบ สหวิทยาการ	ผู้จัดการเรียนรู้ บูรณาการความรู้ ปลูกฝังคุณธรรม และ ค่านิยมที่ดีงาม	6. การออกแบบ การจัดกระบวนการ เรียนรู้แบบบูรณาการ
	กระบวนการเรียนรู้ มุ่งให้มี ความสามารถใน การประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง	จัดกิจกรรมที่ ส่งเสริมแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับ การดำรงชีวิตตาม หลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง		7. การนำหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงมาใช้ในการ จัดกระบวนการ เรียนรู้
	จัดกิจกรรมให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้จาก ประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำ ได้ คิดเป็น ทำเป็น	ส่งเสริมการเรียนรู้ แบบคิด วิเคราะห์ ทักษะ กระบวนการ	การส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้รับความรู้และ ทักษะพื้นฐานในการ แสวงหาความรู้ที่เอื้อ ต่อการเรียนรู้ตลอด ชีวิต	8. การส่งเสริมให้ ผู้เรียนมีทักษะ กระบวนการคิด ทักษะการแสวงหา ความรู้ เรียนรู้ด้วย ตนเอง

ตาราง 1 (ต่อ)

องค์ประกอบ	1. พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2545	2. แผนการศึกษา แห่งชาติ (พ.ศ.2560-2579)	3. พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการศึกษา นอกระบบและ การศึกษาตาม อัธยาศัย พ.ศ.2551	สรุปตัวบ่งชี้ การจัดการศึกษานอก ระบบระดับตำบลเพื่อ พัฒนาคุณภาพ การศึกษา
องค์ประกอบที่ 1 การจัด กระบวนการ เรียนรู้ (ต่อ)	ผู้เรียนมีสิทธิได้รับ การพัฒนาขีด ความสามารถใน การใช้เทคโนโลยี เพื่อการศึกษาใน โอกาสแรกที่ทำให้ เพื่อให้มีความรู้และ ทักษะ	การส่งเสริมการใช้ ประโยชน์ของ เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการศึกษา		9. การใช้และพัฒนา สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการศึกษาที่ หลากหลายสอดคล้อง กับหลักสูตรและ ความแตกต่างของ ผู้เรียน
	จัดประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจาก พัฒนาการของ ผู้เรียน พฤติกรรม การเรียน การร่วม กิจกรรมและการ ทดสอบ	วัดและประเมินผล ตามมาตรฐานการ เรียนรู้	การวัดผลและ ประเมินผลการเรียนรู้ ที่มีมาตรฐาน	10. การกำหนด แนวทางวัดผลและ ประเมินผลจากการ ปฏิบัติงานจริง
	ส่งเสริมให้ผู้สอนใช้ การวิจัยเป็นส่วน หนึ่งของ กระบวนการเรียนรู้	ส่งเสริมงานวิจัย และพัฒนาเพื่อ สร้างองค์ความรู้ และนวัตกรรม		11. การส่งเสริมให้มี การวิจัยการจัด กระบวนการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ
	พัฒนากระบวนการ เรียนการสอนที่มี ประสิทธิภาพ	วัดและประเมินผล ตามมาตรฐานการ เรียนรู้และนำผล การประเมินไปใช้ในการ พัฒนาผู้เรียน อย่างต่อเนื่อง	การวัดผลและ ประเมินผลการเรียนรู้ ที่มีมาตรฐาน	12. การกำกับ ติดตาม ประเมินผล การจัดกระบวนการ เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ตาราง 1 (ต่อ)

องค์ประกอบ	1. พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2545	2. แผนการศึกษา แห่งชาติ (พ.ศ.2560-2579)	3. พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการศึกษา นอกระบบและ การศึกษาตาม อัธยาศัย พ.ศ.2551	สรุปตัวบ่งชี้ การจัดการศึกษานอก ระบบระดับตำบลเพื่อ พัฒนาคุณภาพ การศึกษา
องค์ประกอบที่ 1 การจัด กระบวนการ เรียนรู้ (ต่อ)		ส่งเสริมให้มีชุมชน แห่งการเรียนรู้ทาง วิชาชีพเพื่อให้ครูเกิด สังคมแห่งการเรียนรู้		1.การสำรวจ วิเคราะห์ความ ต้องการพัฒนาตนเอง ของครู
	ส่งเสริมมาตรฐาน วิชาชีพครูอย่าง ต่อเนื่อง	ครูได้รับการพัฒนา สมรรถนะตาม มาตรฐานวิชาชีพ		2.วางแผนพัฒนาครู เพื่อจัดการศึกษานอก ระบบระดับ ตำบล
	จัดทำหลักสูตรที่ เกี่ยวกับสภาพ ปัญหาในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น	บูรณาการหลักสูตร ให้สอดคล้องกับ สังคม วัฒนธรรม และภาษาถิ่น		3.การส่งเสริมให้ครูมี ความรู้ด้านการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่น ร่วมกับชุมชน
	การพัฒนา กระบวนการ เรียนรู้ให้เป็นไป อย่างต่อเนื่อง	สถานศึกษาสามารถ จัดกระบวนการ เรียนรู้ตามหลักสูตร ได้อย่างมีคุณภาพ	ผู้จัดการเรียนรู้มีการ ดำเนินการที่ หลากหลายเพื่อ ตอบสนองความ ต้องการของผู้เรียน	4. พัฒนาครูให้มี ทักษะในการจัด กระบวนการเรียนรู้ที่ หลากหลายคำนึงถึง ความแตกต่างระหว่าง ผู้เรียน
	พัฒนาบุคลากรทั้ง ด้านผู้ผลิตและผู้ใช้ เทคโนโลยีเพื่อ การศึกษา	ครูสามารถ ประยุกต์ใช้วิธีการ และนวัตกรรมการ เรียนการสอน	จัดให้มีสื่อและ เทคโนโลยีที่ หลากหลายเพื่อให้ ผู้เรียนมีโอกาส เข้าถึงการเรียนรู้	5.พัฒนาครูให้มีทักษะ ในการใช้และพัฒนา สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการศึกษา

ตาราง 1 (ต่อ)

องค์ประกอบ	1. พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2545	2. แผนการศึกษา แห่งชาติ (พ.ศ.2560- 2579)	3. พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการศึกษา นอกระบบและ การศึกษาตาม อัธยาศัย พ.ศ.2551	สรุปตัวบ่งชี้ การจัดการศึกษานอก ระบบระดับตำบลเพื่อ พัฒนาคุณภาพ การศึกษา
องค์ประกอบที่ 2 การพัฒนาครู (ต่อ)	จัดการเรียนรู้ให้ เกิดได้ตลอดเวลา ทุก สถานที่	ชุมชนมีการจัด แหล่งเรียนรู้ที่มี คุณภาพ	จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาส เข้าถึงการเรียนรู้	6.การส่งเสริมให้ครูใช้ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อจัดการเรียนรู้
	ส่งเสริมให้ผู้สอน สามารถวิจัยเพื่อ พัฒนาการเรียนรู้ที่ เหมาะสมกับผู้เรียน	ครูเป็นผู้มี สมรรถนะตาม มาตรฐานวิชาชีพ ครู		7.การส่งเสริมให้ครู สามารถทำงานวิจัยเพื่อ พัฒนาคุณภาพ การศึกษาโดยใช้ชุมชน เป็นฐาน
	ให้มีการกำกับดูแล การปฏิบัติตาม มาตรฐานและ จรรยาบรรณ วิชาชีพพร้อมทั้ง พัฒนาวิชาชีพครู	ครูได้รับการ ประเมิน ความสามารถจาก ผลการปฏิบัติงาน จริง		8.การกำกับ ติดตาม นิเทศ และประเมินผล การปฏิบัติงานของครู แบบมีส่วนร่วม
องค์ประกอบ ที่ 3 การมีส่วน ร่วมของชุมชน	ให้สังคมมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษา	สร้างการมีส่วน ร่วมในการจัด การศึกษาจากทุก ภาคส่วน	การส่งเสริมให้ภาคี เครือข่ายมีส่วนร่วมใน การจัดการศึกษา	1.การวางแผนสร้างการ มีส่วนร่วมในการจัด ศึกษานอกระบบ ระดับตำบล
	ระดมทรัพยากร บุคคลในชุมชนให้มี ส่วนร่วมในการจัด การศึกษา	ส่งเสริม สนับสนุน การจัดตั้ง การ พัฒนาและการมี ส่วนร่วมของภาคี เครือข่ายทาง การศึกษา		2.การแต่งตั้ง คณะกรรมการจัด ศึกษานอกระบบ ระดับตำบล

ตาราง 1 (ต่อ)

องค์ประกอบ	1. พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2545	2. แผนการศึกษา แห่งชาติ (พ.ศ.2560-2579	3. พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการศึกษา นอกระบบและ การศึกษาตาม อัธยาศัย พ.ศ.2551	สรุปตัวบ่งชี้ การจัดการศึกษาออก ระบบระดับตำบลเพื่อ พัฒนาคุณภาพการศึกษา
องค์ประกอบ ที่ 3 การมีส่วนร่วม ร่วมของชุมชน (ต่อ)	ให้ชุมชนเป็นผู้จัด และมีส่วนร่วมใน การจัดการศึกษา		ภาคีเครือข่ายร่วม กำหนดแนวทางการ ดำเนินงานการศึกษา นอกระบบ	3.การกำหนดแนวทางการ จัดการศึกษาของชุมชน
พัฒนาชุมชนให้ สอดคล้องกับสภาพ ปัญหาและความ ต้องการ	ส่งเสริมโอกาสในการ เรียนรู้ให้สอดคล้องกับ ความต้องการของ ชุมชนและพื้นที่			4.การวิเคราะห์ความ ต้องการการจัดการศึกษา นอกระบบระดับตำบล
ส่งเสริมการจัดตั้ง แหล่งการเรียนรู้ ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ	ส่งเสริมการจัด ศึกษานอกระบบ และการเข้าถึงแหล่ง เรียนรู้ที่สอดคล้องกับ วิถีชีวิตของผู้เรียน		การพัฒนาแหล่ง เรียนรู้ที่มีความ หลากหลาย	5.การจัดหาแหล่งเรียนรู้ ภายในชุมชนเพื่อใช้ในการ จัดการศึกษานอกระบบ
ส่งเสริมความเข้มแข็ง ของชุมชนโดยการจัด กระบวนการเรียนรู้	เร่งพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ที่เอื้อต่อการศึกษาและ การเรียนรู้ตลอดชีวิต อย่างมีคุณภาพ		ส่งเสริมให้เครือข่าย มีส่วนร่วมในการ จัดการเรียนรู้	6.การสนับสนุนให้ชุมชน เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
ศูนย์การเรียนรู้ได้แก่ สถานที่เรียนที่ชุมชน จัดการศึกษาออก โรงเรียน	สร้างและพัฒนาศูนย์ การเรียนรู้ให้กับเด็ก เยาวชน ประชาชนใน พื้นที่พิเศษ		จัดให้มีศูนย์การ เรียนชุมชนเพื่อให้ ผู้เรียนมีโอกาส เข้าถึงการเรียนรู้	7.การจัด กศน.ตำบลเป็น ศูนย์การเรียนชุมชน สำหรับประชาชน
การประสานความ ร่วมมือกับชุมชนเพื่อ ร่วมกันพัฒนาผู้เรียน ตามศักยภาพ	ชุมชนติดตามและดูแล ป้องกัน ช่วยเหลือและ แก้ปัญหา			8.การมีส่วนร่วมนิเทศ ประเมินผลการจัด การศึกษา

จากตาราง 1 สรุปการสังเคราะห์ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาจำแนกตามองค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ตาราง 2 สรุปตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพ จำแนกตามองค์ประกอบ

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้
<p>องค์ประกอบที่ 1 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ (Learning Management)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. การวางแผนการจัดการกระบวนการเรียนรู้มีส่วนร่วมภายในตำบล 2. การจัดหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปต่อยอดในการประกอบอาชีพได้ 3. การจัดหลักสูตรให้ผู้เรียนสามารถเรียนและทำงานระหว่างเรียนและเชื่อมโยงกับแหล่งอาชีพในชุมชน 4. การจัดทำแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในตำบลและความต้องการของผู้เรียนเพื่อนำความรู้ไปแก้ปัญหาและปฏิบัติได้จริงทันที 5. การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องตามสภาพธรรมชาติวิชาและความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคล 6. การออกแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ 7. การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ 8. การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิด ทักษะการแสวงหาความรู้ เรียนรู้ด้วยตนเอง 9. การใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาที่หลากหลายสอดคล้องกับหลักสูตรและความแตกต่างของผู้เรียน 10. การกำหนดแนวทางวัดผลและประเมินผลจากการปฏิบัติงานจริง 11. การส่งเสริมให้มีการวิจัยการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ 12. การกำกับ ติดตาม ประเมินผลการจัดการกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ตาราง 2 (ต่อ)

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้
องค์ประกอบที่ 2 การพัฒนาครู (Development of Teachers)	<ol style="list-style-type: none"> 1. การสำรวจ วิเคราะห์ความต้องการพัฒนาตนเองของครู 2. วางแผนพัฒนาครูเพื่อจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 3. การส่งเสริมให้ครูมีความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับชุมชน 4. พัฒนาครูให้มีทักษะในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน 5. พัฒนาครูให้มีทักษะในการใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา 6. การส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อจัดการเรียนรู้ 7. การส่งเสริมให้ครูสามารถทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 8. การกำกับ ติดตาม นิเทศ และประเมินผลการปฏิบัติงานของครูแบบมีส่วนร่วม
องค์ประกอบที่ 3 การมีส่วนร่วมของชุมชน (Collaborating of Community)	<ol style="list-style-type: none"> 1. การวางแผนสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 2. การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 3. การกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาของชุมชน 4. การวิเคราะห์ความต้องการการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 5. การจัดหาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อใช้ในการจัดการศึกษานอกระบบ 6. การสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต 7. การจัด กศน.ตำบลเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสำหรับประชาชน 8. การมีส่วนร่วมนิเทศ ประเมินผลการจัดการศึกษา

จากตาราง 2 สรุปได้ว่า องค์ประกอบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษามี 3 องค์ประกอบ ประกอบไปด้วย องค์ประกอบที่ 1 การจัดกระบวนการเรียนรู้ (Learning Management) มี 12 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 2 การพัฒนาครู (Development of

Teachers) มี 8 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 3 การมีส่วนร่วมของชุมชน (Collaborating of Community) มี 8 ตัวบ่งชี้

แนวคิดการบริหารจัดการด้วยวงจรคุณภาพของเดมมิง

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้วยวงจรคุณภาพของเดมมิง จัดเป็นกิจกรรมปรับปรุงและพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การวางแผน การดำเนินการตามแผน การตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไข โดยนำเสนอแยกเป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. หลักการของวงจรคุณภาพของเดมมิง

การบริหารงานด้วยวงจรคุณภาพของเดมมิงตามแนวคิดของเดมมิง ปัจจุบันจัดเป็นกระบวนการสากลที่ทุกคนทราบกันดีและถือเป็นเครื่องมือการบริหารที่จัดเป็นแกนร่วมของการบริหารที่หลากหลายบนพื้นฐานเดียวกัน มีนักวิชาการได้กล่าวถึงไว้ดังนี้

Deming (1950) กล่าวว่า การจัดการอย่างมีคุณภาพเป็นกระบวนการที่ดำเนินการต่อเนื่องเพื่อให้เกิดผลผลิตและบริการที่มีคุณภาพขึ้น โดยหลักการที่เรียกว่า วงจรคุณภาพงาน PDCA หรือวงจรเดมมิง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

การวางแผน (Plan) คือ กำหนดสาเหตุของปัญหา จากนั้นวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลง หรือทดสอบเพื่อการปรับปรุงให้ดีขึ้น

การปฏิบัติ (Do) คือ การปฏิบัติตามแผนหรือทดลองปฏิบัติเป็นการนำร่องในส่วนย่อย

การตรวจสอบ (Check) คือ ตรวจสอบเพื่อทราบว่าบรรลุผลตามแผน หรือหากมีสิ่งใดที่ทำผิดพลาดหรือได้เรียนรู้อะไรมาแล้วบ้าง

การปรับปรุงแก้ไข (Act) คือ ยอมรับการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงแก้ไข หากบรรลุผลเป็นที่น่าพอใจหรือผลการปฏิบัติไม่เป็นไปตามแผน ถ้ามีการทำงานซ้ำอีกครั้งให้ใช้วงจร โดยใช้การเรียนรู้จากการกระทำในวงจรที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว

แม้ว่าวงจรคุณภาพงานของเดมมิงจะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง แต่สามารถเริ่มต้นจากขั้นตอนใดก็ได้ขึ้นอยู่กับปัญหาและขั้นตอนในการทำงาน หรือจะเริ่มจากการตรวจสอบสภาพความ ต้องการเปรียบเทียบกับสภาพที่เป็นจริงจะทำให้ได้ข้อสรุปว่าจะต้องดำเนินการอย่างไรในการแก้ไข ปัญหาเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนไปตามเป้าหมายที่วางไว้

วิฑูรย์ สิมะโชคดี (2545) กล่าวถึง วงจรคุณภาพ (PDCA) เป็นกิจกรรมที่จะนำไปสู่การปรับปรุงงานและการควบคุมอย่างเป็นระบบอันประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การนำแผนไปปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Act) กล่าวคือจะเริ่มจาก

การวางแผน การนำแผนที่วางไว้มาปฏิบัติ การตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้และหากไม่ได้ผลลัพธ์ตามที่คาดหวังไว้จะต้องทำการทบทวนแผนการโดยเริ่มต้นใหม่อีกครั้งหนึ่งและทำตามวงจรคุณภาพซ้ำอีก เมื่อวงจรคุณภาพหมุนซ้ำไปเรื่อย ๆ จะทำให้เกิดการปรับปรุงงานและทำให้ระดับผลลัพธ์สูงขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น การกระทำตามวงจรคุณภาพจึงเท่ากับการสร้างคุณภาพที่น่าเชื่อถือมากขึ้นโดยจุดเริ่มต้นของวงจรคุณภาพอยู่ที่การพยายามตอบคำถามให้ได้ว่าทำอะไรจึงจะดีขึ้น การทำตามวงจรคุณภาพต้องทำซ้ำไปเรื่อย ๆ เพื่อสรุปเป็นบทเรียนอยู่ตลอด ยิ่งกว่านั้นต้องเข้าใจด้วยว่าการจัดการคุณภาพไม่ใช่สงครามที่ผู้บริหารจะรบชนะด้วยตัวคนเดียว การจัดการคุณภาพจะประสบความสำเร็จได้ต้องเป็นการกระทำทั่วทั้งองค์กร เพราะการจัดการคุณภาพเป็นปรัชญาสำหรับองค์กรและคนทุกคนในนั้น

สรุปได้ว่า หลักการของวงจรคุณภาพของเดมมิง คือ เป็นกิจกรรมที่ประกอบด้วย การวางแผน การนำแผนไปปฏิบัติ การตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งการปรับปรุงก็นำไปสู่การวางแผนอีกครั้งหนึ่ง วนเป็นวงจรที่ทำให้เกิดการพัฒนาขึ้นไปเรื่อย ๆ

2. ขั้นตอนการดำเนินงานในวงจรคุณภาพของเดมมิง

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2542) กล่าวถึง จุดหมายที่แท้ของวงจรคุณภาพ (PDCA) ว่าเป็นกิจกรรมพื้นฐานในการบริหารคุณภาพนั้นมีใช้เพียงแค่การปรับแก้ผลลัพธ์ที่เบี่ยงเบนออกไปจากเกณฑ์มาตรฐานให้กลับมาอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องการเท่านั้น แต่เพื่อก่อให้เกิดการปรับปรุงในแต่ละรอบของ PDCA อย่างต่อเนื่องเป็นระบบและมีการวางแผน PDCA ที่มีวนได้สูงขึ้นเรื่อย ๆ

วงจรควบคุมคุณภาพ PDCA มีภารกิจหลัก 4 ขั้นตอน

- ขั้นที่ 1 การวางแผน (Plan-P)
- ขั้นที่ 2 การดำเนินตามแผน (Do-D)
- ขั้นที่ 3 การตรวจสอบ (Check-C)
- ขั้นที่ 4 การแก้ไขปัญหา (Act-A)

มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) การวางแผนงานจะช่วยพัฒนาความคิดต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่รูปแบบที่เป็นจริงขึ้นมาในรายละเอียดให้พร้อมในการเริ่มต้นลงมือปฏิบัติแผนที่ดีควรมีลักษณะ 5 ประการ ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

1. อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง (realistic)
2. สามารถเข้าใจได้ (understandable)
3. สามารถวัดได้ (measurable)
4. สามารถปฏิบัติได้ (behavioral)
5. สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ (achievable)

วางแผนที่ดีควรมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. กำหนดขอบเขตปัญหาให้ชัดเจน
2. กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย
3. กำหนดวิธีการที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายให้ชัดเจน

และถูกต้องแม่นยำที่สุดเท่าที่เป็นไปได้

ขั้นตอนที่ 2 ปฏิบัติ (Do) ประกอบด้วยการทำงาน 3 ระยะ

1. การวางแผนกำหนดการ
  - 1.1 การแยกกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องการกระทำ
  - 1.2 กำหนดเวลาที่คาดว่าจะต้องใช้ในกิจกรรมแต่ละอย่าง
  - 1.3 การจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ
2. การจัดการแบบแมทริกซ์ การจัดการแบบนี้สามารถช่วยดึงเอาผู้เชี่ยวชาญหลายแขนงจากแหล่งต่าง ๆ มาได้ และเป็นวิธีช่วยประสานระหว่างฝ่ายต่าง ๆ
3. การพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของผู้ร่วมงาน
  - 3.1 ให้ผู้ร่วมงานเข้าใจถึงงานทั้งหมดและทราบเหตุผลที่ต้อง

ผู้เชี่ยวชาญหลายแขนงจากแหล่งต่าง ๆ มาได้ และเป็นวิธีช่วยประสานระหว่างฝ่ายต่าง ๆ

กระทำ

- 3.2 ให้ผู้ร่วมงานพร้อมในการใช้ดุลพินิจที่เหมาะสม
- 3.3 พัฒนาจิตใจให้รักการร่วมมือ

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ (Check) การตรวจสอบทำให้รับรู้

สภาพการณ์ของงานที่เป็นอยู่เปรียบเทียบกับสิ่งที่วางแผน ซึ่งมีกระบวนการ ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบ
2. รวบรวมข้อมูล
3. การทำงานเป็นตอน ๆ เพื่อแสดงจำนวน และคุณภาพของผลงานที่ได้รับในแต่ละขั้นตอนเปรียบเทียบกับที่ได้วางแผนไว้
4. การรายงานจะเสนอผลการประเมิน รวมทั้งมาตรการป้องกัน

ผลงานที่ได้รับในแต่ละขั้นตอนเปรียบเทียบกับที่ได้วางแผนไว้

ความผิดพลาดหรือความล้มเหลว

- 4.1 รายงานเป็นทางการอย่างสมบูรณ์
- 4.2 รายงานแบบอย่างไม่เป็นทางการ

ขั้นตอนที่ 4 การแก้ไขปัญหา (Act) ผลของการตรวจสอบหากพบว่า

เกิดข้อบกพร่องขึ้นทำให้งานที่ได้ไม่ตรงตามเป้าหมายหรือผลงานไม่ได้มาตรฐาน ให้ปฏิบัติการแก้ไขปัญหาลักษณะปัญหาที่ค้นพบ

1. ถ้าผลงานเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ

2. ถ้าพบความผิดปกติใด ๆ ให้สอบสวนค้นหาสาเหตุแล้วทำการป้องกัน เพื่อมิให้ความผิดปกติ นั้นเกิดขึ้นซ้ำอีก

ในการแก้ไข้ปัญหาเพื่อให้ผลงานได้มาตรฐานอาจใช้มาตรการดังต่อไปนี้

1. การย้ายนโยบาย
2. การปรับปรุงระบบหรือวิธีการทำงาน
3. การประชุมเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน

วิฑูรย์ สิมะโชคดี (2545) อธิบายถึงการดำเนินงานในวงจรคุณภาพของเดมมิง ไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) ในบรรดาองค์ประกอบทั้ง 4 ประการของวงจรคุณภาพนั้น ต้องถือว่าการวางแผนเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด การวางแผนจะเป็นเรื่องที่ทำให้กิจกรรมอื่น ๆ ที่ตามมาสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะถ้าแผนการไม่เหมาะสมแล้ว จะมีผลทำให้กิจกรรมอื่นไร้ประสิทธิภาพตามไปด้วย แต่ถ้ามีการเริ่มต้นวางแผนที่ดี จะทำให้มีการแก้ไข้เล็กน้อย และกิจกรรมจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 การนำแผนไปปฏิบัติให้เกิดผล (Do) เพื่อให้มั่นใจว่ามีการนำแผนการไปปฏิบัติอย่างถูกต้องนั้น เราจะต้องสร้างความมั่นใจว่าฝ่ายที่รับผิดชอบในการนำแผนไปปฏิบัติได้รับทราบถึงความสำคัญและความจำเป็นในแผนการนั้น ๆ มีการติดต่อสื่อสารไปยังฝ่ายที่มีหน้าที่ในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม มีการจัดให้มีการศึกษาและการอบรม ที่ต้องการเพื่อการนำแผนการนั้น ๆ มาปฏิบัติ และมีการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นในเวลาที่เป็นด้วย

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ (Check) การตรวจสอบและประเมินผลลัพธ์ของการปฏิบัติตามแผน ควรจะต้องมีการประเมินใน 2 ประการ คือ มีการปฏิบัติตามแผนหรือไม่ หรือตัวแผนมีความเหมาะสมหรือไม่

การที่ไม่ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้เป็นเพราะไม่ปฏิบัติตามแผนการหรือความไม่เหมาะสมของแผนการ หรือจากทั้งสองประการรวมกัน เราจำเป็นต้องหาว่าสาเหตุมาจากประการไหน ทั้งนี้ เนื่องจากการนำไปปฏิบัติการปรับปรุงแก้ไข้จะแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ถ้าความล้มเหลวมาจากแผนการที่จัดทำขึ้นไม่เหมาะสม อาจเป็นผลมาจากสาเหตุดังต่อไปนี้

1. ความผิดพลาดในการทำความเข้าใจกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่
2. เลือกเทคนิคที่ใช้ผิดเนื่องจากมีข้อมูลข่าวสารไม่เพียงพอและมีความรู้ใน

ขั้นตอนการวางแผนไม่เพียงพอ

3. ประเมินผลกระทบจากการปฏิบัติตามแผนผิดพลาด
4. ประเมินความสามารถของบุคลากรที่ต้องนำแผนมาใช้ผิดพลาด

ถ้าความล้มเหลวมาจากการไม่ปฏิบัติตามแผน อาจเป็นผลมาจากสาเหตุ
ต่อไปนี้

1. ขาดความตระหนักถึงความจำเป็นในการปรับปรุง
2. การติดต่อสื่อสารที่ไม่เหมาะสมและมีความเข้าใจในแผนไม่เพียงพอ
3. การให้การศึกษและการฝึกอบรมไม่เพียงพอ
4. ปัญหาเกี่ยวกับตัวผู้นำและการประสานงานระหว่างการปฏิบัติ
5. ประเมินทรัพยากรที่ต้องใช้น้อยเกินไป

ขั้นตอนที่ 4 ปฏิบัติการปรับปรุงแก้ไข (Act)

ถ้าความล้มเหลวมาจากการวางแผนที่ไม่เหมาะสม การทบทวนแผนการ
เท่านั้นไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหา ต้องมีการปรับปรุงคุณภาพของกระบวนการวางแผนโดยการหา
ปัจจัยที่ไม่เหมาะสม สาเหตุของการวางแผน และทำการปฏิบัติ การแก้ไข ความก้าวหน้าของการ
ปรับปรุงจะเกิดขึ้นได้ โดยการกำจัดสาเหตุ และขั้นตอนที่สำคัญ ก็คือ การทบทวนแผนการที่ต้องมีการ
ชี้แจงถึงสาเหตุแห่งความล้มเหลวอย่างถูกต้องและมีการเปลี่ยนแปลงแผนเพื่อให้สามารถดำเนิน
กิจกรรมไปได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ควรมีการวางแผนการปรับปรุงคุณภาพเป็นรายปี และมีการ
ทบทวนทุกปีเพื่อให้มั่นใจว่าแผนการดังกล่าว มีความเชื่อถือได้และเหมาะสม การนำวงจรคุณภาพไป
ปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่องในทุกระดับ ขององค์กร จะทำให้เราสามารถปรับปรุงและเพิ่มคุณภาพ
งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเห็นผลลัพธ์ที่ชัดเจน เมื่อปัญหาเดิมหมดไปเราก็สามารถแก้ปัญหา
ใหม่ ๆ ได้ด้วยวงจรคุณภาพต่อไป

เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ (2545) กล่าวถึงแนวคิดของเดมมิ่งว่าผู้บริหารระดับสูงต้องมี
บทบาทหลายด้าน และการจัดการคุณภาพที่ประสบความสำเร็จนั้นต้องอาศัยหลักการที่เรียกว่า
วงจรคุณภาพ (PDCA) แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

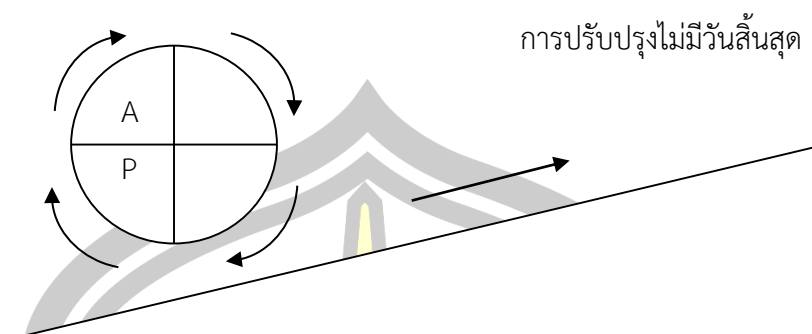
ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) หมายถึง วางแผนโดยใช้ข้อมูลที่มีอยู่
หรืออาจเก็บรวบรวม ขึ้นมาใหม่ นอกนั้นอาจทดสอบเพื่อเป็นการนำร่องก่อนก็ได้

ขั้นตอนที่ 2 การทำ (Do) หรือลงมือทำ หมายถึงลงมือเอาแผนไปทำ
ซึ่งอาจทำในขอบข่ายเล็ก ๆ เพื่อทดลองดูก่อน

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ (Check) หมายถึง การตรวจสอบ หรือสังเกตสิ่งที่
เกิดขึ้นว่ามีการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใดและเป็นไปในทางใด

ขั้นตอนที่ 4 การแก้ไข (Act) หรือลงมือแก้ไข (Corrective action) หมายถึง
หลังจากที่ได้ศึกษาผลลัพธ์ดูแล้ว อาจไม่เป็นไปตามที่ต้องการหรือมีปัญหาที่ต้องแก้ไข ก็ต้อง
ดำเนินการแก้ไขตามที่จำเป็น หลังจากนั้นสรุปเป็นบทเรียนและพยากรณ์เพื่อเป็นพื้นฐานในการคิดหา
วิธีการใหม่ ๆ ต่อไป การลงมือปฏิบัติดังกล่าวนี้แสดงได้ ดังภาพประกอบ 1 วงล้อเดมมิ่ง

ภาพประกอบ 1 วงล้อเดมมิ่ง

การทำตามวงจรคุณภาพต้องทำซ้ำไปเรื่อย ๆ เพื่อสรุปเป็นบทเรียนอยู่ตลอด ยิ่งกว่านั้นต้องเข้าใจด้วยว่าการจัดการคุณภาพไม่ใช่สงครามที่ผู้บริหารจะรบชนะด้วยตัวคนเดียว การจัดการคุณภาพจะประสบความสำเร็จได้ ต้องเป็นการกระทำทั่วทั้งองค์กร เพราะการจัดการคุณภาพเป็นปรัชญาสำหรับองค์กร และคนทุกคนในนั้น

พอสรุปได้ว่า วงจรคุณภาพ (PDCA) ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การดำเนินการตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Act) โดยการวางแผน การลงมือปฏิบัติตามแผนการตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้ และหากไม่ได้ผลลัพธ์ตามที่คาดหวังไว้ จะต้องทำการทบทวนแผนการโดยเริ่มต้นใหม่และทำตามวงจรคุณภาพซ้ำอีก เมื่อวงจรคุณภาพหมุนซ้ำไปเรื่อย ๆ จะทำให้เกิดการปรับปรุงงานและระดับผลลัพธ์ที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งหลักการดังกล่าว หากนำมาปรับใช้กับการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลจะช่วยพัฒนางานให้มีคุณภาพได้

รูปแบบและการพัฒนารูปแบบ

1. ความหมายของรูปแบบ (Model)

Good (1973) ได้รวบรวมความหมายของรูปแบบไว้ ความหมาย คือ

1. เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ
2. เป็นตัวอย่างสำหรับการเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียง

ภาษาต่างประเทศเพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ

3. เป็นแผนภูมิหรือภาพสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลักการ

หรือแนวคิด

4. เป็นชุดของปัจจัยหรือองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน รวมตัวเป็น
ตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม อาจเขียนเป็นสูตรคณิตศาสตร์หรือบรรยายเป็นภาษา
ก็ได้

Bardo และ Hartman (1982) กล่าวถึงรูปแบบว่าเป็นสิ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้น
เพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ
รูปแบบจึงไม่ใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม เพราะการกระทำ
เช่นนั้นจะทำให้แบบจำลองนั้นด้อยลงไป ส่วนการที่จะระบุรูปแบบใด ๆ จะต้องประกอบด้วย
รายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสมและแบบจำลองนั้น ๆ ควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง
ไม่ได้มีการกำหนดตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์แต่ละอย่าง และวัตถุประสงค์ของผู้สร้าง
แบบจำลองนั้นว่าต้องการจะอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ อย่างไร

Raj (1996) กล่าวถึงความหมายของรูปแบบ (Model) ไว้ 2 ความหมาย ดังนี้

1. รูปแบบ คือ รุ่ยย่อของความจริงของปรากฏการณ์ ซึ่งแสดงด้วยข้อความ จำนวน
หรือภาพ โดยการลดทอนเวลา ความพอเหมาะและกาลเทศะ ทำให้เข้าใจความจริงของปรากฏการณ์
ได้ดียิ่งขึ้น

2. รูปแบบ คือ ตัวแทนของการใช้แนวความคิดของโปรแกรมที่กำหนดเฉพาะ

Nadler (1980) รูปแบบเป็นการนำทฤษฎี แนวทางกรอบแนวคิดมาพัฒนาเพื่อให้ง่าย
ต่อการแปลความหมายของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้

Tosi และ Carroll (1982) นิยามความหมายของรูปแบบ สรุปได้ว่า รูปแบบ
เป็นนามธรรมของของจริงหรือภาพจำลองของสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งอาจจะมีรูปร่างง่าย ๆ
ไปจนถึงรูปแบบที่มีความซับซ้อน ทั้งในรูปแบบทางกายภาพ และรูปแบบเชิงคุณลักษณะ

Robbins (1993) กล่าวไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่เป็นนามธรรมที่ทำให้เข้าใจ
ปรากฏการณ์หรือความจริงได้ง่ายขึ้น ซึ่งรูปแบบโดยทั่วไปต้องมีส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ
วัตถุประสงค์ ตัวแปร องค์ประกอบหรือสาระเนื้อหา และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรองค์ประกอบ
หรือสาระเนื้อหาดังกล่าว

สมาน อัครภูมิ (2537) ให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่า หมายถึง แบบจำลอง
อย่างง่ายหรือย่อส่วน (Simplified Form) ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เสนอได้ศึกษาและพัฒนาขึ้น
เพื่อแสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น ในบางกรณีอาจจะใช้ประโยชน์ในการทำนาย
ปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนอาจใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

กรรณิกา เจิมเทียนชัย (2538) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง แบบจำลองอย่างง่าย
หรือย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เสนอได้ศึกษาและพัฒนาขึ้นเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ให้

เข้าใจง่ายขึ้น หรือบางกรณีอาจจะใช้ประโยชน์ในการทำนายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

ดิเรก วรณเศียร (2545) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่ออธิบายหรือแสดงให้เห็นองค์ประกอบสำคัญ ๆ ของเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เข้าใจง่ายขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

บุญส่ง หาญพานิช (2546) ได้สรุปความหมายของรูปแบบว่า หมายถึง โครงสร้างโปรแกรม แบบจำลอง หรือตัวแบบที่จำลองสภาพความเป็นจริง ที่เกิดขึ้นจากการลดทอนเวลาและเทศะ โดยพิจารณาว่ามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษา เพื่อใช้แทนแนวคิดหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบนั้น ๆ

บุญชม ศรีสะอาด (2549) ได้ให้ความหมายของคำว่ารูปแบบ (Model) หมายถึง โครงสร้างที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ผู้วิจัยสามารถใช้รูปแบบอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ หรือตัวแปรต่าง ๆ ที่มีในปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือในระบบต่าง ๆ อธิบายลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบหรือกิจกรรมในระบบ

พิสนุ พงศ์ศรี (2553) ได้สรุปความหมายของรูปแบบว่า หมายถึง สิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี ประสบการณ์ จินตนาการ เพื่อถ่ายทอดออกมาแทนปรากฏการณ์ด้วยการนำเสนอให้เข้าใจง่าย กระชับ ถูกต้อง สามารถนำไปเป็นแนวทางสู่การปฏิบัติได้ โดยมีองค์ประกอบสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ คือ วัตถุประสงค์ ตัวแปรหรือสาระสำคัญ และความสำคัญเชื่อมโยงระหว่างตัวแปรอย่างเป็นระบบ

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2556) ได้ให้ความหมายว่า รูปแบบ หมายถึง วิธีการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ ตลอดทั้งจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใด ๆ ให้ปรากฏ โดยใช้การสื่อสารในลักษณะต่าง ๆ เช่น ภาพวาด ภาพเหมือน แผนภูมิ แผนผังต่อเนื่อง หรือสมการทางคณิตศาสตร์ ให้สามารถเข้าใจได้ง่ายและสามารถนำเสนอเรื่องราวได้อย่างกระชับภายใต้หลักการอย่างมีระบบ

พัฒนา พรหมณี (2560) ได้สรุปว่า รูปแบบ หมายถึง แบบจำลองหรือตัวแบบอย่างง่ายหรือย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านการศึกษาและพัฒนาขึ้นมาเพื่อแสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น เป็นสิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นจากหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการแนวคิด และความเชื่อที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการแสดงโครงสร้างทางความคิดหรือองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญ เป็นขั้นเป็นตอนสำหรับถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบโดยใช้สื่อ หรือเครื่องมือเข้าช่วยเพื่อทำให้เกิดความรู้ เข้าใจได้ง่ายและกระชับถูกต้อง สามารถวัด ตรวจสอบ และเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจได้

สัมฤทธิ์ สมนาม (2561) สรุปว่า รูปแบบ (Model) หมายถึง โครงสร้างที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ได้รับการพัฒนาขึ้น เพื่อให้การทำความเข้าใจ อธิบาย หรือแสดงให้เห็นองค์ประกอบสำคัญ ๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ง่ายขึ้น สำหรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

สรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างและกระบวนการดำเนินงานที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบที่สำคัญต่าง ๆ เป็นการนำเสนอให้เข้าใจง่าย กระชับ ถูกต้อง สามารถนำไปเป็นแนวทางสู่การปฏิบัติได้ต่อไป

2. ลักษณะของรูปแบบ

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2556) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. เป็นการถ่ายทอดในลักษณะของการเลียนแบบ หรือถ่ายแบบจากความเข้าใจ ตลอดจนจินตนาการของคนที่มีต่อปรากฏการณ์ใด ๆ ออกมาเป็นโครงสร้างที่มีระบบระเบียบ และง่ายต่อการรับรู้ของบุคคลอื่น
2. ลักษณะของรูปแบบไม่ใช่การบรรยาย หรือการพรรณนาอย่างยืดเยื้อ แต่เป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์และหลักการของระบบ
3. ตัวรูปแบบเน้นเฉพาะส่วนสำคัญ เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้นำเสนอรูปแบบกับผู้รับรู้รูปแบบนั้น ๆ
4. ภาพลักษณ์ของรูปแบบมุ่งการสื่อสารให้กระชับ รับรู้ภาพรวมของความหมาย มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อย ๆ ได้ โดยการนำเสนอเพียงครั้งเดียว

Keeves (1988) กล่าวว่า รูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ ควรจะมีข้อกำหนด (Requirement) 4 ประการ คือ

1. รูปแบบ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (Structural relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันแบบรวม ๆ (Associative relationship)
2. รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้น ซึ่งสามารถถูกตรวจสอบได้โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้
3. รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย
4. รูปแบบ ควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา

3. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

Joyce และ Weil (1985) ได้ศึกษาและจัดแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิดหลักการหรือทฤษฎีซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนี้ ๆ และได้แบ่งกลุ่มรูปแบบการสอนเอาไว้ 4 รูปแบบ คือ

1. Information-Processing Model เป็นรูปแบบการสอนที่ยึดหลักความสามารถในกระบวนการประมวลข้อมูลของผู้เรียน และแนวทางในการปรับปรุงวิธีการจัดการกับข้อมูลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. Personal Model รูปแบบการสอนที่จัดไว้ในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและการพัฒนาบุคคลเฉพาะราย โดยมุ่งเน้นกระบวนการที่แต่ละบุคคลจัดระบบและปฏิบัติต่อสรรพสิ่ง (Reality) ทั้งหมด
3. Social Interaction Model เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และบุคคลต่อสังคม
4. Behavior Model เป็นกลุ่มของรูปแบบการสอนที่ใช้องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนารูปแบบ จุดเน้นที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้ของผู้เรียนมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างทางจิตวิทยา และพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้จากลักษณะการแบ่งประเภทของรูปแบบของนักวิชาการต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าการแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิดที่หนึ่งนั้นบอกให้ทราบถึงลักษณะการเขียนรูปแบบว่ามีลักษณะส่วนการแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิดพื้นฐานในการเสนอรูปแบบในการบรรยายอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ เป็นหลัก

Keeves (1988) ได้แบ่งประเภทของรูปแบบที่ใช้ในทางการศึกษาออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) เป็นแบบจำลองเชิงกายภาพส่วนใหญ่ใช้ในด้านวิทยาศาสตร์ สร้างขึ้นโดยใช้หลักการเปรียบเทียบโครงสร้างของรูปแบบให้สอดคล้องกับลักษณะที่คล้ายกันทางกายภาพ สอดคล้องกับข้อมูล และความรู้ที่มีอยู่ในขณะนั้นรูปแบบที่สร้างขึ้นต้องมีองค์ประกอบชัดเจน สามารถนำไปทดสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ และสามารถนำไปใช้ทำการหาข้อสรุปได้อย่างกว้างขวาง จุดมุ่งหมายของรูปแบบประเภทนี้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เปลี่ยนแปลง
2. รูปแบบเชิงอธิบาย (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ รูปภาพ เพื่อให้เห็นแนวคิดโครงสร้างองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ

3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปรต่างๆ โดยใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ เดิมรูปแบบนี้ใช้กับศาสตร์ด้านวิทยาศาสตร์ ปัจจุบันมีแนวโน้มนำไปใช้ในด้านพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์มากขึ้นรวมทั้งด้านการศึกษา โดยเฉพาะการวัดผลการศึกษา รูปแบบนี้สามารถอธิบายความสัมพันธ์และสร้างเป็นทฤษฎีเพราะสามารถทดสอบสมมุติฐานได้ รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์มักพัฒนาจากรูปแบบเชิงอธิบาย

4. รูปแบบเชิงเหตุผล (Causal Model) พัฒนามาจากรูปแบบเชิงอธิบาย โดยการนำเอาเทคนิควิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) มาใช้ ปัจจุบันมีการนำรูปแบบนี้มาใช้ในการวิจัยทางการศึกษามากขึ้น โดยนำเอาตัวแปรมาเขียนเป็นสัญลักษณ์หรือคำย่อแล้วใช้เส้นตรงหรือลูกศรแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรในเชิงเหตุและผล เช่น รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน สถิติปัญญาของผู้เรียน มีผลมาจากสภาพทางเศรษฐกิจของพ่อแม่และสิ่งแวดล้อมที่บ้าน เป็นต้น รูปแบบดังกล่าวสามารถกำหนดเป็นกรอบในการรวบรวมข้อมูลในสภาพที่เป็นจริง เพื่อทดสอบรูปแบบได้ด้วย

Steiner (1988) แบ่งรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Ethical Model or Model-of) เป็นการประเมินสถานะชุมชนแบบมีส่วนร่วม รูปแบบประเภทนี้เป็นแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบิน ภาพจำลอง

2. รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model-for) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบความคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลองเป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน

เสรี ชัดเข้ม (2538) ได้สรุปความเห็นของนักวิชาการหลายท่านว่า รูปแบบสามารถจำแนกออกเป็น 2 แบบ ได้แก่

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) แบ่งออกเป็น

1.1 รูปแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model of) เช่น รูปแบบเครื่องบินที่เหมือนจริงแต่มีขนาดย่อส่วน

1.2 รูปแบบสำหรับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model for) เช่น รูปแบบที่ออกไว้เพื่อเป็นต้นแบบผลิตสินค้า ต้องสร้างรูปแบบเท่าของจริงขึ้นมาก่อน แล้วจึงผลิตสินค้าตามรูปแบบนั้น

2. รูปแบบเชิงแนวคิด (Conceptual Model) แบ่งออกเป็น

2.1 รูปแบบเชิงแนวคิดของสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Conceptual Model of) คือรูปแบบที่สร้างขึ้นจากแนวคิดทฤษฎี เพื่ออธิบายปรากฏการณ์บางอย่าง เช่น รูปแบบการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

2.2 รูปแบบเชิงแนวคิดเพื่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Conceptual Model for) คือ รูปแบบที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีการคิดสรรตามธรรมชาติ เพื่อนำไปอธิบายทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียนเป็นต้น

บุญชม ศรีสะอาด (2547) กล่าวถึง ประเภทของรูปแบบตามลักษณะการนำเสนอว่า รูปแบบสามารถนำเสนอได้หลายลักษณะ เช่น ในรูปของความเรียงโดยทั่วไป ในรูปของสมการ ในรูปของแผนภูมิ (Flow Chart) ในรูปของแผนภูมิธรรมดา และในรูปของแผนภูมิแสดงระบบของสาเหตุ

สรุปได้ว่า รูปแบบมีหลายประเภท การนำรูปแบบประเภทต่าง ๆ มาใช้จึงขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการใช้รูปแบบนั้น ๆ เพราะรูปแบบแต่ละประเภทมีรูปแบบและวิธีการสร้างที่แตกต่างกันและจากการศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาการสรุปได้ว่าการแบ่งประเภทของรูปแบบยังต้องขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการอธิบายรูปแบบนั้น ๆ รูปแบบที่นำมาใช้ หมายถึง โครงสร้างและกระบวนการดำเนินงานที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ประกอบไปด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 4) การประเมินผลการดำเนินการของรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบ

4. องค์ประกอบของรูปแบบ

ได้มีนักวิชาการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบไว้ ดังนี้

ทิตนา เขมมณี (2550) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 องค์ประกอบ คือ 1) วัตถุประสงค์ แนวคิด 2) บริบทและเงื่อนไข 3) ยุทธศาสตร์ 4) กระบวนการดำเนินงาน 5) ผลที่ได้รับจากการนำรูปแบบไปใช้

สมาน อัสวภูมิ (2549) กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารว่ามีอยู่สองส่วน ได้แก่ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ และกลไกของรูปแบบ ซึ่งเป็นตัวจักรในการทำหน้าที่ของรูปแบบเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ โดยมีบริบทเป็นเงื่อนไข องค์ประกอบของรูปแบบบริหารควรครอบคลุมลักษณะสำคัญของการบริหารในประเด็นต่อไปนี้

1. องค์ประกอบการบริหารควรมีกลไกตัดสินใจในการบริหาร หมายถึง ระบบข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ ระบบและรูปแบบการตัดสินใจในการบริหารงานในองค์กร
2. องค์ประกอบการบริหารควรมีกลไกการบริหารภายใน หมายถึง ระบบงานและระบบคนในองค์กร การไหลเวียนของงาน ขอบเขต อำนาจหน้าที่ และความสัมพันธ์ของหน่วยงานย่อยในองค์กร และกระบวนการบริหารงานทั้งในระดับองค์กรและหน่วยงานย่อยในองค์กร
3. องค์ประกอบการบริหารควรมีกลไกการบริหารความสัมพันธ์ภายนอก หมายถึง ระบบงาน อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงาน กำหนดขอบเขตหน่วยงานและบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง กำหนดกระบวนการและวิธีการดำเนินงานความสัมพันธ์กับหน่วยงานและบุคคลภายนอก

4. องค์ประกอบการบริหารควรมีกลไกการบริหาร การตรวจสอบ

ผลการดำเนินงานขององค์กรและการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้องค์กรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

5. องค์ประกอบการบริหารควรมีกลไกการบำรุงและพัฒนาทรัพยากรขององค์กร โดยเฉพาะทรัพยากรทางเทคโนโลยีและทรัพยากรบุคคล

ธีระ รุญเจริญ (2550) ได้เสนอองค์ประกอบของรูปแบบไว้ 6 องค์ประกอบ คือ

1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ระบบและกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ 5) แนวทางการประเมินผลรูปแบบ และ 6) เงื่อนไขของรูปแบบ

Brown และ Moberg (1980) ได้เสนอองค์ประกอบของรูปแบบว่ามี 5 องค์ประกอบ คือ สภาพแวดล้อม (Environment) เทคโนโลยี (Technology) โครงสร้าง (Structure) กระบวนการจัดการ (Management Process) และการตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)

Ivancevich และคณะ (1989) ได้เสนอรูปแบบต้องประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เป็นการกำหนดว่าจะสร้างและพัฒนา รูปแบบ เพื่อวัตถุประสงค์ในงานสาธารณสุขด้านใด โดยทั่วไปมักจะพัฒนารูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลงานที่ดีขึ้นตามภารกิจขององค์กร

2. ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ ผู้สร้างและพัฒนา รูปแบบต้องกำหนดรูปแบบสร้างขึ้นจากฐานคิดของทฤษฎีและหลักการใดบ้าง

3. ระบบงานและกลไกของรูปแบบ สำหรับใช้ในการดำเนินงานให้เป็นไปตามหลักการและบรรลุตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ เช่น การจัดโครงสร้างองค์การ การตั้งคณะกรรมการ และคณะทำงานที่จำเป็น พร้อมกับการกำหนดบทบาทหน้าที่ ความสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันของกลไกเหล่านั้นเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้

4. วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ เป็นการกำหนดภารกิจ กระบวนการ วิธีการ กิจกรรมและอื่น ๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

5. แนวทางการประเมินผลการดำเนินงานของรูปแบบ เป็นการกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการประเมินผลรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบว่าเป็นไปตามระบบงานที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่ารูปแบบทำหน้าที่ตามที่สร้างไว้มากน้อยเพียงใด และเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด ตลอดจนกำหนดแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุงรูปแบบให้สมบูรณ์และตอบสนองการดำเนินงานมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

6. คำอธิบายประกอบรูปแบบ เป็นการอธิบายคำศัพท์เฉพาะที่นำมาใช้ในการสร้างและพัฒนารูปแบบเพื่อสื่อความให้มีความเข้าใจตรงกันในการนำรูปแบบไปใช้

7. การระบุเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ เนื่องจากรูปแบบมีข้อจำกัดของรูปแบบเอง ดังนั้น การสร้างและพัฒนารูปแบบควรได้ระบุเงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และขอควรระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น

8. การจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบ

พัฒนา พรหมณี (2560) ได้กล่าวถึงว่า รูปแบบต้องประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2) ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการ 3) ระบบงานและกลไก 4) วิธีการดำเนินงาน 5) แนวทางการประเมินผลการดำเนินงาน 6) คำอธิบายประกอบรูปแบบ 7) เงื่อนไขการนำไปใช้ และ 8) คู่มือการใช้

สรุปองค์ประกอบของรูปแบบที่สำคัญที่ผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ คือ 1) หลักการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4) การประเมินผลการดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

5. จุดมุ่งหมายและความสำคัญของการสร้างและพัฒนารูปแบบ

พัฒนา พรหมณี (2560) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายและความสำคัญของการสร้างและพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานให้สามารถดำเนินงานได้บรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยรูปแบบการดำเนินงานด้านการสาธารณสุขนั้นมีจำนวนมาก บางรูปแบบอาจใช้กันอย่างแพร่หลาย และทุกรูปแบบมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการดำเนินงาน กลุ่มเป้าหมาย ขั้นตอน วิธีการองค์ประกอบที่แตกต่างกันไป บางรูปแบบใช้ได้ในวงกว้าง บางรูปแบบจะใช้เจาะจงในวงแคบเฉพาะส่วน ผู้ใช้รูปแบบควรศึกษาพิจารณาเลือกใช้ให้เหมาะสมกับการดำเนินงานตามบริบทและธรรมชาติของพื้นที่การดำเนินงานและบริบทอื่นๆ เช่น เวลา วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณ

6. การพัฒนารูปแบบ

บุญชม ศรีสะอาด (2547) กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนารูปแบบว่ามี 2 ขั้นตอน

ขั้นตอนแรก ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อน เป็นรูปแบบตามสมมุติฐาน โดยการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวคิด รูปแบบ และผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์สภาพสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรภายในรูปแบบรวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์

ขั้นตอนที่สอง การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ คือ การนำรูปแบบที่ได้ไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อทดสอบดูว่ามีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังไว้หรือไม่ ผู้วิจัยอาจปรับปรุงรูปแบบใหม่โดยตัดองค์ประกอบหรือตัวแปรที่มีความสำคัญน้อยออก จะทำให้ได้รูปแบบที่มีความเหมาะสมมากขึ้น

สมาน อัครภูมิ (2549) ได้เสนอแนวคิดและแนวทางในการพัฒนารูปแบบไว้ ดังนี้

1. การศึกษารูปแบบ หมายถึง การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับหลักการและข้อมูลพื้นฐานประกอบการสร้างรูปแบบซึ่งอาจจะดำเนินการได้โดยวิธีสำรวจความคิดเห็น หรือการศึกษาภาคสนาม
2. การนำเสนอรูปแบบ ผู้วิจัยต้องออกแบบและนำเสนอรูปแบบใหม่ เพื่อให้ได้รูปแบบที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ ในขั้นนี้ยังไม่ต้องทดลองใช้รูปแบบ เพียงแต่จัดโอกาสนำเสนอเพื่อพิจารณาของผู้เกี่ยวข้อง เช่น การนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อพิจารณาและประเมินในรูปของแบบสอบถาม หรือการประชุมสัมมนา การนำรูปแบบให้ผู้ปฏิบัติประเมินความเป็นไปได้ตลอดจนการให้ข้อคิดเห็นหรือ
3. การพัฒนารูปแบบ หมายถึง การวิจัยที่ผู้วิจัยต้องการดำเนินการทั้ง 3 ส่วน คือ การศึกษารูปแบบ การออกแบบรูปแบบใหม่ การนำรูปแบบใหม่ไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง ส่วนจะมีการใช้ที่รอบขึ้นอยู่กับโครงการวิจัย และทำการรายงานผลการทดลองใช้

Willer (1986) กล่าวว่า ในการพัฒนารูปแบบนั้นอาจมีขั้นตอนในการดำเนินงานแตกต่างกันไป แต่โดยทั่วไปแล้วอาจแบ่งเป็น 2 ตอนใหญ่ ๆ คือ การสร้าง (Construct) รูปแบบและการหาความตรง (Validity) ของรูปแบบ

บุญชม ศรีสะอาด (2549) ได้อธิบายว่า การสร้างหรือพัฒนารูปแบบในครั้งแรกจะเป็นรูปแบบตามสมมุติฐาน โดยการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบที่มีผู้สร้างไว้แล้วในเรื่องเดียวกันหรือเรื่องอื่น และจากผลการศึกษาลักษณะวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์สภาพการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบในการพัฒนารูปแบบนั้นจะต้องใช้หลักของเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญ การศึกษาค้นคว้าในเรื่องนั้น ๆ ให้เข้าใจอย่างแตกฉาน และกลุ่มลึกลับจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบเป็นอย่างดี ผู้สร้างรูปแบบอาจคิดโครงสร้างของรูปแบบขึ้นมาก่อน แล้วปรับปรุงโดยอาศัยข้อเสนอแนะจากการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีแนวความคิด รูปแบบหรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง หรือทำการศึกษาองค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรแต่ละตัว แล้วคัดเลือกองค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรที่สำคัญ ประกอบกันขึ้นเป็นโครงสร้างของรูปแบบก็ได้ หัวใจสำคัญของการสร้างหรือพัฒนารูปแบบนี้ ขึ้นอยู่กับการเลือกเฟ้นองค์ประกอบในรูปแบบ (ตัวแปรหรือกิจกรรม)

สมาน อัครภูมิ (2549) ได้เสนอแนวคิดและแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบไว้

3 ประการ คือ

1. การศึกษารูปแบบ หมายถึง การศึกษาสภาพปัจจุบันของรูปแบบนั้น ๆ ตามกรอบรูปแบบที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ ว่ามีสภาพอย่างไร ซึ่งอาจจะดำเนินได้ทั้งโดยวิธีการสำรวจความคิดเห็นหรือการศึกษาสภาพจริงในภาคสนาม

2. การนำเสนอรูปแบบ หมายถึง การวิจัยที่นอกจากจะศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาของรูปแบบปัจจุบันแล้ว ผู้วิจัยต้องออกแบบและนำเสนอรูปแบบใหม่ เพื่อให้ได้รูปแบบการดำเนินงานหรือการบริหารที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ แต่การวิจัยเพื่อนำเสนอรูปแบบนี้ ผู้วิจัยยังไม่ต้องทดลองใช้รูปแบบ เพียงแต่จัดโอกาสในการนำเสนอรูปแบบเพื่อการพิจารณาของผู้เกี่ยวข้องในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเท่านั้น เช่น การนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อการพิจารณาและประเมินในรูปแบบของแบบสอบถามหรือในรูปแบบของการประชุมสัมมนา การนำเสนอรูปแบบให้ผู้ปฏิบัติประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ตลอดจนการให้ข้อความคิดเห็นข้อเสนอแนะเท่านั้น การรายงานผลการวิจัยจะนำเสนอ ทั้งส่วนที่เป็นการศึกษาสภาพปัจจุบันของรูปแบบการออกแบบรูปแบบ และผลการนำเสนอรูปแบบด้วย

3. การพัฒนารูปแบบ หมายถึง การวิจัยที่ผู้วิจัยต้องดำเนินการทั้ง 3 ส่วน คือ การศึกษารูปแบบ การออกแบบรูปแบบใหม่ และการนำรูปแบบใหม่ที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้ในสภาพจริงซึ่งจะเป็นการทดลองใช้ตามสภาพจริง โดยไม่ต้องควบคุมตัวแปรอย่างเข้มงวดมากนักหรือทดลองตามแบบการวิจัยทดลองที่แท้จริงก็ได้ และรายงานผลการทดลองใช้ ส่วนจะมีการทดลองใช้รูปแบบจะมีการดำเนินการที่รอบ ในลักษณะการวิจัยและพัฒนานั้น แล้วแต่โครงการวิจัย

สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบเป็นการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบหรือขอบข่ายงานที่จะสร้างและพัฒนารูปแบบ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้ 1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ 2) ศึกษาแนวทางที่เป็นที่ยอมรับและเป็นแบบวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) 3) ร่างรูปแบบในเบื้องต้น 4) ตรวจสอบยืนยันและประเมินรูปแบบ 5) นำรูปแบบไปทดลองใช้ 6) ทบทวน ปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์

7. การทดสอบรูปแบบ

Keeves (1988) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายสำคัญของการทดสอบรูปแบบนั้น เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบในการปฏิบัติจริง รูปแบบทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ จะทำการทดสอบโดยการพิสูจน์ตามสูตรหรือสมการหรือตรวจสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการประมาณค่าพารามิเตอร์ของรูปแบบ สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มักจะดำเนินการทดสอบรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติ ผลการทดสอบจะนำไปสู่การยอมรับหรือปฏิเสธรูปแบบนั้นและนำไปสู่การสร้างทฤษฎีใหม่ต่อไป แต่การทดสอบรูปแบบบางเรื่องนั้นไม่สามารถกระทำด้วยวิธีการดังกล่าวได้เนื่องจากมีข้อจำกัดบางประการ

พลสุข หิงคานนท์ (2540) สรุปความเห็นของนักวิชาการว่า การทดสอบรูปแบบทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ สามารถดำเนินการโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ การวิจัยทางการศึกษาส่วนใหญ่ดำเนินการโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์หรือการวิจัยเชิงปริมาณมากเกินไปซึ่งในบางเรื่องต้องการความละเอียดอ่อนและลึกซึ้งมากกว่านั้น การประเมินโดยอาศัยความรู้และการรับรู้ของผู้ทรงคุณวุฒิ จะสามารถช่วยให้การทดสอบรูปแบบทางสังคมศาสตร์ดำเนินไปได้ด้วยดีสำหรับแนวคิดเรื่องการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิมี ดังนี้

1. เป็นรูปแบบการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิจะดำเนินการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะประเด็นที่ถูกนำมาพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไปแต่อาจจะผสมผสานปัจจัยต่าง ๆ เข้าด้วยกันตามวิจรรณญาณของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพประสิทธิภาพหรือความเหมาะสมของสิ่งที่จะทำการประเมิน
  2. เป็นรูปแบบการประเมินที่เป็นความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (Specialization) ในเรื่องที่จะประเมินโดยพัฒนามาจากรูปแบบการวิเคราะห์งานศิลปะ (Art Criticism) ที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง และต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย เนื่องจากเป็นการวัดคุณค่าไม่อาจประเมินด้วยเครื่องมือวัดใด ๆ ได้และต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริงแนวคิดนี้ได้ ถูกนำมาใช้ในทางการศึกษาระดับสูงมากขึ้น ทั้งนี้เพราะองค์ความรู้เฉพาะสาขานั้นผู้ที่ศึกษาเรื่องนั้น ๆ จริง ๆ จึงจะทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ดังนั้นในวงการอุดมศึกษาจึงนิยมนำรูปแบบนี้มาใช้ในการทดสอบหรือประเมินเรื่องที่ต้องการความลึกซึ้ง ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางสูง
  3. เป็นรูปแบบที่ใช้ตัวบุคคลหรือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมินโดยให้ความเชื่อถือกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เที่ยงธรรมและมีดุลยพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่าง ๆ นั้นจะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒิเอง
  4. เป็นรูปแบบที่ยอมให้เกิดความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิตามอัธยาศัยและความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่พิจารณา การบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการการเก็บรวบรวม การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ
- บุญชม ศรีสะอาด (2549) ได้เสนอแนวทางทดสอบรูปแบบ โดยการวิจัยไว้ว่า หลังจากที่ได้มีการสร้างและพัฒนา รูปแบบขึ้นมาแล้ว จำเป็นที่จะต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบเพราะรูปแบบที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นนั้นถึงแม้ว่าจะพัฒนาโดยมีรากฐานมาจากทฤษฎีแนวความคิดรูปแบบของผู้อื่นและผลการวิจัยที่ผ่านมา แต่ก็ยังเป็นเพียงรูปแบบตามสมมุติฐานซึ่งจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริง หรือทำการทดลองนำไปใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อทดสอบดูว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังไว้หรือไม่ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริง หรือทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาในสถานการณ์จริงจะช่วยให้ทราบอิทธิพลหรือ

ความสำคัญขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่าง ๆ ในรูปแบบและอิทธิพล หรือความสัมพันธ์ของ กลุ่มองค์ประกอบหรือกลุ่มตัวแปรในรูปแบบ ผู้วิจัยอาจปรับปรุงรูปแบบใหม่โดยตัดองค์ประกอบหรือ ตัวแปรที่พบว่าไม่มีอิทธิพลหรือมีความสำคัญน้อยออกจากรูปแบบตามสมมุติฐาน ซึ่งจะให้ได้รูปแบบ ที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

บริบทการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล

กศน.ตำบล เป็นหน่วยจัดกิจกรรมการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อรรถศาสตร์ที่ตั้งอยู่ในระดับตำบล หลักการในการทำงาน กศน.ตำบล ยึดชุมชนเป็นฐานในการดำเนินงาน และการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ต้นทุนของชุมชน เช่น อาคาร สถานที่ แหล่งวิทยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการประสานเครือข่ายในชุมชนร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนใน ชุมชนสังคม เข้ามามีส่วนร่วมเป็นภาคีเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรม กศน.ตำบล ทั้งในฐานะ ผู้ให้บริการ และผู้รับบริการ มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา บูรณาการกระบวนการเรียนรู้ และจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน มีคณะกรรมการ กศน.ตำบล ที่เป็นคนในชุมชน ให้การส่งเสริม สนับสนุน ติดตาม ดูแลและร่วมประเมินผลการดำเนินงาน กศน. ตำบล

กศน.ตำบล จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อรรถศาสตร์ เพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาตลอดชีวิตอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ
2. สร้างและขยายภาคีเครือข่ายในการมีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอรรถศาสตร์ในชุมชน
3. ส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอรรถศาสตร์ ของภาคีเครือข่าย
4. ประสานและเชื่อมโยงการดำเนินงานจัดการศึกษาร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอรรถศาสตร์, 2553 ก)

การจัดกิจกรรมหลักของ กศน.ตำบล ประกอบด้วย

1. ศูนย์ข้อมูลข่าวสารของชุมชน (Information Center)
  - 1.1 พัฒนาระบบฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศระดับชุมชนให้ครบถ้วน ถูกต้อง ทันสมัย
  - 1.2 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ กศน.ตำบล และแผนปฏิบัติการประจำปี

- 1.3 นำเสนอความรู้ข่าวสารสารสนเทศของชุมชนให้ถูกต้องและทันสมัย
2. ศูนย์สร้างโอกาสการเรียนรู้ (Opportunity Center)
  - 2.1 ประสานความร่วมมือในแนวร่วมกับภาคีเครือข่าย
  - 2.2 เชื่อมโยงรูปแบบการให้บริการของหน่วยงานภาคีเครือข่ายกับ กศน.ตำบล
  - 2.3 พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
3. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (Learning Center)
  - 3.1 ออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย
  - 3.2 จัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้แก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายในชุมชน เช่น การส่งเสริมการรู้หนังสือ การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาต่อเนื่อง การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมชุมชน
4. ศูนย์ชุมชน (Community Center) เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมของชุมชน เช่น เวทีชาวบ้าน ตลาดนัดอาชีพ เวทีประชาธิปไตย สร้างและพัฒนาภาคีเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน โดยการประสานขอความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย องค์กรชุมชน ผู้รู้ ผู้ทรงคุณวุฒิตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อร่วมเป็นอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน อาสาสมัครส่งเสริมการอ่านเพื่อให้เกิดกระบวนการการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2553 ข)

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่จัดการศึกษาให้กับประชาชน โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 49 ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ และมาตรา 80 ได้กำหนดเป็นนโยบายด้านการศึกษา ว่าต้องดำเนินการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบ ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ ซึ่งกฎหมายเพื่อการพัฒนาการศึกษาของชาติกำหนดให้มีการส่งเสริมการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ตลอดชีวิต วิทยาลัยชุมชนหรือรูปแบบอื่น รวมทั้งปรับปรุงกฎหมายเพื่อกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับระบบการศึกษาทุกระดับของการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 15 กำหนดนิยามการศึกษานอกระบบว่า เป็นการศึกษาที่ยืดหยุ่น ในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหา

และหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของบุคคล
กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้ใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551 เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2551 (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย, 2555 ก)

หลักการ

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

กำหนดหลักการ ไว้ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นด้านสาระการเรียนรู้ เวลาเรียน
และการจัดการเรียนรู้โดยเน้นการบูรณาการเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความแตกต่างระหว่าง
บุคคล และชุมชน สังคม
2. ส่งเสริมให้มีการเทียบโอนผลการเรียนจากการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัย
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยตระหนักว่า
ผู้เรียนมีความสำคัญ สามารถพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ
4. ส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนา
ให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีสติปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีศักยภาพในการประกอบอาชีพและ
การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการ จึงกำหนดจุดหมายดังต่อไปนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข
2. มีความรู้พื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิต และการเรียนรู้ต่อเนื่อง
3. มีความสามารถในการประกอบสัมมาอาชีพ ให้สอดคล้องกับความสนใจ
ความถนัดและตามทันความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง
4. มีทักษะการดำเนินชีวิตที่ดี และสามารถจัดการกับชีวิต ชุมชน สังคม
ได้อย่างมีความสุข ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
5. มีความเข้าใจประวัติศาสตร์ชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย โดยเฉพาะภาษา
ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ความเป็นพลเมืองดี ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของ
ศาสนา ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
6. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
7. เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ สามารถเข้าถึง
แหล่งเรียนรู้และบูรณาการความรู้มาใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายเป็นประชาชนที่ไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นไปตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ระบุว่า “ เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาให้บุคคลได้รับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติโดยให้บุคคล ซึ่งได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปแล้วหรือไม่ก็ตามมีสิทธิได้รับการศึกษาในรูปแบบการศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัยได้ แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ตามกระบวนการและการดำเนินการที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

ระดับการศึกษา

แบ่งระดับการศึกษาออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยแต่ละระดับใช้เวลาเรียน 4 ภาคเรียน ยกเว้นกรณีที่มีการเทียบโอน ทั้งนี้ต้องลงทะเบียนเรียนในสถานศึกษาอย่างน้อย 1 ภาคเรียน

สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ประกอบด้วย 5 สาระ ดังนี้

1. สาระทักษะการเรียนรู้ เป็นสาระเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้แหล่งเรียนรู้การจัดการความรู้ การคิดเป็น และการวิจัยอย่างง่าย
2. สาระความรู้พื้นฐาน เป็นสาระเกี่ยวกับภาษาและการสื่อสาร คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
3. สาระการประกอบอาชีพ เป็นสาระเกี่ยวกับการมองเห็นช่องทาง และการตัดสินใจประกอบอาชีพ ทักษะในอาชีพ การจัดการอาชีพอย่างมีคุณธรรม และการพัฒนาอาชีพให้มั่นคง
4. สาระทักษะการดำเนินชีวิต เป็นสาระเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สุขภาพอนามัยและความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต ศิลปะและสุนทรียภาพ
5. สาระการพัฒนาสังคม เป็นสาระที่เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครอง ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี หน้าที่พลเมือง และการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม

กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสใช้กระบวนการกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ โดยฝึกทักษะการคิด การแก้ปัญหาและความมีเหตุผล

2. เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและสามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

3. เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมในการพัฒนา ครอบครัว ชุมชนและสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกรักผูกพัน เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและสังคม

มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ตามสาระการเรียนรู้ทั้ง 5 สาระ ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพของผู้เรียน ดังนี้

1. มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบหลักสูตร การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2. มาตรฐานการเรียนรู้ระดับ เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละระดับ ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ในแต่ละระดับใช้เวลาเรียน 4 ภาคเรียน ยกเว้นกรณีที่มีการเทียบโอนผลการเรียน ผู้เรียนต้องลงทะเบียนเรียนในสถานศึกษาอย่างน้อย 1 ภาคเรียน ใช้เวลาเรียน 40 ชั่วโมง มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วยสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ดังนี้

1. สาระทักษะการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 1.1 มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง

มาตรฐานที่ 1.2 มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการใช้แหล่งเรียนรู้

มาตรฐานที่ 1.3 มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการจัดการความรู้

มาตรฐานที่ 1.4 มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการคิดเป็น

มาตรฐานที่ 1.5 มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการวิจัยอย่างง่าย

2. สาระความรู้พื้นฐาน ประกอบด้วย 2 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 2.1 มีความรู้ความเข้าใจ และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับภาษา

และการสื่อสาร

มาตรฐานที่ 2.2 มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

3. สารระการประกอบอาชีพ ประกอบด้วย 4 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 3.1 มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในงานอาชีพ มองเห็นช่องทางและตัดสินใจประกอบอาชีพได้ตามความต้องการ และศักยภาพของตนเอง

มาตรฐานที่ 3.2 มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะในอาชีพที่ตัดสินใจเลือก

มาตรฐานที่ 3.3 มีความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดการอาชีพอย่างมีคุณธรรม

มาตรฐานที่ 3.4 มีความรู้ ความเข้าใจ ในการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคง

4. สารระทักษะการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย 3 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 4.1 มีความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดีเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

มาตรฐานที่ 4.2 มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติที่ดีเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ เสริมสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต

มาตรฐานที่ 4.3 มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีเกี่ยวกับศิลปะและสุนทรียภาพ

5. สารระการพัฒนาสังคม ประกอบด้วย 4 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 5.1 มีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครอง สามารถนำมาปรับใช้ในการดำรงชีวิต

มาตรฐานที่ 5.2 มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่า และสืบทอดศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐานที่ 5.3 ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย มีจิตสาธารณะ เพื่อความสงบสุขของสังคม

มาตรฐานที่ 5.4 มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นความสำคัญของหลักการพัฒนา และสามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน/สังคม

การจัดหลักสูตร

สถานศึกษาต้องนำรายวิชาไปจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา จัดทำแผนการเรียนรู้ รายบุคคล หรือกลุ่มตามความต้องการของผู้เรียน ชุมชน ซึ่งผู้เรียนต้องกำหนดทิศทางในการเรียนของผู้เรียน เช่น ผู้เรียนประสงค์จะออกไปประกอบอาชีพควรเลือกรายวิชาเลือกในสารระการประกอบอาชีพ หรือผู้เรียนประสงค์จะออกไปเป็นผู้นำชุมชนก็ควรเลือกรายวิชาเลือกในสารระการพัฒนาสังคม หรือผู้เรียนประสงค์จะไปศึกษาต่อก็ควรเลือกรายวิชาเลือกในสารระความรู้พื้นฐาน

ดังนั้น ครูและผู้เรียนต้องวางแผนการเรียนรู้รายบุคคลร่วมกันให้ครบทั้งหลักสูตร รายวิชา ใดที่สามารถเทียบโอนได้ก็ให้ทำการเทียบโอน ส่วนรายวิชาที่เทียบโอนไม่ได้ให้ลงทะเบียนเรียนให้ครบ ตามโครงสร้างหลักสูตร แล้วนำมาจัดทำแผนการเรียนรู้ตลอดหลักสูตรตามเงื่อนไขการลงทะเบียน เรียนในแต่ละภาคเรียน

การจัดกระบวนการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้ ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามปรัชญาพื้นฐานของการศึกษานอกโรงเรียน “คิดเป็น” โดยใช้ข้อมูลตนเอง วิชาการและสภาพแวดล้อมในชุมชน สังคม มาวิเคราะห์ตัดสินใจใน เรื่องที่ต้องการเรียนรู้ แล้วนำไปประยุกต์ใช้ โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ขั้นตอนกำหนดสภาพปัญหา/ความต้องการในการเรียนรู้
- 2) ขั้นตอนแสวงหาข้อมูลและจัดการเรียนรู้
- 3) ขั้นตอนปฏิบัติ
- 4) ขั้นตอนประเมินผลการเรียนรู้ และสรุปองค์ความรู้เพื่อเผยแพร่

การวัดผลประเมินผล

การวัดและประเมินผลมี 2 ระดับ คือ

1. การประเมินผลในระดับสถานศึกษา เป็นการดำเนินการวัดและประเมินผล การเรียนเป็นรายวิชา ประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต และประเมินคุณธรรม
2. การประเมินคุณภาพการศึกษานอกระบบระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียน เข้ารับการประเมินในภาคเรียนสุดท้ายก่อนสอบปลายของภาคเรียนนั้น ๆ โดยไม่มีผลต่อการได้ หรือตกของผู้เรียน

การดำเนินงานการจัดการศึกษาต่อเนื่อง

สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2559) การจัดการศึกษา ต่อเนื่อง เป็นการจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการ ความจำเป็นในชีวิตประจำวันของ ผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดให้มีกระบวนการคิดวิเคราะห์ตนเองของผู้เรียน โดยยึดหลักปรัชญาคิดเป็น และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก่อนเข้าสู่กระบวนการจัดกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้การจัดกิจกรรมสอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของผู้เรียน

การจัดการศึกษาต่อเนื่อง จะเห็นว่า การเตรียมความพร้อมก่อนดำเนินการจัดกิจกรรม การศึกษาต่อเนื่องให้แก่ผู้เรียนจะต้องคำนึงถึงความต้องการ ความจำเป็นและความแตกต่างของ ผู้เรียนแต่ละคน สถานศึกษาจึงควรต้องศึกษาข้อมูลและดำเนินการตามกระบวนการ โดยฝึก กระบวนการคิดวิเคราะห์ตนเองให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถค้นหาสภาพปัญหาและ ความต้องการที่แท้จริงของตนเอง อันจะนำไปสู่การเลือกเรียนกิจกรรม กศน. ได้อย่างเหมาะสมเป็น ประโยชน์ต่อตนเองมากที่สุด ในการฝึกกระบวนการคิด วิเคราะห์ตนเอง เป็นการบูรณาการ

“หลักปรัชญา คิดเป็น” และ “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ในกระบวนการเลือกและการตัดสินใจของผู้เรียน ซึ่งสามารถประมวลได้ เป็น 2 ด้าน คือ

1. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ผู้เรียนที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ สามารถที่จะหาทางช่วยตนเองเป็นเบื้องต้น โดยการจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อนำไปสู่การจัดการชีวิตด้านการลดรายจ่ายและการเพิ่มรายได้

2. ปัญหาทั่วไปในชีวิตประจำวัน ผู้เรียนสามารถนำผลจากการวิเคราะห์สู่กิจกรรมการศึกษาที่เหมาะสม กับผู้เรียนแต่ละคน เป็นรายบุคคล

จัดเป็นกิจกรรมการศึกษาใน 2 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบกลุ่มสนใจ เป็นการจัดการศึกษาหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดขึ้น เพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิต และส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชน โดยหลักสูตรมีความยืดหยุ่นด้านเนื้อหา สาระ ระยะเวลาเรียน และสถานที่ ตามความต้องการและความจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายหรือชุมชน หรือนโยบายของทางราชการ

2. รูปแบบชั้นเรียนวิชาชีพ เป็นการจัดการศึกษาหลักสูตรวิชาชีพที่สถานศึกษาจัดขึ้น เพื่อมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และพัฒนาต่อยอด อันจะนำไปสู่การพัฒนา คุณภาพชีวิต แก้ปัญหาของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน และชุมชนเข้มแข็งต่อไป

แนวทางการจัดกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่อง

การจัดการศึกษาต่อเนื่อง ประกอบไปด้วยกิจกรรม การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต และการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน ซึ่งสถานศึกษาสามารถเลือกจัดในรูปแบบกลุ่มสนใจ และชั้นเรียนวิชาชีพได้ตามความเหมาะสมโดยใช้หลักสูตรจากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

1. หลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นเอง
2. หลักสูตรกลางที่สำนักงาน กศน. จัดทำขึ้น
3. หลักสูตรที่สถานศึกษาอื่นในสังกัด สำนักงาน กศน. จัดทำขึ้น
4. หลักสูตรของสถานศึกษาอื่นที่ไม่สังกัด สำนักงาน กศน.
5. หลักสูตรของหน่วยงานอื่น โดยได้รับความเห็นชอบจากหน่วยงานนั้น ๆ

ทั้งนี้ หลักสูตรต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา และได้รับอนุมัติจากผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีแนวทางการจัดกิจกรรมการจัดการศึกษาต่อเนื่อง ดังนี้

1. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ เจตคติ และมีทักษะ ในอาชีพ ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ประกอบด้วย ทักษะเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศพื้นฐาน การคิดแก้ปัญหา การสื่อสาร และทักษะเกี่ยวกับ

ความปลอดภัยในอาชีพ มีคุณลักษณะที่สำคัญในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ความคิดเชิงบวก ความมุ่งมั่นในการทำงาน การทำงานร่วมกับผู้อื่น การรักษาสິงแวดล้อม และการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน การจัดกระบวนการเรียนรู้เน้นการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้จากวิทยากร หรือผู้รู้ที่ประกอบอาชีพนั้น ๆ

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

1. ระดับการพัฒนาอาชีพเพื่อการทำมาหากิน
2. ระดับพัฒนาต่อยอดอาชีพเดิม

แนวทางการจัดกิจกรรม

1. ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ตนเอง ตามความสนใจเรียนในอาชีพนั้น ๆ
2. สถานศึกษาจัดหา หรือพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการ

ของผู้เรียน

3. ผู้สอน วิทยากร วิเคราะห์ผู้เรียนเกี่ยวกับความรู้พื้นฐาน เป้าหมายที่

ผู้เรียนต้องการ

4. ดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตร
5. ประเมินผลการเรียน
6. ติดตามผลหลังจากจบหลักสูตร

2. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนทุกช่วงวัย ให้มีความรู้ เจตคติ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน สามารถเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของข่าวสารข้อมูล และเทคโนโลยีสมัยใหม่ในอนาคต โดยเน้นการฝึกปฏิบัติให้ผู้เรียนเกิดทักษะชีวิต 10 ประการ คือ

2.1 ทักษะการตัดสินใจ หมายถึง ความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างรอบคอบ

2.2 ทักษะการแก้ปัญหา หมายถึง ความสามารถในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างมีระบบ ไม่เกิดความเครียด

2.3 ทักษะการคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์ แยกแยะข้อมูล ข่าวสาร ปัญหา และสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัวได้

2.4 ทักษะการคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการใช้ความคิดอย่างสร้างสรรค์ ช่วยในการตัดสินใจ และแก้ไขปัญหา เพื่อค้นหาทางเลือกต่าง ๆ และผลที่จะเกิดขึ้นในแต่ละทางเลือก และสามารถนำประสบการณ์มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีพลังในการต่อสู้ และอย่างเหมาะสมกับวัย

2.5 ทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ หมายถึง ความสามารถในการใช้ คำพูดและท่าทางเพื่อแสดงออก ถึงความคิดและความรู้สึกของตนเองอย่างถูกต้องเหมาะสม เช่น การแสดงความคิดเห็น ความต้องการ ความชื่นชม การขอร้อง การเจรจาต่อรอง การดักเตือน การช่วยเหลือ การปฏิเสธ ฯลฯ

2.6 ทักษะการสร้างสัมพันธภาพ หมายถึง ความสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล และรักษา ความสัมพันธ์นั้นไว้ได้

2.7 ทักษะการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การรู้จักและ เข้าใจตนเอง เช่น รู้ข้อดี ข้อเสีย ของตนเอง รู้ความต้องการ และสิ่งที่ไม่ต้องการของตนเอง ซึ่งจะช่วยให้รู้ตัวเองเวลาเผชิญกับความเครียด หรือสถานการณ์ต่าง ๆ

2.8 ทักษะความเห็นใจผู้อื่น หมายถึง มีความเข้าใจความเหมือน หรือความแตกต่างระหว่างบุคคล ในด้าน ความสามารถ เพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา ความเชื่อ สีสผิว อาชีพ ฯลฯ เข้าใจความรู้สึก และยอมรับบุคคลอื่น ที่ต่างจากตนเอง

2.9 ทักษะการจัดการกับอารมณ์ต่าง ๆ หมายถึง การรับรู้อารมณ์ของตนเอง และผู้อื่น รู้ว่าอารมณ์มีผลต่อ การแสดงพฤติกรรมอย่างไร รู้วิธีจัดการกับอารมณ์โกรธหรือโศกเศร้าที่ ส่งผลทางลบต่อร่างกาย และจิตใจได้อย่างเหมาะสม

2.10 ทักษะการจัดการกับความเครียด หมายถึง การรับรู้ถึงสาเหตุของ ความเครียด รู้วิธีผ่อนคลายความเครียด และแนวทางในการควบคุมระดับความเครียด

แนวคิดในเรื่องการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ให้จัดกระบวนการ เรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ และเจตคติ เกี่ยวกับเนื้อหาใน 7 เรื่อง โดยการจัด กระบวนการเรียนรู้ ให้นำทักษะชีวิต 1-10 ทักษะมาบูรณาการ ให้ผู้เรียนมีเจตคติและมีทักษะชีวิต เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ เมื่อจัดครบทุกเนื้อหาแล้วผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนา ทักษะชีวิต ครบทั้ง 10 ทักษะ

ส่วนเนื้อหาที่นำไปจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตเน้นใน 7 เรื่อง คือ

1. สุขภาพกาย-จิต
2. ยาเสพติด
3. เพศศึกษา
4. คุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์
5. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
6. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
7. ประชาธิปไตยในวิถีชีวิต

โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เห็นความสำคัญที่จะต้องเรียนรู้ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรม มีทัศนคติ ค่านิยมที่ถูกต้องได้ฝึกทักษะชีวิตที่จำเป็นเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ตัวอย่าง เช่น

1. ผู้สูงอายุในชุมชน มีปัญหาป่วยเป็นโรคเบาหวาน/หัวใจ สามารถรวมกลุ่มจัดกิจกรรมทักษะชีวิต โดยฝึกทักษะ คิววิเคราะห์หาสาเหตุ ผลกระทบของโรคต่อการดำเนินชีวิต คิดแนวทางการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการกินอาหาร ฝึกทักษะการคิดสร้างสรรค์ เมนูอาหารต้านโรค ฝึกคิดวิเคราะห์ว่าตนเองเหมาะกับการออกกำลังกายแบบไหน เพื่อให้สุขภาพ แข็งแรง และฝึกทำออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัย เป็นต้น

2. ผู้สูงอายุในชุมชน ป่วยเป็นโรคซึมเศร้า ท้อแท้ ขาดกำลังใจ รู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่า สามารถจัดกิจกรรม ทักษะชีวิต โดยฝึกทักษะการตระหนักรู้และเห็นคุณค่า ในตนเอง เช่น ให้เล่าถึงความหลัง ความภูมิใจ ความสำเร็จในการเลี้ยงลูก เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ค้นหาความสนใจในงานอดิเรกเพื่อแก้เหงา หรือทำอาชีพได้ หากมีปัญหา เรื่องการพูดคุยสื่อสารกับ คนในครอบครัว ให้ฝึกทักษะการพูดคุยเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างกัน หากมีปัญหา ความเครียด ให้ฝึกทักษะการจัดการความเครียด โดยหาสาเหตุของความเครียดและวิธีการผ่อนคลายความเครียด เป็นต้น

3. กลุ่มเป้าหมายในชุมชน มีปัญหาความขัดแย้ง ทำผิดกฎจราจร ไม่รู้จักสิทธิหน้าที่ของพลเมืองดี ตัดไม้ทำลายป่า ทิ้งขยะจนล้นเมือง ดิตยาเสพติด ท้องก่อนวัยอันควร ขโมยทรัพย์สิน หลงเชื่อ งามายในเรื่องที่ไม่ถูกต้อง ฯลฯ สามารถจัดกิจกรรมทักษะชีวิตโดย ฝึกทักษะ การคิดวิเคราะห์จากข่าวหนังสือพิมพ์ หรือ สถานการณ์จริงที่เป็นปัญหาในชุมชน เพื่อค้นหาสาเหตุ ผลเสียที่เกิดขึ้นกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ฝึกทักษะ การตัดสินใจและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยคิดหาทางเลือกที่ปฏิบัติได้ ฝึกทักษะการสื่อสารพูดคุยเพื่อสร้างความเข้าใจ ระหว่างกัน เป็นต้น

แนวทางการจัดกิจกรรม

1. วิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ชุมชน และนโยบายของแต่ละระดับ

2. การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต เป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ การชวนคิด ชวนคุยเพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน ให้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ การสร้างเสริมเจตคติที่ดี และการฝึกทักษะที่จำเป็น เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต สามารถปรับตัว อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

3. สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรม อาจใช้ข่าวหนังสือพิมพ์ บทความ กระทั่งจากเว็บไซต์ ละคร รวมถึงสื่อบุคคล ที่เป็นประเด็นปัญหาเร่งด่วนในปัจจุบัน เพื่อเรียนรู้เรื่องชีวิต

ในลักษณะ “บทเรียนชีวิต” ที่จะนำมาพูดคุยเพื่อร่วมกันคิด ร่วมกันระมัดระวังป้องกันและหาทางแก้ไข

4. กลุ่มเป้าหมายที่เป็นจุดเน้น ได้แก่

4.1 ผู้สูงอายุ

4.2 เยาวชนกลุ่มเฉพาะ เช่น คุณแม่วัยใส กลุ่มเสี่ยงยาเสพติด

4.3 กลุ่มอื่น ๆ

3. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เป็นการจัดการกระบวนการให้บุคคลรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกัน สร้างกระบวนการจิตสาธารณะ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการพัฒนาสังคมและชุมชนอย่างยั่งยืน โดยยึด หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวปฏิบัติ ตลอดจนการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม โดยเน้นการจัดการ เรียนรู้ผ่านกิจกรรม ดังนี้

3.1 การส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

3.1.1 หมู่บ้านเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท

3.1.2 การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตร

3.1.3 การทำบัญชีครัวเรือน

3.1.4 วิสาหกิจชุมชน/สหกรณ์

แนวทางการจัดกิจกรรม หมู่บ้านเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท

ประกอบด้วย

1. สสำรวจชุมชน หมู่บ้าน ตำบล ที่มีโครงการตามพระราชดำริ

หรือพื้นที่ทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

2. ถอดองค์ความรู้จากสิ่งที่พระองค์ทรงงาน ร่วมกับประชาชนและ

ภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ซึ่งควรมีหัวข้อหลักในการถอดองค์ความรู้ ดังนี้

2.1 หลักการ วิธีการในการแก้ปัญหา

2.2 ผลสำเร็จจากโครงการ

2.3 แนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้

3. เผยแพร่และนำไปสู่การปฏิบัติในชุมชน โดยการวิเคราะห์

สภาพปัญหาความต้องการของ กลุ่มเป้าหมายและชุมชน

3.1 จัดตั้งหมู่บ้าน/ชุมชนเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท

3.2 กระบวนการดำเนินการครบรอบคลุมการเรียนรู้

ด้านทฤษฎี การฝึกปฏิบัติ และการสร้างเสริมเจตคติที่ดี ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

(3 ช่วง 2 เดือน)

3. ประสานความร่วมมือการดำเนินงานกับวิสาหกิจชุมชน/

สหกรณ์

3.2 การเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อเน้นการแก้ปัญหา การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ สิ่งแวดล้อม และวิกฤติพลังงาน โดยเน้นการประหยัดพลังงาน การใช้พลังงานทดแทน และการใช้เครื่องทุ่นแรง โดยให้ผู้เรียนนำองค์ความรู้จาก ภูมิปัญญา จากการศึกษาค้นคว้านวัตกรรมที่มีอยู่ หรือ อาจประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมา เพื่อปรับใช้ในครัวเรือน เช่น การนำขยะหรือมูลสัตว์ มาผลิตเป็นก๊าซชีวภาพ การถนอมอาหาร โดยใช้พลังงานแสงอาทิตย์ เป็นต้น

แนวทางการจัดกิจกรรม

1. สำรวจภูมิปัญญา นวัตกรรม เทคโนโลยีที่เหมาะสม และสอดคล้องกับแนวโน้ม การพัฒนาของพื้นที่ เช่น การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ด้านพลังงานสะอาด ด้านการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2. เลือกพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมในการดำเนินงาน

3. ประสานความร่วมมือกับภูมิปัญญา ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่เกี่ยวข้อง

ในการจัดกิจกรรม

4. จัดทำหลักสูตรและดำเนินการจัดกิจกรรมตามรูปแบบที่เหมาะสม

ขั้นตอนการจัดการศึกษาต่อเนื่อง

การจัดกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่อง ประกอบไปด้วยกิจกรรม การจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาอาชีพ การศึกษาเพื่อ พัฒนาทักษะชีวิต การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน และการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม โดยมี 2 รูปแบบ ประกอบไปด้วยรูปแบบ กลุ่มสนใจ และชั้นเรียนวิชาชีพ ทั้งนี้สถานศึกษาสามารถเลือกรูปแบบในการจัดกิจกรรมได้ตามความเหมาะสม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

อัมพร พงษ์กังสนันท์ (2550) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติ ผลการวิจัย พบว่า ขั้นตอนสร้างรูปแบบ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 22 คน ตามเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Delphi Techniques) โดยการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ ในรอบที่ 1 และการตอบแบบสอบถาม ของผู้เชี่ยวชาญ ในรอบที่ 2 มีค่าเฉลี่ย 4.73 และรอบที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันระดับ

มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.75 จำนวน 139 ข้อ 2. ขั้นตอนประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติ โดยสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน จำนวน 105 คน และเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน พบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.73 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = .25) สูงกว่าผู้บริหารที่มีความเห็นในการนำรูปแบบไปปฏิบัติในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.64 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = .67) รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา เป็นการผสมผสานความเชื่อและความคิดของปรัชญาเพื่อเป็นกรอบและแนวทางในการกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน 2) หลักสูตร มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับสภาพปัญหาผู้เรียน เน้นคุณธรรม จริยธรรม 3) การจัดการเรียนรู้ โดยในด้านการจัดวิธีการเรียนรู้ สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีความพร้อมในการจัดแบบชั้นเรียนมากกว่าวิธีอื่น ๆ 4) การประเมินผลการเรียนรู้ ประเมินทั้งด้านความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ คุณธรรม จริยธรรม และผู้เรียนต้องได้รับการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติชั้นพื้นฐาน 5) การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์และการเทียบระดับการศึกษา ให้ผู้เรียนนำความรู้ ประสบการณ์ที่สะสมไว้มากเทียบโอน เพื่อศึกษาต่อในระดับเดียวกันหรือระดับที่สูงขึ้น 6) การบริหารและการจัดการศึกษา ต้องพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบ และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เอื้อต่อการจัดการศึกษานอกระบบ 7) กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้เรียนในวัยเรียนที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ ผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคันด้วยเหตุใดก็ตาม 8) การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชนต้องให้การสนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลานร่วมกิจกรรมและสนับสนุนสื่อการเรียนการสอนส่วนปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนให้การจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสำเร็จ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน ต้องร่วมกันกำหนดนโยบาย ให้ความรู้ความเข้าใจ จัดทำหลักเกณฑ์และคู่มือการปฏิบัติ

อารักษ์ อินทร์พยุ่ง (2554) ได้ศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) สร้างตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 2) ประเมินตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่สร้างขึ้น 3) เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การสร้างตัวบ่งชี้ มี 2 ขั้นตอนย่อย คือ 1) กำหนด

องค์ประกอบ ของตัวบ่งชี้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ตรวจสอบความเหมาะสมของตัวบ่งชี้จากผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้เทคนิคเดลฟาย ขั้นตอนที่ 2 ประเมินความเหมาะสมของตัวบ่งชี้โดยกลุ่มผู้ใช้หลักสูตร ขั้นตอนที่ 3 เปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มผู้ใช้หลักสูตรในการนำตัวบ่งชี้ไปปฏิบัติ ผลการวิจัยพบว่า 1. ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก 17 องค์ประกอบย่อย 92 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1) องค์ประกอบหลัก ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษามี 2 องค์ประกอบย่อย 17 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ความสอดคล้องกับปรัชญาการจัดการศึกษา 11 ตัวบ่งชี้ และหลักการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 6 ตัวบ่งชี้ 2) องค์ประกอบหลัก ผลที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนมี 6 องค์ประกอบย่อย 23 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ทักษะในการแสวงหาความรู้และการพัฒนาตนเอง 5 ตัวบ่งชี้ เจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ 4 ตัวบ่งชี้ ความรู้พื้นฐานและความสามารถที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 4 ตัวบ่งชี้ การประกอบอาชีพบนพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ 4 ตัวบ่งชี้ การใช้ทักษะชีวิตจัดการกับปัญหาและสิ่งท้าทาย 3 ตัวบ่งชี้ และการพัฒนาสังคมและชุมชน 3 ตัวบ่งชี้ 3) องค์ประกอบหลัก กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ มี 3 องค์ประกอบย่อย 33 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การวางแผนหลักสูตร 9 ตัวบ่งชี้ การนำหลักสูตรไปใช้ 22 ตัวบ่งชี้ และการประเมินหลักสูตร 2 ตัวบ่งชี้ 4) องค์ประกอบหลัก ปัจจัยเกื้อหนุนการจัดการศึกษามี 6 องค์ประกอบย่อย 19 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ภาควิชา 3 ตัวบ่งชี้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ 6 ตัวบ่งชี้ เทคโนโลยีและสารสนเทศ 2 ตัวบ่งชี้ การมีส่วนร่วมของชุมชน 3 ตัวบ่งชี้ การประกันคุณภาพการศึกษา 2 ตัวบ่งชี้ และการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษา 3 ตัวบ่งชี้ 2. ผลการประเมินตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมในการนำตัวบ่งชี้ไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 3. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมในการนำตัวบ่งชี้ไปปฏิบัติพบว่าผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครู และบุคลากร กศน.ตำบล มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมในการนำตัวบ่งชี้ไปปฏิบัติในภาพรวมแตกต่างกัน

ธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล (2555) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิจัยปฏิบัติการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล 2) ตรวจสอบความกลมกลืนของตัวบ่งชี้และองค์ประกอบเชิงทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 3) พัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และ 4) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ผลการวิจัยพบว่า

1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ประกอบไปด้วย องค์ประกอบ 5 ด้าน 15 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1. ด้านการวางแผนงบประมาณ ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้คือ 1.1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย 1.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงาน 1.3 การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ 1.4 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและเสนอความต้องการ 1.5 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการ 1.6 การมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้งคณะกรรมการหรือบุคลากรใน กศน.ตำบล/แขวง 2. ด้านการดำเนินงาน ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ 2.1 การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่าง ๆ 2.2 การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่และแรงงาน 2.3 การมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินการ 3. ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ คือ 3.1 การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ 3.2 การมีส่วนร่วมในการประสานงานหรือแสวงหาเครือข่ายในการจัดการศึกษา 4. ด้านการติดตามและประเมินผล ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ 4.1 การมีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามผลการจัดการศึกษา 4.2 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษา และ 5. ด้านการร่วมรับประโยชน์ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ คือ 5.1 การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น 5.2 การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จาก กศน.ตำบล/แขวง 2) ผลการตรวจสอบความกลมกลืนของตัวบ่งชี้และองค์ประกอบเชิงทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 3) รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล คือการที่ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ตามองค์ประกอบ 5 ด้าน

ปาริชาติ ชมชื่น (2555) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา 2) ศึกษารูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา 3) ศึกษาผลการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาไปใช้ เครื่องมือที่ใช้ เช่น แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสนทนากลุ่ม แบบสังเกต แบบประเมินปลายเปิด และแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบจากการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และมีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าจากกลุ่มบุคคลหลายกลุ่มและจากวิธีการจัดเก็บข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา พบว่า ได้แนวคิดและข้อมูลเพื่อสังเคราะห์

องค์ประกอบหลักในการบริหารงาน 7 องค์ประกอบ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การพัฒนา สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา การวางแผนและพัฒนากิจกรรมส่งเสริมทางวิชาการ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การนิเทศภายใน การวัดและประเมินผล 2) ผลการสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ในสถานศึกษา มีองค์ประกอบของรูปแบบ 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) กลไกการดำเนินงาน 4) การประเมินผล 5) เงื่อนไขความสำเร็จโดยรูปแบบประกอบด้วยองค์ประกอบ การบริหารงานวิชาการ 7 องค์ประกอบหลัก 63 องค์ประกอบย่อย และองค์ประกอบผู้ที่มีส่วนร่วม 8 องค์ประกอบหลัก 57 องค์ประกอบย่อย 3) ผลการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาไปใช้ในสภาพจริง พบว่า การขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดการพัฒนาตามกระบวนการวิจัยปฏิบัติการซึ่งมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล จำนวน 2 วงรอบ ทำให้ได้รูปแบบที่มีประสิทธิผลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาและ 4) ผลการนำเสนอการใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ด้านเงื่อนไขความสำเร็จและความเป็นประโยชน์ในด้านกลไกการดำเนินการอยู่ในระดับมากที่สุด

นพรัตน์ ศรีแปดริ้ว (2556) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการส่งเสริมลักษณะความเป็นไทยอย่างยั่งยืนของนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาตัวชี้วัดลักษณะความเป็นไทย 2) พัฒนารูปแบบการส่งเสริมลักษณะความเป็นไทยอย่างยั่งยืน 3) ศึกษาผลของการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมลักษณะความเป็นไทยอย่างยั่งยืน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นนักศึกษาการศึกษานอกระบบในกรุงเทพมหานคร จำนวน 542 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจลักษณะความเป็นไทยอย่างยั่งยืน แบบประเมินรูปแบบ แบบประเมินตนเอง แบบวัดความรู้ แบบวัดเจตคติ และแบบวัดความพึงพอใจเกี่ยวกับลักษณะความเป็นไทยอย่างยั่งยืน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การทดสอบค่าที (Paired-samples t-test) และการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Exploratory Factor Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1. ตัวชี้วัดความเป็นไทยของนักศึกษาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีจำนวน 68 ตัวชี้วัด จัดเป็นกลุ่มองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ได้แก่ องค์ประกอบ 1) ด้านความภูมิใจไทย มี 34 ตัวชี้วัด 2) ด้านความศรัทธาไทยมี 15 ตัวชี้วัด 3) ด้านมารยาทอย่างไทยมี 13 ตัวชี้วัด และ 4) ด้านวัฒนธรรมไทยมี 6 ตัวชี้วัด 2. รูปแบบการส่งเสริมลักษณะความเป็นไทยอย่างยั่งยืนของนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนาขึ้นใช้ชื่อว่า “รูปแบบฝึกพื้นใจไทย” ประกอบด้วยการจัดการเรียนรู้

เพื่อส่งเสริมความเป็นไทยอย่างยั่งยืน 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกระตุ้นการเรียนรู้ 2) การปรับเปลี่ยนความคิด 3) การกระทำ 4) การทบทวน และแนวทางการส่งเสริมลักษณะความเป็นไทยอย่างยั่งยืน ได้แก่ ความเชื่อพื้นฐาน/หลักการ วิธีการในการส่งเสริมการเรียนรู้ ผู้เกี่ยวข้อง/บทบาท และปัจจัยเงื่อนไขของการส่งเสริมลักษณะความเป็นไทยอย่างยั่งยืน 3. ผลการศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบพบว่ารูปแบบการส่งเสริมลักษณะความเป็นไทยอย่างยั่งยืนที่พัฒนาขึ้นนั้นมีความเหมาะสม รูปแบบการส่งเสริมลักษณะความเป็นไทยอย่างยั่งยืนมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ นักศึกษากาการศึกษา นอกระบบโรงเรียนที่เข้าร่วมในการใช้รูปแบบมีพัฒนาการด้านความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมของลักษณะของความเป็นไทยอย่างยั่งยืนเพิ่มขึ้นร้อยละ 73 และมีความพึงพอใจในรูปแบบอยู่ในระดับมาก จากการจัดกลุ่มสนทนาได้ให้ข้อเสนอแนะว่า 1) ในการนำรูปแบบที่พัฒนาไปใช้งานจริงควรคำนึงถึงการวางแผนกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของนักศึกษาและพื้นที่ใช้งาน 2) ควรคำนึงถึงความสอดคล้องของกิจกรรมในรูปแบบเพื่อให้การบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ 3) ปัญหาและอุปสรรคของรูปแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมลักษณะความเป็นไทยอย่างยั่งยืน ได้แก่ ด้านบุคลากร เครื่องมือ และทรัพยากรการเรียนรู้

ประพิมพ์พรรณ สุวรรณภู (2557) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกของเด็กและเยาวชนไทย โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกของเด็กและเยาวชนไทย โดยใช้ทฤษฎีแอนดราโกจี แนวคิดนีโอฮิวแมนนิสและแนวคิดความเป็นพลเมืองโลก 2) ศึกษาผลการใช้รูปแบบกิจกรรมที่ได้พัฒนาขึ้น 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการนำรูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้ โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นเยาวชนไทยจำนวน 30 คนที่อาสาสมัครเข้าร่วมตลอดกิจกรรม การดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกของเด็กและเยาวชนไทย ระยะที่ 2 การออกแบบรูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกของเด็กและเยาวชนไทย ระยะที่ 3 การทดลองและศึกษาผลการทดลองการใช้รูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกของเด็กและเยาวชนไทย ระยะที่ 4 การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการนำรูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกของเด็กและเยาวชนไทยไปใช้ ผลการศึกษาพบว่า 1. องค์ประกอบรูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกของเด็กและเยาวชนไทยมีองค์ประกอบคือ 1) หลักการที่ใช้ คือการสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร การเรียนรู้ประเด็นปัญหาในระดับโลก การใช้สื่อที่หลากหลาย การมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ร่วมกัน 2) วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกของเด็กและเยาวชนไทย 3) กระบวนการ 7 ขั้นตอนได้แก่ (1) การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและเห็นคุณค่าใน

ตนเองและผู้อื่น (2) การถาม-ตอบ (3) การเข้าใจปัญหา (4) การค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม (5) การวางแผน (6) การปฏิบัติ และ (7) การทบทวน 4) ผลที่ได้รับ ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะและเจตคติที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติและนำไปใช้กับผู้อื่นต่อไป 2. ผลการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกของเด็กและเยาวชนไทย พบว่า หลังเข้าร่วมกิจกรรมผู้เรียนมีความรู้การเป็นพลเมืองโลกเพิ่มขึ้นทุกด้าน ด้านความรู้ความเป็นพลเมืองโลก ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้มากที่สุดเกี่ยวกับการยึดหลักสันติภาพและขจัดความขัดแย้ง ด้านทักษะความเป็นพลเมืองโลกผู้เรียนมีผลการเรียนรู้มากที่สุดเกี่ยวกับการเคารพตนเองและสิ่งต่าง ๆ และด้านเจตคติความเป็นพลเมืองโลก ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้มากที่สุดเกี่ยวกับการพร้อมรับความแตกต่าง สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำรูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกของเด็กและเยาวชนไทยไปใช้ ได้แก่ ผู้เรียน ผู้สอน เนื้อหา ระยะเวลา กิจกรรมการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้

ประศิกดิ์ สันติภาพ (2557) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างการดูแลสุขภาพตนเองแบบองค์รวมของผู้รับบริการในหน่วยบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของผู้รับบริการในหน่วยบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้รับบริการในหน่วยบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิในจังหวัดกาฬสินธุ์ที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 31 คน รวม 62 คนด้วยวิธีจับคู่ โดยควบคุมอายุ สถานะทางสังคมเศรษฐกิจ ความดันโลหิต และระดับน้ำตาลในเลือด กลุ่มทดลองจะเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมเป็นเวลา 12 สัปดาห์ รวม 108 ชั่วโมงโดยวิเคราะห์ผลก่อนและหลังการทดลอง ผลการวิจัยพบว่า 1. รูปแบบกิจกรรมอันเกิดจากการบูรณาการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่พัฒนาขึ้นมี 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นเตรียมการระดับมหภาค ขั้นเตรียมการระดับจุลภาค (ชุมชน) ขั้นดำเนินโครงการ ขั้นขยายผลโครงการ และ 12 ขั้นตอนย่อย คือ 1) การกำหนดวัตถุประสงค์และเลือกหลักการเรียนรู้ 2) การกำหนดเนื้อหาและเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ 3) การทดสอบ 4) การประเมินผลความเหมาะสมปลอดภัย 5) การสำรวจชุมชน 6) การประเมินบริบทชุมชน 7) การนำแหล่งเรียนรู้ ทรัพยากรเรียนรู้ในชุมชนมาประยุกต์ใช้ 8) การปรับปรุงกิจกรรมด้วยใช้หลักวิถีวิถี วิพากษ์วิจารณ์ วินิจฉัยวิเคราะห์ วิสัยเปลี่ยน/ทัศนคติเปลี่ยน 9) การดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยเชิงบูรณาการ 10) การประเมินผล 11) การตรวจสอบปัจจัยเงื่อนไข 12) การรายงานนำเสนอคู่มือ 2. ผลการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น พบว่ากลุ่มทดลองมีความรู้เพิ่มขึ้น ทัศนคติเชิงบวกดีขึ้น ทัศนคติเชิงลบลดลง พฤติกรรมเชิงบวกดีขึ้น 3. ปัจจัยส่งเสริมการจัดกิจกรรมตามรูปแบบกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วยความร่วมมือ

ของชุมชน กิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ให้เกิดการตีความเอง เนื้อหาที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ เงื่อนไขของการใช้รูปแบบกิจกรรม ประกอบด้วย การกำหนดเวลาและระยะเวลา แหล่งเรียนรู้ที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ในการตีความและสถานที่จัดกิจกรรมต้องสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชน 4. ผลการประเมินคู่มือและรูปแบบกิจกรรมอันเกิดจากการบูรณาการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอยู่ในระดับดีมาก

สิทธิพงษ์ ล้ำสมบัติ (2558) ได้ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดจิตสำนึกเชิงวิพากษ์และแนวคิดการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อส่งเสริมการรู้พหุวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษากิจการศึกษานอกระบบ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดจิตวิพากษ์และแนวคิดการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อส่งเสริมการรู้พหุวัฒนธรรมสำหรับนักศึกษากิจการศึกษานอกระบบ 2) สังเคราะห์ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการรู้การรู้พหุวัฒนธรรมสำหรับนักศึกษากิจการศึกษานอกระบบ ที่ได้จากการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดจิตวิพากษ์และแนวคิดการเรียนรู้ร่วมกัน พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาคือศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาโปรแกรมประกอบด้วย นักศึกษากิจการศึกษานอกระบบที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 25 คน ครูและผู้บริหาร รวม 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการรู้พหุวัฒนธรรมที่พัฒนาขึ้น แบบทดสอบวัดความรู้ แบบประเมินเจตคติการยอมรับพหุวัฒนธรรม แบบประเมินเจตคติการเห็นคุณค่าพหุวัฒนธรรม แบบประเมินพฤติกรรมการยอมรับ พหุวัฒนธรรม แบบประเมินพฤติกรรมการเห็นคุณค่าพหุวัฒนธรรม และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อโปรแกรม ผลการวิจัยพบว่า 1. โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นทำให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีความรู้ มีเจตคติด้านการยอมรับการเห็นคุณค่า และมีการแสดงออกทางพฤติกรรมด้านการยอมรับการเห็นคุณค่าในพหุวัฒนธรรม สูงขึ้นกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2. องค์ประกอบของการพัฒนาโปรแกรมประกอบด้วย 1) หลักการพื้นฐาน 4Re's คือ Reduction Recognition Reinforcement Reorganization 2) กระบวนการพัฒนาโปรแกรม 7T's คือ Tie, Team, Task, Tune, Test, Track, Take 3) ปัจจัยและเงื่อนไขของการนำโปรแกรมไปใช้ 3. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการรู้พหุวัฒนธรรมสำหรับนักศึกษากิจการศึกษานอกระบบ ประกอบด้วยประเด็นยุทธศาสตร์ 3 ประเด็นคือ 1) การส่งเสริมความเข้าใจวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้าน 2) การส่งเสริมการยอมรับวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้าน 3) การส่งเสริมการเห็นคุณค่าวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้าน

ยอดชาย สุวรรณวงษ์ (2558) ศึกษาการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตบนฐานวิถีชีวิตชุมชนเพื่อเสริมสร้างสุขภาพชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบการเรียนรู้สุขภาพชุมชนบนฐานวิถีชีวิตชุมชน 2) พัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตบนฐานวิถีชีวิตชุมชนเพื่อสร้าง

สุขภาพ 3) ทดลองรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตบนฐานวิถีชีวิตชุมชนเพื่อเสริมสร้างสุขภาพ และการวิเคราะห์ปัจจัยเงื่อนไขของรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตบนฐานวิถีชีวิตชุมชนเพื่อเสริมสร้าง สุขภาพชุมชน 4) จัดทำแผนพัฒนาชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตบนฐานวิถีชีวิตชุมชน เพื่อเสริมสร้างสุขภาพชุมชน ผลการศึกษาพบว่า 1. องค์ประกอบการเรียนรู้สุขภาพชุมชนบนฐานวิถี ชีวิตชุมชน ประกอบด้วย 1) แนวคิดพื้นฐานด้านสุขภาพชุมชนเพื่อการตอบสนองความต้องการและ ความอยู่รอด 2) เป้าหมายเพื่อดูแลและเสริมสร้างสุขภาพของคน ชุมชนและภูมิปัญญา 3) ประเภทวิถี ชีวิตด้านสุขภาพแบ่งเป็น ด้านความคิด และด้านพฤติกรรม 4) กระบวนการเรียนรู้ด้านสุขภาพบน ฐานวิถีชุมชน คือ การถ่ายทอด การผสมผสาน และการอนุรักษ์วัฒนธรรมสุขภาพ 5) ปัจจัยที่มีผลต่อ วัฒนธรรมสุขภาพคือ สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติและศาสนาที่คนในสังคม นับถือ 2. รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมสุขภาพสำหรับสังคมไทย ประกอบด้วย 3 ด้านคือ 1) ความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้านสุขภาพบนฐานวิถีชีวิตชุมชน 5 ประการ 2) เป้าหมายการเรียนรู้ของคนและชุมชน 3) กระบวนการเรียนรู้ของคน และชุมชน และ 4) ปัจจัย สนับสนุนด้านแรงขับเคลื่อนการเรียนรู้ด้านสุขภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยรูปแบบมีความ เหมาะสมของเนื้อหา ทฤษฎี สอดคล้องกับบริบทชุมชนและมีความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบ ไปปฏิบัติในระดับดีมาก 3. ผลการทดลองรูปแบบ พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติหลังการทดลองส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมสุขภาพสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ค่า p value .000 4. ผลการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในการส่งเสริมวัฒนธรรมสุขภาพสำหรับชุมชนด้วยรูปแบบการ เรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมสุขภาพสำหรับสังคมไทย มีข้อเสนอแนะด้านการพัฒนา 5 ด้าน คือ 1) ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) ด้านแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมสุขภาพ 3) ด้านการพัฒนาและส่งเสริมปราชญ์ภูมิปัญญาชุมชน 4) ด้านการสนับสนุนทรัพยากร 5) ด้านการ ส่งเสริมคุณค่าและการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาและวัฒนธรรมสุขภาพของท้องถิ่น ข้อเสนอแนะจาก การศึกษาต้องเชื่อมโยงองค์ความรู้ในท้องถิ่นทุกขั้นตอนการเรียนรู้ทั้งระดับบุคคลและระดับชุมชน

ปิยานันท์ ฉายานพรัตน์ (2558) ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการฝึกอบรมตามแนวคิด การเรียนรู้ด้วยการชี้แนะตนเองและการใช้ผลลัพธ์เป็นฐานเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะจำเป็นสำหรับ ครูผู้สอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อรรถศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์สมรรถนะจำเป็นสำหรับครูหลักสูตรประกาศนียบัตร วิชาชีพ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอรรถศาสตร์ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบ การฝึกอบรมและประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้การฝึกอบรมตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการชี้แนะตนเอง และการใช้ผลลัพธ์เป็นฐาน 3) เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะจำเป็นสำหรับครูหลักสูตรประกาศนียบัตร วิชาชีพ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอรรถศาสตร์ 4) เพื่อนำเสนอ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการพัฒนาครูหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ สำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร นนทบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาครและฉะเชิงเทรา จำนวน 22 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบทดสอบและแบบประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า 1. สมรรถนะจำเป็นสำหรับครูหลักสูตร ประกาศนียบัตรวิชาชีพ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วยความสามารถ 5 ด้าน คือ การออกแบบการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ หลักการ เรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการแสวงหาข้อมูลเพื่อเตรียม เนื้อหา การจัดทำแผนการเรียนรู้ การพัฒนาและใช้สื่อการเรียนรู้ 2. รูปแบบการฝึกอบรมเพื่อ เสริมสร้างสมรรถนะจำเป็นที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยผลลัพธ์การเรียนรู้ หลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ ผลการใช้รูปแบบการฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้น พบว่า สามารถเสริมสร้างสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับครูหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพได้ โดยหลังจากการทดลองกลุ่มตัวอย่างมีระดับคะแนนเฉลี่ยในด้านความรู้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ 0.01 ด้านทักษะเชิงปฏิบัติการการจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ในระดับ ปานกลางและดีตามลำดับ ส่วนด้านการนำไปใช้ประเมินผลโดยผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ ครูหลักสูตร ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ผู้บังคับบัญชา และผู้เรียน พบว่าอยู่ในระดับดี นอกจากนี้การนำรูปแบบ การฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นไปใช้จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับผลลัพธ์การเรียนรู้เพื่อการประยุกต์ใช้จริง กับการทำงาน 3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการพัฒนาครูหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประกอบด้วยข้อเสนอแนะได้แก่ การมุ่งพัฒนาครูให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ การส่งเสริม การเรียนรู้ของครูให้เข้าใจในเป้าหมายการพัฒนาแรงงานของสถานประกอบการ การจัดให้มีระบบ และช่องทางในการสนับสนุนการพัฒนาครูและการจัดให้มีระบบประเมินผลสมรรถนะตามมาตรฐาน วิชาชีพครู

สุทิน พรเวียง (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและชายแดน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการและ แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและชายแดน 2) เพื่อสร้าง รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและชายแดน และ 3) เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและชายแดน วิธีดำเนินการวิจัยมี 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการและแนวทางการจัด การศึกษานอกระบบฯ โดยประชุมระดมความคิดเห็นจากผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูง และชายแดน จำนวน 15 คนและศึกษาแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน บนพื้นที่สูงและชายแดน โดยสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน และศึกษาสถานศึกษาที่มีวิธีการ

ปฏิบัติที่ดี (Best Practices) จำนวน 3 แห่ง 2) การสร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและชายแดน เป็นการยกย่องรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบฯ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน และดำเนินการตรวจสอบร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบฯ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน 3) การประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและชายแดน โดยจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นจากผู้บริหารและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและชายแดน รวมทั้งสิ้น 60 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาสภาพปัญหาความต้องการและแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและชายแดน พบว่าสภาพปัญหาที่สำคัญ เช่น สถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและชายแดนขาดเป้าหมายที่ชัดเจน ขาดการส่งเสริมและการมีส่วนร่วมของภาคส่วนอื่น ๆ ผลการศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและชายแดน พบว่าสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและชายแดน มีความต้องการกำหนดเป้าหมายรวมถึงแนวทางการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบอย่างชัดเจน 2) การสร้างรูปแบบประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ด้านปัจจัยนำเข้า องค์ประกอบที่ 2 ด้านกระบวนการ องค์ประกอบที่ 3 ด้านผลผลิต และองค์ประกอบที่ 4 ด้านเงื่อนไขความสำเร็จ 3) ผลการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและชายแดน พบว่า รูปแบบที่ใช้มีความเป็นประโยชน์และความถูกต้องครอบคลุมอยู่ในระดับมากที่สุด

อรุณสิทธิ์ อินทร์พิบูลย์ (2559) ได้ศึกษาการบูรณาการการบริหารจัดการศึกษาในระบบนอกระบบและอัยาศัยเพื่อแก้ปัญหาทางวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อทราบสภาพ ปัญหาและเพื่อทราบองค์ประกอบการบูรณาการการบริหารจัดการศึกษาในระบบนอกระบบและอัยาศัยเพื่อแก้ปัญหาทางวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การวิจัยมี 2 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมและสัมภาษณ์สภาพปัญหาการบูรณาการการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนเพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาองค์ประกอบการบูรณาการการบริหารจัดการศึกษาในระบบนอกระบบและอัยาศัยเพื่อแก้ปัญหาทางวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 1. สภาพปัญหาการบูรณาการการบริหารจัดการศึกษาในระบบนอกระบบและอัยาศัยเพื่อแก้ปัญหาทางวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย ปัญหาด้านการปรับกระบวนการทัศน์ ด้านการจัดกลุ่มการศึกษา ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ด้านการบริหารจัดการงบประมาณ ด้านการบริหารจัดการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการเทียบโอน ด้านการบริหารการวัดผลและประเมินผล ด้านการบริหารจัดการสื่อและการนิเทศ และการบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชน 2. องค์ประกอบของการบูรณาการการบริหารจัดการศึกษาในระบบนอกระบบและอัยาศัยเพื่อแก้ปัญหาทางวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย

8 องค์ประกอบ 1) การปรับกระบวนการทัศน์ 2) การบริหารจัดการหลักสูตร 3) การบริหารจัดการงบประมาณ 4) การบริหารการจัดการเรียนการสอน 5) การบริหารจัดการเทียบโอน 6) การบริหารการวัดผลและประเมินผล 7) การบริหารจัดการสื่อและการนิเทศ และ 8) การบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชน

กัญญาภักดิ์ วงษ์ธัญญ์ (2560) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการบริหารศูนย์การเรียนชุมชนสังกัดศูนย์การศึกษาตามอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารศูนย์การเรียนชุมชนสังกัดศูนย์การศึกษาตามอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอวิธีการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ 1) การศึกษาความต้องการและแนวทางการบริหารศูนย์การเรียนชุมชนสังกัดศูนย์การศึกษาตามอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ 2) สร้างและตรวจสอบรูปแบบการบริหารศูนย์การเรียนชุมชนสังกัดศูนย์การศึกษาตามอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ 3) การประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารศูนย์การเรียนชุมชนสังกัดศูนย์การศึกษาตามอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารศูนย์การเรียนชุมชนสังกัดศูนย์การศึกษาตามอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและวัตถุประสงค์ศูนย์การเรียนชุมชน 2) คณะกรรมการศูนย์การเรียนชุมชน 3) ขอบข่ายภารกิจศูนย์การเรียนชุมชน และ 4) กระบวนการบริหารศูนย์การเรียนชุมชน ทั้งนี้การประเมินรูปแบบการบริหารศูนย์การเรียนชุมชนสังกัดศูนย์การศึกษาตามอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอที่นำเสนอ มีความเป็นประโยชน์ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

ยลพรรณชัย ศิริรัตน์ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง ตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อทราบตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา 2) เพื่อทราบผลการยืนยันตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสอบถามและการสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) คุณภาพการบริหาร ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย คือหลักการบริหารและการบริหารจัดการ 2) คุณภาพผู้เรียน ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย คือศักยภาพผู้เรียนและคุณลักษณะผู้เรียน 3) คุณภาพครู และ 4) คุณภาพสถานศึกษา ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมครูควรมีวิธีจัดการเรียนรู้อได้ตามศักยภาพนักเรียนควรแสวงหาความรู้ในการประกอบอาชีพและศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไป

รัศมี ภูกันตาน (2562) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการนิเทศภายในโดยใช้ทีมเป็นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยมีจุดประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการนิเทศภายใน

โดยใช้ทีมเป็นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษา 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโดยใช้ทีมเป็นฐาน
 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา 3) เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการนิเทศภายในโดยใช้ทีมเป็นฐานในโรงเรียน
 มัธยมศึกษา โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 การศึกษา
 องค์ประกอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่
 แบบประเมินองค์ประกอบ และศึกษาโรงเรียนที่มีแนวทางการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) จำนวน
 3 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบศึกษาเอกสาร และแบบสังเกตการณ์สอน
 ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบ และคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศภายในโดยใช้ทีมเป็นฐานในโรงเรียน
 มัธยมศึกษาโดยผ่านผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบและยืนยันรูปแบบโดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ
 (Connoisseurship) เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แบบประเมิน ระยะที่ 3 ผลการใช้รูปแบบการนิเทศภายใน
 โดยใช้ทีมเป็นฐานในโรงเรียนมัธยมโดยการนำรูปแบบไปใช้กับโรงเรียนที่สมัครใจ จำนวน 1 โรงเรียน
 เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ คู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศภายในโดยใช้ทีมเป็นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษา
 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์
 เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยได้ดังนี้ 1. องค์ประกอบของการนิเทศภายในโดยใช้ทีมเป็น
 ฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษา สามารถแบ่งออกเป็น 5 องค์ประกอบหลัก 17 องค์ประกอบย่อย
 ประกอบด้วย ด้านหลักการมี 4 องค์ประกอบย่อย ด้านจุดมุ่งหมายมี 3 องค์ประกอบย่อย ด้าน
 กระบวนการมี 6 องค์ประกอบย่อย ด้านผลลัพธ์ มี 3 องค์ประกอบย่อย และด้านข้อมูลย้อนกลับ
 มี 1 องค์ประกอบย่อย 2. การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโดยใช้ทีมเป็นฐานในโรงเรียน
 มัธยมศึกษาที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 1. ด้านหลักการ 2. ด้านจุดมุ่งหมาย 3. ด้านกระบวนการ
 4. ด้านผลลัพธ์ และ 5. ด้านข้อมูลย้อนกลับ 3. ผลการใช้รูปแบบการนิเทศภายในโดยใช้ทีมเป็นฐาน
 ในโรงเรียนมัศึกษามีผลการใช้ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ถวัลย์ สุนทร (2563) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสิทธิเด็กในสถานศึกษา
 ระดับมัธยม การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้
 สิทธิเด็กในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสิทธิเด็กในสถานศึกษา
 ระดับมัธยมศึกษา 3) เพื่อศึกษาการใช้รูปแบบการส่งเสริมสิทธิเด็กในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา
 ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของสิทธิเด็กในสถานศึกษาระดับ
 มัธยมศึกษา พบว่าองค์ประกอบของสิทธิเด็กมี 4 องค์ประกอบ คือสิทธิในการมีชีวิตอยู่รอดปลอดภัย
 (Survival rights) สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง (Protection rights) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา
 (Development rights) และสิทธิในการมีส่วนร่วม (Participation rights) และมีตัวบ่งชี้สิทธิเด็กใน
 สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา 21 ตัวบ่งชี้ ผลการประเมินมีค่าความเหมาะสมอยู่ในช่วงระหว่าง 4.56
 ถึง 5.00 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ไม่ต่ำกว่า 3.51 ทุกตัวบ่งชี้ 2. ผลการพัฒนารูปแบบ พบว่า
 รูปแบบการส่งเสริมสิทธิเด็กมีองค์ประกอบของรูปแบบ 6 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบ

การส่งเสริมสิทธิเด็ก 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการส่งเสริมสิทธิเด็ก 3) ระบบงานและกลไกของของรูปแบบการส่งเสริมสิทธิเด็ก 4) กิจกรรมการส่งเสริมสิทธิเด็ก 5) การประเมินผลการดำเนินงานของรูปแบบการส่งเสริมสิทธิเด็ก และ 6) การปรับปรุงพัฒนา/การสรุปและรายงานผลของรูปแบบการส่งเสริมสิทธิเด็ก

งานวิจัยต่างประเทศ

Rohrbach (1993) ได้ศึกษารูปแบบของการศึกษานอกระบบ กรณีศึกษาประเทศบอตสวานาและประเทศเคนยา พบว่า การศึกษานอกระบบเพิ่มขึ้นพร้อมกับการลดลงของการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างได้ถูกมองว่าเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพและบรรลุผลทั้งการศึกษาและการพัฒนา อย่างไรก็ตาม “ความสำเร็จ” ของการศึกษานอกระบบจะประสบความสำเร็จต้องเพิ่มการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น งานวิจัยนี้ได้ศึกษากลุ่มตัวอย่างในประเทศบอตสวานาและประเทศเคนยา เพื่อศึกษาการเพิ่มการมีส่วนร่วมในการศึกษานอกระบบและผลกระทบที่ส่งผลให้ขาดประสิทธิภาพ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การศึกษานอกระบบถูกกำหนดแนวคิดภายใต้บริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

Barbara (2005) ได้ทำการศึกษาผลการรับรู้ของสมาชิกในชุมชนจากการเรียนรู้ตามสภาพจริงในชุมชนและจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการศึกษากรณีศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้ของบุคคลเกิดจากการปฏิบัติจริงและการประกอบอาชีพที่สามารถเกิดประสบการณ์ การเรียนรู้ใหม่ ๆ การเรียนรู้ตามสภาพจริงของชุมชน การสนับสนุนให้สมาชิกมีการพัฒนาอาชีพ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

Wamaung, Trisnamansyah และ Kamin (2010) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กรณีศึกษาเพื่อสำรวจบทบาทของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษานอกระบบในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประเทศอินโดนีเซีย การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจบทบาทของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพและศึกษากรณีตัวอย่างศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 2 แห่งในประเทศอินโดนีเซีย การเก็บข้อมูลการวิจัยจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสารและการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างโปรแกรมการศึกษานอกระบบ รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนและบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็นสามประเภทคือ แบบเข้าไปมีส่วนร่วมแบบการให้ความร่วมมือและแบบให้คำปรึกษา การดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนผู้มีส่วนร่วมส่วนใหญ่มาจากครอบครัวยากจน เศรษฐกิจไม่ดีและมาจากครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ข้อเสนอแนะจากการวิจัยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษานอกระบบต้องพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนา การวางแผนและ

ดำเนินงานโครงการการศึกษาจากระบบ รัฐควรพัฒนาการจัดการศึกษาจากระบบจากการมีส่วนร่วม จากชุมชนผู้ที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรง ประชาชนควรได้รับการสนับสนุนให้พัฒนาความรู้ ทักษะและทัศนคติ และรัฐควรกำหนดมาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้มีคุณภาพ

Tuckett (2013) ได้ศึกษาว่าภายในปี 2015 จะสู่เป้าหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ อย่างไร ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาจากระบบมีความจำเป็นต้องใช้กลยุทธ์ใหม่คู่ไปกับการศึกษาในระบบ โดยมีองค์ประกอบ สำหรับการไปสู่เป้าหมาย ดังนี้ 1) ส่งเสริมการรู้หนังสืออย่างต่อเนื่อง 2) ให้ความรู้ด้านอาชีพใหม่และพัฒนาอาชีพเดิม เพื่อให้ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข 3) จัดโปรแกรม เพื่อพัฒนาทักษะและสมรรถนะที่ตลาดต้องการให้กับคนว่างงาน 4) พัฒนาความชำนาญในอาชีพให้ คนงาน 5) จัดทำโครงสร้างที่ชัดเจนและรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน 6) ผลผลิตเมืองที่สนใจใฝ่ เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 7) ความจำเป็นต้องให้การเรียนรู้กับผู้อพยพและชุมชน ให้ความปลอดภัย อย่างยั่งยืนในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว 8) ส่งเสริมศักยภาพเทคโนโลยีที่มีอยู่ และการเลือกใช้อย่างสร้างสรรค์ 9) ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้วัฒนธรรมและแสดงออก อย่างสร้างสรรค์

Latchem (2014) ได้ศึกษาการเรียนรู้ตามอัธยาศัยและการศึกษาจากระบบ เพื่อการพัฒนา ผลการศึกษาการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยวิถีทางไกลโดยการใช้เทคโนโลยี และการศึกษาจากระบบสำหรับการศึกษารายบุคคลและการพัฒนาชุมชน ซึ่งการศึกษาทั้งสองวิธี เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพียง 70-90% ซึ่งไม่เพียงพอต่อการกระจายการเรียนรู้และการพัฒนาการเรียนทางไกล เพื่อให้แน่ใจว่าการจัดการศึกษาดังกล่าวถูกต้องโดยได้จัดควบคู่ไปกับการศึกษาในระบบ ผลการวิจัยและประเมินผลแสดงให้เห็นถึงคุณภาพ ผลลัพธ์และผลกระทบของการศึกษาเรียนรู้ ตามอัธยาศัยและการศึกษาจากระบบ

Olaniyi (2015) ได้ศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่เหมาะสมในการศึกษาจากระบบ โรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยในยุคโลกาภิวัตน์ พบว่าการใช้หลักการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีความเหมาะสมในการเรียนจากระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยผ่านการค้นคว้า ข้อมูล การสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านสื่อเทคโนโลยี รวมทั้งมีการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต

Adams, Farrelly และ Holland (2021) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาจากระบบ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กรณีศึกษาเด็กในถิ่นทุรกันดาร การเพิ่มรายได้และการใช้ชีวิตในประเทศกำลัง พัฒนากับความรู้ ทักษะและค่านิยม เพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างยั่งยืนมีความสำคัญ มากขึ้น เนื่องจากความต้องการที่จะอยู่รอดเพิ่มขึ้น ดังนั้นการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESD) เพิ่มมากขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา เพื่อเป็นกลไกสำคัญสำหรับอนาคตที่ยั่งยืนยิ่งขึ้น การศึกษาตัวอย่าง โปรแกรมการศึกษาจากระบบเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และ

วัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO's) ESD การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อวัดความสำเร็จและคุณค่าของการศึกษานอกระบบเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการในปี 2560 โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกตและศึกษาเอกสาร นโยบายระดับชาติและหลักสูตรการศึกษานอกระบบเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่าการศึกษานอกระบบให้การสนับสนุนอย่างมีนัยสำคัญต่อระบบการศึกษาในระบบ ซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงการบูรณาการจากแนวทางสากลไปสู่การดำเนินการในระดับท้องถิ่น ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงการเพิ่มศักยภาพของการศึกษานอกระบบเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ในบริบทที่รัฐขาดนโยบายหรือความสามารถในการจัดหาทรัพยากรทางการศึกษาที่เพียงพอแก่โรงเรียน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาระเบียบ กฎหมาย และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และได้กำหนดกรอบในการวิจัย ดังนี้

1. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิด มาตรฐานการศึกษาของชาติ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553), แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579), ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561), สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552), แผนพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของสำนักงาน กศน. (พ.ศ. 2560-2579) พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551, มาตรฐานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้วยกระบวนการวงจรคุณภาพของเดมมิง ที่เรียกว่า วงจร PDCA โดยศึกษาแนวคิด Deming (วรภัทร์ ภูเจริญ, 2541) ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การวางแผน (Plan) ได้แก่ การกำหนดนโยบาย การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานและกำหนดบทบาทหน้าที่ และการกำหนดขั้นตอนและมาตรฐานการดำเนินงาน 2) การปฏิบัติตามแผน (Do) ได้แก่ การอบรมพัฒนาเตรียมความพร้อมและการดำเนินการบริหารจัดการตามขั้นตอน 3) การตรวจสอบและประเมินผล (Check) ได้แก่ การตรวจสอบขั้นตอนการปฏิบัติงานตามมาตรฐานและการตรวจสอบผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย 4) การนำผลการประเมินย้อนกลับไปปรับปรุงและแก้ไขการทำงาน (Act) ได้แก่ การรายงานผลการดำเนินงานข้อปรับปรุงแก้ไข

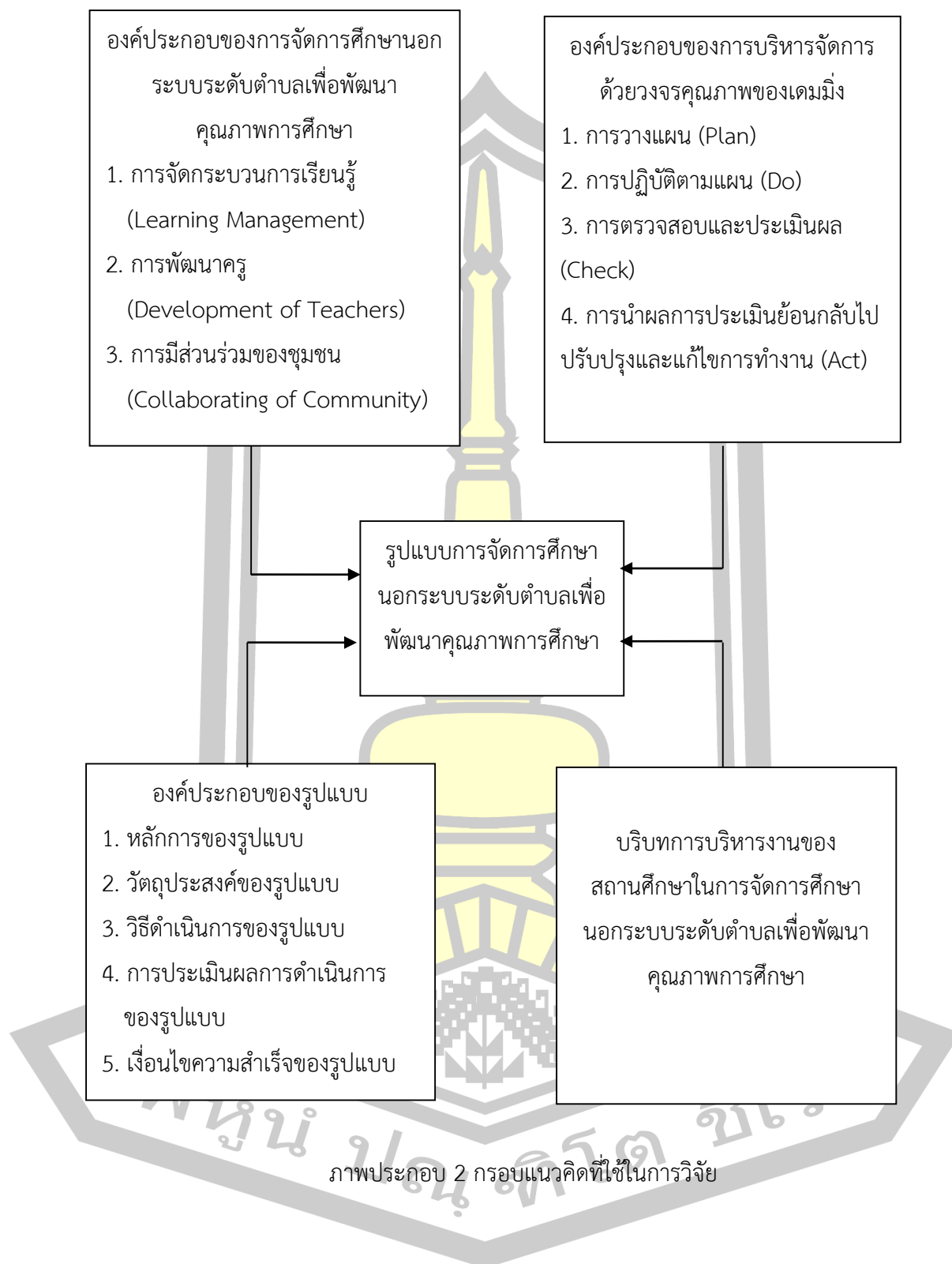
3. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบ โดยศึกษาแนวคิด บุญชม ศรีสะอาด (2549) ; สมาน อัสวภูมิ (2549) ; พิสนุ พงศ์ศรี (2553) ; สัมฤทธิ์ สมนาม (2561) ประกอบไปด้วย

5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4) การประเมินผลการดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ5) เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

กรอบแนวคิดและทฤษฎีข้างต้นนำมาใช้สำหรับร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา แสดงดังภาพประกอบ 2

บทที่ 3

วิธีดำเนินการ

การวิจัยนี้เป็นการสร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้ดำเนินการเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

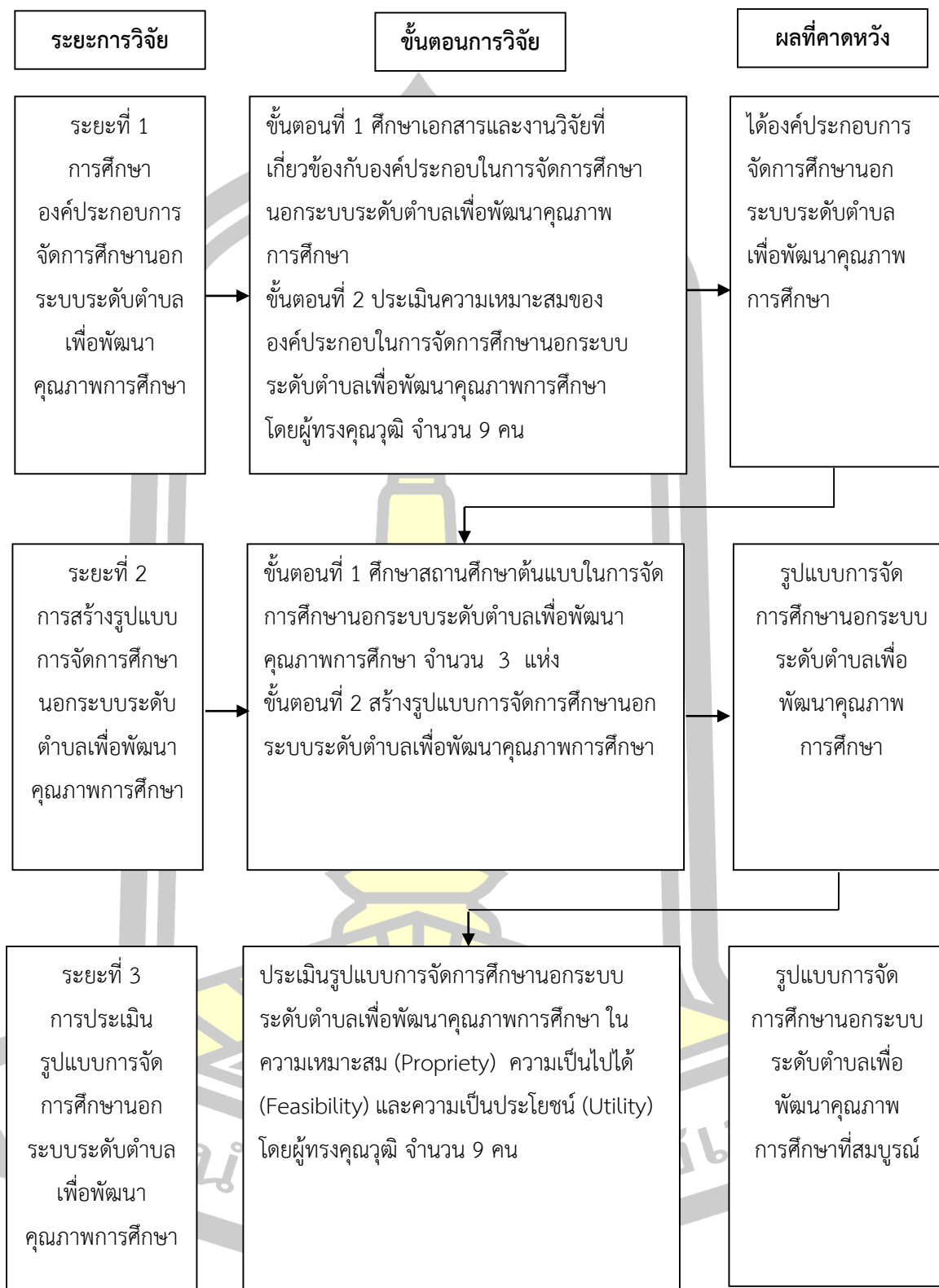
ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาจากสถานศึกษาต้นแบบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 3 แห่ง

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาการศึกษา

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในความเหมาะสม (Propriety) ความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็นประโยชน์ (Utility)

ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการบริหารสถานศึกษา การบริหารการศึกษา การประเมินผล ครู และชุมชน

การดำเนินการวิจัยดังกล่าวมีระยะการวิจัย ขั้นตอนการวิจัย และผลที่คาดหวังในแต่ละระยะดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 แสดงกระบวนการวิจัย

จากภาพประกอบ 3 แสดงถึงกระบวนการวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สามารถอธิบายรายละเอียด ได้ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาการศึกษา เพื่อกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1. วิธีดำเนินการ

นำองค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาจากขั้นตอนที่ 1 มาประเมินตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบ

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

2.1 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการจัดการศึกษานอกระบบระดับจังหวัด

จำนวน 2 คน

2.1.1 นางทรงศรี วิริยรังษิยากร ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครราชสีมา วิทยาลัยนะเขี้ยวชาญ

2.1.2 นายปยุตต์ ตรีทาพุม ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดหนองคาย

2.2 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 2 คน

2.2.1 ดร.ปัญญา ศาสตรา ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดสุรินทร์ วิทยาลัยนะเขี้ยวชาญ

2.2.2 ว่าที่ร้อยเอก ดร.อาศิร เขยกลิน ผู้อำนวยการศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษารังสิต สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2.2.3 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการจัดการศึกษานอกระบบระดับอำเภอ

จำนวน 3 คน

2.3.1 นายสมพร หลงพิมาย ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

2.3.2 นายธีระ ศิลาโชติ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร

2.3.3 นายชวนชัย วิเวก ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร

2.4 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านปฏิบัติการสอนการศึกษานอกระบบระดับตำบล
จำนวน 2 คน

2.4.1 นางสาววางศรีรัตน์ พุกอนันต์ ครู กศน.ตำบลดงแดง
อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด

2.4.2 นางอุรุักษ์ เอื้อสามาลย์ ครู กศน.ตำบลแสนสุข อำเภอพนมไพร
จังหวัดร้อยเอ็ด

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ลักษณะของเครื่องมือ

แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประเมินโดย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินความเหมาะสมแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง องค์ประกอบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษามีความเหมาะสมมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง องค์ประกอบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษามีความเหมาะสมมาก

คะแนน 3 หมายถึง องค์ประกอบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษามีความเหมาะสมปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง องค์ประกอบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษามีความเหมาะสมน้อย

คะแนน 1 หมายถึง องค์ประกอบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษามีความเหมาะสมน้อยที่สุด

แบบประเมินมี 3 ตอน ประกอบไปด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ทรงคุณวุฒิ ตอนที่ 2 ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่นๆ

3.2 การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

3.2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และวิธีการสร้างเครื่องมือประเมิน

3.2.2 สร้างแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3.2.3 นำร่างแบบประเมินเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความถูกต้อง และความเหมาะสมของการใช้ภาษา

3.2.4 ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

3.2.5 นำแบบประเมินที่ปรับปรุงแก้ไขผ่านความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย จำนวน 5 คน ที่มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอกทางด้านการบริหารการศึกษาหรือด้านวิจัยหรือด้านการวัดผลประเมินผลการศึกษา ซึ่งผู้เชี่ยวชาญประกอบไปด้วย

3.2.5.1 ดร.ฤทธา นันทะพันธ์ อดีตศึกษานิเทศก์จังหวัดศรีสะเกษ
วุฒิ ปร.ด. สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา

3.2.5.2 ดร.เดชชัย ดวงแสง อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนกันทรารมณีสำนักรงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร วุฒิ คต. สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เชี่ยวชาญ ด้านการบริหารการศึกษา

3.2.5.3 ดร.อดุลย์เดช ศรีพิลา อาจารย์โรงเรียนสตรีศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด
วุฒิ กศ.ด. สาขาการบริหารและพัฒนการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา

3.2.5.4 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชวาลย์ รัตนพร อดีตอาจารย์
คณะวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพสถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตมหาสารคาม วุฒิ กศ.ด.
สาขาการบริหารและพัฒนการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา

3.2.5.5 ดร.นวัตกร หอมสิน อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ สาขาวิจัยและ
ประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี วุฒิ กศ.ด. สาขา การบริหารและพัฒนการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลประเมินผลการศึกษา

โดยพิจารณาความเหมาะสมของข้อความ (หาความเที่ยงตรง : Validity) และความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับลักษณะเฉพาะของเนื้อหา (IOC : Index of Consistency) รวมทั้งให้คำแนะนำ ปรับปรุงแก้ไข

3.2.6 นำแบบประเมินที่ได้ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิจารณา นำมาหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับลักษณะเฉพาะของเนื้อหา (IOC : Index of Consistency) ดังนี้

ของเนื้อหา ให้คะแนน +1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสามารถวัดได้ตามลักษณะเฉพาะของเนื้อหา
 ของเนื้อหา ให้คะแนน 0 ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสามารถวัดได้ตามลักษณะเฉพาะของเนื้อหา
 ของเนื้อหา ให้คะแนน -1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สามารถวัดได้ตามลักษณะเฉพาะของเนื้อหา

พิจารณาข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป พบว่าได้ค่าความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ทุกข้อ

3.2.7 การตรวจสอบค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ของเครื่องมือ ใช้การหาค่า Item-Total Correlation ใช้เกณฑ์ค่าอำนาจจำแนก 0.20 ขึ้นไป โดยทดลองใช้กับที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 9 คน ผลการตรวจสอบอยู่ในเกณฑ์ทุกข้อคำถาม

3.2.8 การตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบประเมินใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 9 คน หาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจัดส่งแบบประเมินไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 9 คน และรวบรวมแบบประเมินกลับคืนมาได้ทั้ง 9 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบประเมินทั้งหมด

5. การจัดการข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

นำแบบประเมินที่ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินแล้ว มาวิเคราะห์เพื่อสรุปผล โดยพิจารณาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบประเมินที่ได้รับกลับคืนมา แล้วนำมาตรวจให้คะแนนและแปลความหมายของค่าเฉลี่ยที่คำนวณได้ตามเกณฑ์ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง องค์ประกอบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีความเหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง องค์ประกอบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีความเหมาะสมมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง องค์ประกอบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีความเหมาะสมปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง องค์ประกอบการจัดการศึกษานอกระบบระดับ
ตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีความเหมาะสมน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง องค์ประกอบการจัดการศึกษานอกระบบระดับ
ตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ในการคำนวณหาค่าเฉลี่ย
(Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และคัดเลือกข้อที่มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51
ขึ้นไป ซึ่งมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากขึ้นไป แล้วนำไปเป็นองค์ประกอบการจัดการศึกษานอก
ระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
จากสถานศึกษาต้นแบบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล ที่มีผลงานเชิงประจักษ์ ได้รับรางวัล
การจัดการศึกษานอกระบบ ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 3 แห่ง

1. วิธีดำเนินการ

ติดต่อประสานงานสถานศึกษาต้นแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล
เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา จำนวน 3 แห่ง ดังนี้ กศน.ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
กศน.ตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และ กศน.ตำบลนาทราย อำเภอเมือง
จังหวัดนครพนม

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

2.2 ครู

2.3 ผู้แทนชุมชน เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน เป็นต้น

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ลักษณะของเครื่องมือ

3.1.1 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semistructured Interview)

ซึ่งมี 3 ตอน ประกอบไปด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล
เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ

3.1.2 แบบบันทึกการศึกษาเอกสาร

3.2 การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

3.2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล

3.2.2 สร้างแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการศึกษาเอกสารตามประเด็นที่ศึกษา

3.2.3 นำร่างแบบสัมภาษณ์ซึ่งมี 3 ตอน ประกอบไปด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 องค์ประกอบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ และแบบบันทึกการศึกษาเอกสาร เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความถูกต้อง และสำนวนภาษา

3.2.4 ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในการทำหนังสือถึงสถานศึกษาต้นแบบ

4.2 ผู้วิจัยประสานเพื่อนัดหมาย วันเวลาสถานที่ในการสัมภาษณ์

4.3 ดำเนินการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่กำหนด

5. การจัดการทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา

5.2 สรุปผลการศึกษาสถานศึกษาต้นแบบในประเด็น การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลมีองค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างไร สรุปและสังเคราะห์การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา จำแนกตามองค์ประกอบ ทั้ง 3 แห่ง

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีวิธีดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับรูปแบบ และการสร้างรูปแบบ

2. นำข้อมูลจากการวิจัยระยะที่ 1 และการศึกษาการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาจากสถานศึกษาต้นแบบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลมาเป็นข้อมูลในการร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3. นำร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาความเหมาะสม

4. ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ดำเนินการปรับปรุงแก้ไข จัดทำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ขั้นตอนการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ประเมินความเหมาะสม (Propriety) ความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็นประโยชน์ (Utility) ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1. วิธีดำเนินการ

1.1 นำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เพื่อประเมินรูปแบบ การได้มาซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิ รวมจำนวน 9 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารการศึกษา ด้านการประเมินผล ด้านการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล และด้านชุมชน

1.2 ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเพื่อประเมินความเหมาะสม (Propriety) ความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็นประโยชน์ (Utility) ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

2.1 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน

2.1.1 นางรุ่งทิวา ศรีวรรณ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครพนม

2.1.2 ดร.ปรีชา ชื่นชนกพิบูล อดีตผู้อำนวยการศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2.1.3 นายปิยวิทย์ เชิดกลิ่น ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดปราจีนบุรี

2.2 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 2 คน

2.2.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวีสุข โภคทรัพย์ ผู้ช่วยรองคณบดี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตมหาสารคาม

2.2.2 ดร.ไพฑูรย์ พวงยอด อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

2.3 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการประเมินผล จำนวน 2 คน

2.3.1 ดร.ถวัลย์ สุนทรทา ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีรัตนวิทยา จังหวัดศรีสะเกษ

2.3.2 ว่าที่ร้อยตรี ดร.พรเทพ โพธิ์พันธุ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
พัฒนาการร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

2.4 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล

ดร.สุภัทรศักดิ์ คำสามารถ นักวิชาการศึกษา สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอก
ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดร้อยเอ็ด

2.5 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านชุมชน จำนวน 1 คน

ดร.พงษ์ศิลป์ สิมวิเศษ ผู้จัดการการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดมหาสารคาม

3. เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ลักษณะเครื่องมือ

เป็นแบบประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนา
คุณภาพการศึกษา แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นแบบปลายเปิด (Open-Ended
Form)

ตอนที่ 2 แบบประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล
เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ดังนี้

คะแนน 5 มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้หรือความเป็นประโยชน์
มากที่สุด

คะแนน 4 มีความเหมาะสมความเป็นไปได้หรือความเป็นประโยชน์มาก
ปานกลาง

คะแนน 3 มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้หรือความเป็นประโยชน์
น้อยที่สุด

คะแนน 2 มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้หรือความเป็นประโยชน์น้อย
น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นแบบปลายเปิด
(Open-Ended Form)

3.2 การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ มีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา และวิธีการเกี่ยวกับการสร้างแบบประเมินแบบ
มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

3.2.2 สร้างแบบประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล
เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3.2.3 นำแบบประเมินเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความถูกต้องของข้อคำถาม

3.2.4 ปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เสนอแนะ ก่อนจัดพิมพ์ฉบับสมบูรณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

4.1 ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือจากคณะศึกษาศาสตร์ ถึงผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 คน และรวบรวมแบบประเมินกลับคืนมาได้ทั้ง 9 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบประเมินทั้งหมด

4.2 ส่งหนังสือขอความร่วมมือ คำาโครงการวิทยานิพนธ์ฉบับย่อ ร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และแบบประเมิน เพื่อเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ

4.3 ประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในประเด็นรายละเอียดของรูปแบบในแต่ละองค์ประกอบ ความเหมาะสม (Propriety) ความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็นประโยชน์ (Utility) ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

4.4 นำผลจากประเมิน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน มาปรับปรุงพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

5. การจัดการกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์เนื้อหาของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาจากการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

5.2 ประเมินความเหมาะสม (Propriety) ความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็นประโยชน์ (Utility) ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้วยแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การพิจารณาค่าเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 3.51 ถือว่ารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

5.3.1 วิเคราะห์ค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

5.3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์เนื้อหา

5.3.3 การแปลความหมายข้อมูลที่ได้จากการประเมินตามแบบมาตราส่วน
ประมาณค่า 5 ระดับ ใช้เกณฑ์การแปลความหมาย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

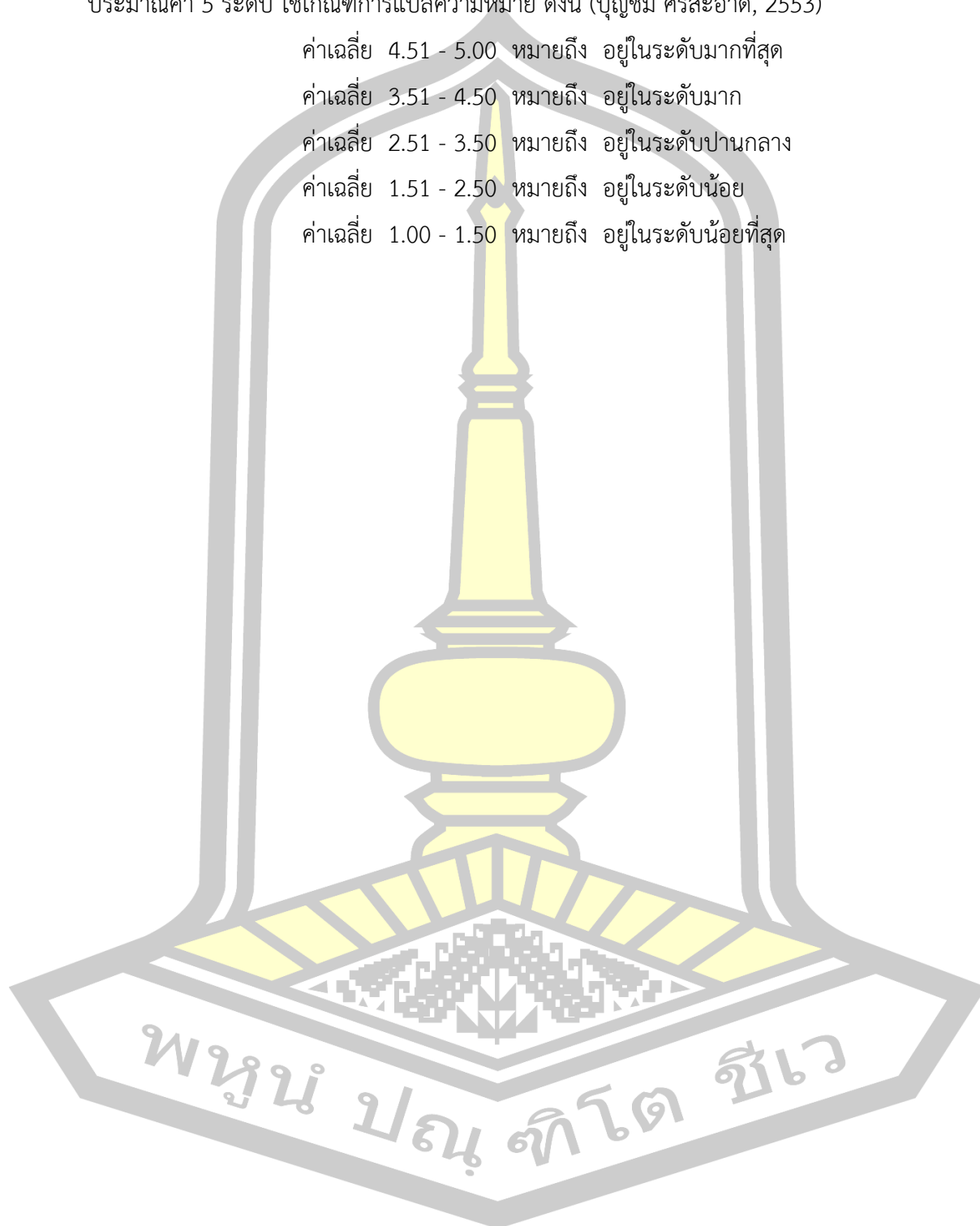
ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง อยู่ในระดับน้อยที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน และเสนอผลการวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้สัญลักษณ์แทนความหมายต่าง ๆ ดังนี้

$\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean)

S.D. แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 3 ระยะ ตามความมุ่งหมายของการวิจัยดังนี้

ระยะที่ 1 ผลการศึกษารายองค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 ผลการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ระยะที่ 2 ผลการสร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาจากสถานศึกษาต้นแบบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล ได้มาจากการเลือกแบบ เจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 3 แห่ง

ขั้นตอนที่ 2 ผลการสร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนา การศึกษา

ระยะที่ 3 ผลการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษา ด้านความเหมาะสม (Propriety) ความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็น ประโยชน์ (Utility) ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ด้านการบริหารสถานศึกษา การบริหารการศึกษา การประเมินผล ครู และชุมชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 1 ผลการศึกษาองค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบในการจัด การศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ผลการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับ องค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1. ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ (Learning Management)

องค์ประกอบที่ 2 การพัฒนาครู (Development of Teachers)

องค์ประกอบที่ 3 การมีส่วนร่วมของชุมชน (Collaborating of Community)

2. สรุปผลการสังเคราะห์ตัวบ่งชี้แยกตามองค์ประกอบการจัดการศึกษา นอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา จำแนกตาม 3 องค์ประกอบ ได้ดังนี้

2.1 ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ (Learning management)

จำนวน 12 ตัวบ่งชี้

2.1.1 การวางแผนการจัดการกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมภายในตำบล

- 2.1.2 การจัดหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปต่อยอดในการประกอบอาชีพได้
- 2.1.3 การจัดหลักสูตรให้ผู้เรียนสามารถเรียนและทำงานระหว่างเรียน และเชื่อมโยงกับแหล่งอาชีพในชุมชน
- 2.1.4 การจัดทำแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในตำบลและความต้องการของผู้เรียนเพื่อนำความรู้ไปแก้ปัญหาและปฏิบัติได้จริงทันที
- 2.1.5 การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องตามสภาพธรรมชาติวิชาและความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคล
- 2.1.6 การออกแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ
- 2.1.7 การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้
- 2.1.8 การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิด ทักษะการแสวงหาความรู้ เรียนรู้ด้วยตนเอง
- 2.1.9 การใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาที่หลากหลายสอดคล้องกับหลักสูตรและความแตกต่างของผู้เรียน
- 2.1.10 การกำหนดแนวทางวัดผลและประเมินผลจากการปฏิบัติงานจริง
- 2.1.11 การส่งเสริมให้มีการวิจัยการจัดการกระบวนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2.1.12 การกำกับ ติดตาม ประเมินผลการจัดการกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
- 2.2 ด้านการพัฒนาครู (Development of teachers) จำนวน 8 ตัวบ่งชี้
- 2.2.1 การสำรวจ วิเคราะห์ความต้องการพัฒนาตนเองของครู
- 2.2.2 วางแผนพัฒนาครูเพื่อจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล
- 2.2.3 การส่งเสริมให้ครูมีความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับชุมชน
- 2.2.4 พัฒนาครูให้มีทักษะในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน
- 2.2.5 พัฒนาครูให้มีทักษะในการใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา
- 2.2.6 การส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อจัดการเรียนรู้

2.2.7 การส่งเสริมให้ครูสามารถทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

2.2.8 การกำกับ ติดตาม นิเทศ และประเมินผลการปฏิบัติงานของครู
แบบมีส่วนร่วม

2.3 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community participation)
จำนวน 8 ตัวบ่งชี้

2.3.1 การวางแผนสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบ
ระดับตำบล

2.3.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล

3.3.3 การกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาของชุมชน

3.3.4 การวิเคราะห์ความต้องการการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล

3.3.5 การจัดหาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อใช้ในการจัดการศึกษา

นอกระบบ

3.3.6 การสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3.3.7 การจัด กศน.ตำบล เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสำหรับประชาชน

3.3.8 การมีส่วนร่วมนิเทศ ประเมินผลการจัดการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบในการจัดการศึกษา
นอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาจากแบบประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน
ปรากฏดังตาราง 3

ตาราง 3 ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ ด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้	ความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การวางแผนการจัดการกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมภายในตำบล	5.00	0.00	มากที่สุด
2. การจัดหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปต่อยอดในการประกอบอาชีพได้	5.00	0.00	มากที่สุด
3. การจัดหลักสูตรให้ผู้เรียนสามารถเรียนและทำงานระหว่างเรียนและเชื่อมโยงกับแหล่งอาชีพในชุมชน	5.00	0.00	มากที่สุด
4. การจัดทำแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในตำบลและความต้องการของผู้เรียน เพื่อนำความรู้ไปแก้ปัญหาและปฏิบัติได้จริงทันที	5.00	0.00	มากที่สุด
5. การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องตามสภาพธรรมชาติวิชาและความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคล	5.00	0.00	มากที่สุด
6. การออกแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ	5.00	0.00	มากที่สุด
7. การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
8. การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิด ทักษะการแสวงหาความรู้ เรียนรู้ด้วยตนเอง	5.00	0.00	มากที่สุด
9. การใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาที่หลากหลายสอดคล้องกับหลักสูตรและความแตกต่างของผู้เรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
10. การกำหนดแนวทางการวัดผลและประเมินผลจากการปฏิบัติงานจริง	5.00	0.00	มากที่สุด

ตาราง 3 (ต่อ)

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้	ความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้			
11. การส่งเสริมให้มีการวิจัยการจัดกระบวนการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ	4.89	0.33	มากที่สุด
12. การกำกับ ติดตาม ประเมินผลการจัดกระบวนการ เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	4.99	0.03	มากที่สุด

จากตาราง 3 องค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีจำนวน 12 ตัวบ่งชี้ ค่าความเหมาะสมทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ไม่ต่ำกว่า 3.51

ตาราง 4 ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการพัฒนาครู โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้	ความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านการพัฒนาครู			
1. การสำรวจ วิเคราะห์ความต้องการพัฒนาตนเองของครู	5.00	0.00	มากที่สุด
2. วางแผนพัฒนาครูเพื่อจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล	4.89	0.33	มากที่สุด
3. การส่งเสริมให้ครูมีความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่นร่วมกับชุมชน	4.89	0.33	มากที่สุด
4. พัฒนาครูให้มีทักษะในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ หลากหลายคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล	5.00	0.00	มากที่สุด
5. พัฒนาครูให้มีทักษะในการใช้และพัฒนาสื่อ เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา	5.00	0.00	มากที่สุด
6 การส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อจัดการ เรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด

ตาราง 4 (ต่อ)

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ ด้านการพัฒนาครู	ความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
7. การส่งเสริมให้ครูสามารถทำงานวิจัยเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน	4.89	0.33	มากที่สุด
8. การติดตาม กำกับ นิเทศ และประเมินผลการ ปฏิบัติงานแบบมีส่วนร่วม	4.89	0.33	มากที่สุด
รวม	4.94	0.13	มากที่สุด

จากตาราง 4 องค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพ
การศึกษา ด้านการพัฒนาครู มีจำนวน 8 ตัวบ่งชี้ ค่าความเหมาะสมทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด
เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ไม่ต่ำกว่า 3.51

ตาราง 5 ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล
เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	ความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การวางแผนสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา นอกระบบระดับตำบล	5.00	0.00	มากที่สุด
2. การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการศึกษานอกระบบ ระดับตำบล	5.00	0.00	มากที่สุด
3. การกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาของชุมชน	4.89	0.33	มากที่สุด
4. การวิเคราะห์ความต้องการการจัดการศึกษานอก ระบบระดับตำบล	4.89	0.33	มากที่สุด
5. จัดหาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อใช้ในการจัด การศึกษานอกระบบ	5.00	0.00	มากที่สุด
6. การสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต	5.00	0.00	มากที่สุด

ตาราง 5 (ต่อ)

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	ความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
7. การจัด กศน.ตำบลเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสำหรับ ประชาชน	5.00	0.00	มากที่สุด
8. การมีส่วนร่วมนิเทศ ประเมินผลการจัดการศึกษา	4.78	0.44	มากที่สุด
รวม	4.94	0.66	มากที่สุด

จากตาราง 5 องค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีจำนวน 8 ตัวบ่งชี้ มีค่าความเหมาะสมทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ไม่ต่ำกว่า 3.51

ระยะที่ 2 ผลการสร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาจากสถานศึกษาต้นแบบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 3 แห่ง โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้แทนชุมชน จำแนกตามองค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3 องค์ประกอบ คือ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาครู ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน สรุปได้ดังนี้

1. ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้

กศน.ตำบลแห่งที่ 1 กศน.ตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ในวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2564 สรุปการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ได้ดังนี้

“...บูรณาการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดกระบวนการเรียนรู้
...”

“...ครูจัดทำหลักสูตรอาชีพออนไลน์ ผู้เรียน สแกน QR code ก็สามารถเรียน
ได้ทันที และนำความรู้ไปปฏิบัติเพิ่มรายได้ให้ตนเอง...”

(ผู้บริหารสถานศึกษา แห่งที่ 1 : การสัมภาษณ์)

“...จัดกระบวนการเรียนรู้โดยนำวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การทำธงของ ชาวภูไทมาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อพัฒนาผู้เรียน...”

(ครู กศน.ตำบล แห่งที่ 1 : การสัมภาษณ์)

“...มีความสุขที่ได้ร่วมจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับ ชุมชน...”

(ผู้แทนชุมชน แห่งที่ 1 : การสัมภาษณ์)

กศน.ตำบลแห่งที่ 2 กศน.ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ในวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 สรุปการจัดกระบวนการเรียนรู้ ได้ดังนี้

“...ส่งเสริมให้ครูวางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน และติดตาม ประเมินผลการทำงานอย่างต่อเนื่องร่วมกับชุมชน...”

“...ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้โดยนำสภาพวิถีชุมชน ภูมิปัญญา ท้องถิ่นมาร่วมจัดการศึกษานอกระบบ...”

(ผู้บริหารสถานศึกษา แห่งที่ 2 : การสัมภาษณ์)

“...การจัดหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับแหล่งอาชีพในชุมชนและบูรณาการกับ หลักสูตรการศึกษาต่อเนื่อง ตำบลท่าสว่างเป็นแหล่งผลิตผ้าไหมที่สวยงาม ใช้ชุมชนเป็นฐานในการ เรียนรู้...”

(ครูกศน.ตำบล แห่งที่ 2 : การสัมภาษณ์)

“...มีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้...”

(ผู้แทนชุมชนแห่งที่ 2 : การสัมภาษณ์)

กศน.ตำบลแห่งที่ 3 กศน.ตำบลนาทราย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 สรุปการจัดกระบวนการเรียนรู้ ได้ดังนี้

“...การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน ความต้องการของผู้เรียนและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิด การเรียนรู้ด้วยตนเอง...”

(ผู้บริหารสถานศึกษาแห่งที่ 3 : การสัมภาษณ์)

“...เน้นการจัดกิจกรรมที่ทันสมัย การเรียนรู้ผ่านออนไลน์ การใช้สื่อเทคโนโลยีที่หลากหลายมาใช้กับผู้เรียน...”

(ครูกศน.ตำบล แห่งที่ 3 : การสัมภาษณ์)

“...กศน.เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้ามาเรียน เช่น คนพิการ ผู้สูงอายุ...”

(ผู้แทนชุมชนแห่งที่ 3 : การสัมภาษณ์)

จากผลการสัมภาษณ์และศึกษาเอกสารสถานศึกษาต้นแบบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ สามารถสังเคราะห์การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย 1) การวางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมภายในตำบล 2) การจัดหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปต่อยอดในการประกอบอาชีพได้ 3) การจัดหลักสูตรให้ผู้เรียนสามารถเรียนและทำงานระหว่างเรียนและเชื่อมโยงกับแหล่งอาชีพในชุมชน 4) การจัดทำแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในตำบลและความต้องการของผู้เรียนเพื่อนำความรู้ไปแก้ปัญหาและปฏิบัติได้จริงทันที 5) การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องตามสภาพธรรมชาติวิชาและความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคล 6) การออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ 7) การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ 8) การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิด ทักษะการแสวงหาความรู้ เรียนรู้ด้วยตนเอง 9) การใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาที่หลากหลายสอดคล้องกับหลักสูตรและความแตกต่างของผู้เรียน 10) การกำหนดแนวทางวัดผลและประเมินผลจากการปฏิบัติงานจริง 11) การส่งเสริมให้มีการวิจัยการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ 12) การกำกับ ติดตาม ประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2. ด้านการพัฒนาครู

กศน.ตำบลแห่งที่ 1 กศน.ตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ในวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2564 สรุปด้านการพัฒนาครู ได้ดังนี้

“...การพัฒนาครูทุกคนให้มีความรู้ความเข้าใจงานการศึกษานอกระบบและเป็นนักจัดการความรู้ สามารถพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้...”

“...ส่งเสริมให้ครูมีทักษะในการผลิตและใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น QR code เพื่อนำมาประกอบการจัดกระบวนการเรียนรู้...”

(ผู้บริหารสถานศึกษา แห่งที่ 1 : การสัมภาษณ์)

“...การทำงานในระดับตำบลครูต้องมีความรู้รอบด้านทั้งงานการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่อง...”

(ครู กศน.ตำบล แห่งที่ 1 : การสัมภาษณ์)

“...ชุมชนมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมนิเทศ ติดตามการปฏิบัติงานของครู และร่วมทำงานการศึกษานอกระบบไปพร้อมกับครูกศน.ตำบล...”

(ผู้แทนชุมชน แห่งที่ 1 : การสัมภาษณ์)

กศน.ตำบลแห่งที่ 2 กศน.ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ในวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 สรุปล้านการพัฒนาคู ได้ดังนี้

“...การจัดอบรมครูเพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายที่มีหลากหลาย อย่างต่อเนื่อง...”

(ผู้บริหารสถานศึกษา แห่งที่ 2 : การสัมภาษณ์)

“...ครูได้รับการพัฒนาและทำงานวิจัยในชุมชนและมีการแบ่งโซนการดูแล จากศึกษานิเทศก์ระดับจังหวัดให้คำแนะนำการดำเนินงานเป็นรายตำบล...”

(ครูกศน.ตำบล แห่งที่ 2 : การสัมภาษณ์)

“...มีการสนับสนุนและพัฒนาคูให้เข้าร่วมกิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ของชุมชนและงานอื่น ๆ อย่างสม่ำเสมอ...”

(ตัวแทนชุมชนแห่งที่ 2 : การสัมภาษณ์)

กศน.ตำบลแห่งที่ 3 กศน.ตำบลนาทราย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 สรุปล้านการพัฒนาคู ได้ดังนี้

“...สถานศึกษามีแผนพัฒนาคูให้มีความรู้ด้านการจัดการศึกษานอกระบบ โดยการสำรวจครูเป็นรายบุคคล...”

(ผู้บริหารสถานศึกษาแห่งที่ 3 : การสัมภาษณ์)

“...ครูมีความต้องการเข้าร่วมอบรมการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์เนื่องจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา ทำให้ไม่สามารถจัดการเรียนปกติได้...”

(ครู กศน.ตำบล แห่งที่ 3 : การสัมภาษณ์)

“...ครู กศน.ตำบลเป็นนักประสานงานทุกงาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการประกอบอาชีพ การอบรมทักษะชีวิต หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประชาธิปไตย เป็นต้น ....”

(ตัวแทนชุมชน แห่งที่ 3 : การสัมภาษณ์)

จากผลการสัมภาษณ์และศึกษาเอกสาร สถานศึกษาดำเนินแบบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล ด้านการพัฒนาครู สามารถสังเคราะห์การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล ด้านการพัฒนาครู ประกอบไปด้วย 1) การสำรวจ วิเคราะห์ความต้องการพัฒนาตนเองของครู 2) วางแผนพัฒนาครูเพื่อจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 3) การส่งเสริมให้ครูมีความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับชุมชน 4) พัฒนาครูให้มีทักษะในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน 5) พัฒนาครูให้มีทักษะในการใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา 6) การส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อจัดการเรียนรู้ 7) การส่งเสริมให้ครูสามารถทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 8) การกำกับ ติดตาม นิเทศ และประเมินผลการปฏิบัติงานของครูแบบมีส่วนร่วม

3. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

กศน.ตำบล แห่งที่ 1 กศน.ตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ในวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2564 สรุปด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้ดังนี้

“...ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษาในระดับตำบลทุกกิจกรรม...”

“...ชุมชนมีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการประดับด้วยผ้าลายภูไท ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน...”

(ผู้บริหารสถานศึกษา แห่งที่ 1 : การสัมภาษณ์)

“...ครัวเรือนในชุมชนทุกหลังร่วมบริจาค พัฒนา กศน.ตำบล ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต...”

(ครู กศน.ตำบล แห่งที่ 1 : การสัมภาษณ์)

“...ได้มีโอกาสในการมีส่วนร่วมในเป็นวิทยากรการดูแลผู้สูงอายุ
ร่วมเป็นคณะกรรมการ กศน.ตำบล อย่างเต็มใจและมีจิตอาสาร่วมกิจกรรมทุกอย่างเพื่อพัฒนา
ชุมชน...”

(ตัวแทนชุมชนแห่งที่ 1 : การสัมภาษณ์)

กศน.ตำบล แห่งที่ 2 กศน.ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ในวันที่
16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 สรุปด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้ดังนี้

“...ชุมชนมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา เห็นชอบหลักสูตร
และร่วมจัดและกำหนดแนวทางการศึกษาของชุมชน...”

(ผู้บริหารสถานศึกษา แห่งที่ 2 : การสัมภาษณ์)

“...เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอและร่วมกิจกรรมของ
ชุมชนทุกครั้ง เช่นการนิเทศ การประเมินผลผู้เรียน...”

(ครู กศน.ตำบล แห่งที่ 2 : การสัมภาษณ์)

“...ชุมชนจัดสรรที่ดินให้ก่อสร้าง กศน.ตำบล เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ของชุมชน
สำหรับประชาชนทุกคน...”

(ตัวแทนชุมชน แห่งที่ 2 : การสัมภาษณ์)

กศน.ตำบลแห่งที่ 3 กศน.ตำบลนาทราย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ในวันที่
17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 สรุปด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้ดังนี้

“...จัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในโอกาสต่าง ๆ ครูและผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมใน
การพัฒนาสถานศึกษา เปิดโอกาสให้ชุมชน และครอบครัวมีส่วนร่วมในการดูแล แก้ปัญหา
และพัฒนาผู้เรียน...”

(ผู้บริหารสถานศึกษา แห่งที่ 3 : การสัมภาษณ์)

“...ชุมชนมีส่วนร่วมสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา และร่วมนิเทศกิจกรรม
การจัดการศึกษานอกระบบในระดับตำบล...”

“...ชุมชนมีส่วนร่วมจัดหาแหล่งเรียนรู้ในระดับตำบล เช่นกลุ่มอาชีพภายในชุมชน...”

(ครู กศน.ตำบล แห่งที่ 3 : การสัมภาษณ์)

“...เข้ามามีมีส่วนร่วมในงาน กศน. โดยการรวบรวมความต้องการของชุมชน เพื่อจัดการศึกษานอกระบบให้ตรงกับการแก้ปัญหาเร่งด่วนและความจำเป็นในชุมชน...”

(ผู้แทนชุมชน แห่งที่ 3 : การสัมภาษณ์)

จากผลการสัมภาษณ์และศึกษาเอกสาร สถานศึกษาต้นแบบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถสังเคราะห์การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบไปด้วย 1) การวางแผนสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 2) การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 3) การกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาของชุมชน 4) การวิเคราะห์ความต้องการการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 5) การจัดหาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อใช้ในการจัดการศึกษานอกระบบ 6) การสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต 7) การจัด กศน.ตำบลเป็นศูนย์การเรียนชุมชนสำหรับประชาชน 8) การมีส่วนร่วมนิเทศ ประเมินผลการจัดการศึกษา

5. การสังเคราะห์ผลการศึกษากิจการศึกษานอกระบบระดับตำบล โดยการศึกษาเอกสารและจากการสัมภาษณ์สถานศึกษาต้นแบบ กศน.ตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอภูผินารายณ์ สรุปได้ดังตาราง 6

ตาราง 6 สังเคราะห์ผลการศึกษาศาสนาศึกษาต้นแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา กศน.ตำบลเหล่าใหญ่

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลในสถานศึกษาต้นแบบ	ผลการสังเคราะห์
<p>1. ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้</p>	<p>1.1 การวางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับครูและชุมชน</p> <p>1.2 จัดหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานบูรณาการกับการสอนอาชีพให้กับผู้เรียน</p> <p>1.3 จัดหลักสูตรให้ผู้เรียนทำงานและเรียนไปพร้อมกันและไม่ไกลจากแหล่งอาชีพในชุมชน</p> <p>1.4 จัดทำแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในตำบลและความต้องการของผู้เรียนสามารถนำไปปฏิบัติและแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็ว</p> <p>1.5 การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องตามสภาพธรรมชาติวิชาและความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคล</p> <p>1.6 การออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ</p> <p>1.7 การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดกระบวนการเรียน</p>	<p>1.1 การวางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมภายในตำบล</p> <p>1.2 การจัดหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปต่อยอดในการประกอบอาชีพได้</p> <p>1.3 การจัดหลักสูตรให้ผู้เรียนสามารถเรียนและทำงานระหว่างเรียนและเชื่อมโยงกับแหล่งอาชีพในชุมชน</p> <p>1.4 การจัดทำแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในตำบลและความต้องการของผู้เรียนเพื่อนำความรู้ไปแก้ปัญหาและปฏิบัติได้จริงทันที</p> <p>1.5 การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องตามสภาพธรรมชาติวิชาและความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคล</p> <p>1.6 การออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ</p> <p>1.7 การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้</p>

ตาราง 6 (ต่อ)

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบ ระดับตำบลในสถานศึกษาต้นแบบ	ผลการสังเคราะห์
1. ด้านการจัด กระบวนการเรียนรู้ (ต่อ)	<p>1.8 การส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดเป็น และมีทักษะการแสวงหาความรู้ ด้วยตนเอง</p> <p>1.9 การจัดหาสื่อออนไลน์ที่ หลากหลายตรงกับวัยและความ สนใจของผู้เรียน</p> <p>1.10 วัดผลตามสภาพของผู้เรียน แต่ละคน</p> <p>1.11 การส่งเสริมให้ครูทำงานวิจัย การจัดกระบวนการเรียนรู้</p> <p>1.12 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล การจัดกระบวนการ เรียนรู้</p>	<p>1.8 การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะ การคิด ทักษะการแสวงหาความรู้ เรียนรู้ด้วยตนเอง</p> <p>1.9 การใช้และพัฒนาสื่อ เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาที่ หลากหลายสอดคล้องกับหลักสูตร และความแตกต่างของผู้เรียน</p> <p>1.10 การกำหนดแนวทางวัดผล และประเมินผลจากการปฏิบัติงาน จริง</p> <p>1.11 การส่งเสริมให้มีการวิจัยการ จัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมี ประสิทธิภาพ</p> <p>1.12 การกำกับ ติดตาม ประเมินผลการจัดกระบวนการ เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง</p>
2. ด้านการพัฒนาครู	<p>2.1 การสำรวจ ความต้องการ พัฒนาตนเองของครู</p> <p>2.2 วางแผนพัฒนาครูให้มีความ พร้อมในการจัดการศึกษานอก ระบบ</p> <p>2.3 การส่งเสริมให้ครูมีความรู้ด้าน การพัฒนาหลักสูตรที่มีอยู่ใน ท้องถิ่น</p>	<p>2.1 การสำรวจ วิเคราะห์ความ ต้องการพัฒนาตนเองของครู</p> <p>2.2 วางแผนพัฒนาครูเพื่อจัด การศึกษานอกระบบระดับ ตำบล</p> <p>2.3 การส่งเสริมให้ครูมีความรู้ด้าน การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับ ชุมชน</p>

ตาราง 6 (ต่อ)

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบ ระดับตำบลในสถานศึกษาต้นแบบ	ผลการสังเคราะห์
2. ด้านการพัฒนาครู (ต่อ)	2.4 การส่งเสริมให้ครูมี ความสามารถในการจัด กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ 2.5 การส่งเสริมให้ครูมีทักษะใน การใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลในการ จัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ 2.6 การส่งเสริมให้ครูใช้แหล่ง เรียนรู้ในชุมชนเพื่อให้ผู้เรียน สามารถเรียนรู้อาชีพความสนใจ 2.7 การส่งเสริมให้ครูทำงานวิจัย เพื่อพัฒนาผู้เรียนโดยใช้ข้อมูลจาก ชุมชน 2.8 การติดตาม นิเทศ และ ประเมินผลการปฏิบัติงานของครู	2.4 พัฒนาครูให้มีทักษะในการจัด กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย คำนึงถึงความแตกต่างระหว่าง ผู้เรียน 2.5 พัฒนาครูให้มีทักษะในการใช้ และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการศึกษา 2.6 การส่งเสริมให้ครูใช้แหล่ง เรียนรู้ในชุมชนเพื่อจัดการเรียนรู้ 2.7 การส่งเสริมให้ครูสามารถ ทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 2.8 การ กำกับติดตาม นิเทศ และ ประเมินผลการปฏิบัติงานแบบมี ส่วนร่วม
3. ด้านการมีส่วนร่วม ของชุมชน	3.1 การวางแผนการจัดการศึกษา นอกระบบระดับตำบลร่วมกับ ชุมชน 3.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการใน ชุมชนเพื่อทำหน้าที่ในการจัด การศึกษานอกระบบ ระดับตำบล 3.3 การกำหนดแนวทางการ ปฏิบัติงานของชุมชนเพื่อจัด การศึกษา	3.1 การวางแผนสร้างการมีส่วน ร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบ ระดับตำบล 3.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการจัด การศึกษานอกระบบ ระดับตำบล 3.3 การกำหนดแนวทางการจัด การศึกษาของชุมชน

ตาราง 6 (ต่อ)

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลในสถานศึกษาต้นแบบ	ผลการสังเคราะห์
3. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (ต่อ)	3.4 การสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 3.5 จัดหาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้บริการการศึกษานอกระบบ 3.6 การสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 3.7 การจัด กศน.ตำบล เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อให้ประชาชนสามารถมาเรียนรู้ได้ 3.8. การร่วมเป็นคณะนิเทศและประเมินผลการจัดการศึกษา	3.4 การวิเคราะห์ความต้องการการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 3.5 จัดหาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อใช้ในการจัดการศึกษานอกระบบ 3.6 การสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3.7 การจัด กศน.ตำบลเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสำหรับประชาชน 3.8. การมีส่วนร่วมนิเทศประเมินผลการจัดการศึกษา

จากตาราง 6 ผลการสังเคราะห์การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ได้จากการศึกษาสถานศึกษาต้นแบบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล กศน.ตำบลเหล่าใหญ่ โดยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ พบว่า ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีจำนวน 12 ข้อ ด้านการพัฒนาครู มีจำนวน 8 ข้อ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีจำนวน 8 ข้อ

พูน ปณ ทัต ชีเว

ตาราง 7 สังเคราะห์ผลการศึกษาศาสนศึกษาต้นแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อ
พัฒนาคุณภาพการศึกษา กศน.ตำบลท่าสว่าง

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบ ระดับตำบลในสถานศึกษาต้นแบบ	ผลการสังเคราะห์
1. ด้านการจัด กระบวนการเรียนรู้	1.1 วางแผนการจัดกระบวนการ เรียนรู้ร่วมกับครูและผู้เรียน 1.2 จัดหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการ สอนอาชีพให้กับผู้เรียน 1.3 จัดหลักสูตรให้ผู้เรียนทำงานและ เรียนไปด้วยภายในสถานประกอบการ 1.4 จัดทำแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้อง กับสภาพปัญหาในตำบลและความ ต้องการของผู้เรียนสามารถนำไป แก้ปัญหาได้ทันที 1.5 จัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้น ความแตกต่างระหว่างผู้เรียน	1.1 การวางแผนการจัด กระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วน ร่วมภายในตำบล 1.2 การจัดหลักสูตรที่มีความ ยืดหยุ่น หลากหลาย เพื่อให้ ผู้เรียนสามารถนำไปต่อยอดใน การประกอบอาชีพได้ 1.3 การจัดหลักสูตรให้ผู้เรียน สามารถเรียนและทำงาน ระหว่างเรียนและเชื่อมโยงกับ แหล่งอาชีพในชุมชน 1.4 การจัดทำแผนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาใน ตำบลและความต้องการของ ผู้เรียนเพื่อนำความรู้ไป แก้ปัญหาและปฏิบัติได้จริง ทันที 1.5 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องตามสภาพ ธรรมชาติวิชาและความ แตกต่างของผู้เรียนเป็น รายบุคคล

ตาราง 7 (ต่อ)

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบ ระดับตำบลในสถานศึกษาต้นแบบ	ผลการสังเคราะห์
1. ด้านการจัด กระบวนการเรียนรู้ (ต่อ)	1.6 ออกแบบการจัดกระบวนการ เรียนรู้แบบ บูรณาการทุกรายวิชา 1.7 การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงมาใช้ในการจัดกระบวนการ เรียน 1.8 ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดเป็นและมี ทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง 1.9 การจัดหาสื่อออนไลน์ที่ หลากหลายตรงกับวัยและความสนใจ ของผู้เรียน 1.10 การวัดและประเมินผลตามสภาพ ของผู้เรียนแต่ละบุคคล 1.11 การส่งเสริมให้ครูทำงานวิจัยการ จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ผู้เรียน 1.12 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล การจัดกระบวนการเรียนรู้อย่าง ต่อเนื่อง	1.6 การออกแบบการจัด กระบวนการเรียนรู้แบบ บูรณาการ 1.7 การนำหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการ จัดกระบวนการเรียนรู้ 1.8 การส่งเสริมให้ผู้เรียนมี ทักษะการคิด ทักษะการ แสวงหาความรู้ เรียนรู้ด้วย ตนเอง 1.9 การใช้และพัฒนาสื่อ เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา ที่หลากหลายสอดคล้องกับ หลักสูตรและความแตกต่าง ของผู้เรียน 1.10 การกำหนดแนวทาง วัดผลและประเมินผลจากการ ปฏิบัติงานจริง 1.11 การส่งเสริมให้มีการวิจัย การจัดกระบวนการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ 1.12 การกำกับ ติดตาม ประเมินผลการจัดกระบวนการ เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ตาราง 7 (ต่อ)

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบ ระดับตำบลในสถานศึกษาต้นแบบ	ผลการสังเคราะห์
2. ด้านการพัฒนาครู	2.1 การสำรวจ ความต้องการพัฒนา ตนเองของครู 2.2 วางแผนพัฒนาครูให้มีความพร้อม ในการจัดการศึกษานอกระบบ 2.3 การส่งเสริมให้ครูมีความรู้ด้านการ พัฒนาหลักสูตรที่มีอยู่ในท้องถิ่น 2.4 การส่งเสริมให้ครูมีความสามารถ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้ 2.5 การส่งเสริมให้ครูมีทักษะในการใช้ สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัด กระบวนการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ 2.6 การส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ใน ชุมชนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ อาชีพตาม ความสนใจ 2.7 การส่งเสริมให้ครูทำงานวิจัยเพื่อ พัฒนาผู้เรียนโดยใช้ข้อมูลจากชุมชน 2.8 การติดตาม นิเทศ และประเมินผล การปฏิบัติงานของครู	2.1 การสำรวจ วิเคราะห์ ความต้องการพัฒนาตนเอง ของครู 2.2 วางแผนพัฒนาครูเพื่อจัด การศึกษานอกระบบระดับ ตำบล 2.3 การส่งเสริมให้ครูมีความรู้ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่นร่วมกับชุมชน 2.4 พัฒนาครูให้มีทักษะในการ จัดกระบวนการเรียนรู้ที่ หลากหลาย คำนึงถึงความ แตกต่างระหว่างผู้เรียน 2.5 พัฒนาครูให้มีทักษะในการ ใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยี ดิจิทัลเพื่อการศึกษา 2.6 การส่งเสริมให้ครูใช้แหล่ง เรียนรู้ในชุมชนเพื่อจัดการ เรียนรู้ 2.7 การส่งเสริมให้ครูสามารถ ทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 2.8 การกำกับ ติดตาม นิเทศ และประเมินผลการปฏิบัติงาน แบบมีส่วนร่วม

ตาราง 7 (ต่อ)

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลในสถานศึกษาต้นแบบ	ผลการสังเคราะห์
3. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	3.1 การวางแผนการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลร่วมกับชุมชน 3.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 3.3 กำหนดแนวทางการทำงานของชุมชนเพื่อร่วมจัดการศึกษาในชุมชน 3.4 การสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 3.5 จัดหาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้บริการการศึกษานอกระบบ 3.6 การสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 3.7 การจัด กศน.ตำบลเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อให้ประชาชนสามารถมาเรียนรู้ได้ 3.8. การร่วมเป็นคณะนิเทศและประเมินผลการจัดการศึกษา	3.1 การวางแผนสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 3.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 3.3 การกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาของชุมชน 3.4 การวิเคราะห์ความต้องการการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 3.5 จัดหาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อใช้ในการจัดการศึกษานอกระบบ 3.6 การสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3.7 การจัด กศน.ตำบลเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสำหรับประชาชน 3.8. การมีส่วนร่วมนิเทศประเมินผลการจัดการศึกษา

จากตาราง 7 ผลการสังเคราะห์การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ได้จากการศึกษาสถานศึกษาต้นแบบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล กศน.ตำบลท่าสว่าง โดยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ พบว่า ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีจำนวน 12 ข้อ ด้านการพัฒนาครู มีจำนวน 8 ข้อ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีจำนวน 8 ข้อ

ตาราง 8 สังเคราะห์ผลการศึกษาศาสนศึกษาต้นแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อ
พัฒนาคุณภาพการศึกษา กศน.ตำบลนาทราย

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบ ระดับตำบลในสถานศึกษาต้นแบบ	ผลการสังเคราะห์
1. ด้านการจัด กระบวนการเรียนรู้	1.1 วางแผนการจัดกระบวนการ เรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนและชุมชน 1.2 จัดหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานบูรณาการ กับการสอนอาชีพให้กับผู้เรียน 1.3 จัดหลักสูตรให้ผู้เรียนทำงานและ เรียนไปพร้อมกันและไม่ไกลจากแหล่ง อาชีพในชุมชน 1.4 จัดทำแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้อง กับสภาพปัญหาและความต้องการของ ผู้เรียนสามารถนำไปปฏิบัติและ แก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็ว 1.5 การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ สอดคล้องตามสภาพธรรมชาติวิชาและ ความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคล	1.1 การวางแผนการจัด กระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วน ร่วมภายในตำบล 1.2 การจัดหลักสูตรที่มีความ ยืดหยุ่น หลากหลาย เพื่อให้ ผู้เรียนสามารถนำไปต่อยอดใน การประกอบอาชีพได้ 1.3 การจัดหลักสูตรให้ผู้เรียน สามารถเรียนและทำงาน ระหว่างเรียนและเชื่อมโยงกับ แหล่งอาชีพในชุมชน 1.4 การจัดทำแผนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาใน ตำบลและความต้องการของ ผู้เรียนเพื่อนำความรู้ไป แก้ปัญหาและปฏิบัติได้จริง 1.5 การจัดกระบวนการ เรียนรู้ที่สอดคล้องตามสภาพ ธรรมชาติวิชาและความ แตกต่างของผู้เรียนเป็น รายบุคคล

ตาราง 8 (ต่อ)

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบ ระดับตำบลในสถานศึกษาต้นแบบ	ผลการสังเคราะห์
1. ด้านการจัด กระบวนการเรียนรู้ (ต่อ)	1.6 การออกแบบการจัดการกระบวนการ เรียนรู้แบบ บูรณาการ 1.7 การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงมาประกอบการจัดการเรียน 1.8 การส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดเป็นและ มีทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง 1.9 การใช้สื่อออนไลน์ที่หลากหลาย ตรงกับวัยและความสนใจของผู้เรียน 1.10 วัดผลตามสภาพของผู้เรียน แต่ละคน 1.11 การส่งเสริมให้ครูทำงานวิจัย การจัดการกระบวนการเรียนรู้ 1.12 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล การจัดการกระบวนการเรียนรู้	1.6 การออกแบบการจัด กระบวนการเรียนรู้แบบ บูรณาการ 1.7 การนำหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการ จัดกระบวนการเรียนรู้ 1.8 การส่งเสริมให้ผู้เรียนมี ทักษะการคิด ทักษะการ แสวงหาความรู้ เรียนรู้ด้วย ตนเอง 1.9 การใช้และพัฒนาสื่อ เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา ที่หลากหลายสอดคล้องกับ หลักสูตรและความแตกต่าง ของผู้เรียน 1.10 การกำหนดแนวทาง วัดผลและประเมินผลจากการ ปฏิบัติงานจริง 1.11 การส่งเสริมให้มีการวิจัย การจัดการกระบวนการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ 1.12 การกำกับ ติดตาม ประเมินผลการจัดการกระบวนการ เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ตาราง 8 (ต่อ)

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบ ระดับตำบลในสถานศึกษาต้นแบบ	ผลการสังเคราะห์
2. ด้านการพัฒนาครู	2.1 การสำรวจความต้องการพัฒนา ตนเองของครู 2.2 วางแผนพัฒนาครูให้มีความพร้อม ในการจัดการศึกษานอกระบบ 2.3 การส่งเสริมให้ครูมีความรู้ด้านการ พัฒนาหลักสูตรที่มีอยู่ในท้องถิ่น 2.4 การส่งเสริมให้ครูมีความสามารถ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความ สนใจ 2.5 พัฒนาครูให้มีทักษะในการใช้สื่อ เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดกระบวนการ เรียนรู้ 2.6 การส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ ในชุมชนเพื่อจัดการเรียนรู้ 2.7 การส่งเสริมให้ครูทำงานวิจัยเพื่อ พัฒนาผู้เรียนโดยใช้ข้อมูลจากชุมชน 2.8 การกำกับ ติดตาม นิเทศและ ประเมินผลการปฏิบัติงานของครู	2.1 การสำรวจ วิเคราะห์ ความต้องการพัฒนาตนเอง ของครู 2.2 วางแผนพัฒนาครูเพื่อจัด การศึกษานอกระบบระดับ ตำบล 2.3 การส่งเสริมให้ครูมีความรู้ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่นร่วมกับชุมชน 2.4 พัฒนาครูให้มีทักษะใน การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ หลากหลาย คำนึงถึงความ แตกต่างระหว่างผู้เรียน 2.5 พัฒนาครูให้มีทักษะในการ ใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยี ดิจิทัลเพื่อการศึกษา 2.6 การส่งเสริมให้ครูใช้แหล่ง เรียนรู้ในชุมชนเพื่อจัดการ เรียนรู้ 2.7 การส่งเสริมให้ครูสามารถ ทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 2.8 การกำกับ ติดตาม นิเทศ และประเมินผลการปฏิบัติงาน แบบมีส่วนร่วม

ตาราง 8 (ต่อ)

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลในสถานศึกษาต้นแบบ	ผลการสังเคราะห์
3. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	3.1 การวางแผนการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลร่วมกับชุมชน 3.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการในชุมชนเพื่อทำหน้าที่ในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 3.3 การกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานของชุมชนเพื่อจัดการศึกษา 3.4 การวิเคราะห์ความต้องการการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 3.5 จัดหาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้บริการการศึกษานอกระบบ 3.6 การสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต 3.7 การจัด กศน.ตำบลเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อให้ประชาชนสามารถมาเรียนรู้ได้ 3.8. การร่วมเป็นคณะนิเทศและประเมินผลการจัดการศึกษา	3.1 การวางแผนสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 3.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 3.3 การกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาของชุมชน 3.4 การวิเคราะห์ความต้องการการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 3.5 จัดหาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อใช้ในการจัดการศึกษานอกระบบ 3.6 การสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3.7 การจัด กศน.ตำบลเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสำหรับประชาชน 3.8. การมีส่วนร่วมนิเทศประเมินผลการจัดการศึกษา

จากตาราง 8 ผลการสังเคราะห์การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ได้จากการศึกษาสถานศึกษาต้นแบบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล กศน.ตำบลนาทราย โดยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ พบว่า ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีจำนวน 12 ข้อ ด้านการพัฒนาครู มีจำนวน 8 ข้อ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีจำนวน 8 ข้อ

ขั้นตอนที่ 2 ผลการสร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

ผู้วิจัยนำข้อมูลผลการสังเคราะห์ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และชุมชน ในสถานศึกษาต้นแบบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ นำมาสร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การยกร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4) การประเมินผลการดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

รายละเอียดของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีดังนี้

1. หลักการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนา

คุณภาพผู้เรียน

นโยบายของรัฐบาลได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) เพื่อให้การพัฒนาประเทศมีความต่อเนื่องและมีแนวทางที่ชัดเจน โดยกำหนดวิสัยทัศน์ “ประเทศ มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีเป้าหมายให้ประเทศไทยเข้าสู่การเป็นประเทศที่มีรายได้สูงภายในปี ๒๕๗๙ ภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมไทยที่มีการพัฒนาอย่างมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน มีความเป็นธรรมในสังคม ประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในภูมิภาคและโลก ระบบเศรษฐกิจดิจิทัล เข้มแข็งและเติบโตอย่างมีคุณภาพ เศรษฐกิจและสังคมพัฒนาอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ระบบการบริหารภาครัฐมีประสิทธิภาพ ทันทสมัย รับผิดชอบ โปร่งใส ตรวจสอบได้และประชาชนมีส่วนร่วม คนไทยในอนาคตจึงต้องมีศักยภาพและร่วมกันพัฒนาประเทศ สามารถปรับตัวรองรับบริบทการพัฒนาในอนาคต มีทักษะในการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง ภายใต้สังคมแห่งการเรียนรู้ที่คนไทยสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่มีหลักการสำคัญในการยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดี

สำหรับคนไทย พัฒนาคอนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ีรับผิตชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณภาพ พัฒนาคอนทุกช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล อนุรักษ์ ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

การศึกษานอกระบบ Non-formal Education (NFE) ได้เกิดขึ้นครั้งแรกใน ปี ค.ศ. 1967 ในการประชุมของ UNESCO เรื่อง The World Educational Crisis ซึ่งได้นิยามการศึกษานอกระบบ หมายถึง “การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ แต่นอกจากกรอบของการจัดการศึกษาในระบบสถานศึกษาปกติ โดยมุ่งบริการให้คนกลุ่มต่าง ๆ ของประชากร ทั้งที่เป็นผู้ใหญ่และเด็ก” โดยเน้นการเรียนรู้ (Learning) ปี พ.ศ. 2551 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 โดยมีเหตุผลเพื่อให้มีกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ มีหลักการจัดการศึกษาให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนและให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รวมทั้งสถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัย รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ โดยเป็นการผสมผสานระหว่างการศึกษาทั้งสามรูปแบบ เพื่อให้สามารถพัฒนาการศึกษาและคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่าง โดยได้นิยามความหมายของการศึกษานอกระบบว่าเป็นกิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายและมีวิธีการวัดผลและประเมินผล การเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษาหรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551) เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าการศึกษา นอกระบบเป็นการศึกษาที่อยู่คู่กับบุคคลได้ตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่จัดบริการให้แก่ประชาชนได้ ทุกช่วงอายุตั้งแต่เด็กก่อนวัยเรียน เด็กและเยาวชนในวัยเรียนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาหรือไม่ได้ศึกษาต่อ กลุ่มผู้ทำงานแล้วที่จำเป็นต้องเพิ่มพูนความรู้ ไปจนถึงผู้สูงอายุที่ต้องการรับความรู้ข้อมูล ข่าวสารมาใช้ในการปรับตัวในช่วงวัยสูงอายุอย่างเหมาะสม ตลอดจนการประกอบอาชีพหรือการทำงานอดิเรกที่เหมาะสมแก่วัยของผู้สูงอายุ นอกจากนี้การศึกษานอกระบบยังเป็นการศึกษาที่ยืดหยุ่นในเรื่องระเบียบ กฎเกณฑ์ วิธีการจัดกิจกรรม สถานที่จัดกิจกรรม ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม วิธีการจัดกิจกรรมมีหลากหลายวิธีทั้งศึกษาแบบพบครูผู้สอนโดยตรงหรือศึกษาจากสื่อด้วยตนเอง การศึกษาหรือการเรียนรู้อาจจัดที่ศาลาวัด ในหมู่บ้าน สถานประกอบการ ระยะเวลาเรียนอาจจัดปรับเปลี่ยนได้ตามความพร้อมของผู้เรียน ผู้จัดกิจกรรมไม่จำเป็นต้องเป็นสถานศึกษาอาจจะเป็น

หน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ประสบผลสำเร็จในการประกอบอาชีพ เป็นต้น ซึ่งการยืดหยุ่นเหล่านี้เอื้อต่อสภาพการดำเนินชีวิตของบุคคลโดยเฉพาะในสภาวะการณ์ปัจจุบัน ดังนั้นจึงนับได้ว่าการศึกษานอกระบบมีส่วนอย่างมากที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ประชาชน (สุมาลี สังข์ศรี, 2551)

เหตุผลการเปลี่ยนแปลงของสภาพบริบทของสังคมไทยด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและเทคโนโลยี จากนโยบายการปรับเปลี่ยนประเทศไปสู่ประเทศไทย 4.0 ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ประกอบกับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) และแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) ซึ่งมีแนวคิดการจัดการศึกษา (Conceptual Design) ยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) อีกทั้งยึดตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ประเด็นภายในประเทศ (Local Issues) อาทิ คุณภาพของคนทุกช่วงวัย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศ ความเหลื่อมล้ำของ การกระจายรายได้และวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการเปิดทางให้การศึกษานอกระบบเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการจัดการศึกษา อีกทั้งด้านคุณภาพการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่ทำให้การจัดการศึกษานอกระบบต้องเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการเพื่อก้าวสู่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

ปัจจุบันประเทศไทยให้ความสำคัญกับการยกระดับและการขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการศึกษานอกระบบ เพราะยังมีคนจำนวนมากที่ยังเข้าไม่ถึงการศึกษาในระบบ เนื่องจากข้อจำกัดบางประการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ หรือการที่ต้องเข้าสู่ภาคแรงงานก่อนวัยอันควร ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว และเพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษาเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพให้กับผู้ที่ขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน จึงได้มีการจัดตั้ง กศน.ตำบลขึ้น โดยให้มีฐานะเป็นหน่วยการจัดกิจกรรมการศึกษาเรียนรู้นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในระดับตำบล เพื่อให้ประชาชนในชุมชนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยมีภารกิจเป็นทั้งศูนย์การเรียนรู้ จัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือให้แก่คนในชุมชนที่สนใจ และศูนย์ข้อมูลข่าวสารชุมชน เป็นสถานที่ให้ชุมชนได้มาพบปะ เสวนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า กศน.ตำบล

นั้นถูกตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เป็นทางเลือกให้กับประชาชนที่อยู่ในชุมชนและท้องถิ่นอย่างแท้จริง (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2553 ก)

องค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประกอบไปด้วย การจัดกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง หมายถึงการดำเนินการหรือการจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนตามหลักการหรือทฤษฎีของผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถคิดเป็นและมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ด้านการพัฒนาครู หมายถึง การพัฒนาครูให้มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพิ่มสมรรถนะด้านมาตรฐานวิชาชีพและมีทักษะการจัดการกระบวนการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบ ร่วมสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษานอกระบบ โดยเชื่อมโยงกับบริบทของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงสมควรมีรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

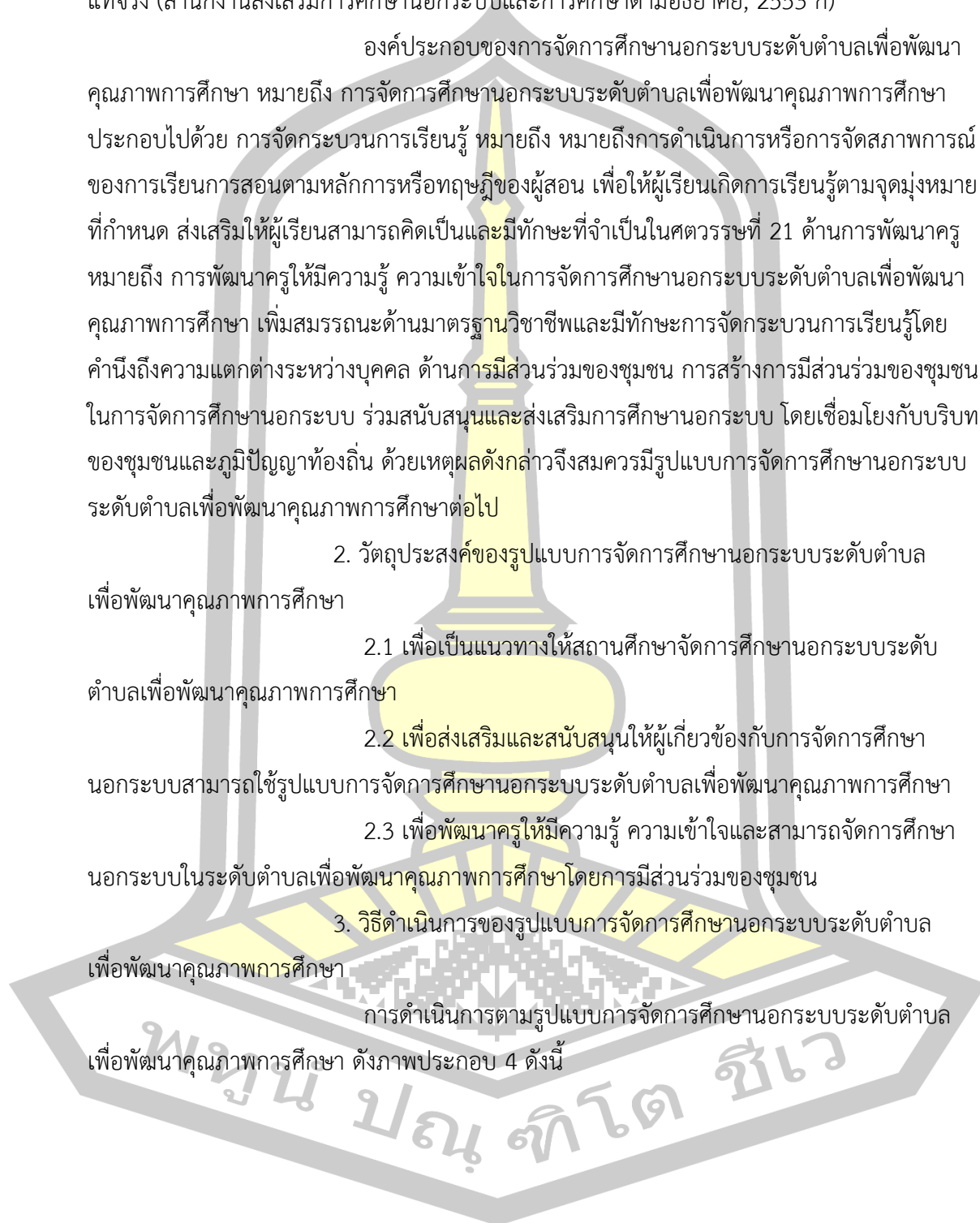
2.1 เพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

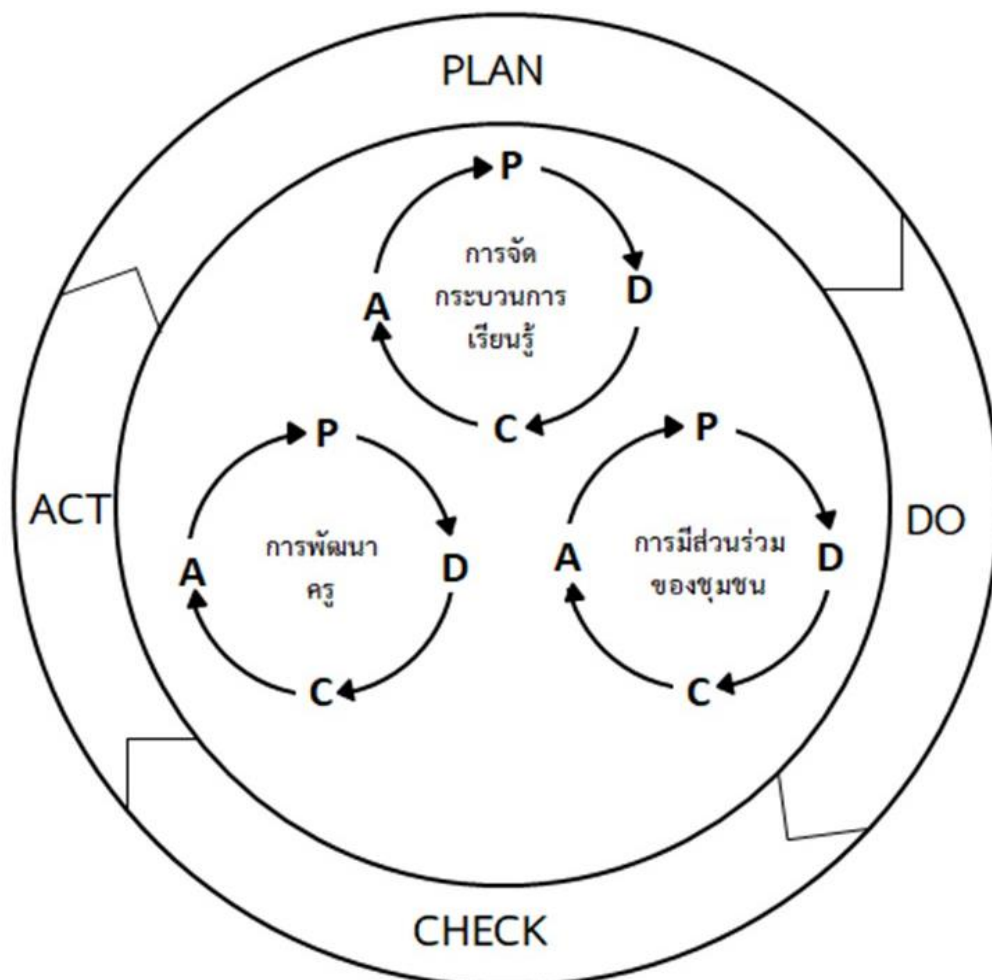
2.2 เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบสามารถใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2.3 เพื่อพัฒนาครูให้มีความรู้ ความเข้าใจและสามารถจัดการศึกษานอกระบบในระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

3. วิธีดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การดำเนินการตามรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังภาพประกอบ 4 ดังนี้

ภาพประกอบ 4 รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

จากภาพประกอบ 4 รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้ง 3 องค์ประกอบ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาครู และการมีส่วนร่วมของชุมชน ดำเนินการตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA โดยมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน เป็นวงจรคุณภาพงาน PDCA ที่ไม่หยุดนิ่ง ประกอบไปด้วย การวางแผน (Plan-P) การปฏิบัติ (Do-D) การตรวจสอบผลการปฏิบัติ (Check-C) และการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา (Act-A)

วิธีดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

โดยยึดหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การวางแผน (Plan) ได้แก่ การร่วมกันกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน วิธีการและขั้นตอนที่จำเป็น เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย การวางแผนจะต้องทำความเข้าใจกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน เป้าหมายที่กำหนดต้องเป็นไปตามนโยบาย วิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์กรเพื่อก่อให้เกิด

การพัฒนาที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันทั้งองค์กร การวางแผนในบางด้านอาจจำเป็นต้องกำหนดมาตรฐานของวิธีการทำงานหรือเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ ไปพร้อมกันด้วยข้อกำหนดที่เป็นมาตรฐานนี้จะช่วยให้การวางแผนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะใช้เป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ได้ระบุไว้ในแผน การวางแผนช่วยให้ผู้บริหารรับรู้สภาพปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การกำหนดมาตรฐานการจัดการศึกษานอกระบบในระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานและกำหนดบทบาทหน้าที่ การกำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนั้นเมื่อสถานศึกษาได้มีการวางแผนที่สมบูรณ์แล้วลำดับต่อไปจึงเป็นขั้นตอนของการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ 2) การปฏิบัติ (Do) เป็นการปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ ซึ่งก่อนที่ปฏิบัติงานจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลและเงื่อนไขต่าง ๆ ของงานที่จะลงมือปฏิบัติ ในกรณีที่เป็นงานประจำที่เคยปฏิบัติอาจใช้วิธีการเรียนรู้ศึกษาด้วยตนเอง แต่ถ้าเป็นงานใหม่หรือต้องใช้บุคลากรจำนวนมากอาจต้องจัดให้มีการอบรมพัฒนาเตรียมความพร้อมและการดำเนินการบริหารจัดการไปตามแผน วิธีการและขั้นตอนการจัดการศึกษานอกระบบในระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และจะต้องเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานไว้เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการดำเนินงานในขั้นตอนของการตรวจสอบ 3) การตรวจสอบและประเมินผล (Check) ได้แก่ การตรวจสอบขั้นตอนการปฏิบัติงานและการตรวจสอบผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของแผนงาน และการจัดการศึกษานอกระบบในระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงคุณภาพของการดำเนินงานต่อไปในการตรวจสอบและการประเมินการปฏิบัติงานจะต้องตรวจสอบด้วยการปฏิบัติ นั้น เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของงานและนำสู่การแก้ไข 4) การปรับปรุง แก้ไข และพัฒนา (Act) ได้แก่ การนำผลการประเมินย้อนกลับไปปรับปรุง แก้ไข และพัฒนางานเพื่อวางแผนการดำเนินงานตามวงจร PDCA ในรอบใหม่ ข้อมูลที่ได้จากการปรับปรุงจะช่วยให้การวางแผนมีความสมบูรณ์และมีคุณภาพเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งรายงานผลการดำเนินงาน

ผู้รับผิดชอบดำเนินการตามรูปแบบ ซึ่งการกำหนดแผน งาน โครงการ หรือกิจกรรมการปฏิบัติเป็นขั้นตอนที่สำคัญในอันจะส่งผลต่อการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในทางปฏิบัติต่อไป โดยมีขั้นตอนการดำเนินการในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังนี้

1. ประชุมครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และการจัดทำแผนงาน โครงการ กิจกรรม และกำหนดมอบหมายงานการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้ง 3 องค์ประกอบ เพื่อไปสู่การปฏิบัติร่วมกัน (Plan)

2. ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ได้รับมอบหมายดำเนินการจัดทำแผนงาน
โครงการ กิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและให้มี
องค์ประกอบด้านเงื่อนไขความสำเร็จในแต่ละงาน โครงการ กิจกรรมด้วย (Plan)

3. ประชุมครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อชี้แจงรายละเอียดของงาน โครงการ
กิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Plan)

4. ครูและบุคลากรทางการศึกษานำแผนงาน โครงการ กิจกรรมการจัดการศึกษา
นอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ไปสู่การปฏิบัติ (Do)

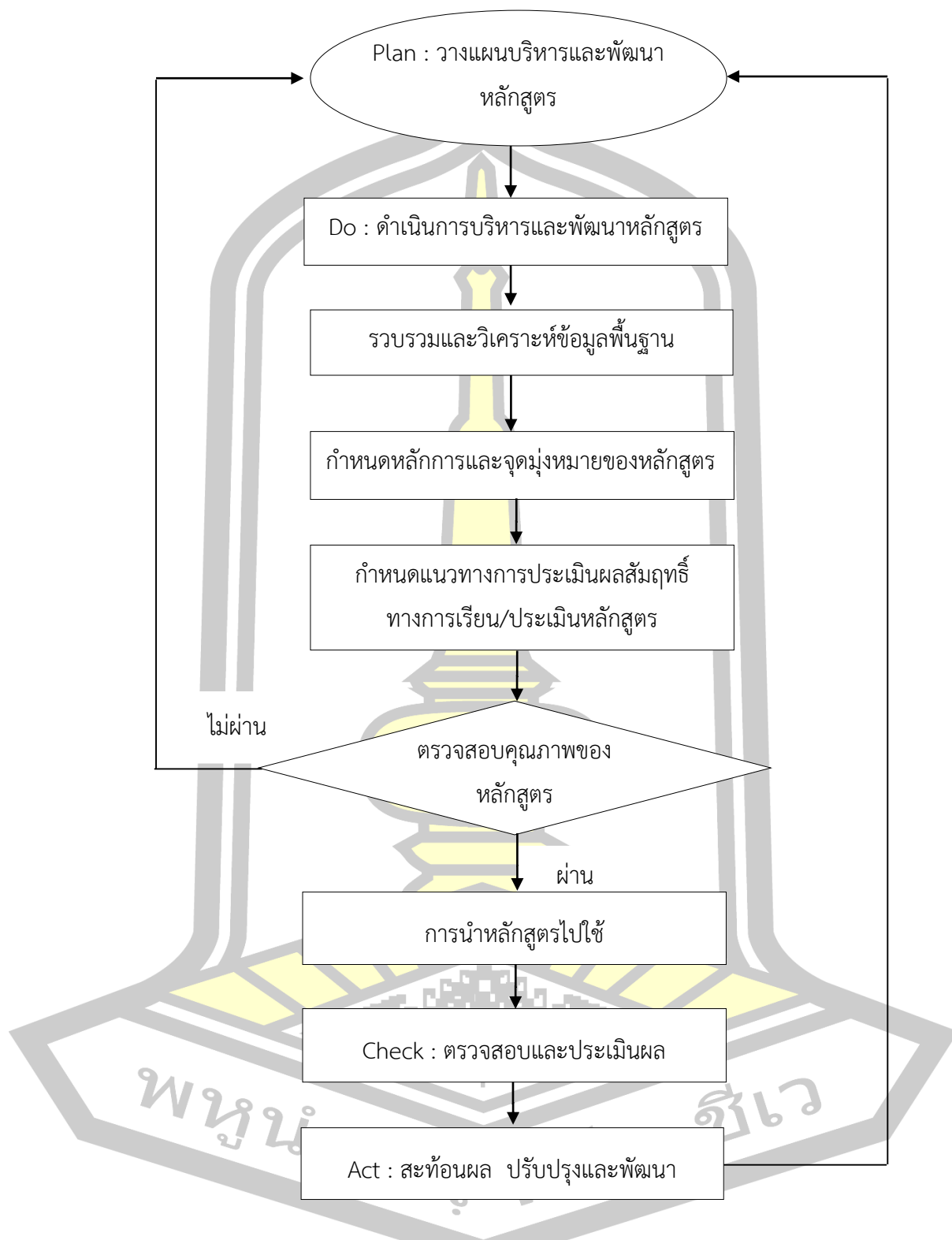
5. นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินการตามงาน โครงการ กิจกรรม
การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Check)

6. ปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนางาน โครงการ กิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบ
ระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อดำเนินการในวงรอบต่อไป (Act)

วิธีดำเนินการตามรูปแบบจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพ
การศึกษา จำแนกตามองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ คือ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านการ
พัฒนาครู และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ตัวอย่างแนวทางการดำเนินการโดยใช้วงจรคุณภาพงาน
PDCA

ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ การเตรียมการจัดกระบวนการเรียนรู้ เขียนเป็น
ภาพประกอบได้ดังนี้

ภาพประกอบ 5 ขั้นตอนการบริหารและพัฒนาหลักสูตร

ตาราง 9 การพัฒนาหลักสูตรตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA

วงจร PDCA	การพัฒนาหลักสูตร
Plan	<p>วางแผนการบริหารและพัฒนาหลักสูตร</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารและพัฒนาหลักสูตร 2. ประชุมชี้แจงแนวทางการบริหารและพัฒนาหลักสูตร โดยมีหลักการดังนี้ <ol style="list-style-type: none"> 1) จัดหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่อง 2) หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่น หลากหลาย สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่ 3) จัดหลักสูตรและสาระการเรียนรู้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น ผู้ด้อยพลาตหรือขาดโอกาส ผู้พิการ ผู้สูงอายุ 4) มีความสอดคล้องกับความถนัดและความต้องการของผู้เรียน 5) จัดหลักสูตรให้ผู้เรียนสามารถเรียนและทำงานระหว่างเรียน 6) จัดหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่องที่เพิ่มทักษะ ประสบการณ์สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ 7) การจัดหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับแหล่งอาชีพในชุมชน
Do	<p>ดำเนินการพัฒนาหลักสูตร โดยมีขั้นตอนดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) กำหนดหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) เลือกและจัดเนื้อหา/ประสบการณ์ในหลักสูตร 4) กำหนดแนวทางประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน/ประเมินหลักสูตร 5) ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร 6) การนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษา
Check	ดำเนินการตรวจสอบ ติดตาม นิเทศ และประเมินหลักสูตร
Act	ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาหลักสูตร

ตาราง 9 การพัฒนาหลักสูตรตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA
มีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

วางแผนการพัฒนาหลักสูตร (P)

1. แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารและพัฒนาหลักสูตร

สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารและพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย
ผู้แทนคณะกรรมการสถานศึกษา ครู ผู้แทนผู้เรียน ผู้แทนชุมชน ดังนี้

1. ผู้อำนวยการสถานศึกษา	ประธานกรรมการ
2. ผู้แทนคณะกรรมการสถานศึกษา	กรรมการ
3. ผู้แทนชุมชน	กรรมการ
4. ผู้แทนผู้เรียน	กรรมการ
5. ครู กศน.ตำบล	กรรมการ
6. ครู	กรรมการและเลขานุการ

มีหน้าที่ดังนี้

1. วางแผนการดำเนินงาน กำหนดสาระรายละเอียดของหลักสูตรระดับ
สถานศึกษาและแนวทางการจัดสัดส่วนสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษาให้
สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
(ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2555) สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. จัดทำคู่มือบริหารและพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา นิเทศ กำกับ
ติดตามให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดการกระบวนการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล
และการแนะนำให้สอดคล้องและเป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาอกระบบระดับการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน
3. ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร
การจัดการกระบวนการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล การแนะนำให้ไปไปตามจุดหมาย
และแนวทางการดำเนินการของหลักสูตร
4. ประสานงานความร่วมมือของบุคคล หน่วยงาน องค์กรต่างๆ และชุมชน
เพื่อให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ
5. ประชาสัมพันธ์หลักสูตรและการใช้หลักสูตรแก่ผู้เรียน ชุมชนและผู้
ที่เกี่ยวข้องและนำข้อมูลป้อนกลับมาพิจารณาเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา
6. ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารและพัฒนาหลักสูตร
7. ติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเพื่อปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา
8. ตรวจสอบ ทบทวน ประเมินมาตรฐานการบริหารและพัฒนาหลักสูตร
ระดับสถานศึกษาในรอบปีที่ผ่านมา แล้วใช้ผลการประเมินเพื่อวางแผนพัฒนาการบริหารหลักสูตร
ปีการศึกษาต่อไป
9. รายงานผลการบริหารและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาต่อสาธารณชน
และผู้เกี่ยวข้อง

2. ประชุมชี้แจงแนวทางการพัฒนาหลักสูตรให้แก่ คณะกรรมการบริหารและพัฒนาหลักสูตร ครูและบุคลากร ชุมชน อย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง โดยมีหลักการดังนี้

2.1 สถานศึกษาจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่อง

2.2 หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่น หลากหลาย สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่

2.3 จัดหลักสูตรและสาระการเรียนรู้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น ผู้ด้อยพลาดหรือขาดโอกาส ผู้พิการ ผู้สูงอายุ มีความสอดคล้องกับความถนัดและความต้องการของผู้เรียน

2.4 จัดหลักสูตรให้ผู้เรียนสามารถเรียนและทำงานระหว่างเรียน

2.5 จัดหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่องที่เพิ่มทักษะ ประสบการณ์สามารถนำไปประกอบอาชีพได้

2.6 การจัดหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับแหล่งอาชีพในชุมชน

ดำเนินการพัฒนาหลักสูตร (D)

ดำเนินการพัฒนาหลักสูตร โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร เช่น สาระท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรและหลักสูตรแกนกลาง เป็นต้น

1. กำหนดหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

2. เลือกและจัดเนื้อหา/ประสบการณ์ในหลักสูตร

3. กำหนดแนวทางประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน/ประเมินหลักสูตร

4. ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร

5. การนำหลักสูตรไปใช้ (Interpret and implement the

programme) การวางแผนและการออกแบบหลักสูตรก็เพื่อให้หลักสูตรนั้นนำไปสู่การปฏิบัติให้บังเกิดผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งดูจากผลการประเมินผลลัพธ์สุดท้ายว่าการเรียนการสอนเป็นไปตามความต้องการหรือไม่ มีแผนงานใดที่มีความพร้อมมากที่สุด และรับรองคุณภาพได้ดังนั้น

ครูต้องมีจิตสำนึกในความเป็นมืออาชีพที่ต้องติดตามควบคุม ดูแล และประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

เพื่อพิจารณาว่าสิ่งที่ออกแบบและดำเนินการอยู่มีประโยชน์คุ้มค่า การพัฒนาหลักสูตรจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่นผู้บริหาร หัวหน้างาน อาจไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากปัญหาการขาดการเอาใจใส่

จากครู ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนั้นการบริหารหลักสูตรที่ทำให้เกิดการยอมรับ และนำไปใช้ได้จริง ๆ

ต้องดำเนินการโดยผู้ที่อยู่ในสถานศึกษาซึ่งก็คือครูนั่นเองครูเป็นผู้ที่ใกล้ชิดและทราบข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจ ความต้องการของผู้เรียนเป็นอย่างดีดังนั้น การปฏิบัติเพื่อพัฒนาหลักสูตรต้องเหมาะสม

และต้องสอดคล้องกับศักยภาพของครู การนำไปใช้ขึ้นอยู่กับครู ครูต้องเป็นบุคลากรหลักในการ ออกแบบและการนำไปใช้ นั่นคือ ครูต้องเป็นผู้พัฒนาหลักสูตรด้วยตนเอง ดีกว่ารูปแบบการพัฒนา หลักสูตรที่บุคคลอื่นเป็นผู้จัดทำให้

การตรวจสอบ ติดตามและประเมินหลักสูตร (C)

การประเมินหลักสูตร มีขั้นตอนที่สำคัญ คือ

1. กำหนดกรอบการประเมิน เช่น

1.1 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

1.1.1 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร

1.1.2 หลักสูตรมีความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง

1.1.3 หลักสูตรมีสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ครบถ้วนตามหลักสูตร

1.1.4 มีการวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน ชุมชน ก่อนที่จะพัฒนา

1.1.5 รายวิชาเลือกหลักสูตรมีความสอดคล้องกับข้อมูลความต้องการของ

แกนกลาง

หลักสูตร

ชุมชน

1.2 เนื้อหาสาระของหลักสูตร เช่น

1.2.1 ความเหมาะสมกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย

1.2.2 ความทันสมัยเป็นประโยชน์และจำเป็นต่อผู้เรียน

1.2.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1.2.4 มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้

1.2.5 คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้

1.2.6 ความสอดคล้องกับธรรมชาติผู้เรียน

1.3 การใช้หลักสูตร เช่น

1.3.1 ระบบการบริหารหลักสูตร

1.3.2 การสนับสนุนทางด้านวิชาการแก่ผู้สอน

1.3.3 ระบบการจัดการเรียนรู้

1.3.4 ระบบการบริหารงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1.4 คุณภาพผู้เรียน เช่น

1.4.1 คุณภาพตามที่สถานศึกษากำหนดไว้

1.4.2 คุณภาพตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

1.4.3 คุณภาพมาตรฐานการศึกษาของชาติ

พหุบัณฑิต

2. การจัดทำเครื่องมือการประเมิน

การจัดทำเครื่องมือการประเมิน ประกอบด้วยแบบประเมินหลักสูตร แบบสรุปผลการประเมินหลักสูตร แบบประเมินความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง แบบวิเคราะห์ความสอดคล้องของข้อมูลต่าง ๆ เพื่อกำหนดรายวิชาของหลักสูตรสถานศึกษา แบบวิเคราะห์ความสอดคล้ององค์ประกอบของหลักสูตร แบบวิเคราะห์เนื้อหาของหลักสูตรกับสถานการณ์ปัจจุบัน แบบสัมภาษณ์เพื่อการพัฒนาหลักสูตร

3. การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามคำชี้แจงในเครื่องมือการประเมิน ทั้งนี้ต้องศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น รายงานการประชุมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร รายงานการประชุมประจำเดือนที่เกี่ยวกับหลักสูตร การเรียนการสอน สื่อ เทคโนโลยีดิจิทัล และการวัดผลประเมินผล รายงานการนิเทศที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ผู้รับผิดชอบ ผู้เรียน ผู้เกี่ยวข้อง และชุมชน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่รวบรวมได้

4. การเขียนรายงานการประเมิน

การเขียนรายงานการประเมินหลักสูตรมีทั้งหมด 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีการดำเนินงาน

บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน

บทที่ 5 สรุปผลและข้อเสนอแนะ

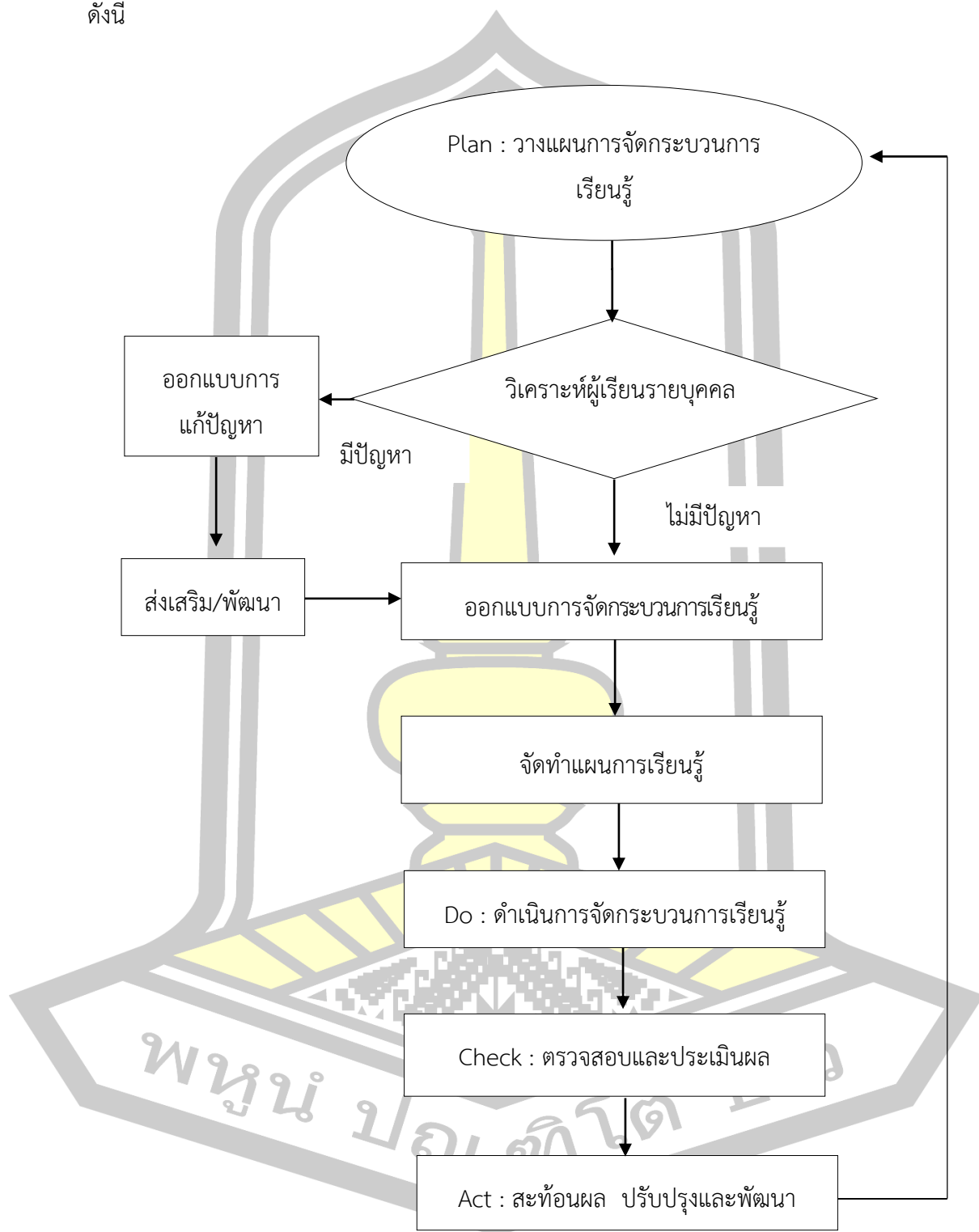
การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาหลักสูตร (A)

การดำเนินการพัฒนา ปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และความแตกต่างของผู้เรียน เพื่อกำหนดเป็นหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อจัดการศึกษานอกระบบในระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

พหุ ประถมศึกษา

ด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้ การจัดการกระบวนการเรียนรู้เขียนเป็นภาพประกอบได้

ดังนี้

ภาพประกอบ 6 ขั้นตอนการบริหารจัดการกระบวนการเรียนรู้

ตาราง 10 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA

วงจร PDCA	การจัดการกระบวนการเรียนรู้
Plan	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประชุมชี้แจงการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้ 2. วางแผนการจัดการกระบวนการเรียนรู้สอดคล้องตามสภาพธรรมชาติวิชาและความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคล 3. วิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคล 4. จัดทำแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนเพื่อนำความรู้ไปปฏิบัติได้จริง 6. ออกแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ 7. กำหนดแนวทางวัดผลและประเมินผลจากสภาพจริง
Do	<p>ดำเนินการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. จัดกระบวนการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความสนใจและความถนัดของผู้เรียน 2. จัดกระบวนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ทันสมัย หลากหลายรูปแบบ 3. สรุปลองความรู้จากประสบการณ์และนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ 4. การบูรณาการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ 5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิด ทักษะการแสวงหาความรู้ เรียนรู้ด้วยตนเอง 6. จัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 7. ทดสอบประเมินความรู้ที่ได้รับก่อนเรียน และหลังเรียน 8. บันทึกหลังสอนเป็นรายบุคคลเพื่อนำผลไปพัฒนาผู้เรียน
Check	<ol style="list-style-type: none"> 1. ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินการจัดการกระบวนการเรียนรู้ 2. นิเทศการจัดการกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
Act	<ol style="list-style-type: none"> 1. ปรับปรุงและแก้ไข พัฒนา

ตาราง 10 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA มีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

การวางแผน (P)

การวางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้

1. สถานศึกษาจัดประชุมชี้แจงการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้
  2. ผู้บริหาร ครู ผู้เรียนและชุมชนร่วมวางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้สอดคล้องตามสภาพธรรมชาติวิชาและความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคล
  3. ครูสำรวจและวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคล
  4. ครูวิเคราะห์หลักสูตรรายวิชาที่ผู้เรียนลงทะเบียนเรียน
  5. ครูจัดทำแผนการเรียนรู้รายวิชาและแผนบูรณาการ
- ขั้นตอนการกำหนดแผนการเรียนรู้

ให้ระดับ ภาคเรียนที่ กลุ่ม หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สัปดาห์ที่ และจัดแผนการเรียนรู้ กำหนดรายวิชา/หัวเรื่อง ตัวชี้วัดและเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2555)

1. การจัดกระบวนการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นคน “คิดเป็น” โดยเน้นพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ ประยุกต์ใช้ความรู้ และสร้างองค์ความรู้สำหรับตนเอง และชุมชน สังคม จึงกำหนดรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ กศน. หรือ ONIE MODEL ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบตามปรัชญา “คิดเป็น”

2. สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา

สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาจะช่วยให้การจัดการกระบวนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ การที่จะใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาได้นั้นขึ้นอยู่กับการจัดการกระบวนการเรียนรู้ว่ามีสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องที่นำมาใช้ในการเรียนรู้ เช่น เอกสาร หนังสือ ใบงาน ใบความรู้ สื่อสิ่งของ สื่อบุคคล แหล่งเรียนรู้

3. ออกแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้

การออกแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นคน “คิดเป็น” โดยเน้นพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ ประยุกต์ใช้ความรู้ และสร้างองค์ความรู้สำหรับตนเอง และชุมชน สังคม จึงกำหนดรูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ กศน. หรือ ONIE MODEL ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบตามปรัชญา “คิดเป็น” โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ชั้นกำหนดสภาพ ปัญหา ความต้องการในการเรียนรู้ (O: Orientation)
2. ชั้นแสวงหาข้อมูลและจัดการเรียนรู้ (N: New ways of learning)
3. ชั้นปฏิบัติและนำไปประยุกต์ใช้ (I: Implementation)
4. ชั้นประเมินผลการเรียนรู้ (E: Evaluation)

4. กำหนดแนวทางวัดผลและประเมินผลจากสภาพจริง

ความหมายของการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง เป็นการประเมินผลที่เกิดจากการปฏิบัติ ภาระงานตามสภาพจริง เป็นสิ่งที่มีความหมาย และมีประโยชน์อย่างแท้จริงต่อผู้เรียน โดยใช้ทักษะการ คิดที่ซับซ้อนในการปฏิบัติงาน การประเมินมิได้มุ่งเน้นแต่ความสำเร็จของงานเท่านั้น แต่ยังสนใจ กระบวนการ และการสะท้อนความคิดของผู้เรียนในการปฏิบัติงานด้วย

ขั้นตอนการดำเนินงานการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

1. กำหนดผู้ประเมิน ได้แก่ ผู้เรียน เพื่อน ผู้รู้ ภูมิปัญญา
2. กำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ในการประเมิน
3. กำหนดขอบเขต ของสิ่งที่ประเมิน พร้อมทั้งระบุเกณฑ์การประเมิน
4. เลือกวิธีการและเครื่องมือให้เหมาะสมกับสิ่งที่ประเมิน
5. กำหนดเวลาที่จะประเมิน เพื่อให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้า
6. รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และสรุปผลการประเมิน และนำผลการ

ประเมินไปใช้พัฒนาผู้เรียนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลตามสภาพจริง การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงจะผสมผสานไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนใน สถานการณ์ที่ผู้เรียนปฏิบัติจริง เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การมอบหมายงาน แฟ้มสะสมงาน โครงการ

การดำเนินการ (D)

การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นคน “คิดเป็น” โดยเน้นพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ ประยุกต์ใช้ความรู้ และสร้างองค์ความรู้สำหรับตนเอง และชุมชน สังคม จึงกำหนดรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ กศน. หรือ ONIE MODEL ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบตามปรัชญา “คิดเป็น” โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ชั้นกำหนดสภาพ ปัญหา ความต้องการในการเรียนรู้ (O: Orientation)
2. ชั้นแสวงหาข้อมูลและจัดการเรียนรู้ (N: New ways of learning)
3. ชั้นปฏิบัติและนำไปประยุกต์ใช้ (I: Implementation)
4. ชั้นประเมินผลการเรียนรู้ (E: Evaluation)

ขั้นที่ 1 กำหนดสภาพ ปัญหา ความต้องการในการเรียนรู้ (O: Orientation)

เป็นการเรียนรู้จากสภาพ ปัญหา หรือความต้องการของผู้เรียน และชุมชน สังคม โดยให้เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมและสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร

ขั้นตอนการเรียนรู้

1. ครูและผู้เรียนร่วมกันกำหนดสภาพ ปัญหา ความต้องการในการเรียนรู้ ซึ่งอาจจะได้มาสถานการณ์ในขณะนั้นหรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง หรือเป็นประเด็นที่กำลังอยู่ในความสนใจของชุมชน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนกระตือรือร้นที่คิดจะหาทางออกของปัญหาหรือความต้องการนั้นๆ

2. ทำความเข้าใจกับสภาพ ปัญหา ความต้องการในสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ โดยดึงความรู้ประสบการณ์เดิมของผู้เรียนเน้นการมีส่วนร่วม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สะท้อนความคิด และอภิปราย โดยให้เชื่อมโยงกับความรู้ใหม่

3. วางแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดสามารถเห็นแนวทางในการค้นพบความรู้หรือคำตอบได้ด้วยตนเอง

ขั้นที่ 2 การแสวงหาข้อมูลและจัดการเรียนรู้ (N: New ways of learning)

การแสวงหาข้อมูลและจัดการเรียนรู้ โดยศึกษาค้นคว้าความรู้และรวบรวมข้อมูลของตนเอง ข้อมูลของชุมชน สังคมและข้อมูลทางวิชาการ จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการระดมความคิดเห็น วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล และสรุปเป็นความรู้

ขั้นตอนการเรียนรู้

1. ผู้เรียนแสวงหาความรู้ตามแผนการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ กระบวนการกลุ่ม ศึกษาจากผู้รู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิธีอื่นๆ ที่เหมาะสม

2. ครูและผู้เรียนร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสรุปความรู้เบื้องต้น โดยใช้คำถามปลายเปิดในการชวนคิด ชวนคุย เป็นเครื่องมือ ด้วยกระบวนการระดมสมอง สะท้อนความคิด และอภิปราย ซึ่งจะได้ความรู้ใหม่ๆ เพื่อใช้ปฏิบัติและนำไปประยุกต์ใช้

3. ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ไปตรวจสอบความถูกต้องเพื่อประเมินความเป็นไปได้ โดยวิธีต่าง ๆ เช่น การทดลอง การทดสอบ การตรวจสอบกับผู้รู้

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติและนำไปประยุกต์ใช้ (I: Implementation)

นำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติและประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ เหมาะสมกับวัฒนธรรมและสังคม

ขั้นตอนการเรียนรู้

1. ผู้เรียนนำความรู้ไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตโดยสังเกตปรากฏการณ์
จดบันทึกผลการนำไปใช้

2. ปฏิบัติการแก้ไขข้อบกพร่อง สรุป จัดทำรายงานและรวบรวมไว้ในแฟ้ม
สะสมงาน

ขั้นที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้ (E: Evaluation)

ประเมิน ทบทวน แก้ไขข้อบกพร่อง ผลจากการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้แล้วสรุปเป็น
ความรู้ใหม่พร้อมทั้งเผยแพร่ผลงาน

ขั้นตอนการเรียนรู้

1. ครูและผู้เรียนนำแฟ้มสะสมงานและผลงานที่ได้จากการปฏิบัติมาสรุปเป็น
องค์ความรู้ใช้เป็นสารสนเทศเพื่อนำเสนอต่อชุมชน โดยประเมินคุณภาพการเรียนรู้ ได้แก่ ประเมินผล
การเรียนรู้ กระบวนการปฏิบัติงาน แหล่งเรียนรู้และสารสนเทศที่นำไปใช้

2. ครู และผู้เรียนร่วมกันสร้างเกณฑ์การประเมินคุณภาพการเรียนรู้

3. ครู ผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันประเมิน พัฒนาการเรียนรู้ให้เป็นไปตาม
เกณฑ์คุณภาพการเรียนรู้

ตรวจสอบ ติดตาม (C)

1. ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินการจัดกระบวนการเรียนรู้

2. นิเทศการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

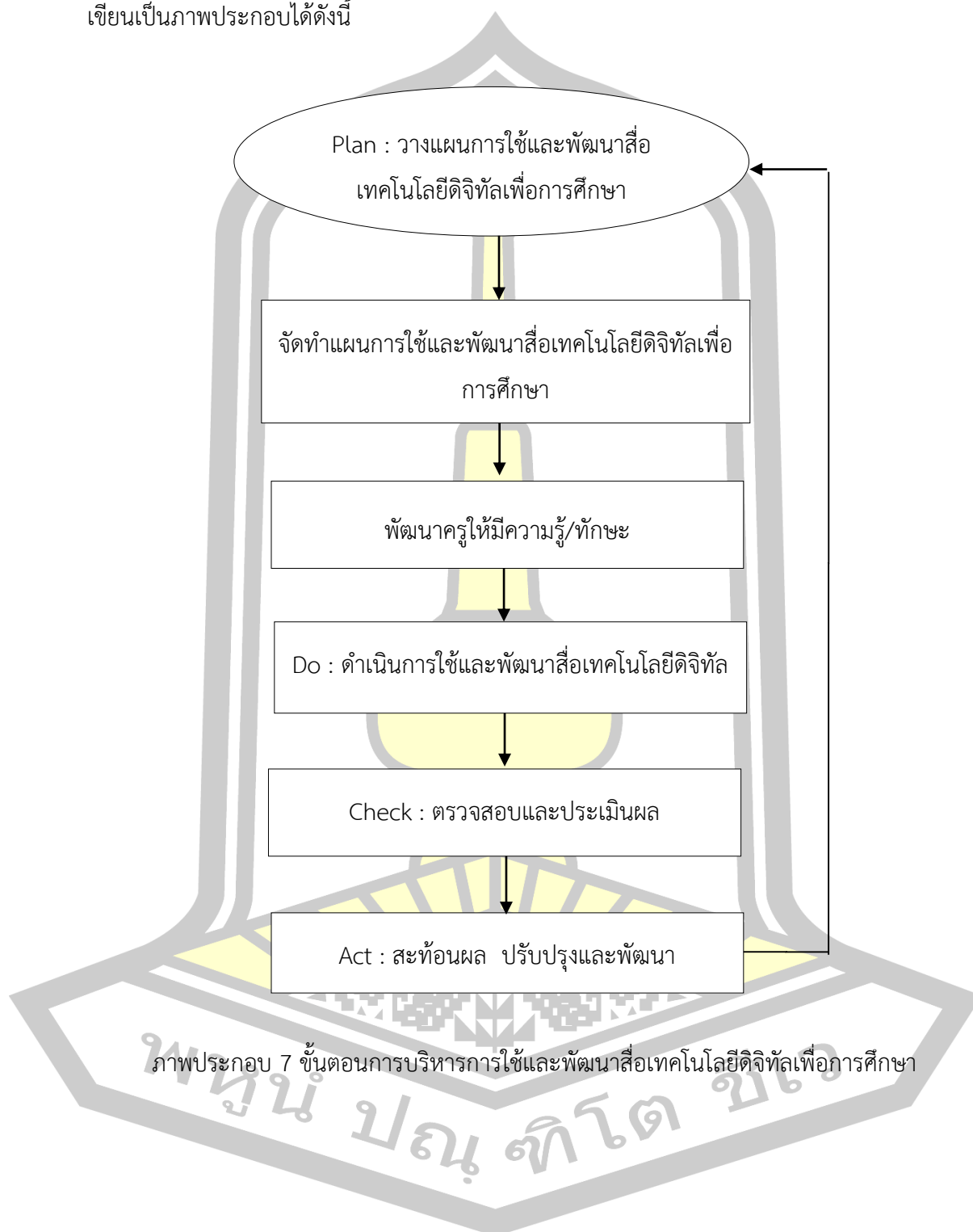
ปรับปรุงและแก้ไข พัฒนา (A)

ผู้บริหาร ครู ร่วมกันทบทวน ปรับปรุง และพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้

ทุกภาคเรียน

พหุ ประถมศึกษา

ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ การใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา
เขียนเป็นภาพประกอบได้ดังนี้

ตาราง 11 การใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาตามหลักการบริหารงานแบบวงจร
คุณภาพงาน PDCA

วงจร PDCA	การใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา
Plan	<ol style="list-style-type: none"> 1. การวางแผนกำหนดแนวทางการใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาในระดับตำบล 2. การสำรวจ วิเคราะห์ความต้องการในการใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา 3. จัดทำแผนส่งเสริมและพัฒนาการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา
Do	<ol style="list-style-type: none"> 1. ระดมจัดหาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาที่หลากหลายสอดคล้องกับหลักสูตรและความแตกต่างของผู้เรียน 2. จัดทำคู่มือการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา 3. สนับสนุนให้มีครูนำสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อศึกษามาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครู ให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการพัฒนาและการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา 5. ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา
Check	<ol style="list-style-type: none"> 1. การติดตามประเมินผลการพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา
Act	<ol style="list-style-type: none"> 1. การพัฒนา ปรับปรุง การพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา

ตาราง 11 การใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA มีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

การวางแผน (P)

1. ผู้บริหาร ครู ร่วมกันวางแผนกำหนดแนวทางการใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาในระดับตำบล
2. ครู กศน.ตำบล สำรวจ วิเคราะห์ความต้องการในการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา
3. ผู้บริหาร ครู ชุมชน ร่วมกันจัดทำแผนส่งเสริมและพัฒนาการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา

4. จัดประชุมปฏิบัติการถ่ายทอดแผนส่งเสริมและพัฒนาการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการศึกษาแก่ครูและบุคลากร เพื่อรับทราบแนวทางที่จะรับการส่งเสริมในการปฏิบัติ

ดำเนินการ (D)

1. ระดมจัดหาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาจากการวิเคราะห์ความต้องการ โดยมีหลากหลายสอดคล้องกับหลักสูตรและความแตกต่างของผู้เรียน
2. จัดทำคู่มือการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา
3. สนับสนุนให้มีครูใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
4. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครู ให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา
5. ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา

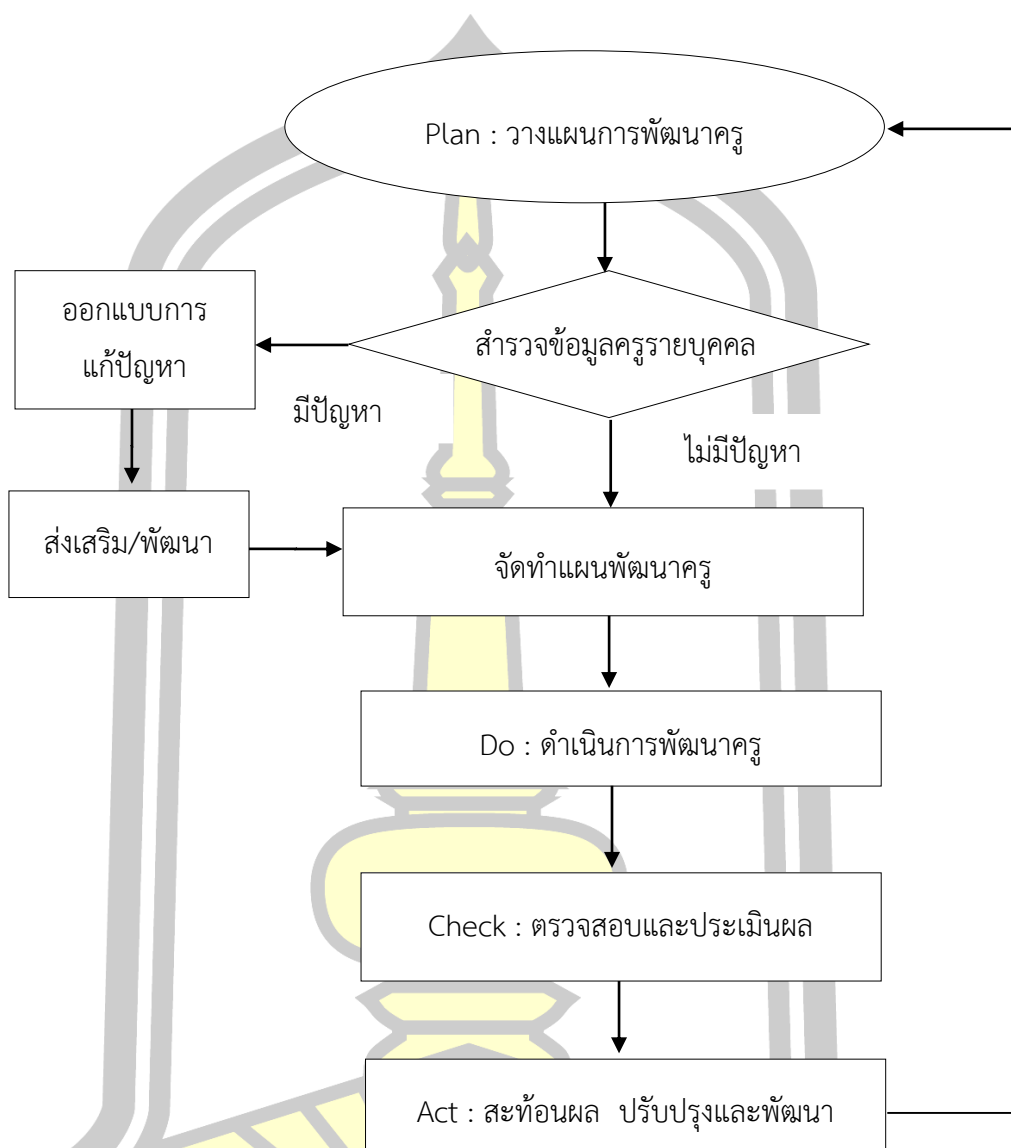
การติดตามประเมินผลการส่งเสริมและพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา (C)

ผู้บริหาร และผู้เกี่ยวข้องติดตามประเมินผลการส่งเสริมและพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา ให้เป็นไปตามแผนและเป้าหมาย

การพัฒนา ปรับปรุง การส่งเสริมและพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการศึกษา (A) ผู้บริหาร ครู ชุมชน ร่วมกันทบทวนการส่งเสริมและพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการศึกษา เพื่อจัดทำแผนการปรับปรุง

ด้านการพัฒนาครู การพัฒนาครูเขียนเป็นภาพประกอบได้ดังนี้

ภาพประกอบ 8 ขั้นตอนการบริหารด้านการพัฒนาครู

พูนุ ปรณ ทิโต ชีเว

ตาราง 12 การพัฒนาครูตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA

วงจร PDCA	การพัฒนาครู
Plan	<ol style="list-style-type: none"> 1. สำรวจ วิเคราะห์ความต้องการพัฒนาตนเองของครู 2. วางแผนพัฒนาครูเพื่อจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล
Do	<p>ดำเนินการตามแผนเพื่อพัฒนาครู ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การส่งเสริมให้ครูมีความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับชุมชน 2. พัฒนาครูให้มีทักษะในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน 3. พัฒนาครูให้มีทักษะในการใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา 4. การส่งเสริมให้ครูให้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อจัดการเรียนรู้ 5. การส่งเสริมให้ครูสามารถทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
Check	<ol style="list-style-type: none"> 1. การกำกับ ติดตาม นิเทศ และประเมินผลการปฏิบัติงานของครูแบบมีส่วนร่วม
Act	<ol style="list-style-type: none"> 1. การปรับปรุงและพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง

ตาราง 12 การพัฒนาครูตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA

มีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

การวางแผน (P)

1. สำรวจ วิเคราะห์ความต้องการพัฒนาตนเองของครู
2. วางแผนพัฒนาครูเพื่อจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล

ดำเนินการ (D)

1. จัดโครงการอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน สำหรับครูและบุคลากร อย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง เพื่อเพิ่มสมรรถนะของครู โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้
  - 1.1 การส่งเสริมให้ครูมีความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับชุมชน
  - 1.2 พัฒนาครูให้มีทักษะในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน
  - 1.3 พัฒนาครูให้มีทักษะในการใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา
  - 1.4 การส่งเสริมให้ครูให้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อจัดการเรียนรู้

1.5 การส่งเสริมให้ครูสามารถทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

การติดตาม กำกับ นิเทศ และประเมินผล (C)

ดำเนินการติดตาม กำกับ นิเทศ การปฏิบัติงานของครูและบุคลากร ดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศ โดยการมีส่วนร่วมของครู ผู้เรียน และชุมชน
2. นิเทศการจัดกิจกรรมตามแผน อย่างน้อยภาคเรียนละ 4 ครั้ง
3. ประเมินผลการปฏิบัติงานของครูเพื่อนำไปพัฒนาคุณภาพการศึกษา

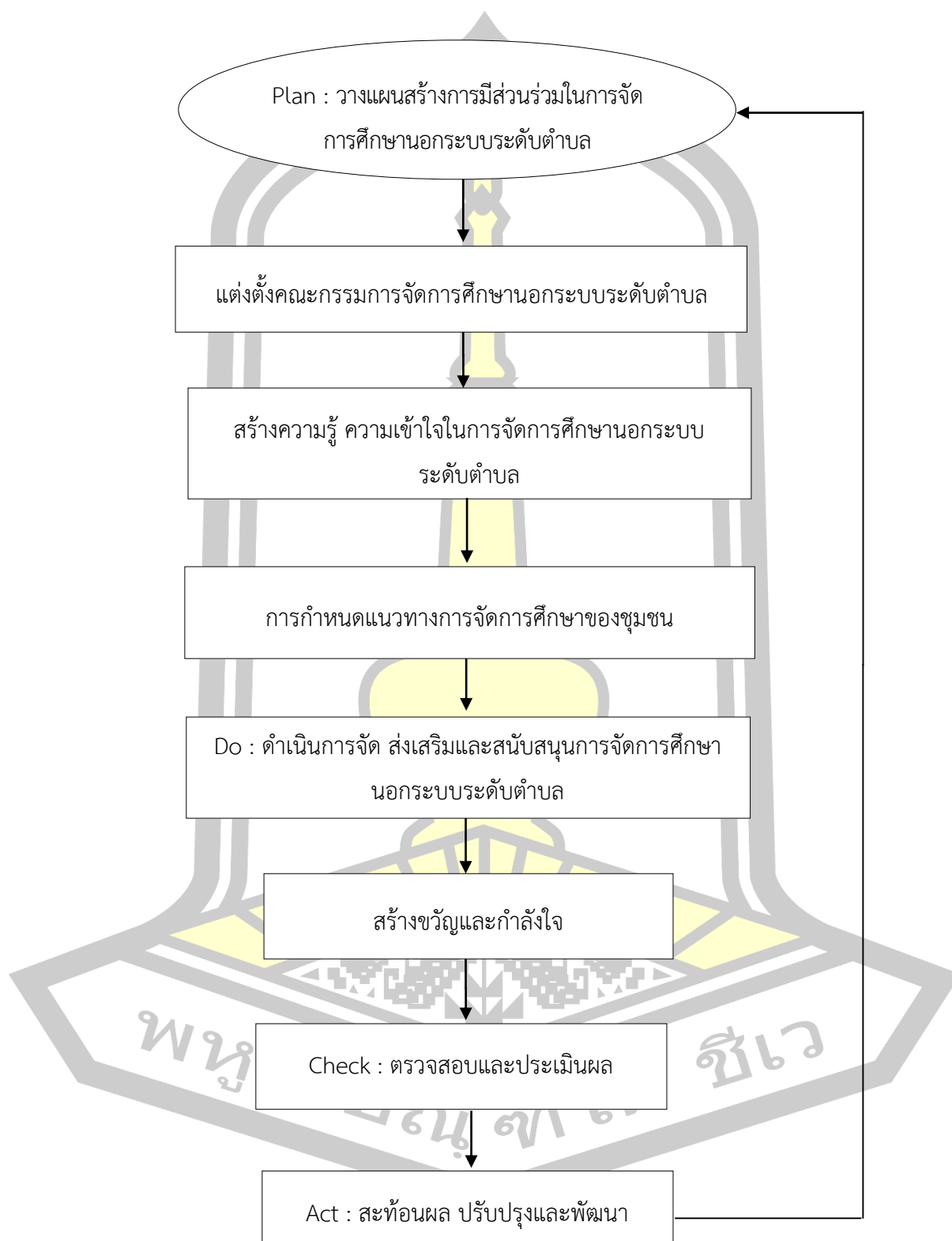
ทุกภาคเรียน

การปรับปรุงและพัฒนาครู (A)

นำผลจากการ กำกับ ติดตาม และประเมินผลมาจัดทำแผนเพื่อปรับปรุงและพัฒนา
ครูในภาคเรียนต่อไป

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนเขียนเป็นภาพประกอบได้ดังนี้

ภาพประกอบ 9 ขั้นตอนการบริหารด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตาราง 13 การมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA

วงจร PDCA	การมีส่วนร่วมของชุมชน
Plan	1. การวางแผนสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 2. การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล
Do	1. การกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาของชุมชน 2. การวิเคราะห์ความต้องการการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 3. จัดหาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อใช้ในการจัดการศึกษานอกระบบ 4. การสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต 5. การจัด กศน.ตำบลเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสำหรับประชาชน 6. การมีส่วนร่วมนิเทศ ประเมินผลการจัดการศึกษา
Check	1. การติดตาม ประเมินผล การมีส่วนร่วมของชุมชน
Act	1. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมจัด ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล

ตาราง 13 การมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA มีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

การจัดการศึกษานอกระบบในระดับตำบลให้ประสบผลสำเร็จ จะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในชุมชน ได้แก่ ชุมชน องค์กร หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบ

การวางแผน (P)

การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ จะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในชุมชน ได้แก่ ชุมชน องค์กร หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมจัด ร่วมส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล โดยมีการวางแผน ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และชุมชนร่วมกันวางแผนสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล
2. การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล
3. กำหนดแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบของชุมชน

4. ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และชุมชน วิเคราะห์ความต้องการการจัด
การศึกษาจากระบบระดับตำบล

คณะกรรมการจัดการศึกษจากระบบระดับตำบล ประกอบด้วย

1. กรรมการที่เป็นตัวแทนจากหมู่บ้านหรือชุมชนละ 2 คน ถ้าหากมีเกิน
10 หมู่บ้านให้มีหมู่บ้านละ 1 คน ซึ่งอาจมาจากผู้แทนผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำศาสนา เป็นต้น

2. กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรนักศึกษา จำนวน 2 คน

3. กรรมการที่เป็นอาสาสมัคร กศน. จำนวน 1 คน

4. ประธานกรรมการ เลือกจากตัวแทนคณะกรรมการในข้อ (1)

5. หัวหน้า กศน.ตำบล เป็นกรรมการและเลขานุการ

วาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการคราวละสี่ปีนับจากวันที่ได้รับแต่งตั้ง

คณะกรรมการมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานการศึกษาจากระบบระดับตำบล
2. ประสานงานและเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อจัดการศึกษจากระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต่าง ๆ ในตำบล
3. ประสานกับส่วนราชการในตำบลและเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน
4. ประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เพื่อสนับสนุน สื่อ วัสดุ
ครุภัณฑ์ อาคาร สถานที่ และนำแผนชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษจากระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยมาปฏิบัติ
5. ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนดให้เป็นบทบาท
หน้าที่ของแหล่งเรียนรู้ราคาถูก : กศน.ตำบล

การดำเนินการ (D)

การจัดการศึกษจากระบบระดับตำบล ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดเพื่อ
ขับเคลื่อนการจัดการศึกษาที่เป็นรูปธรรม ดังนี้
บทบาทของชุมชน

1. การกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาของชุมชน
2. การวิเคราะห์ความต้องการจัดการศึกษจากระบบระดับตำบล
3. จัดหาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อใช้ในการจัดการศึกษจากระบบ
4. การสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
5. การจัด กศน.ตำบล เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสำหรับประชาชน
6. การมีส่วนร่วมนิเทศ ประเมินผลการจัดการศึกษา

บทบาทสถานศึกษา

1. จัดประชุม อบรม สัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คณะกรรมการเพื่อสร้างความเข้าใจ
ในบทบาทหน้าที่การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล

2. สร้างขวัญและกำลังใจในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลของ
ชุมชน

การติดตาม ประเมินผล การมีส่วนร่วมของชุมชน (C)

ดำเนินการติดตาม ประเมินผล การตรวจสอบ รวบรวมข้อมูล การประเมิน
ความพึงพอใจของชุมชนที่ร่วมจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล พร้อมทั้งรายงานผลการประเมิน

การพัฒนา ปรับปรุงการมีส่วนร่วมของชุมชน (A)

ทบทวน ปรับปรุงและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมจัด ส่งเสริม
สนับสนุน การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล

4. การประเมินผลการดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล
เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การประเมินผล คือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ
เพื่อตัดสินใจปรับปรุงเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล
เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้

1. ประเมินผลการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพ
โดยใช้เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ
(Rating Scale) โดยประเมินผลที่ได้รับจากการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพ
การศึกษา

2. ประเมินความพึงพอใจของครู ผู้เรียน และชุมชนที่มีต่อการจัดการศึกษา
นอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3. ประเมินงาน โครงการ และกิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล
เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่มีการดำเนินการทั้งประเมินตนเองและประเมินโดยครู ผู้เรียน
และชุมชน

ตาราง 14 การประเมินผลการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพ
การศึกษาเป็นรายภาคเรียน

ช่วงเวลา	งาน/กิจกรรมการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ
<p>ก่อนดำเนินการ จัดการศึกษานอก ระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนา คุณภาพ การศึกษาในแต่ ละภาคเรียน</p>	<p>1. อบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ จุดประสงค์ของการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 1.1 เพื่อให้เกิดแนวคิด เทคนิค และผลค้นพบของการ ประเมิน การวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อย ผลักดันให้เกิดการ ปรับปรุง และกำหนดทิศทางการพัฒนาตนเองได้ 1.2 เพื่อสร้างความสำคัญและความตระหนักในการจัด การศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษา 1.3 เพื่อทบทวนความรู้ความเข้าใจในระเบียบ กฎหมาย และความรู้พื้นฐานของการจัดการศึกษานอกระบบระดับ ตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 1.4 เพื่อจัดทำแผนการจัดการศึกษานอกระบบระดับ ตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ขั้นตอนดำเนินการ 1.1. ขั้นตอนการระบุ/กำหนด หรือพัฒนาพันธกิจ หรือ สิ่งที่ต้องทำ และ สิ่งที่ต้องการบรรลุร่วมกัน 1.2. ขั้นการทบทวนสิ่งที่ทำมาทั้งหมด หรือเป็นขั้นของ การตัดสินใจว่าการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อ พัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ดำเนินการในปัจจุบันอยู่ ณ จุด ไหน รวมทั้งการทบทวนจุดแข็ง จุดอ่อนร่วมกัน และลำดับ ความสำคัญกิจกรรมที่จะทำ 1.3. ขั้นการวางแผนอนาคต ด้วยการกำหนดเป้าหมาย ต่างๆ ที่ต้องการร่วมกัน และการช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมทุกคนมี การกำหนดยุทธศาสตร์/กลยุทธ์/กลวิธี ในการที่จะทำให้ บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดร่วมกัน</p>	<p>-ผู้บริหาร สถานศึกษา -ครูทุกคน -ตัวแทนผู้เรียน -ตัวแทนชุมชน</p>

ตาราง 14 (ต่อ)

ช่วงเวลา	งาน/กิจกรรมการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ
ระหว่างดำเนินการ	<p>2. จัดทำ/ปรับปรุงแผนการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล</p> <p>3. ปรับปรุงการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา</p> <p>4. ปรับปรุงแนวปฏิบัติที่เอื้อต่อการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา</p> <p>5. พัฒนาการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษาด้านการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา</p> <p>1. ดำเนินการประเมินตนเองในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาก่อนดำเนินการ</p> <p>จุดประสงค์ของการประเมินตนเองเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันก่อนดำเนินการ</p> <p>2. ดำเนินกิจกรรม ทบทวนผลการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นระยะๆ โดยใช้วิธีการ AAR ทั้งครู ผู้เรียน และชุมชน</p> <p>จุดประสงค์ของการทบทวน</p> <p>ก. พัฒนา ปรับปรุง แก้ไข การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาระหว่างดำเนินการ</p> <p>ข. สร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในชุมชนด้านการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล</p>	<p>-ผู้บริหาร</p> <p>สถานศึกษา</p> <p>-ครู</p> <p>-ตัวแทนผู้เรียน</p> <p>-ตัวแทนชุมชน</p>
หลังดำเนินการ	<p>1. ประเมินตนเองในการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลหลังดำเนินการ</p> <p>จุดประสงค์ของการประเมินตนเองเพื่อศึกษาผลการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลหลังดำเนินการ</p> <p>2. ประชุมสัมมนาทบทวนและพัฒนากิจการดำเนินงานหลังการดำเนินการในแต่ละภาคเรียน</p> <p>3. สรุปและรายงานผลการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา</p>	<p>-ผู้บริหาร</p> <p>สถานศึกษา</p> <p>-ครู</p> <p>-ตัวแทนผู้เรียน</p> <p>-ตัวแทนชุมชน</p>

จากตาราง 14 แสดงถึงวิธีการประเมินผลการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบระดับ
ตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นรายภาคเรียน ก่อน ระหว่างและหลังดำเนินการจัดการศึกษา
นอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในแต่ละภาคเรียน

5. เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลพัฒนาคุณภาพ การศึกษา

เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนา
คุณภาพการศึกษาไปใช้ ให้เกิดผลสำเร็จ ผู้บริหารสถานศึกษาควรทราบแนวทางการนำรูปแบบไปใช้
ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล
เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เข้าใจอย่างละเอียด ก่อนนำไปใช้ในสถานศึกษา
2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษาความรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎี ระเบียบ
และแนวคิดที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เข้าใจ
3. กำหนดให้การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
เป็นนโยบายหลักของสถานศึกษา มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน
4. ผู้บริหารสถานศึกษาควรแจ้งนโยบายและรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ
ระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ครูและชุมชนรับทราบและร่วมกันดำเนินการตามรูปแบบ
การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. ผู้บริหารสถานศึกษามอบหมายหน้าที่ให้ครูร่วมกันรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน
ตามความสามารถเพื่อจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
6. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษานอกระบบ
ระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในระยะสั้นและระยะยาวตามที่กำหนด
7. เนื่องจากบริบทของพื้นที่หรือสถานศึกษามีบริบทที่แตกต่างกัน ดังนั้นการนำ
รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปใช้ จึงอาจจะต้องมี
การปรับปรุงรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้
สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่หรือสถานศึกษานั้น ๆ

แนวปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา ครู ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีแนวปฏิบัติดังนี้
  - 1.1 เป็นผู้นำในการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนา
คุณภาพการศึกษาไปใช้และมีการทบทวนการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1.2 เป็นผู้นำในการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1.3 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. ครู ควรมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

2.1 ครูควรมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2.2 ครูพัฒนาตนเองด้านการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

3. ชุมชน ควรมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

3.1 ให้ความร่วมมือจัดและสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

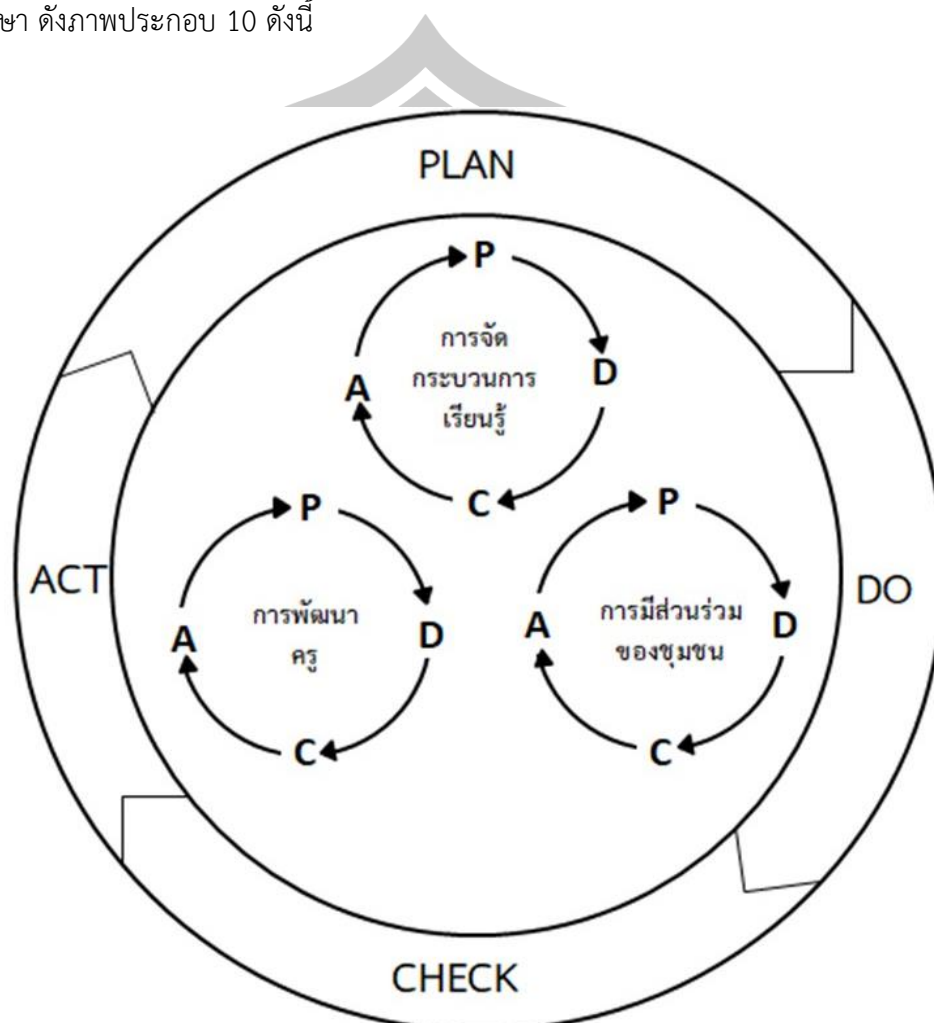
3.2 ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง

3.3 ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการให้ข้อมูลชุมชน ท้องถิ่น วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รวมทั้งข้อมูลผู้เรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลรอบด้านช่วยในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การดำเนินการตามรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ประสบความสำเร็จต้องอาศัยเงื่อนไขความสำเร็จดังกล่าวข้างต้นเป็นสำคัญ หากทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมสนับสนุนการดำเนินการ และผู้ปฏิบัติงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายเข้าใจบทบาทของตนย่อมส่งผลให้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษามุ่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

พหุ ประสิทธิภาพ ชีวะ

สามารถสรุปเป็นรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังภาพประกอบ 10 ดังนี้

ภาพประกอบ 10 รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

จากภาพประกอบ 10 รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้ง 3 องค์ประกอบ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาครู และการมีส่วนร่วมของชุมชน ดำเนินการตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA โดยมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน เป็นวงจรคุณภาพงาน PDCA ที่ไม่หยุดนิ่ง ประกอบไปด้วย การวางแผน (Plan-P) การปฏิบัติ (Do-D) การตรวจสอบผลการปฏิบัติ (Check-C) และการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา (Act-A)

ระยะที่ 3 ผลการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีประเด็นสำคัญสำหรับใช้ในการประเมินรูปแบบ คือ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ โดยพิจารณาแต่ละองค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4) การประเมินผลการดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปรากฏดังตาราง 15

ตาราง 15 ผลการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

รายการประเมิน	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. หลักการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4.33	0.50	มาก	4.44	0.53	มาก	4.44	0.53	มาก
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4.22	0.44	มาก	4.33	0.50	มาก	4.33	0.50	มาก
3. วิธีดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4.78	0.44	มากที่สุด	4.89	0.33	มากที่สุด	4.89	0.33	มากที่สุด
4. การประเมินผลการดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4.67	0.50	มากที่สุด	4.56	0.53	มากที่สุด	4.33	0.50	มาก

ตาราง 15 (ต่อ)

รายการประเมิน	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
5. เจื่อนใจความสำเร็จของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4.22	0.44	มาก	4.33	0.50	มาก	4.56	0.53	มากที่สุด
โดยรวม	4.44	0.19	มาก	4.51	0.15	มากที่สุด	4.51	0.18	มากที่สุด

จากตาราง 15 พบว่า ผลการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปได้ดังนี้

ความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมาก 3 ข้อ และมากที่สุด 2 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า วิธีดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$) รองลงมาคือ การประเมินผลการดำเนินงานของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$) หลักการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และเจื่อนใจความสำเร็จของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$) เท่ากัน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมาก 3 ข้อ และมากที่สุด 2 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า วิธีดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.89$) รองลงมาการประเมินผลการดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$) หลักการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และเจื่อนใจความสำเร็จของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$) เท่ากัน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ความเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับมาก 3 ข้อ และมากที่สุด 2 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า วิธีดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.89$) รองลงมาเงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$) หลักการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการประเมินผลการดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$) เท่ากัน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาศึกษาที่ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย

1. หลักการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
3. วิธีดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
4. การประเมินผลการดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

โดยสรุป รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สร้างขึ้นมีมาตรฐานการประเมินด้านความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้

พหุบัณฑิต ชีวะ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้วิจัยได้สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะตามลำดับ ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
2. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
3. เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

สรุปผล

จากการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบว่า องค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา คือ องค์ประกอบที่ 1 ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีจำนวน 12 ตัวบ่งชี้ ค่าความเหมาะสมทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด องค์ประกอบที่ 2 ด้านการพัฒนาครู มีจำนวน 8 ตัวบ่งชี้ ค่าความเหมาะสมทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด องค์ประกอบที่ 3 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีจำนวน 8 ตัวบ่งชี้ มีค่าความเหมาะสมทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ไม่ต่ำกว่า 3.51 สรุปได้ ดังนี้

1.1 องค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษามี 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 การจัดกระบวนการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 2 ด้านการพัฒนาครู และองค์ประกอบที่ 3 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีดังนี้ ด้านการจัด กระบวนการเรียนรู้ มีจำนวน 12 ตัวบ่งชี้ คือ 1) การวางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมภายในตำบล 2) การจัดหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปต่อยอดในการประกอบอาชีพได้ 3) การจัดหลักสูตรให้ผู้เรียนสามารถเรียนและทำงานระหว่างเรียนและเชื่อมโยงกับแหล่งอาชีพในชุมชน 4) การจัดทำแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในตำบล และความต้องการของผู้เรียนเพื่อนำความรู้ไปแก้ปัญหาและปฏิบัติได้จริงทันที 5) การจัด กระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องตามสภาพธรรมชาติวิชาและความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคล 6) การออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ 7) การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ 8) การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิด ทักษะการแสวงหาความรู้ เรียนรู้ด้วยตนเอง 9) การใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาที่หลากหลายสอดคล้องกับหลักสูตรและความแตกต่างของผู้เรียน 10) การกำหนดแนวทางวัดผลและประเมินผลจากการปฏิบัติงานจริง 11) การส่งเสริมให้มีการวิจัยการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ 12) การกำกับ ติดตาม ประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

1.1.2 ด้านการพัฒนาครู มีจำนวน 8 ตัวบ่งชี้ 1) การสำรวจ วิเคราะห์ความต้องการพัฒนาตนเองของครู 2) วางแผนพัฒนาครูเพื่อจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 3) การส่งเสริมให้ครูมีความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับชุมชน 4) พัฒนาครูให้มีทักษะในการจัด กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน 5) พัฒนาครูให้มีทักษะในการ ใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา 6) การส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อ จัดการเรียนรู้ 7) การส่งเสริมให้ครูสามารถทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็น ฐาน 8) การกำกับ ติดตาม นิเทศ และประเมินผลการปฏิบัติงานของครูแบบมีส่วนร่วม

1.1.3 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีจำนวน 8 ตัวบ่งชี้ คือ 1) การวางแผนสร้าง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 2) การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการศึกษา นอกระบบระดับตำบล 3) การกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาของชุมชน 4) การวิเคราะห์ความ ต้องการการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 5) การจัดหาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อใช้ในการ จัดการศึกษานอกระบบ 6) การสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต 7) การจัด กศน.ตำบล เป็นศูนย์การเรียนชุมชนสำหรับประชาชน 8) การมีส่วนร่วมนิเทศ ประเมินผลการจัดการศึกษา

2. ผลการสร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษา พบว่า รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีองค์ประกอบของรูปแบบ 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ

ระดับตำบลเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4) การประเมินผลการดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและ 5) เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพ

3. ผลการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีดังนี้

ผลการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ด้านความเหมาะสมอยู่ในระดับมากขึ้นไปทุกข้อโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 4.22 ถึง 4.78 ด้านความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากขึ้นไปทุกข้อโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 4.33 ถึง 4.89 และด้านความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากขึ้นไปทุกข้อโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 4.33 ถึง 4.89 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ไม่ต่ำกว่า 3.51

อภิปรายผล

1. การสังเคราะห์องค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ โดยมี 28 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 12 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 2 ด้านการพัฒนาครู จำนวน 8 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 3 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน จำนวน 8 ตัวบ่งชี้ มีค่าความเหมาะสมค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วงระหว่าง 4.78 ถึง 5.00 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ค่าเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 3.51 ทุกองค์ประกอบ ซึ่งอยู่ในระดับมากขึ้นไป เนื่องจากแต่ละองค์ประกอบได้มาจากการสังเคราะห์แนวคิด หลักการ แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา จากนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ องค์กรหรือสถาบันที่เกี่ยวข้องและมีความรู้ความเข้าใจทางด้านการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเป็นอย่างดีและมีความน่าเชื่อถือ ส่งผลให้ผลการประเมินองค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัมพร พงษ์กั้งสนานันท์ (2550) โดยได้ศึกษาการพัฒนาคุณภาพรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต และได้มีการศึกษาองค์ประกอบ 8 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา 2) หลักสูตร 3) การจัดการเรียนรู้ 4) การประเมินผลการเรียนรู้ 5) การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ 6) การบริหารและจัดการศึกษา 8) กลุ่มเป้าหมาย 9) การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน อารักษ์ อินทร์พยุง

(2554) ศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ผลการวิจัย พบว่าตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก คือ 1) ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา 2) ผลที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน 3) กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ 4) ปัจจัยเกื้อหนุนการจัดการศึกษา ได้แก่ ภาควิชาเครือข่าย สื่อและแหล่งเรียนรู้ เทคโนโลยีและสารสนเทศ การมีส่วนร่วมของชุมชน การประกันคุณภาพการศึกษา และการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษา

ธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล (2555) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิจัยปฏิบัติการ ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ประกอบด้วย องค์ประกอบ 5 ด้าน 15 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1. ด้านการวางแผนงบประมาณ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ 1.1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย 1.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงาน 1.3 การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ 1.4 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและเสนอความต้องการ 1.5 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการ 1.6 การมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้งคณะกรรมการหรือบุคลากรใน กศน.ตำบล/แขวง 2. ด้านการดำเนินงาน ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ 2.1 การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่าง ๆ 2.2 การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่และแรงงาน 2.3 การมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินการ 3. ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ คือ 3.1 การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ 3.2 การมีส่วนร่วมในการประสานงานหรือแสวงหาเครือข่ายในการจัดการศึกษา 4. ด้านการติดตามและประเมินผล ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ 4.1 การมีส่วนร่วมในการนิเทศติดตามผลการจัดการศึกษา 4.2 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษา และ 5. ด้านการร่วมรับประโยชน์ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ คือ 5.1 การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น 5.2 การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จาก กศน.ตำบล/แขวง ปิยานันท์ ฉายานพรัตน์ (2558) ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการฝึกอบรมตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยกาารซึ่งนำตนเองและการใช้ผลลัพธ์เป็นฐานเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะจำเป็นสำหรับครูผู้สอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผลการวิจัยพบว่าสมรรถนะจำเป็นสำหรับครูหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยประกอบด้วยความสามารถ 5 ด้าน คือ การออกแบบการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ หลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการแสวงหาข้อมูลเพื่อ

เตรียมเนื้อหา การจัดทำแผนการเรียนรู้ การพัฒนาและใช้สื่อการเรียนรู้ส่วนรูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะจำเป็นที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยผลลัพธ์การเรียนรู้ หลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการพัฒนาครู หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพประกอบด้วยข้อเสนอแนะได้แก่ การมุ่งพัฒนาครูให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ ยอดชาย สุวรรณวงษ์ (2558) ศึกษาการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตบนฐานวิถีชีวิตชุมชนเพื่อเสริมสร้างสุขภาพชุมชน ผลการศึกษามีข้อเสนอแนะด้านการพัฒนา 5 ด้าน คือ

- 1) ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) ด้านแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมสุขภาพ 3) ด้านการพัฒนาและส่งเสริมปราชญ์ภูมิปัญญาชุมชน 4) ด้านการสนับสนุนทรัพยากร 5) ด้านการส่งเสริมคุณค่าและการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาและวัฒนธรรมสุขภาพของท้องถิ่น ข้อเสนอแนะจากการศึกษาต้องเชื่อมโยงความรู้ในท้องถิ่นทุกขั้นตอนการเรียนรู้ทั้งระดับบุคคลและระดับชุมชน อรรถสิทธิ์ อินทร์พิบูลย์ (2559) ได้ศึกษาการบูรณาการการบริหารจัดการศึกษาในระบบนอกระบบและอัยาศัยเพื่อแก้ปัญหาทางวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบของการบูรณาการการบริหารจัดการศึกษาในระบบนอกระบบและอัยาศัยเพื่อแก้ปัญหาทางวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ คือ 1) การปรับกระบวนการทัศน์ 2) การบริหารจัดการหลักสูตร 3) การบริหารจัดการงบประมาณ 4) การบริหารการจัดการเรียนการสอน 5) การบริหารจัดการการเทียบโอน 6) การบริหารการวัดและประเมินผล 7) การบริหารจัดการสื่อและการนิเทศ 8) การบริหารการมีส่วนร่วมของชุมชน กัญญาภัก วงษ์ชัยกัญญ (2560) ศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสังกัดศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยอำเภอ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสังกัดศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยอำเภอ มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและวัตถุประสงค์ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 2) คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 3) ขอบข่ายภารกิจศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และ 4) กระบวนการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ทั้งนี้การประเมินรูปแบบการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสังกัดศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยอำเภอที่นำเสนอ มีความเป็นประโยชน์ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับ ยลพรพรชัย ศิริรัตน์ (2561) ศึกษาเรื่องตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) คุณภาพการบริหาร ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย คือหลักการบริหารและการบริหารจัดการ 2) คุณภาพผู้เรียน ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย คือศักยภาพผู้เรียนและคุณลักษณะผู้เรียน 3) คุณภาพครู และ 4) คุณภาพสถานศึกษา ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมครูควรมีวิธีจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ได้ตามศักยภาพนักเรียนควรแสวงหาความรู้ในการประกอบอาชีพและศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไปเป็นต้น

2. รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งได้จากการสังเคราะห์ พบว่า ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4) การประเมินผลการดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และมีผลการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับธีระ รุญเจริญ (2550) ได้เสนอองค์ประกอบของรูปแบบไว้ 6 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ระบบและกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 5) แนวทางการประเมินผลรูปแบบ และ 6) เงื่อนไขของรูปแบบ โดยที่มีสอดคล้องตรงกันอยู่ 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 4) แนวทางการประเมินผลและ 5) เงื่อนไขของรูปแบบ ส่วนระบบและกลไกของรูปแบบ ผู้วิจัยได้นำเสนอรวมกับองค์ประกอบที่ 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับ ถวัลย์ สุนทร (2563) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบการส่งเสริมสิทธิเด็กในสถานศึกษาระดับมัธยม ผลการพัฒนาแบบประกอบไปด้วย 1) หลักการของรูปแบบการส่งเสริมสิทธิเด็ก 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการส่งเสริมสิทธิเด็ก 3) ระบบงานและกลไกของรูปแบบการส่งเสริมสิทธิเด็ก 4) กิจกรรมการส่งเสริมสิทธิเด็ก 5) การประเมินผลการดำเนินงานของรูปแบบการส่งเสริมสิทธิเด็ก และ 6) การปรับปรุงพัฒนา/การสรุปและรายงานผลของรูปแบบการส่งเสริมสิทธิเด็ก และสอดคล้องกับรัศมี ภูกันดาน (2562) ได้ศึกษารูปแบบการนิเทศภายในโดยใช้ทีมเป็นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการพัฒนาแบบการนิเทศภายในโดยใช้ทีมเป็นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีองค์ประกอบของการนิเทศภายในโดยใช้ทีมเป็นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษา 5 องค์ประกอบหลัก ประกอบด้วย 1) ด้านหลักการ 2) ด้านจุดมุ่งหมาย 3) ด้านกระบวนการ 4) ด้านผลลัพธ์ และ 5) ด้านข้อมูลย้อนกลับ และสอดคล้องกับ สุปัน พรเวียง (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและชายแดน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้สร้างรูปแบบประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านปัจจัยนำเข้า 2) ด้านกระบวนการ 3) ด้านผลผลิต 4) ด้านเงื่อนไขความสำเร็จ และสอดคล้องกับปาริชาติ ชมชื่น (2555) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษา ผลการสร้างรูปแบบ

การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาเมืองค์ประกอบของรูปแบบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) กลไกการดำเนินงาน 4) การประเมินผล 5) เงื่อนไขความสำเร็จ แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเมืองค์ประกอบที่ครบถ้วนเหมาะสม มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์และสามารถนำไปใช้ได้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สร้างขึ้น ควรใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาแบบร่วมกัน เกิดอาสาสมัครของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน จึงจะได้รูปแบบที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการคิดและพัฒนา เพื่อให้เกิดการตระหนักและความสำคัญร่วมกัน

1.2 รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในแต่ละสถานศึกษาที่จะนำไปใช้ควรได้ศึกษาและปรับปรุงพัฒนารูปแบบร่วมกัน เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับในแต่ละบริบทของสถานศึกษานั้นๆ

1.3 การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาควรใช้การทบทวนหลังการปฏิบัติงานเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง (AAR) ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารสถานศึกษา ครูและชุมชน เพื่อให้เกิดการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเกิดขึ้น

1.4 กระบวนการบริหารเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในแต่ละสถานศึกษาประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้วงจรคุณภาพงาน PDCA อย่างต่อเนื่อง และมีการปรับปรุงพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาวงรอบต่อ ๆ ไป

1.5 ควรให้ความสำคัญกับการประเมินตนเองที่จะทำให้เกิดเป็นลักษณะของการตรวจสอบพิจารณาตนเอง ผู้ประเมินสามารถรู้จุดเด่นและจุดด้อยของตนเอง รวมทั้งสามารถแก้ไขปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น ในอันที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพงานการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 ควรมีนโยบายในระดับรัฐบาลเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2.2 กระทรวงศึกษาธิการควรระดมผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและกำหนดแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

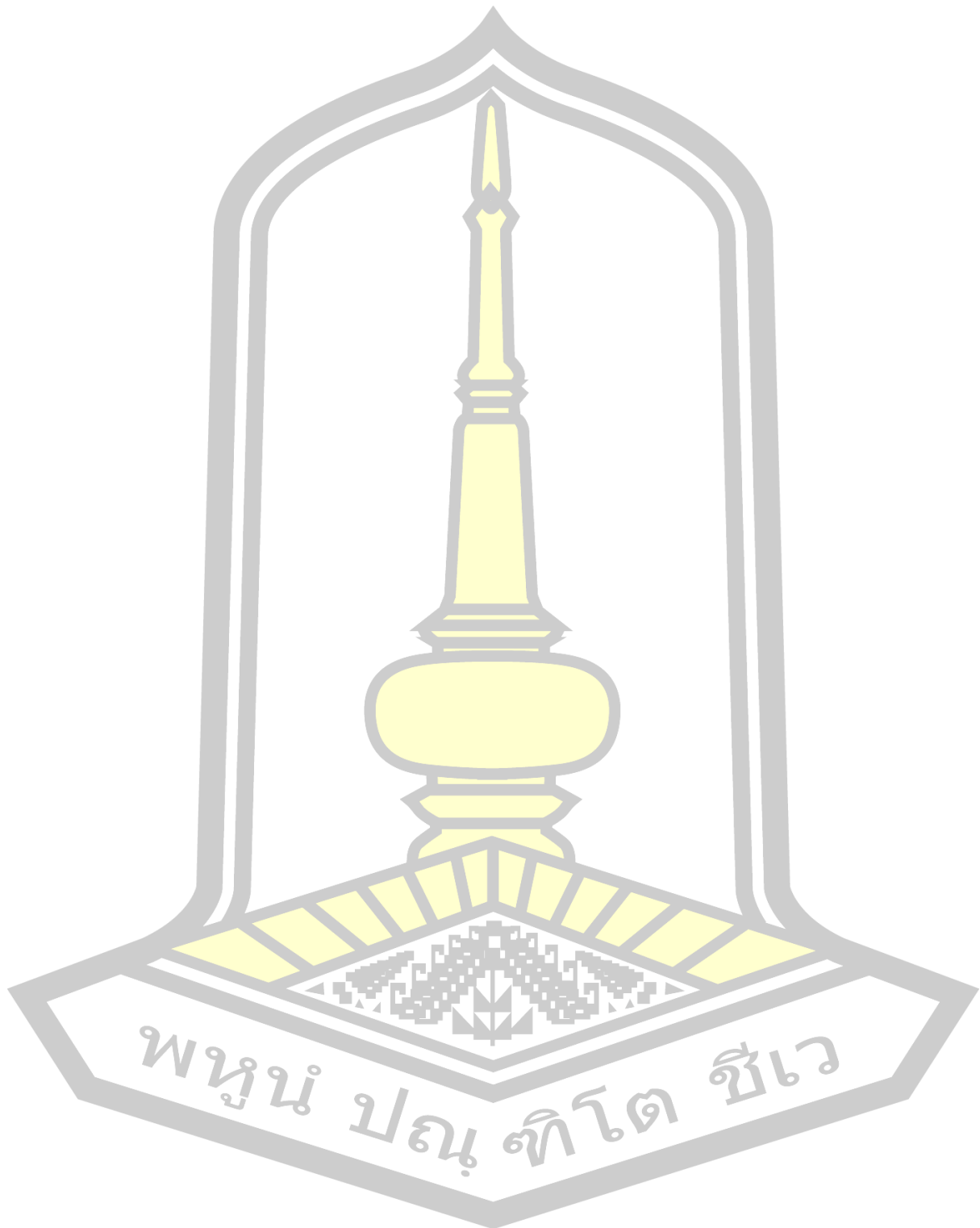
3.1 ควรศึกษาการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาระดับอื่น เช่น สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาเอกชน เป็นต้น

3.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ ซึ่งจะมีลักษณะและรายละเอียดของการจัดกิจกรรมที่แตกต่างกันไปให้เหมาะสมกับแต่ละระดับ แต่ละวัย และแต่ละบริบทของชุมชน

3.3 ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่เกิดจากการพัฒนารูปแบบหรือระบบโดยใช้เทคนิคและวิธีการต่าง ๆ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรรณิกา เจิมเทียนชัย. (2538). *การพัฒนารูปแบบและการประเมินประสิทธิผลองค์การของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล*. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (รสพ.).
- กัญญาภัค วงษ์ธัญญ์. (2560). *การพัฒนาแบบการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสังกัดศูนย์การศกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- กาญจน์ เรืองมนตรี และธรินธร นามวรรณ. (2554). *การบริหารงานวิชาการและนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้*. มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์.
- เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์. (2554). “ปฏิรูปการศึกษารอบสอง,” *การศึกษาตลอดชีวิตสำหรับทุกคน*. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ชัยยศ อิมสุวรรณ์. (2554). “การศึกษาสำหรับผู้อยู่นอกระบบโรงเรียน,” *การศึกษาตลอดชีวิตสำหรับทุกคน*. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ชิดชงค์ ส.นันทนาเนตร. (2551). “การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา : การเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์,” *แนวคิดและทฤษฎีที่นำรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดิเรก วรรณเศียร. (2545). *การพัฒนาแบบจำลองแบบสมบูรณ์ในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถวัลย์ สุนทรธา. (2563). *การพัฒนาแบบการส่งเสริมสิทธิเด็กในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ถวิล เกื้อกลางศ์. (2546). *เส้นทางสำเร็จของการบริหารการศึกษา*. นครปฐม : สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา.
- ทองอยู่ แก้วไทรฮะ. (2554). “คิดเป็น : เพื่อนเรียนรู้สู่นาคต,” *การศึกษาตลอดชีวิตสำหรับทุกคน*. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ทิตนา แคมมณี. (2550). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล. (2555). *การพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล : การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิจัยปฏิบัติการ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระ รุญเจริญ และวาสนา ศรีไพโรจน์. (2554). *กลยุทธ์การพัฒนาความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ LEARNING PERSON DEVELOPMENT*. กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง.
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง.
- นพรัตน์ ศรีแปดริ้ว. (2556). *การพัฒนาารูปแบบการส่งเสริมลักษณะความเป็นไทยอย่างยั่งยืนของนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิพนธ์ กินาวงศ์. (2547). *หลักการบริหาร*. พิษณุโลก : ตระกูลไทย.
- บุญชม ศรีสะอาด และสุรทอง ศรีสะอาด. (2552). *การวิจัยเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2547). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2549). *การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญเลิศ มาแสง. (2554). “(ทำ) สังคมไทย (ให้) เข้มแข็ง (คือ) เงื่อนไขพื้นฐานการปฏิรูปประเทศไทย,” *การศึกษาตลอดชีวิตสำหรับทุกคน*. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- บุญส่ง หาญพานิช. (2546). *การพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประพิมพ์พรรณ สุวรรณภูมิ. (2557). *การพัฒนาารูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกของเด็กและเยาวชนไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประศักดิ์ สันติภาพ. (2557). *การพัฒนาารูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างการดูแลสุขภาพตนเองแบบองค์รวมของผู้รับบริการในหน่วยบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ปาริชาติ ชมชื่น. (2555). รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ปิยานันท์ ฉายานพรัตน์. (2558). ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการฝึกอบรมตามแนวความคิดการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองและการใช้ผลลัพธ์เป็นฐานเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะจำเป็นสำหรับครูผู้สอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ โรงเรียน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ. (2554). การพัฒนาสมรรถนะทางการบริหาร. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พัฒนา พรหมณี. (2560). แนวคิดการสร้างและพัฒนาารูปแบบเพื่อใช้ในการดำเนินงานด้านสาธารณสุขสำหรับนักสาธารณสุข. สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 6(2), 130-134.
- พิสนุ พงศ์ศรี. (2553). เทคนิคการประเมินโครงการ. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์.
- พลสุข หิงคานนท์. (2540). การพัฒนาการใช้รูปแบบการจัดองค์การของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยลพรรษย์ ศิริรัตน์. (2561). ตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยอดชาย สุวรรณวงษ์. (2558). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตบนฐานวิถีชีวิตชุมชนเพื่อเสริมสร้างสุขภาพชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี. (2556). การประเมินโครงการ แนวคิด และแนวปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รังสรรค์ มณีเล็ก. (2547). “มิติใหม่ทางการศึกษา” ทิศทางการจัดการศึกษาในอนาคต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- รัศมี ภูกันดาน. (2562). การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโดยใช้ทีมเป็นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษา วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการนิเทศการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ราชกิจจานุเบกษา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2545). การปฏิรูประบบราชการภายใต้กระแสการจัดการภาครัฐใหม่ และข้อวิพากษ์. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- วรภัทร์ ภูเจริญ. (2541). แนวทางการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- วรรัตน์ อภินันท์กุล. (2551). “การใช้แนวคิดการรู้สารสนเทศในการศึกษานอกโรงเรียน,” แนวคิดและทฤษฎีที่นำรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิฑูรย์ สิมะโชคดี. (2545). คุณภาพคือการบูรณาการ. กรุงเทพฯ : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี.
- วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา. (2551). “ผู้นำเพื่อการประสานพลังกลุ่ม : บทบาทของนักการศึกษานอกระบบโรงเรียน,” แนวคิดและทฤษฎีที่นำรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมบัติ สุวรรณพิทักษ์. (2551). “แนวคิดและทฤษฎีที่นำรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน,” แนวคิดและทฤษฎีที่นำรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมศักดิ์ สันธะเวชชัย. (2542). มุ่งสู่คุณภาพการศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สมาน อัสวภูมิ. (2537). การพัฒนารูปแบบการบริหารการประถมศึกษาระดับจังหวัด. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมาน อัสวภูมิ. (2549). การศึกษาและการสังเคราะห์รูปแบบการบริหารสถานศึกษาการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา และสถานศึกษาเครือข่ายของผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ รุ่นที่ 1. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- สัมฤทธิ์ สมนาม. (2561). การพัฒนารูปแบบพัฒนาสุขภาวะของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง (พ.ศ. 2560-2579). กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2547). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). มาตรฐานการศึกษาของชาติ. กรุงเทพฯ : สหายบลิ๊อคและการพิมพ์.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552). *ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง* (พ.ศ. 2552-2561). กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562). *มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ : 21 เซ็นจูรี.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2553 ก). *คู่มือการปฏิบัติงานครู กศน. ตำบล*. กรุงเทพฯ : รัชชการพิมพ์.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2553 ข). *คู่มือการปฏิบัติงานครู หัวหน้า กศน. ตำบล*. กรุงเทพฯ : รัชชการพิมพ์.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2551). *พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551*. กรุงเทพฯ : สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2555 ก). *คู่มือการดำเนินงานหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2555)*. กรุงเทพฯ : รัชชการพิมพ์.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2555 ข). *แนวทางการประกันคุณภาพภายใน กศน.อำเภอ/เขต*. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2556 ก). *รายงานวิจัยและความเป็นไปได้ในการปรับเปลี่ยนภารกิจ บทบาทและอำนาจหน้าที่ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) ให้สอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต*. กรุงเทพฯ : นำทองการพิมพ์.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2556 ข). *รายงานการวิจัยเรื่อง การประเมินผลการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) ตามแนวพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551*. กรุงเทพฯ : รัชชการพิมพ์.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2556 ค). *รายงานฉบับสมบูรณ์ การศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพและแนวทางในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต สำหรับประชาชน ของสำนักงาน กศน. เพื่อสนับสนุนการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2558*. กรุงเทพฯ : รัชชการพิมพ์.

- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2559). *คู่มือการจัดการศึกษาต่อเนื่อง (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2559)*. กรุงเทพฯ : สำนักงาน กศน.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2561). *แผนพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ของสำนักงาน กศน. (พ.ศ. 2560-พ.ศ. 2579)*. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2563). *แนวทางการประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2562*. กรุงเทพฯ : สำนักงาน กศน.
- สิทธิพงษ์ ล้าสมบัติ. (2558). *การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดจิตสำนึกเชิงวิพากษ์และแนวคิดการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อส่งเสริมการรู้พหุวัฒนธรรมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกระบบ*. วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบโรงเรียน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุธรรม ธรรมทัศนานนท์. (2554). *หลักการ ทฤษฎีและนวัตกรรมการบริหารการศึกษา*. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุบัน พรเวียง (2558). *รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและชายแดน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2551). “การศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต,” *แนวคิดและทฤษฎีที่นำสู่ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสรี ชัดแฉ้ม. (2538). *โมเดลและการสร้างโมเดล*. ชลบุรี : ภาควิชาวิจัยและวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อภิรดี กันเดช. (2554). “การปฏิรูปการศึกษากับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต,” *การศึกษาตลอดชีวิตสำหรับทุกคน*. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- อรรถสิทธิ์ อินทร์พิบูลย์. (2559). *การบูรณาการการบริหารจัดการศึกษาในระบบนอกระบบและอัธยาศัยเพื่อแก้ปัญหาทางวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อัมพร พงษ์กังสนานนท์. (2550). *การพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการศึกษาดูตลอดชีวิต*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อาชัญญา รัตน์อุบล (2551). “การใช้แนวคิดการรู้สารสนเทศในการศึกษานอกระบบโรงเรียน,”
แนวคิดและทฤษฎีที่นำรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

อารักษ์ อินทร์พุง. (2554). การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้
ตลอดชีวิตตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.
วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Adams, S., Farrelly, T., and Hoolland, J. (2021). Non-Formal Education for Sustainable
Development ; A Case Study of the ‘Children in the Wilderness’ Eco-Club in
the Zambezi Region. *Journal of Education For Sustainable Development*,
14(2), 117-139, January.

Barbara, A. (2005). *Social foundations of thought and action : A social cognitive
theory*. New Jersey : Prentice-Hall.

Bardo, J.W and Hartman, J.J. (1982). *Urban Sociology : A Systematic Introduction*.
U.S.A. : F.E. Peacock.

Brown, W.B. and Moberg, D.J. (1980). *Organization Theory and Management : A
Macro Approach*. New York : John Wiley and Sons.

Cheng, Y.C. (1966). *School Effectiveness and School-based Management : A
Mechanism for Development*. Washington, DC : The Falmer Press.

Cropley, A.J. and Dave, R.H. (1978) *Lifelong Education and Training of Teacher :
Developing a Curriculum for Teacher Education on the Basis of Principles of
Lifelong Education*. Oxford : Pergamon Press.

Deming, W.E. (1950). *Some theory of sampling*. New York : Wiley.

Fayol , H. (1980). *General and Industrial Management*. New York : IEEE Press.

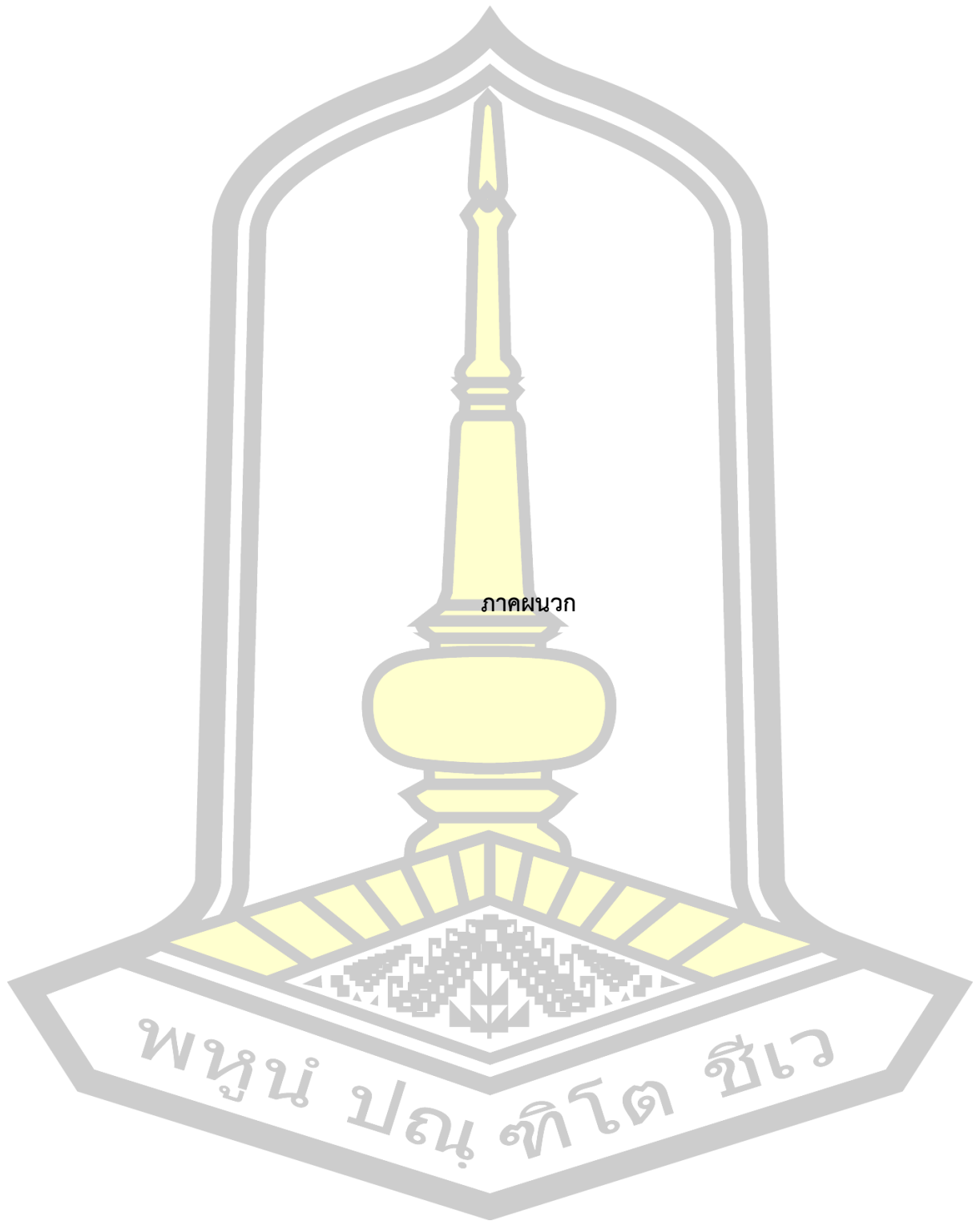
Good, C.V. (1973). *Dictionary of Education*. 3rd ed. New York : McGraw-Hill.

Ivancevich, J.H. and others. (1989). *Management: Principles and Functions*. 4th ed.
Boston : Richard.

Joyce, B. and Weil, M. (1985). *Model of Teaching*. 4th ed. Massachusetts : Allyn and
Bacon.

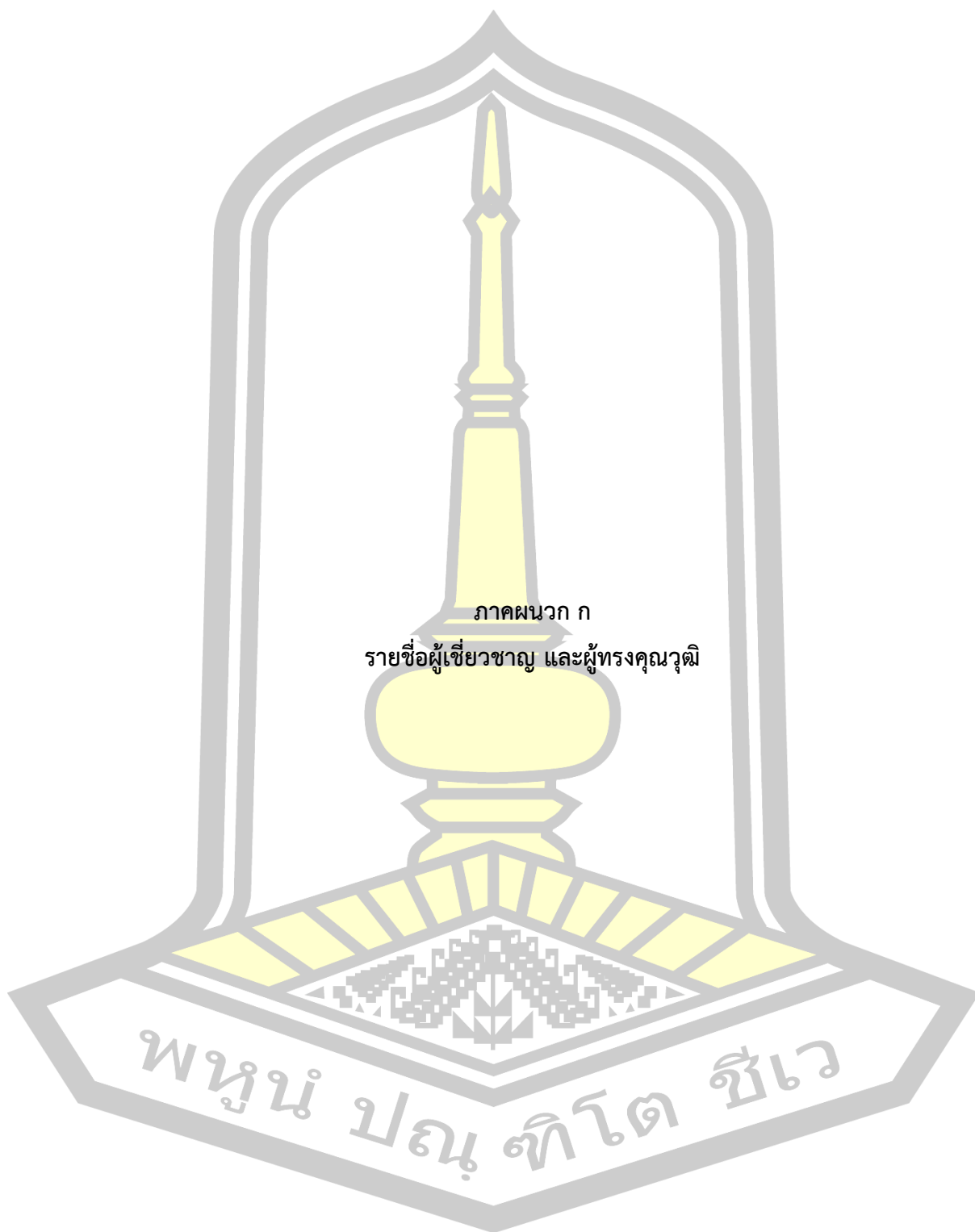
Keevees, J.P. (1988). *Education Research, Methodology and Measurement :
International Handbook*. U.K. : Pergamon.

- Latchem, C. (2014). Informal Learning and Non-Formal Education For Development. *Journal of learning for Development*, 1(1), 23-38, January.
- Luther, G. and Urwick, L. (1937). *Paper on the Science of Administration*. Clifton : Augustus M. Kelley.
- Nadler, L. (1980) *Corporate Human Resource Development*. New York : Van.
- Multimedia Student-centered environment : A Malaysian Experience*.
- Olaniyi, F.O. (2015). The Relevance of Learning Theories in Adult and Non-Formal Education. *Journal of Educational and Social Research*, 5(1), 261-262.
- Raj, M. (1996). *Encyclopedia Dictionary of Psychology and Education*. New Delhi : Anmol Publications PVT.
- Robbins, S.P. (1993). *Organizational Behavior : Concept Controversies and Application*. 3rd ed. New Jersey : Practice-Hall.
- Rohrbach, A.W. (1993). *The formalization of nonformal education : case studies of Botswana and Kenya*. M.Ed. Thesis, Saint Mary's University.
- Steiner, E. (1988). *Ecology*. Sydney : NSW.
- Tosi, H.L. and Carroll, S.J. (1982). *Management*. 2nd ed. New York : John Wiley and Sons.
- Tracy, D. (1990). *10 Steps to Empowerment : A Common-Sense Guide to Managing People*. New York : William Morrow.
- Tuckett, A. (2013). Towards a lifelong learning target for 2015. *International Review of Education*, 59(3), 383-397.
- Wamaungo, J.A., Trisnamansyah.S. and Kamil, H.M. (2010). Community Participation in The Development of Nonformal Education Programmes in Community Learning Centres. *International Journal of Education*, 33(3), 46-45.
- Willer, R. (1986). *Effective Fund-Raising Management*. New York : Mahwah N.J.

ภาคผนวก

พหุณํ ปณฺ ทิโต ชีเว

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ

พหุมนั ปณุ ทิโต ชีเว

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย

1. ดร.ฤทธา นันทะพันธ์ อดีตศึกษาธิการจังหวัดศรีสะเกษ
2. ดร.เดชชัย ดวงแสง ตำแหน่ง อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนกันทรารมณีน
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร
3. ดร.อดุลย์เดช ศรีพิลา อาจารย์โรงเรียนสตรีศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศ.ดร.ชัชวาลย์ รัตนพร อดีตอาจารย์คณะวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ
สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตมหาสารคาม
5. ดร.นวัตกร หอมสิน อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนา

คุณภาพการศึกษา

1. นางทรงศรี วิริยรังษิยากร ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครราชสีมา
2. นายบุญรัตน์ ศรีทาพัฒน์ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดหนองคาย
3. ดร.ปัญญา ศาสตรา ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดสุรินทร์
4. ว่าที่ร้อยเอก ดร.อาศิส เขยกลิ่น ผู้อำนวยการศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษารังสิต สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
5. นายสมพร หลงพิมาย ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
6. นายธีระ ศิลาโชติ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอนิคมน้ำอ่าว จังหวัดมุกดาหาร
7. นายชวนชัย วิเวก ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร
8. นางสาววางค์รัตน์ พุกอนันต์ ครู กศน.ตำบลดงแดง อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด
9. นางอุรุษย์ เอื้อสามาลย์ ครู กศน.ตำบลแสนสุข อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด

พูน ปณ ทิโต ชีเว

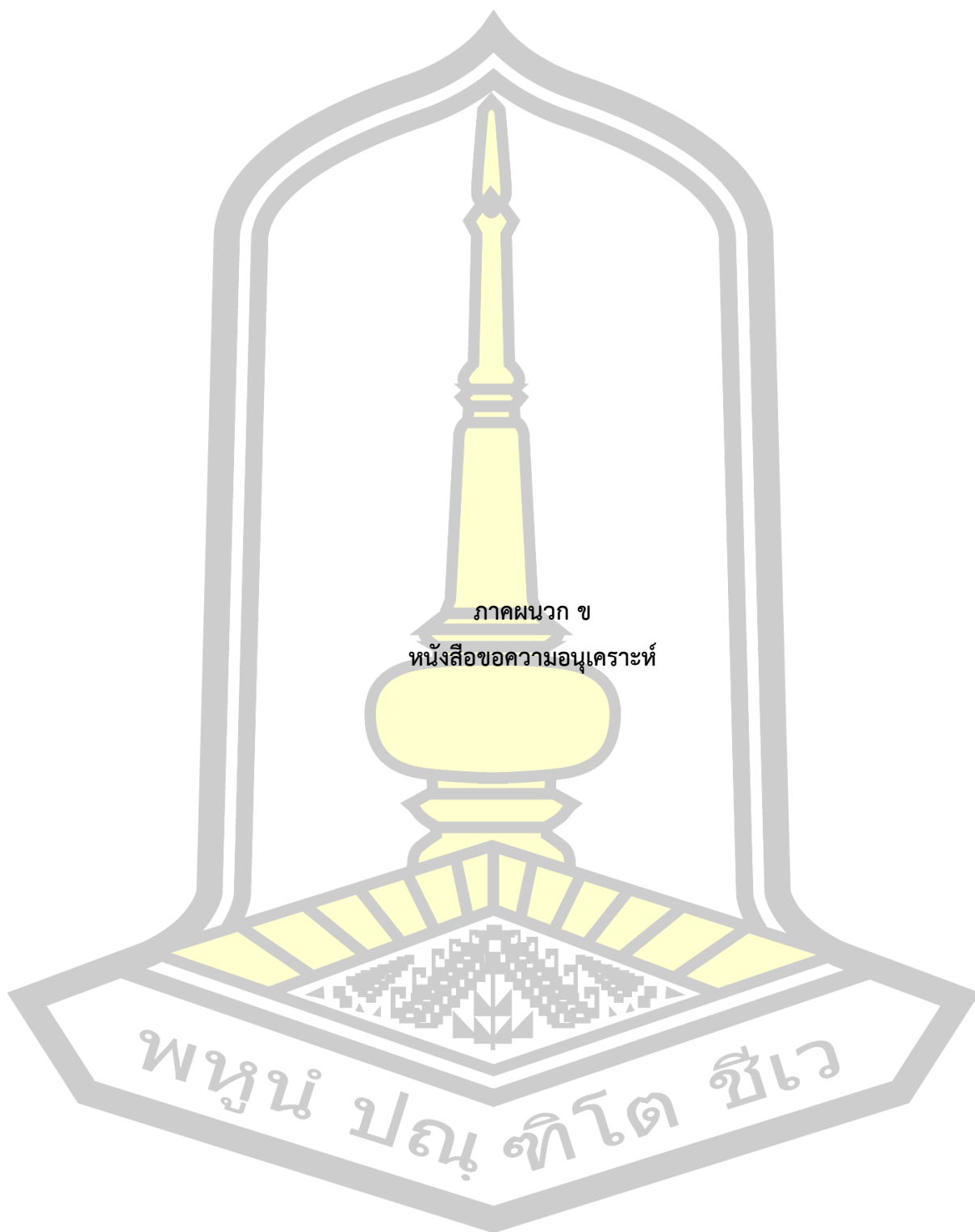

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ของรูปแบบ
การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1. นางรุ่งทิภา ศรีวรรณ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครพนม
2. ดร.ปรีชา ชื่นชนกพิบูล อดีตผู้อำนวยการศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา สำนักงาน
ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
3. นายปิยวิทย์ เชิดกลิ่น ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดปราจีนบุรี
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวิสุข โภคทรัพย์ ผู้ช่วยรองคณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตมหาสารคาม
5. ดร.ไพฑูริย์ พวงยอด อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม
6. ดร.ถวัลย์ สุนทรธา ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีรัตนวิทยา จังหวัดศรีสะเกษ
7. ว่าที่ร้อยตรี ดร.พรเทพ โพธิ์พันธุ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการร้อยเอ็ด
จังหวัดร้อยเอ็ด
8. ดร.สุภัทรรค์ดี คำสามารถ นักวิชาการศึกษา สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยจังหวัดร้อยเอ็ด
9. ดร.พงษ์ศิลป์ สิมวิเศษ ผู้จัดการการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดมหาสารคาม

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์

พหุบัน ปณฺ ทิโต ชีเว

ที่ อว 0605.5(2) / ว 93

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

12 มกราคม 2564

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิประเมินตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบ

เรียน

ด้วย นางปัทมาภรณ์ ศรีเนตร นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร กศ.ด. การบริหารและพัฒนาการศึกษา

โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ จุลสุวรรณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้ เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิประเมินตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบ ด้านการบริหารจัดการศึกษานอกระบบระดับจังหวัด เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ โฉมยา)

รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

งานวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

โทรศัพท์, โทรสาร 0-4371-3174

เบอร์โทรนิสิต 081-3801022

ที่ อว 0605.5(2) / ว 97

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

12 มกราคม 2564

เรื่อง ขอบขออนุญาตเข้าศึกษาดูงาน

เรียน

ด้วย นางปัทมาภรณ์ ศรีเนตร นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับ ตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร กศ.ด. การบริหารและพัฒนาการศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ จุลสุวรรณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าสถานศึกษาของท่านเป็นสถานศึกษาต้นแบบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล (Best Practice) จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเข้าศึกษาดูงานการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้นำไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ โฉมยา)

รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

งานวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

โทรศัพท์, โทรสาร 0-4371-3174

เบอร์โทรนิสิต 081-3801022

ที่ อว 0605.5(2) / ว 756

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

11 มีนาคม 2564

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย

เรียน

ด้วย นางปัทมาภรณ์ ศรีเนตร นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร กศ.ด. การบริหารและพัฒนาศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ จุลสุวรรณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้นำไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ โฉมยา)

รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

งานวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

โทรศัพท์, โทรสาร 0-4371-3174

เบอร์โทรนิสิต 081-3801022

ที่ อว 0605.5(2) / ว 757

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

11 มีนาคม 2564

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์
ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

เรียน

ด้วย นางปัทมาภรณ์ ศรีเนตร นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร กศ.ด. การบริหารและพัฒนาการศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ จุลสุวรรณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ โฉมยา)

รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

งานวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

โทรศัพท์, โทรสาร 0-4371-3174

เบอร์โทรนิสิต 081-3801022

ภาคผนวก ค
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล
เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

คำชี้แจง

1. แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นขั้นตอนสำคัญของการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา” ของการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต (กศ.ด.) สาขาการบริหารและพัฒนาศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

2. องค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิว่ามีความเหมาะสมเพียงใด

3. แบบประเมินแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ทรงคุณวุฒิ

ตอนที่ 2 แบบประเมินค่าความเหมาะสมเป็นแบบมีความหมาย การให้คะแนน คือ

คะแนน 5 หมายถึง องค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล มีความเหมาะสมมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง องค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล มีความเหมาะสมมาก

คะแนน 3 หมายถึง องค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล มีความเหมาะสมปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง องค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล มีความเหมาะสมน้อย

คะแนน 1 หมายถึง องค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

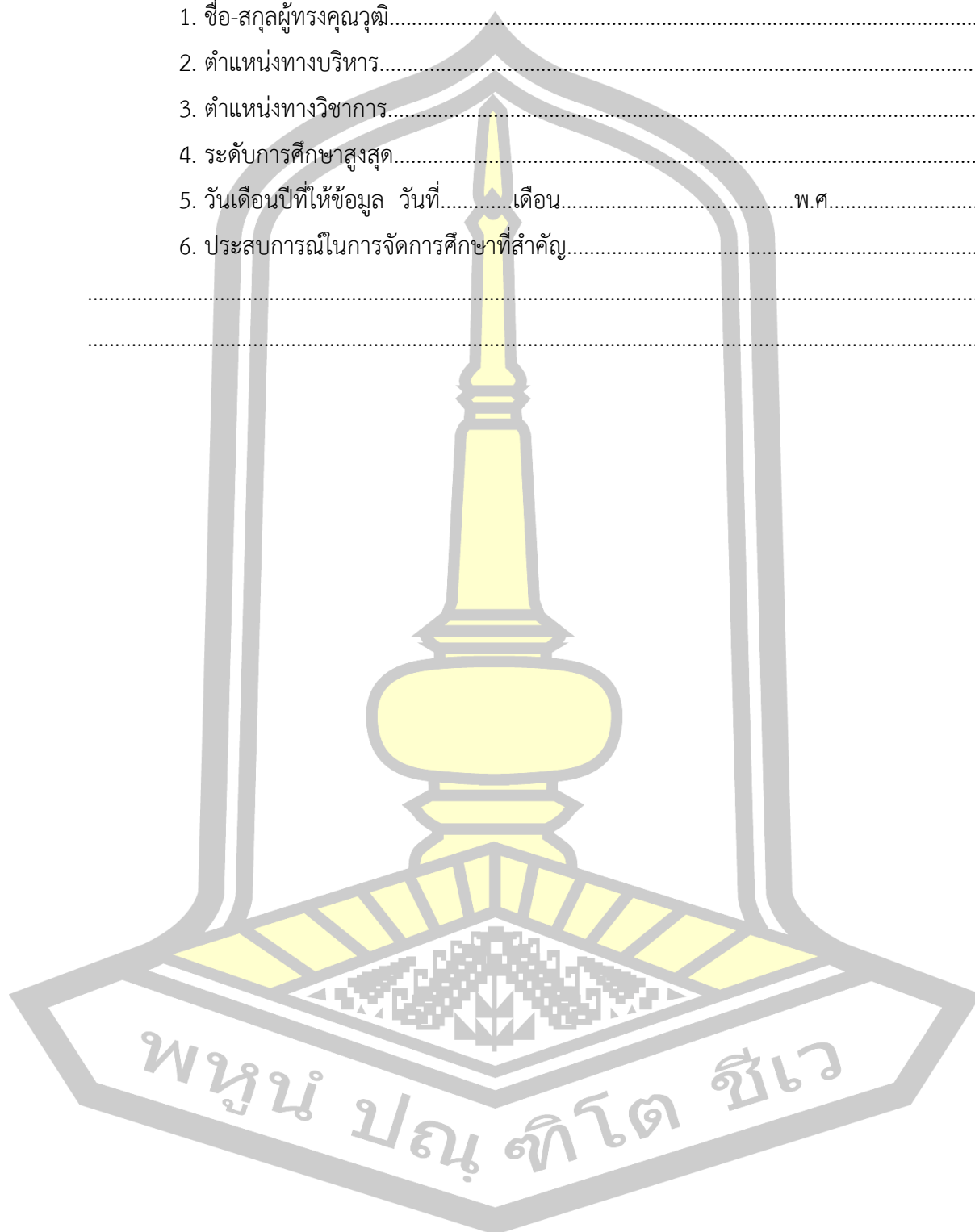
4. ขอความกรุณาประเมินองค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลในแต่ละข้อ โดยทำเครื่องหมายถูก (✓) ลงในช่องความเหมาะสมตามความคิดเห็นของท่าน

นางปัทมาภรณ์ ศรีเนตร

นิสิตปริญญาเอก สาขาการบริหารและพัฒนาศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ชื่อ-สกุลผู้ทรงคุณวุฒิ.....
2. ตำแหน่งทางบริหาร.....
3. ตำแหน่งทางวิชาการ.....
4. ระดับการศึกษาสูงสุด.....
5. วันเดือนปีที่ให้ข้อมูล วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
6. ประสบการณ์ในการจัดการศึกษาที่สำคัญ.....

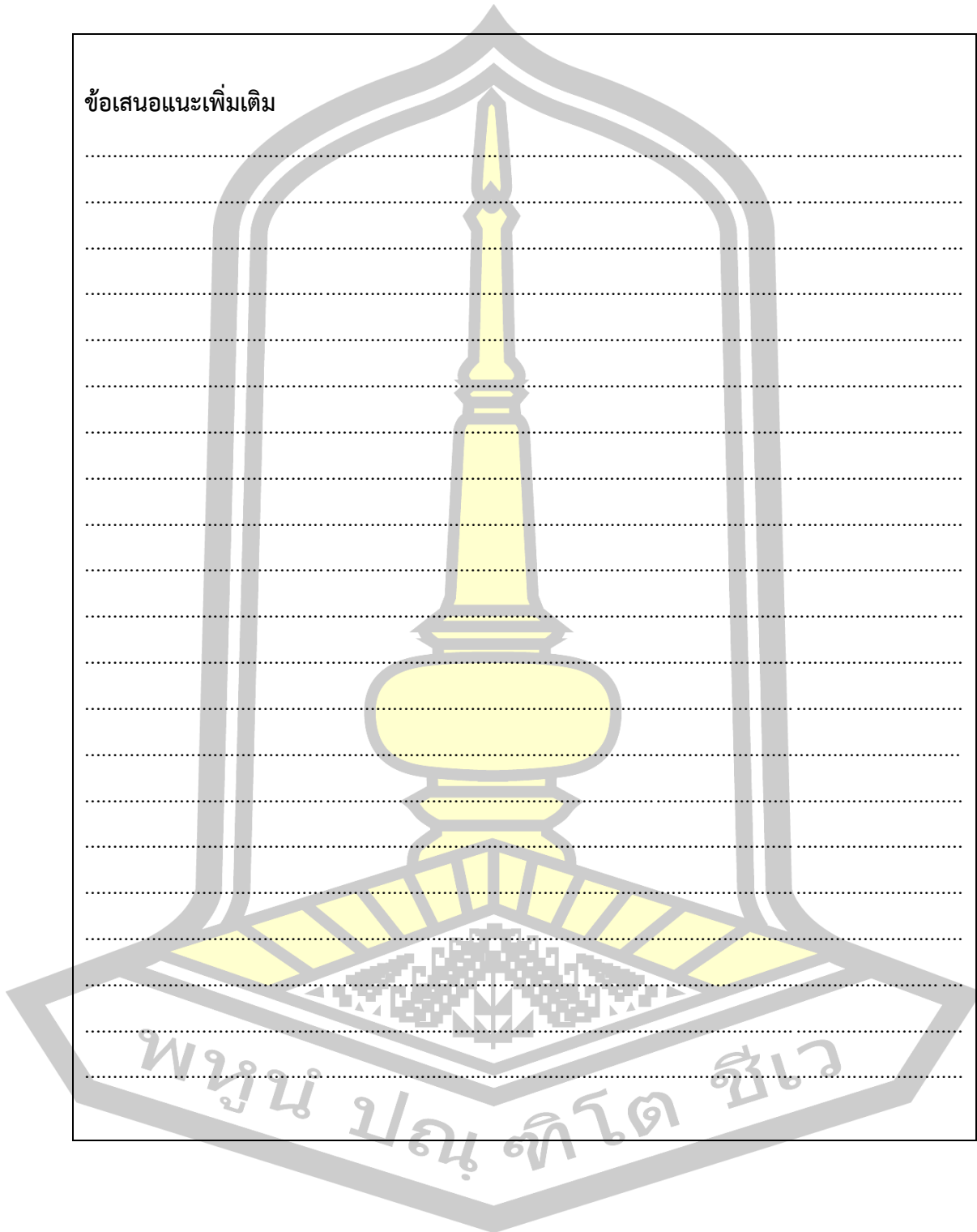

ตอนที่ 2 ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

องค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	ความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้					
1. การวางแผนการจัดการกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมภายในตำบล					
2. จัดหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปต่อยอดในการประกอบอาชีพได้					
3. การจัดหลักสูตรให้ผู้เรียนสามารถเรียนและทำงานระหว่างเรียน และเชื่อมโยงกับแหล่งอาชีพในชุมชน					
4. การจัดทำแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในตำบล และความต้องการของผู้เรียนเพื่อนำความรู้ไปแก้ปัญหาและปฏิบัติได้จริงทันที					
5. การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องตามสภาพธรรมชาติวิชา และความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคล					
6. การออกแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ					
7. การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้					
8. การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิด ทักษะการแสวงหาความรู้ เรียนรู้ด้วยตนเอง					
9. การใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาที่หลากหลายสอดคล้องกับหลักสูตรและความแตกต่างของผู้เรียน					
10. การกำหนดแนวทางวัดผลและประเมินผลจากการปฏิบัติงานจริง					
11. การส่งเสริมให้มีการวิจัยการจัดการกระบวนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ					
12. การกำกับ ติดตาม ประเมินผลการจัดการกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง					

ตอนที่ 2 (ต่อ)

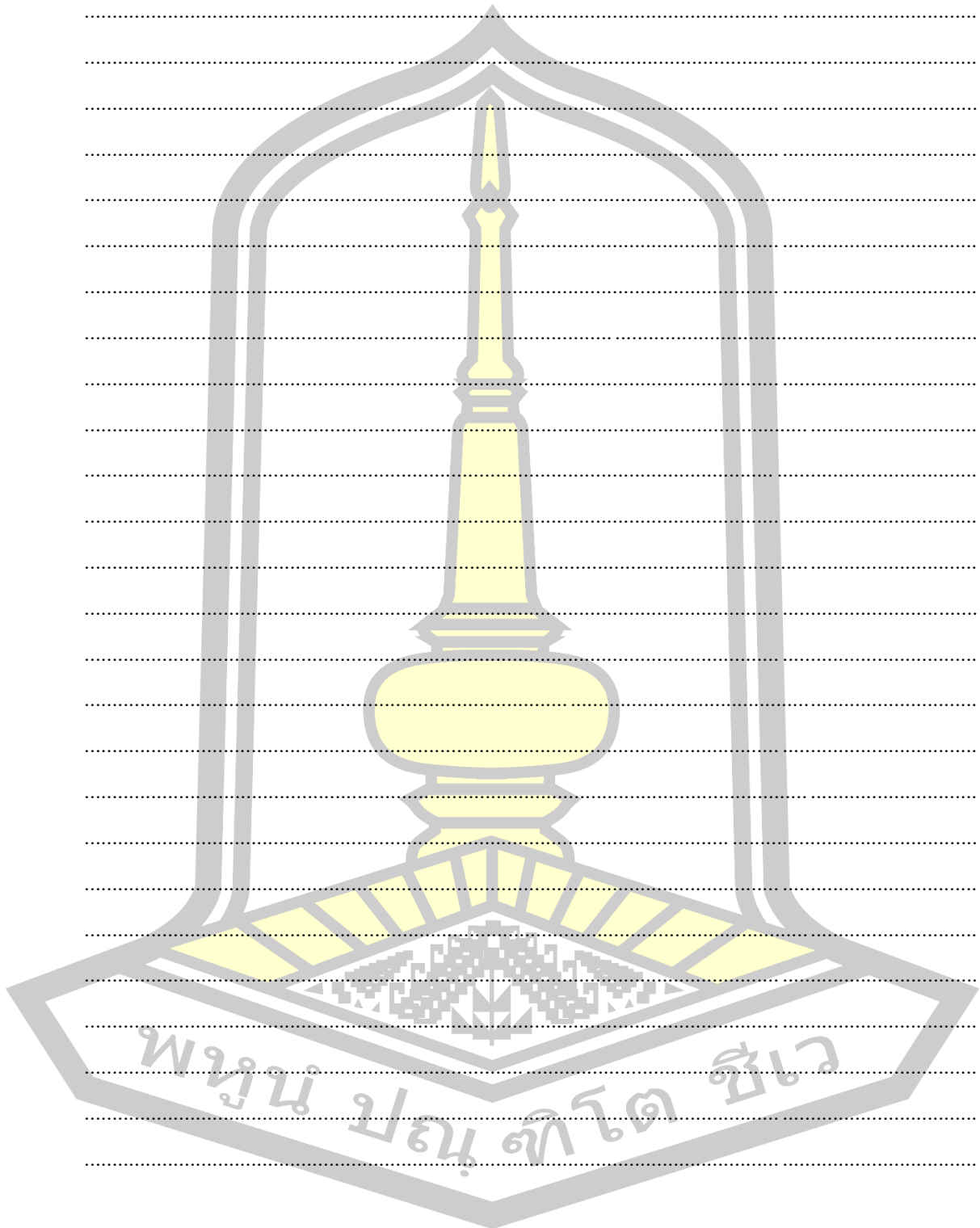
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่นๆ

ขอขอบพระคุณในการให้ความอนุเคราะห์อย่างสูงยิ่ง
ปัทมาภรณ์ ศรีเนตร

แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของ
รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

คำชี้แจง

แบบประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ฉบับนี้ เป็นเครื่องมือที่ใช้ในงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก เรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สาขาการบริหารและพัฒนการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ จุลสุวรรณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก แบ่งการประเมินเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ทรงคุณวุฒิ

ตอนที่ 2 การประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา วิธีการประเมิน ขอความกรุณาให้ท่านได้ศึกษาเนื้อหาสาระของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา แล้วพิจารณาตอบคำถามในแบบประเมิน โดยปฏิบัติดังนี้

ให้ทำเครื่องหมายถูก (✓) ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด โดยให้ความหมายของระดับคะแนน ดังนี้

5	หมายถึง มากที่สุด
4	หมายถึง มาก
3	หมายถึง ปานกลาง
2	หมายถึง น้อย
1	หมายถึง น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ

อนึ่งท่านสามารถขีดเขียน เพื่อปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติมเนื้อหาสาระในเอกสารรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา นี้ได้ ความคิดเห็นของท่าน จะมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพมากขึ้น ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

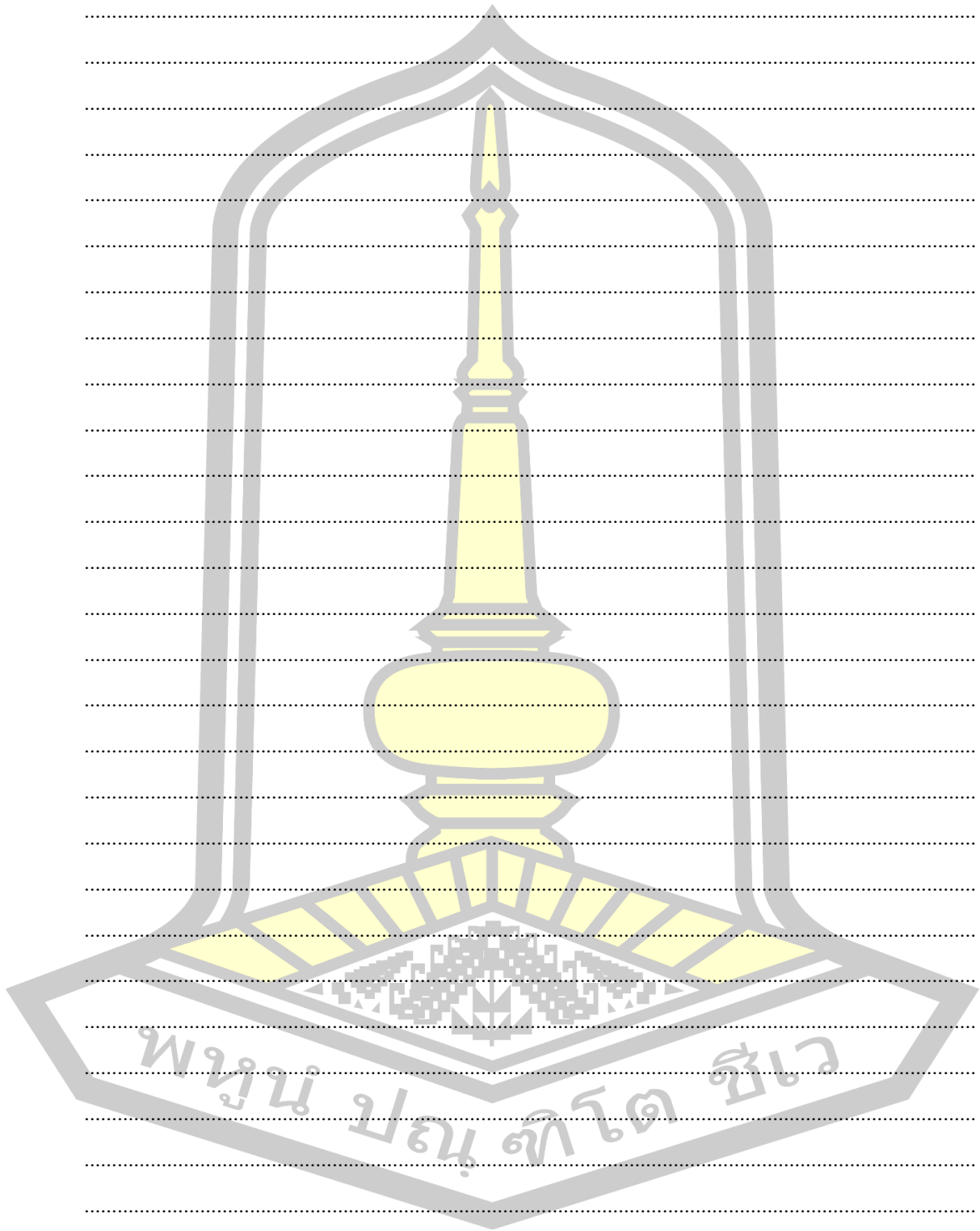
นางปัทมาภรณ์ ศรีเนตร

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาการบริหารและพัฒนการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ

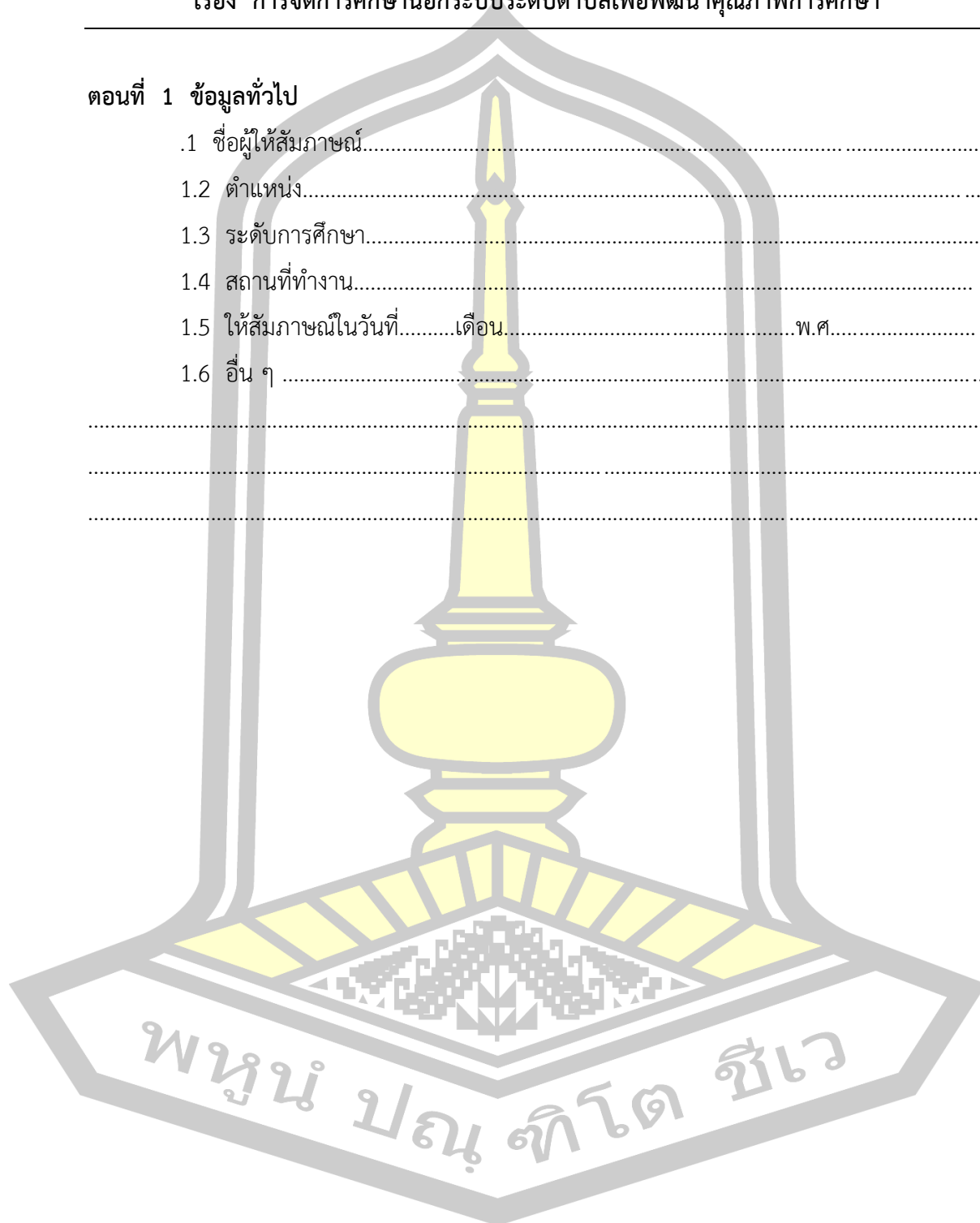
ขอขอบพระคุณในการให้ความอนุเคราะห์อย่างสูงยิ่ง

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

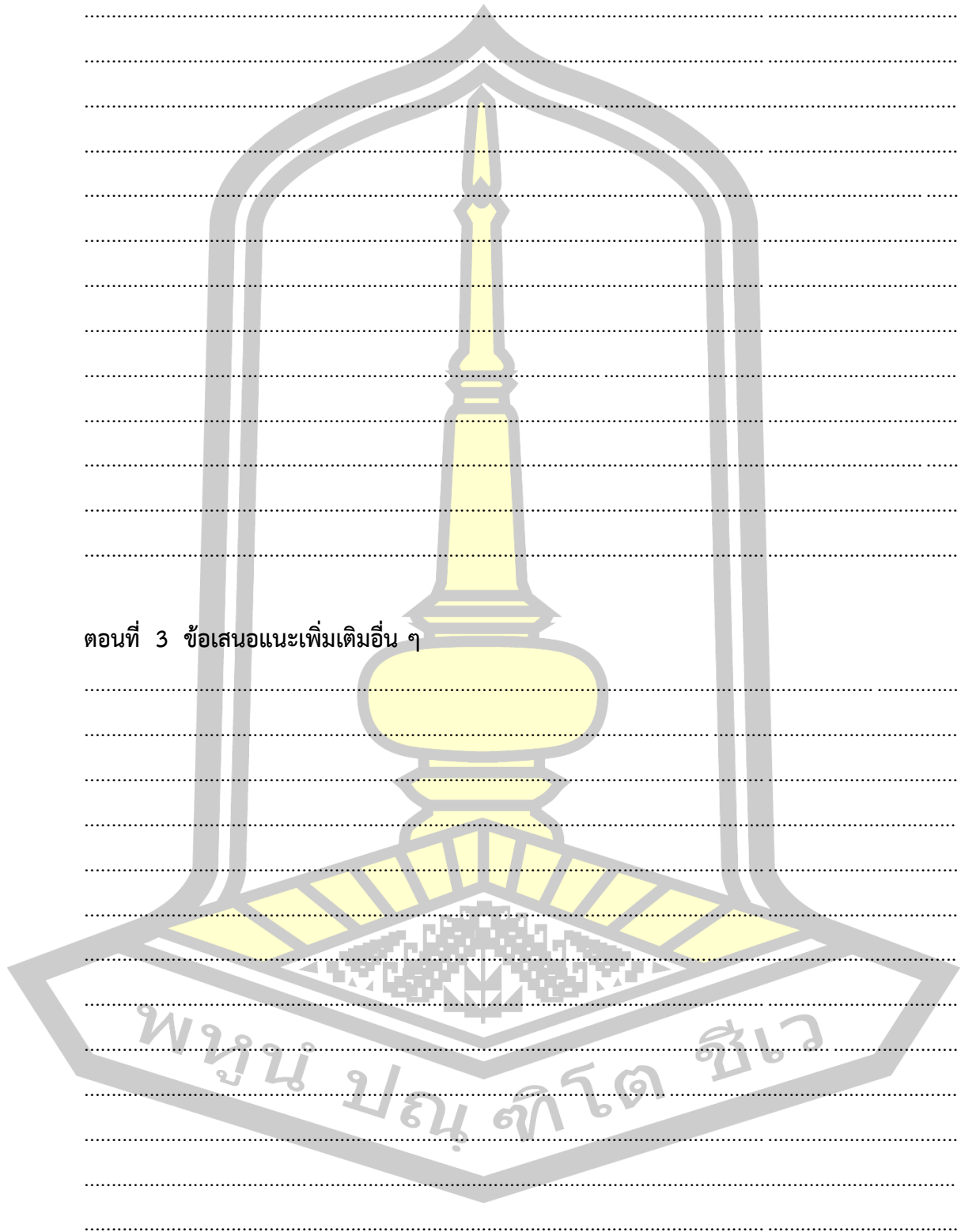
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

- 1.1 ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....
- 1.2 ตำแหน่ง.....
- 1.3 ระดับการศึกษา.....
- 1.4 สถานที่ทำงาน.....
- 1.5 ให้สัมภาษณ์ในวันที่.....เดือน..... พ.ศ.....
- 1.6 อื่น ๆ .....

2.3 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ

ขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์อย่างสูงยิ่ง

แบบประเมินค่าความสอดคล้อง (IOC : Index of Consistency) ของรายการประเมิน
องค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

โดยผู้เชี่ยวชาญ

คำชี้แจง

1. แบบประเมินค่าความสอดคล้องของรายการประเมินองค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นขั้นตอนสำคัญของการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา” ของการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต(กศ.ด.) สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
2. องค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญว่ามีความสอดคล้องของรายการประเมิน
3. แบบประเมินแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้
  - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เชี่ยวชาญ
  - ตอนที่ 2 แบบประเมินค่าความสอดคล้องเป็นแบบมีความหมายการให้คะแนน ดังนี้
    - ให้คะแนน +1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสามารถวัดได้ตามลักษณะเฉพาะของเนื้อหา
    - ให้คะแนน 0 ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสามารถวัดได้ตามลักษณะเฉพาะของเนื้อหา
    - ให้คะแนน -1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สามารถวัดได้ตามลักษณะเฉพาะของเนื้อหา
4. ขอความกรุณาประเมินค่าความสอดคล้ององค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลในแต่ละข้อ โดยทำเครื่องหมายถูก (✓) ลงในช่องความเหมาะสมตามความคิดเห็นของท่าน

นางปัทมาภรณ์ ศรีเนตร

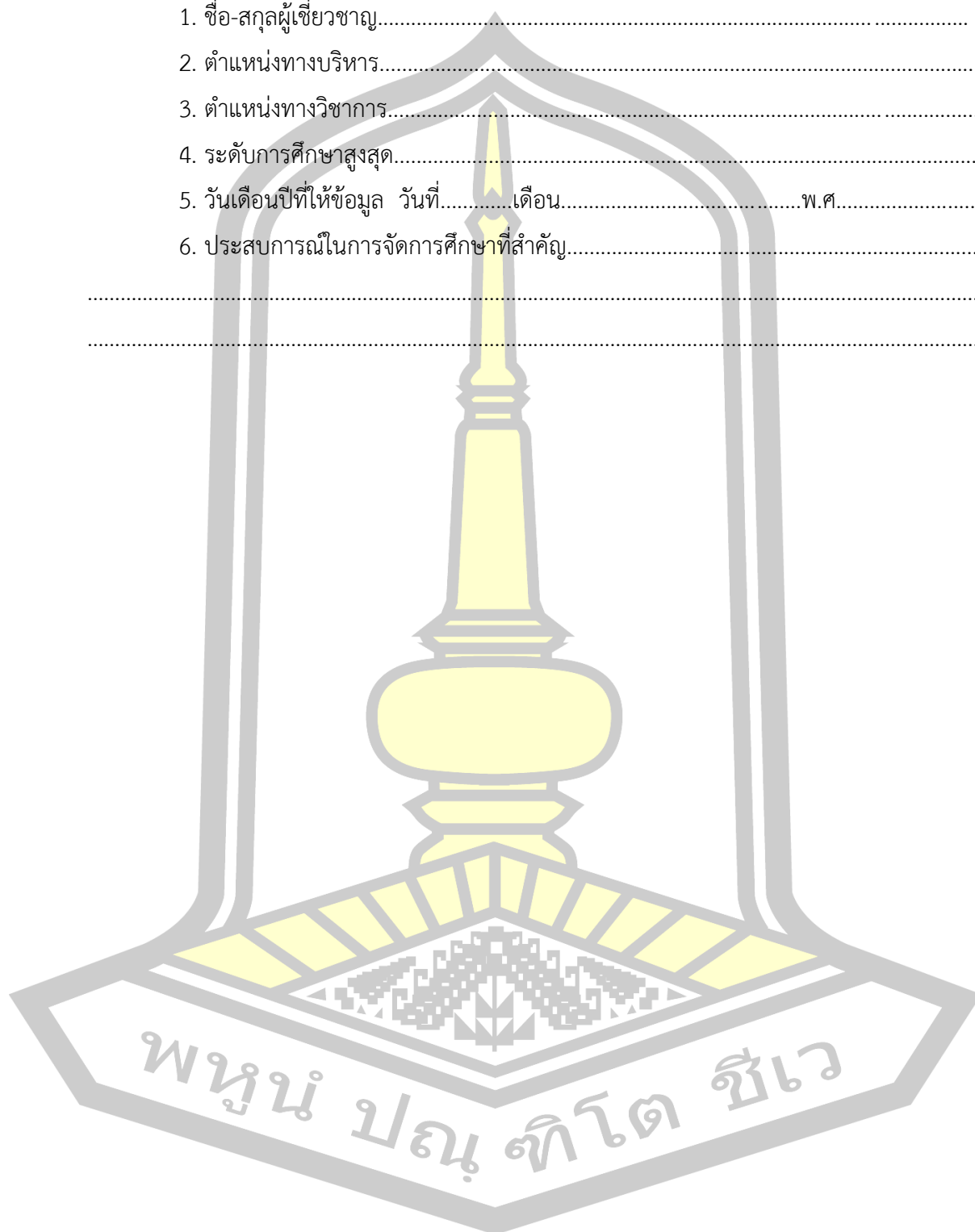
นิสิตปริญญาเอก สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พูน ปรณ ทิโต ชีเว

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เชี่ยวชาญ

1. ชื่อ-สกุลผู้เชี่ยวชาญ.....
2. ตำแหน่งทางบริหาร.....
3. ตำแหน่งทางวิชาการ.....
4. ระดับการศึกษาสูงสุด.....
5. วันเดือนปีที่ให้ข้อมูล วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
6. ประสบการณ์ในการจัดการศึกษาที่สำคัญ.....

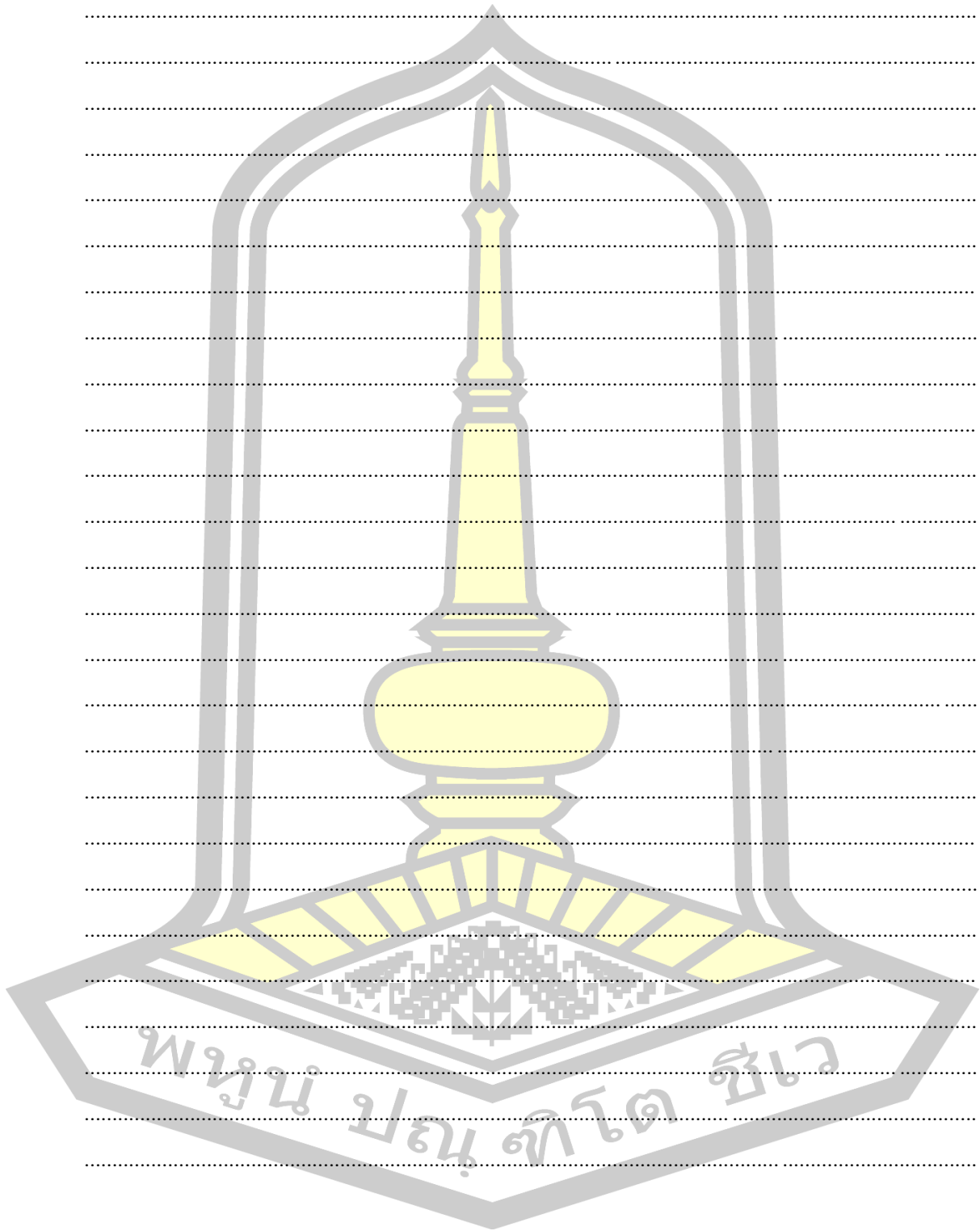
ตอนที่ 2 ประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษา

รายการประเมิน	IOC			ผลการประเมิน
	+1	0	-1	
การจัดกระบวนการเรียนรู้				
1. การวางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้มีส่วนร่วมภายในตำบล				
2. การจัดหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปต่อยอดในการประกอบอาชีพได้				
3. การจัดหลักสูตรให้ผู้เรียนสามารถเรียนและทำงานระหว่างเรียน และเชื่อมโยงกับแหล่งอาชีพในชุมชน				
4. การจัดทำแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในตำบล และความต้องการของผู้เรียนเพื่อนำความรู้ไปแก้ปัญหาและปฏิบัติได้จริงทันที				
5. การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องตามสภาพธรรมชาติวิชา และความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคล				
6. การออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ				
7. การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้				
8. การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิด ทักษะการแสวงหาความรู้ เรียนรู้ด้วยตนเอง				
9. การใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาที่หลากหลายสอดคล้องกับหลักสูตรและความแตกต่างของผู้เรียน				
10. การกำหนดแนวทางวัดผลและประเมินผลจากการปฏิบัติงานจริง				
11. การส่งเสริมให้มีการวิจัยการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ				
12. การกำกับ ติดตาม ประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง				

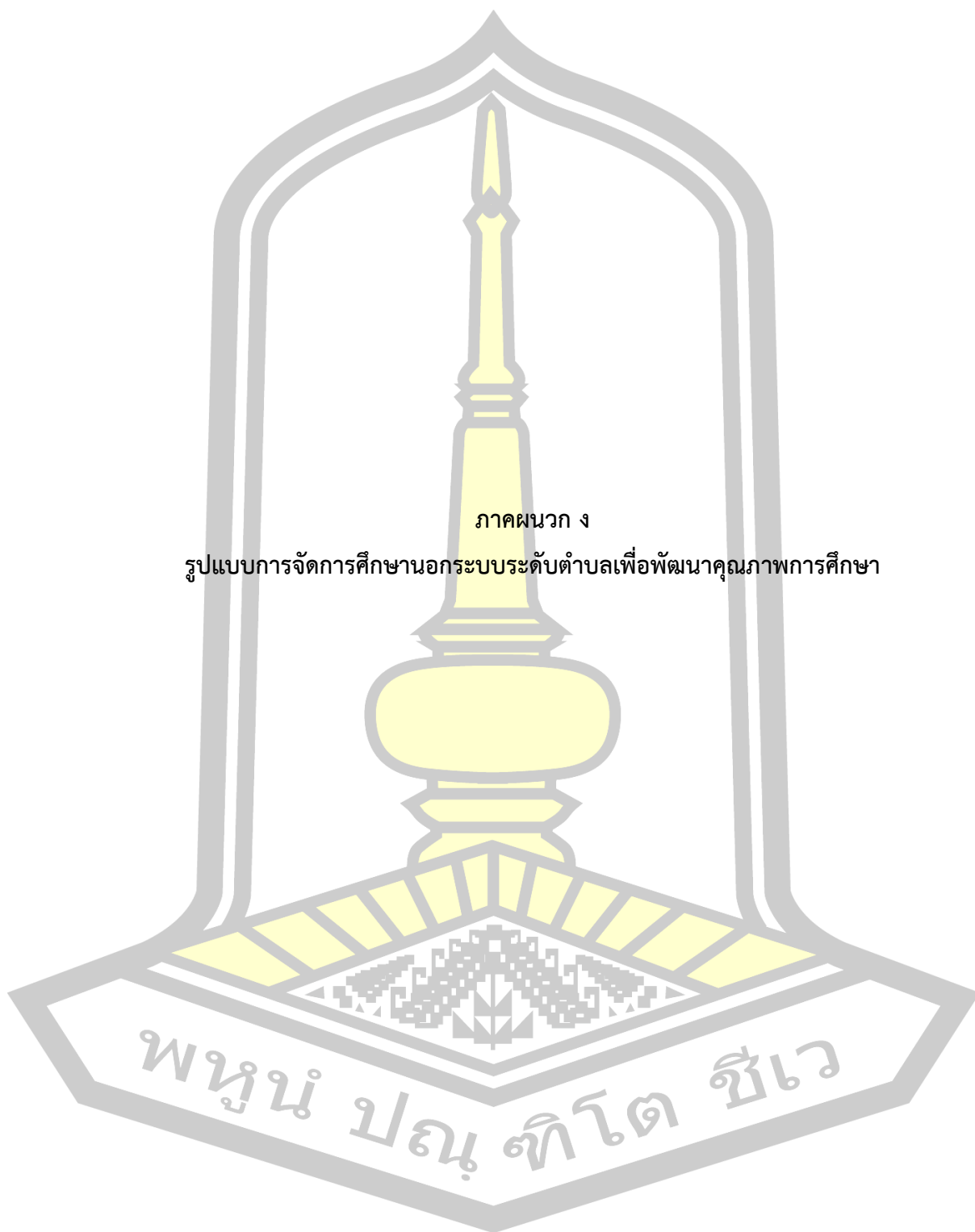
ตอนที่ 2 (ต่อ)

องค์ประกอบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษา	IOC			ผลการ ประเมิน
	+1	0	-1	
การพัฒนาครู				
1. การสำรวจ วิเคราะห์ความต้องการพัฒนาตนเองของครู				
2. วางแผนพัฒนาครูเพื่อจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล				
3. การส่งเสริมให้ครูมีความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ร่วมกับชุมชน				
4. พัฒนาครูให้มีทักษะในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน				
5. พัฒนาครูให้มีทักษะในการใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการศึกษา				
6. การส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อจัดการเรียนรู้				
7. การส่งเสริมให้ครูสามารถทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน				
8. การกำกับ ติดตาม นิเทศ และประเมินผลการปฏิบัติงานของครู แบบมีส่วนร่วม				
การมีส่วนร่วมของชุมชน				
1. การวางแผนสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบ ระดับตำบล				
2. การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล				
3. การกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาของชุมชน				
4. การวิเคราะห์ความต้องการการจัดการศึกษานอกระบบระดับ ตำบล				
5. การจัดหาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อใช้ในการจัดการศึกษา นอกระบบ				
6. การสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต				
7. การจัด กศน.ตำบลเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสำหรับประชาชน				
8. การมีส่วนร่วมนิเทศ ประเมินผลการจัดการศึกษา				

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่นๆ

ขอขอบพระคุณในการให้ความอนุเคราะห์อย่างสูงยิ่ง

ภาคผนวก ง

รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

พหุ ประทีป วิทย์

คำนำ

รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้จัดทำสำหรับเป็นแนวทางในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นงานส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัย เรื่องรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีทั้งหมด 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 หลักการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ส่วนที่ 3 วิธีดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ส่วนที่ 4 การประเมินผลการดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ส่วนที่ 5 เจาะใจความสำเร็จของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนให้ข้อคิด แนวทางในการจัดทำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเล่มนี้สำเร็จได้ด้วยดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลต่อไป

นางปัทมาภรณ์ ศรีเนตร

ผู้วิจัย

พหุบัณฑิต ชีวะ

ส่วนที่ 1

หลักการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

นโยบายของรัฐบาลได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) เพื่อให้การพัฒนาประเทศมีความต่อเนื่องและมีแนวทางที่ชัดเจน โดยกำหนดวิสัยทัศน์ “ประเทศ มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีเป้าหมายให้ประเทศไทยเข้าสู่การเป็นประเทศที่มีรายได้สูงภายในปี ๒๕๗๙ ภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมไทยที่มีการพัฒนาอย่างมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน มีความเป็นธรรมในสังคม ประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในภูมิภาคและโลก ระบบเศรษฐกิจดิจิทัลเข้มแข็งและเติบโตอย่างมีคุณภาพ เศรษฐกิจและสังคมพัฒนาอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ระบบการบริหารภาครัฐมีประสิทธิภาพ ทันสมัย รับผิดชอบ โปร่งใส ตรวจสอบได้และประชาชนมีส่วนร่วม คนไทยในอนาคตจึงต้องมีศักยภาพและร่วมกันพัฒนาประเทศ สามารถปรับตัวรองรับ บริบทการพัฒนาในอนาคต มีทักษะในการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง ภายใต้สังคมแห่งการเรียนรู้ที่คนไทยสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2560 : 8) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ที่มีหลักการสำคัญในการยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดีรับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณภาพ พัฒนาค้นทุกช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล อนุรักษ์ ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2560 : 14-15)

การศึกษานอกระบบ Non-formal Education (NFE) ได้เกิดขึ้นครั้งแรกใน ปี ค.ศ. 1967 ในการประชุมของ UNESCO เรื่อง The World Educational Crisis การศึกษานอกระบบ หมายถึง “การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ แต่นอกกรอบของการจัดการศึกษาในระบบ สถานศึกษาปกติ โดยมุ่งบริการให้คนกลุ่มต่างๆ ของประชากร ทั้งที่เป็นผู้ใหญ่และเด็ก” โดยเน้นการเรียนรู้ (Learning) ปี พ.ศ. 2551 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 โดยมีเหตุผลเพื่อให้มีกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ มีหลักการจัดการศึกษาให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนและให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รวมทั้งสถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบหรือ การศึกษาตามอัธยาศัย รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ โดยเป็นการผสมผสานระหว่าง

การศึกษาทั้งสามรูปแบบ เพื่อให้สามารถพัฒนาการศึกษาและคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่าง โดยได้นิยามความหมายของการศึกษานอกระบบว่าเป็นกิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ และวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือ ฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายและมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2551 : 12) เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าศึกษานอกระบบเป็นการศึกษาที่อยู่คู่กับบุคคลได้ตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่จัดบริการให้แก่ประชาชนได้ทุกช่วงอายุตั้งแต่เด็กก่อนวัยเรียน เด็กและเยาวชนในวัยเรียนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาหรือไม่ได้ศึกษาต่อ กลุ่มผู้ทำงานแล้วที่จำเป็นต้องเพิ่มพูนความรู้ ไปจนถึงผู้สูงอายุที่ต้องการรับความรู้ข้อมูลข่าวสารมาใช้ในการปรับตัวในช่วงวัยสูงอายุอย่างเหมาะสม ตลอดจนการประกอบอาชีพหรือการทำงานอดิเรกที่เหมาะสมแก่วัยของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ การศึกษานอกระบบยังเป็นการศึกษาที่ยืดหยุ่นในเรื่องระเบียบ กฎเกณฑ์ วิธีการจัดกิจกรรม สถานที่ จัดกิจกรรม ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม วิธีการจัดกิจกรรมมีหลากหลายวิธีทั้งศึกษาแบบพบ ครูผู้สอนโดยตรงหรือศึกษาจากสื่อด้วยตนเอง การศึกษาหรือการเรียนรู้อาจจัดที่ศาลาวัด ในหมู่บ้าน สถานประกอบการ ระยะเวลาเรียนอาจจัดปรับเปลี่ยนได้ตามความพร้อมของผู้เรียน ผู้จัดกิจกรรมไม่จำเป็นต้องเป็นสถานศึกษาอาจจะเป็นหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ประสบผลสำเร็จ ในการประกอบอาชีพ เป็นต้น ซึ่งการยืดหยุ่นเหล่านี้เอื้อต่อสภาพการดำเนินชีวิตของบุคคลโดยเฉพาะ ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน ดังนั้นจึงนับได้ว่าการศึกษานอกระบบมีส่วนอย่างมากที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ประชาชน (สุมาลี สังข์ศรี. 2551 : 15-16)

เหตุผลการเปลี่ยนแปลงของสภาพบริบทของสังคมไทยด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและเทคโนโลยี จากนโยบายการปรับเปลี่ยนประเทศไปสู่ประเทศไทย 4.0 ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ประกอบกับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) และแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560 - 2579) ซึ่งมีแนวคิดการจัดการศึกษา (Conceptual Design) ยึดหลักสำคัญในการจัดการ การศึกษา ประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) หลักการจัดการ การศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) อีกทั้งยึดตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs 2030) ประเด็นภายในประเทศ (Local Issues) อาทิ คุณภาพของคนทุกช่วงวัย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง ประชากรของประเทศ ความเหลื่อมล้ำของ การกระจายรายได้และวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการ

เปิดทางให้การศึกษาจากระบบเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการจัดการศึกษา อีกทั้งด้านคุณภาพการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่ทำให้การจัดการศึกษจากระบบต้องเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการเพื่อก้าวสู่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

ปัจจุบันประเทศไทยให้ความสำคัญกับการยกระดับและการขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการศึกษจากระบบ เพราะยังมีคนจำนวนมากที่ยังเข้าไม่ถึงการศึกษาในระบบ เนื่องจากข้อจำกัดบางประการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ หรือการที่ต้องเข้าสู่ภาคแรงงานก่อนวัยอันควร ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว และเพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษาเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพให้กับผู้ที่ขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน จึงได้มีการจัดตั้ง กศน.ตำบลขึ้น โดยให้มีฐานะเป็นหน่วยการจัดกิจกรรมการศึกษาเรียนรู้จากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในระดับตำบล เพื่อให้ประชาชนในชุมชนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยมีภารกิจเป็นทั้งศูนย์การเรียนรู้ จัดกิจกรรมการศึกษจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือให้แก่คนในชุมชนที่สนใจ และศูนย์ข้อมูลข่าวสารชุมชน เป็นสถานที่ให้ชุมชนได้มาพบปะเสวนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และจัดกิจกรรมต่างๆ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า กศน.ตำบลนั้นถูกตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เป็นทางเลือกให้กับประชาชนที่อยู่ในชุมชนและท้องถิ่นอย่างแท้จริง (สำนักงานส่งเสริมการศึกษจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2553 ก : 3-5)

องค์ประกอบของการจัดการศึกษจากระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษจากระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประกอบไปด้วย การจัดกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง หมายถึงการดำเนินการหรือการจัดสภาพการณ์ ของการเรียนรู้ การสอนตามหลักการหรือทฤษฎีของผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถคิดเป็นและมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ด้านการพัฒนาครู หมายถึง การพัฒนาครูให้มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการศึกษจากระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพิ่มสมรรถนะด้านมาตรฐานวิชาชีพและมีทักษะการจัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษจากระบบ ร่วมสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษจากระบบ โดยเชื่อมโยงกับบริบทของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงสมควรมีรูปแบบการจัดการศึกษจากระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

ส่วนที่ 2

วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล

เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

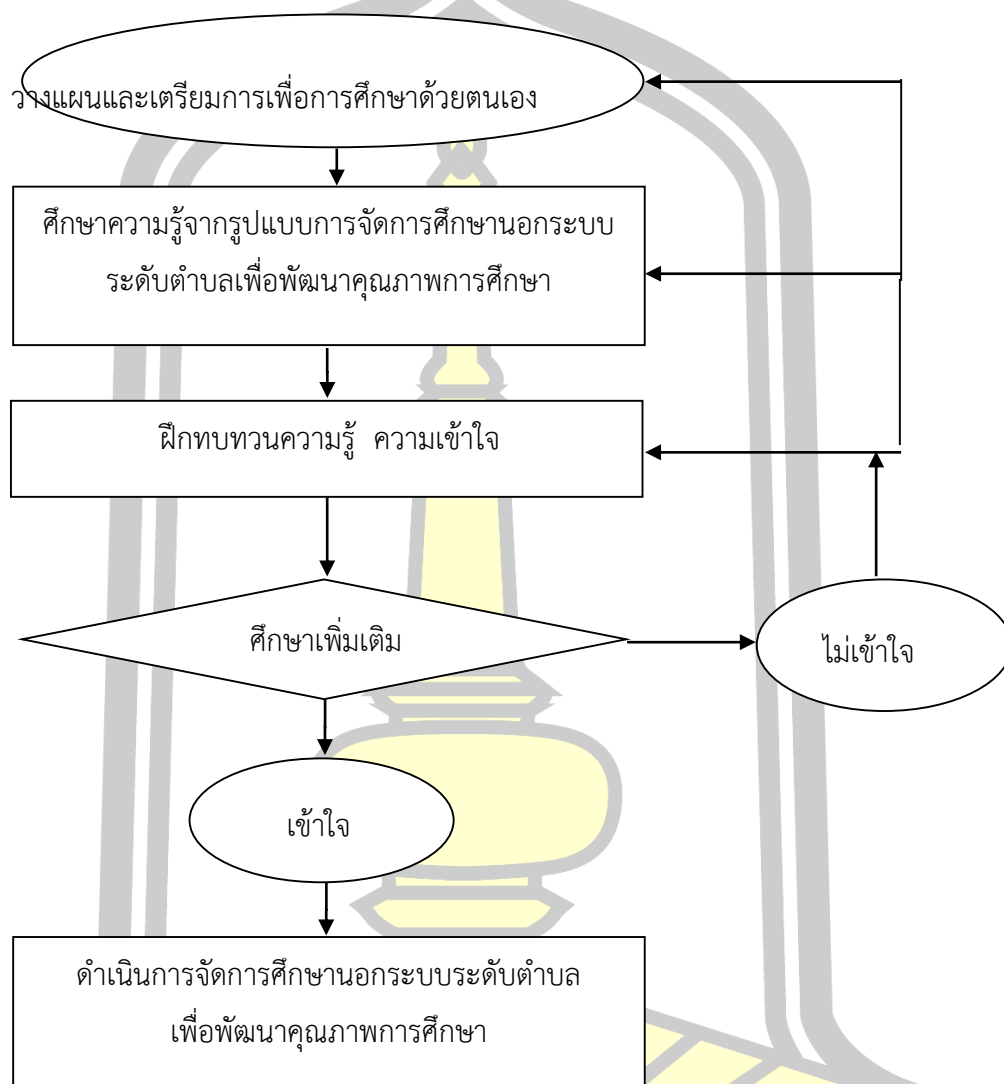
1. เพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
2. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบสามารถใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
3. เพื่อพัฒนาครูให้มีความรู้ ความเข้าใจและสามารถจัดการศึกษานอกระบบในระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

วิธีการศึกษา

การศึกษารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษานี้ ควรปฏิบัติตามขั้นตอนดังนี้

1. วางแผนและเตรียมการเพื่อการศึกษาด้วยตนเอง
ในการศึกษารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษานี้ ผู้ศึกษาควรศึกษาเนื้อหาของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เสร็จสิ้นก่อนเปิดเรียนในแต่ละภาคเรียน
2. การศึกษาสาระความรู้จากรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้ศึกษาควรศึกษาตามลำดับเนื้อหา เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างเป็นขั้นเป็นตอนต่อเนื่องไป
3. การทบทวนความรู้ ความเข้าใจ
เมื่อศึกษารายละเอียดแล้ว ผู้ศึกษาควรทบทวนความรู้ความเข้าใจ เพื่อเป็นการทดสอบตนเองว่ามีความรู้ความเข้าใจในแต่ละเรื่องนั้นอย่างไร
4. การศึกษาเพิ่มเติม
ผู้ศึกษาควรศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อเพิ่มความรู้ให้กับตนเองศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้อื่นๆ เพิ่มเติมอย่างหลากหลาย
5. พอใจหรือเข้าใจ / ไม่พอใจหรือไม่เข้าใจ
ถ้าเข้าใจ แล้วดำเนินการตามขั้นตอน ถ้าไม่เข้าใจ ให้ย้อนกลับไปศึกษาตั้งแต่เริ่มต้นหรือศึกษาในขั้นตอนที่ไม่เข้าใจ

ขั้นตอนการศึกษารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามแผนภาพ ดังนี้

ภาพประกอบ 1 ขั้นตอนการศึกษารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

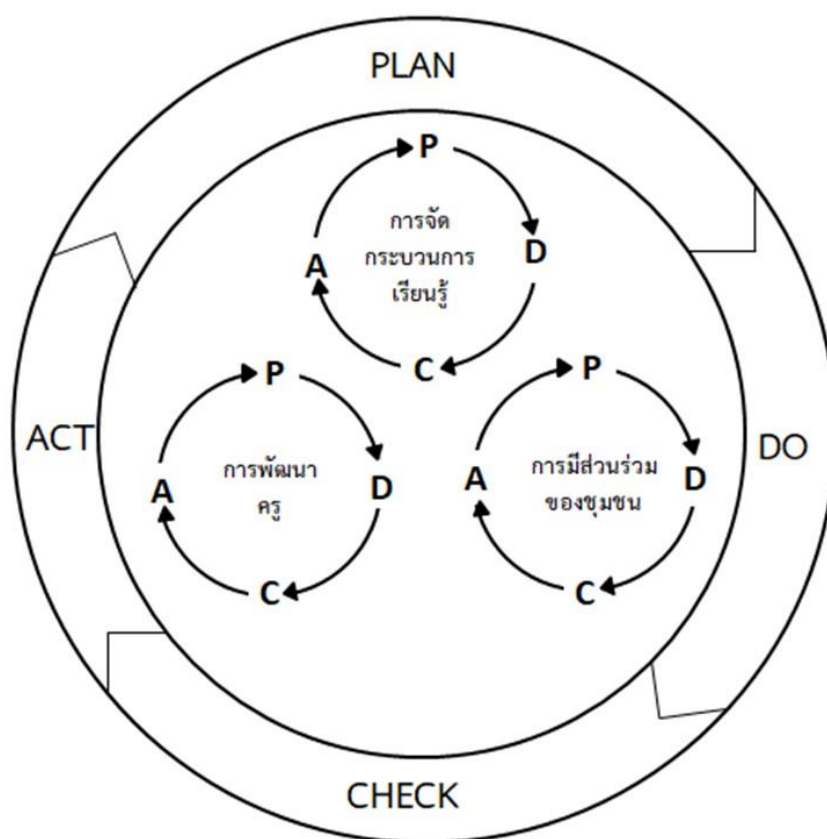
พูน ปณฺ ทิโต ชิว

ส่วนที่ 3

วิธีดำเนินการรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล

เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
ดังภาพประกอบ 2 ต่อไปนี้

ภาพประกอบ 2 รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

จากภาพประกอบ 2 รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้ง 3 องค์ประกอบ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาครู และการมีส่วนร่วมของชุมชน ดำเนินการตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA โดยมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน เป็นวงจรคุณภาพงาน PDCA ที่ไม่หยุดนิ่ง ประกอบไปด้วย การวางแผน (Plan-P) การปฏิบัติ (Do-D) การตรวจสอบผลการปฏิบัติ (Check-C) และการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา (Act-A)

วิธีดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

วิธีดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยยึดหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การวางแผน (Plan) ได้แก่ การร่วมกันกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน วิธีการและขั้นตอนที่จำเป็นเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย การวางแผนจะต้องทำความเข้าใจกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน เป้าหมายที่กำหนดต้องเป็นไปตามนโยบาย วิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์กรเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันทั้งองค์กร การวางแผนในบางด้านอาจจำเป็นต้องกำหนดมาตรฐานของวิธีการทำงานหรือเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ ไปพร้อมกันด้วยข้อกำหนดที่เป็นมาตรฐานนี้จะช่วยให้การวางแผนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะใช้เป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ได้ระบุไว้ในแผน การวางแผนช่วยให้ผู้บริหารรับรู้สภาพปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การกำหนดมาตรฐานการจัดการศึกษานอกระบบในระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานและกำหนดบทบาทหน้าที่ การกำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนั้นเมื่อสถานศึกษาได้มีการวางแผนที่สมบูรณ์แล้วลำดับต่อไปจึงเป็นขั้นตอนของการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ 2) การปฏิบัติ (Do) เป็นการปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ ซึ่งก่อนที่ปฏิบัติงานจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลและเงื่อนไขต่าง ๆ ของงานที่จะลงมือปฏิบัติ ในกรณีที่เป็นงานประจำที่เคยปฏิบัติอาจใช้วิธีการเรียนรู้ศึกษาด้วยตนเอง แต่ถ้าเป็นงานใหม่หรือต้องใช้บุคลากรจำนวนมากอาจต้องจัดให้มีการอบรมพัฒนาเตรียมความพร้อมและการดำเนินการบริหารจัดการไปตามแผน วิธีการและขั้นตอนการจัดการศึกษานอกระบบในระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และจะต้องเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานไว้เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการดำเนินงานในขั้นตอนของการตรวจสอบ 3) การตรวจสอบและประเมินผล (Check) ได้แก่ การตรวจสอบขั้นตอนการปฏิบัติงานและการตรวจสอบผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของแผนงาน และการจัดการศึกษานอกระบบในระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงคุณภาพของการทำงานต่อไปในการตรวจสอบและการประเมินการปฏิบัติงานจะต้องตรวจสอบด้วยการปฏิบัติ นั้น เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของงานและนำสู่การแก้ไข 4) การปรับปรุง แก้ไข และพัฒนา (Act) ได้แก่ การนำผลการประเมินย้อนกลับไปปรับปรุง แก้ไข และพัฒนางานเพื่อวางแผนการดำเนินงานตามวงจร PDCA ในรอบใหม่ ข้อมูลที่ได้จากการปรับปรุงจะช่วยให้การวางแผนมีความสมบูรณ์และมีคุณภาพเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งรายงานผลการดำเนินงาน

ผู้รับผิดชอบดำเนินการตามรูปแบบ ซึ่งการกำหนดแผน งาน โครงการ หรือกิจกรรมการปฏิบัติเป็นขั้นตอนที่สำคัญในอันจะส่งผลต่อการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนา

คุณภาพการศึกษาในทางปฏิบัติต่อไป โดยมีขั้นตอนการดำเนินการในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังนี้

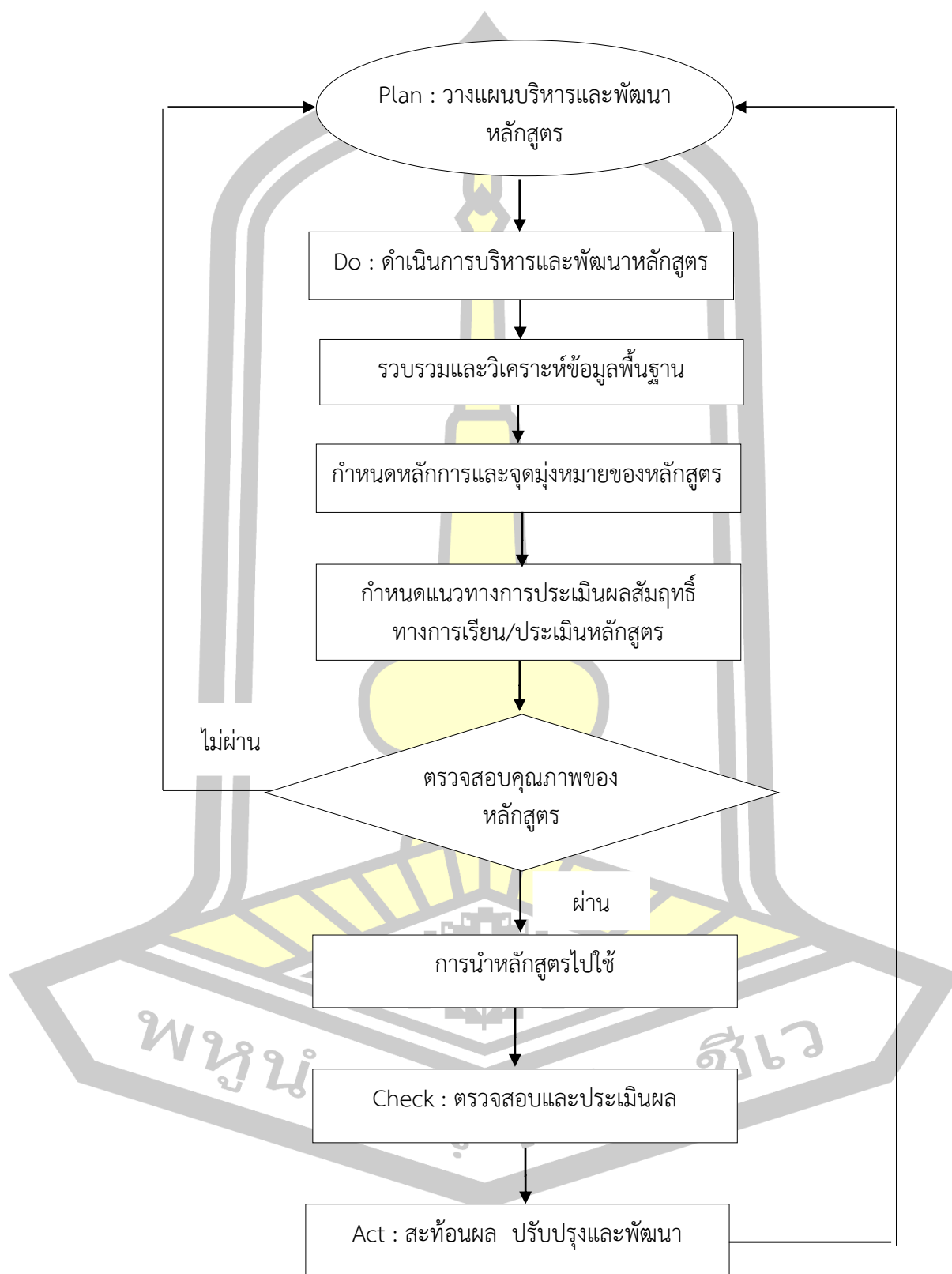
1. ประชุมครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และการจัดทำแผนงาน โครงการ กิจกรรม และกำหนดมอบหมายงานการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้ง 3 องค์ประกอบ เพื่อไปสู่การปฏิบัติร่วมกัน (Plan)
2. ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ได้รับมอบหมายดำเนินการจัดทำแผนงาน โครงการ กิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและให้มีองค์ประกอบด้านเงื่อนไขความสำเร็จในแต่ละงาน โครงการ กิจกรรมด้วย (Plan)
3. ประชุมครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อชี้แจงรายละเอียดของงาน โครงการ กิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Plan)
4. ครูและบุคลากรทางการศึกษานำแผนงาน โครงการ กิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ไปสู่การปฏิบัติ (Do)
5. นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินการตามงาน โครงการ กิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Check)
6. ปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนางาน โครงการ กิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อดำเนินการในวงรอบต่อไป (Act)

วิธีดำเนินการตามรูปแบบจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา จำแนกตามองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ คือ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาครู และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ตัวอย่างแนวทางการดำเนินการโดยใช้วงจรคุณภาพงาน PDCA

การจัดกระบวนการเรียนรู้ การเตรียมการจัดกระบวนการเรียนรู้ เขียนเป็นภาพประกอบได้ดังนี้

ภาพประกอบ 3 ขั้นตอนการบริหารและพัฒนาหลักสูตร

ตาราง 1 การบริหารและพัฒนาหลักสูตรตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA

วงจร PDCA	การบริหารและพัฒนาหลักสูตร
Plan	<p>วางแผนการบริหารและพัฒนาหลักสูตร</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารและพัฒนาหลักสูตร 2. ประชุมชี้แจงแนวทางการบริหารและพัฒนาหลักสูตร โดยมีหลักการดังนี้ <ol style="list-style-type: none"> 1) จัดหลักสูตรการเรียนการสอนจากระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่อง 2) หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่น หลากหลาย สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่ 3) จัดหลักสูตรและสาระการเรียนรู้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น ผู้ด้อยพลาตหรือขาดโอกาส ผู้พิการ ผู้สูงอายุ 4) มีความสอดคล้องกับความถนัดและความต้องการของผู้เรียน 5) จัดหลักสูตรให้ผู้เรียนสามารถเรียนและทำงานระหว่างเรียน 6) จัดหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่องที่เพิ่มทักษะ ประสบการณ์สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ 7) การจัดหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับแหล่งอาชีพในชุมชน
Do	<p>ดำเนินการพัฒนาหลักสูตร โดยมีขั้นตอนดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 7) รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 8) กำหนดหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 9) เลือกและจัดเนื้อหา/ประสบการณ์ในหลักสูตร 10) กำหนดแนวทางประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน/ประเมินหลักสูตร 11) ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร 12) การนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษา
Check	ดำเนินการตรวจสอบ ติดตาม นิเทศ และประเมินหลักสูตร
Act	ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาหลักสูตร

ตาราง 1 การบริหารและพัฒนาหลักสูตรตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA มีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

วางแผนการพัฒนาหลักสูตร (P)

1. แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารและพัฒนาหลักสูตร

สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารและพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย ผู้แทน
คณะกรรมการสถานศึกษา ครู ผู้แทนผู้เรียน ผู้แทนชุมชน ดังนี้

1) ผู้อำนวยการสถานศึกษา	ประธานกรรมการ
2) ผู้แทนคณะกรรมการสถานศึกษา	กรรมการ
3) ผู้แทนชุมชน	กรรมการ
4) ผู้แทนผู้เรียน	กรรมการ
5) ครู กศน.ตำบล	กรรมการ
6) ครู	กรรมการและเลขานุการ

มีหน้าที่ดังนี้

- วางแผนการดำเนินงาน กำหนดสาระรายละเอียดของหลักสูตรระดับ
สถานศึกษาและแนวทางการจัดสัดส่วนสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษาให้
สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับ
ปรับปรุง พุทธศักราช 2555) สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- จัดทำคู่มือบริหารและพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา นิเทศ กำกับ ติดตามให้
คำปรึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผลและการ
แนะแนวให้สอดคล้องและเป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้น
พื้นฐาน
- ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การจัด
กระบวนการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล การแนะแนวให้ไปไปตามจุดหมายและแนวทางการ
ดำเนินการของหลักสูตร
- ประสานงานความร่วมมือของบุคคล หน่วยงาน องค์กรต่างๆ และชุมชน
เพื่อให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ
- ประชาสัมพันธ์หลักสูตรและการใช้หลักสูตรแก่ผู้เรียน ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องและ
นำข้อมูลป้อนกลับมาพิจารณาเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา
- ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารและพัฒนาหลักสูตร
- ติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเพื่อปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา
- ตรวจสอบ ทบทวน ประเมินมาตรฐานการบริหารและพัฒนาหลักสูตรระดับ
สถานศึกษาในรอบปีที่ผ่านมา แล้วใช้ผลการประเมินเพื่อวางแผนพัฒนาการบริหารหลักสูตรปี
การศึกษาต่อไป

9. รายงานผลการบริหารและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาต่อสาธารณชนและผู้เกี่ยวข้อง

2. ประชุมชี้แจงแนวทางการพัฒนาหลักสูตรให้แก่ คณะกรรมการบริหารและพัฒนาหลักสูตร ครูและบุคลากร ชุมชน อย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง โดยมีหลักการดังนี้

- 1) สถานศึกษาจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่อง
- 2) หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่น หลากหลาย สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่
- 3) จัดหลักสูตรและสาระการเรียนรู้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น ผู้ด้อย พลาดหรือขาดโอกาส ผู้พิการ ผู้สูงอายุ มีความสอดคล้องกับความถนัดและความต้องการของผู้เรียน
- 4) จัดหลักสูตรให้ผู้เรียนสามารถเรียนและทำงานระหว่างเรียน
- 5) จัดหลักสูตรการศึกษาต่อเรื่องที่เพิ่มทักษะ ประสบการณ์สามารถนำไปประกอบอาชีพได้
- 6) การจัดหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับแหล่งอาชีพในชุมชน

ดำเนินการพัฒนาหลักสูตร (D)

ดำเนินการพัฒนาหลักสูตร โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
การวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร เช่น สาระท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรและหลักสูตรแกนกลางเป็นต้น

1. กำหนดหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เลือกและจัดเนื้อหา/ประสบการณ์ในหลักสูตร
3. กำหนดแนวทางประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน/ประเมินหลักสูตร
4. ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร
5. กวมนำหลักสูตรไปใช้ (Interpret and implement the programme)

การวางแผนและการออกแบบหลักสูตรก็เพื่อให้หลักสูตรนั้นนำไปสู่การปฏิบัติให้บังเกิดผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งดูจากผลการประเมินผลลัพธ์สุดท้ายว่าการเรียนการสอนเป็นไปตามความต้องการหรือไม่ มีแผนงานใดที่มีความพร้อมมากที่สุด และรับรองคุณภาพได้ดั่งนั้น ครูต้องมีจิตสำนึกในความเป็นมืออาชีพที่ต้องติดตามควบคุม ดูแล และประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพิจารณาว่าสิ่งที่ออกแบบและดำเนินการอยู่มีประโยชน์คุ้มค่า การพัฒนาหลักสูตรจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่น ผู้บริหาร หัวหน้างาน อาจไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากปัญหาการขาดการเอาใจใส่จากครู ผู้ที่มีส่วน

เกี่ยวข้อง ดังนั้นการบริหารหลักสูตรที่ทำให้เกิดการยอมรับ และนำไปใช้ได้จริงๆ ต้องดำเนินการโดยผู้
ที่อยู่ในสถานศึกษาซึ่งก็คือครูนั่นเองครูเป็นผู้ที่ใกล้ชิดและทราบข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจ ความ
ต้องการของผู้เรียนเป็นอย่างดีดังนั้น การปฏิบัติเพื่อพัฒนาหลักสูตรต้องเหมาะสมและต้องสอดคล้อง
กับศักยภาพของครู การนำไปใช้ขึ้นอยู่กับครู ครูต้องเป็นบุคลากรหลักในการออกแบบและการ
นำไปใช้ นั่นคือ ครูต้องเป็นผู้พัฒนาหลักสูตรด้วยตนเอง ดีกว่ารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่บุคคลอื่น
เป็นผู้จัดทำให้

การตรวจสอบ ติดตามและประเมินหลักสูตร (C)

การประเมินหลักสูตร มีขั้นตอนที่สำคัญ คือ

1. กำหนดกรอบการประเมิน เช่น

1.1 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

1.1.1 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร

1.1.2 หลักสูตรมีความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง

1.1.3 หลักสูตรมีสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ครบถ้วนตามหลักสูตรแกนกลาง

1.1.4 มีการวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน ชุมชน ก่อนที่จะพัฒนาหลักสูตร

1.1.5 รายวิชาเลือกหลักสูตรมีความสอดคล้องกับข้อมูลความต้องการของชุมชน

1.2 เนื้อหาสาระของหลักสูตร เช่น

1.2.1 ความเหมาะสมกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย

1.2.2 ความทันสมัยเป็นประโยชน์และจำเป็นต่อผู้เรียน

1.2.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1.2.4 มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้

1.2.5 คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้

1.2.6 ความสอดคล้องกับธรรมชาติผู้เรียน

1.3 การใช้หลักสูตร เช่น

1.3.1 ระบบการบริหารหลักสูตร

1.3.2 การสนับสนุนทางด้านวิชาการแก่ผู้สอน

1.3.3 ระบบการจัดการเรียนรู้

1.3.4 ระบบการบริหารงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1.4 คุณภาพผู้เรียน เช่น

1.4.1 คุณภาพตามที่สถานศึกษากำหนดไว้

1.4.2 คุณภาพตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

1.4.3 คุณภาพมาตรฐานการศึกษาของชาติ

2. การจัดทำเครื่องมือการประเมิน

การจัดทำเครื่องมือการประเมิน ประกอบด้วยแบบประเมินหลักสูตร แบบสรุปผล การประเมินหลักสูตร แบบประเมินความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง แบบวิเคราะห์ความ สอดคล้องของข้อมูลต่าง ๆ เพื่อกำหนดรายวิชาของหลักสูตรสถานศึกษา แบบวิเคราะห์ความ สอดคล้ององค์ประกอบของหลักสูตร แบบวิเคราะห์เนื้อหาของหลักสูตรกับสถานการณ์ปัจจุบัน แบบ สัมภาษณ์เพื่อการพัฒนาหลักสูตร

3. การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามคำชี้แจงในเครื่องมือการประเมิน ทั้งนี้ต้อง ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น รายงานการประชุมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร รายงานการประชุม ประจำเดือนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร การเรียนการสอน สื่อ เทคโนโลยีดิจิทัล และการวัดผลประเมินผล รายงานการนิเทศที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ผู้รับผิดชอบ ผู้เรียน ผู้เกี่ยวข้อง และชุมชน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่รวบรวมได้

4. การเขียนรายงานการประเมิน

การเขียนรายงานการประเมินหลักสูตรมีทั้งหมด 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีการดำเนินงาน

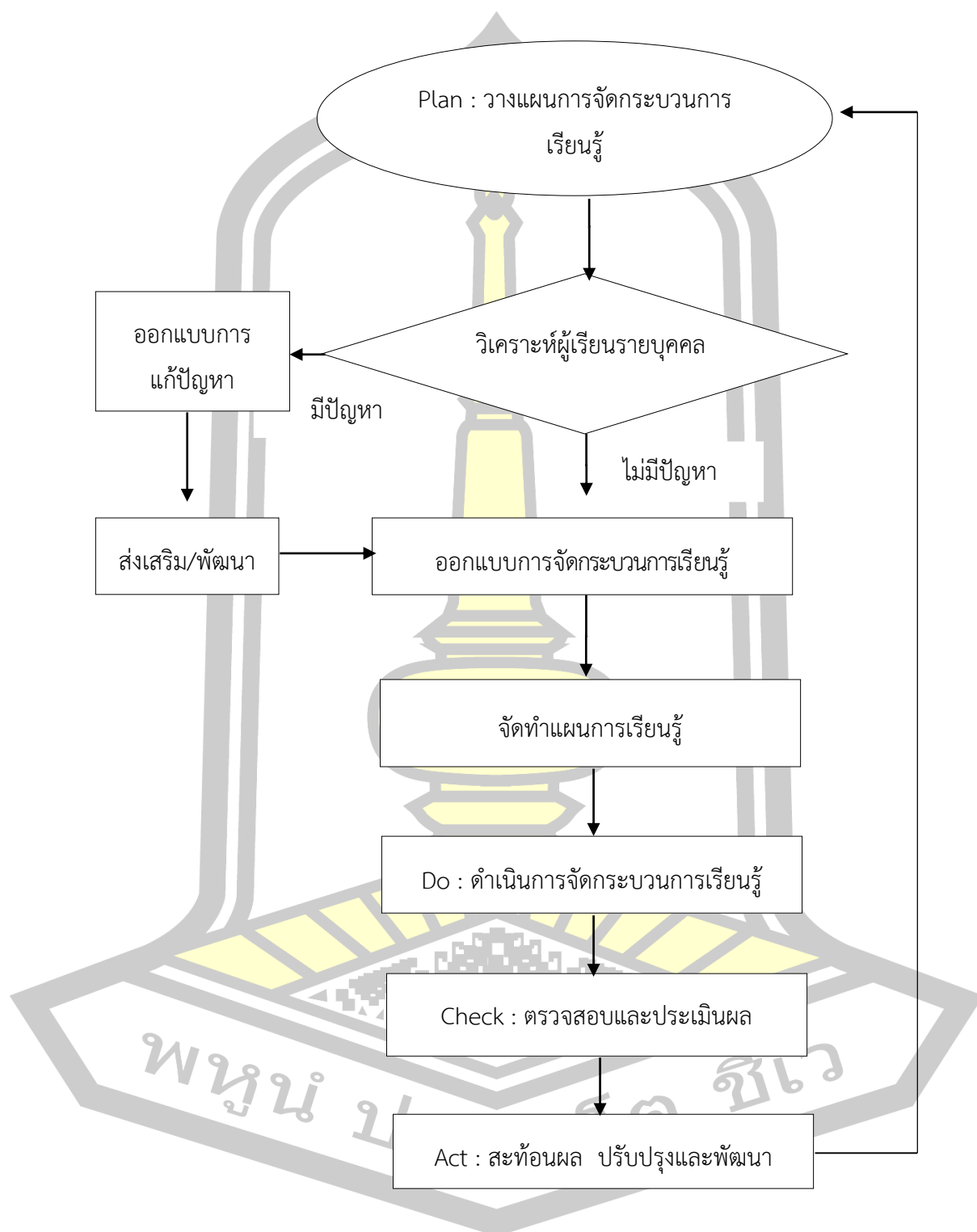
บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน

บทที่ 5 สรุปผลและข้อเสนอแนะ

การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาหลักสูตร (A)

การดำเนินการพัฒนา ปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และความแตกต่างของ ผู้เรียน เพื่อกำหนดเป็นหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อจัดการศึกษานอกระบบในระดับตำบลเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษาต่อไป

การจัดการกระบวนการเรียนรู้ การจัดการกระบวนการเรียนรู้เขียนเป็นภาพประกอบได้ดังนี้

ภาพประกอบ 4 ขั้นตอนการบริหารจัดการกระบวนการเรียนรู้

ตาราง 2 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA

วงจร PDCA	การจัดการกระบวนการเรียนรู้
Plan	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประชุมชี้แจงการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้ 2. วางแผนการจัดการกระบวนการเรียนรู้สอดคล้องตามสภาพธรรมชาติวิชาและความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคล 3. วิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคล 4. จัดทำแผนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนเพื่อให้นำความรู้ไปปฏิบัติได้จริง 6. ออกแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ 7. กำหนดแนวทางวัดผลและประเมินผลจากสภาพจริง
Do	<p>ดำเนินการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. จัดกระบวนการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความสนใจและความถนัดของผู้เรียน 2. จัดกระบวนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ทันสมัย หลากหลายรูปแบบ 3. สรุปลองค์ความรู้จากประสบการณ์และนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ 4. การบูรณาการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ 5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิด ทักษะการแสวงหาความรู้ เรียนรู้ด้วยตนเอง 6. จัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 7. ทดสอบประเมินความรู้ที่ได้รับก่อนเรียน และหลังเรียน 8. บันทึกหลังสอนเป็นรายบุคคลเพื่อนำผลไปพัฒนาผู้เรียน
Check	<ol style="list-style-type: none"> 1. ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินการจัดการกระบวนการเรียนรู้ 2. นิเทศการจัดการกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
Act	<ol style="list-style-type: none"> 1. ปรับปรุงและแก้ไข พัฒนา

ตาราง 2 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA
มีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

การวางแผน (P)

การวางแผนการจัดการกระบวนการเรียนรู้

1. สถานศึกษาจัดประชุมชี้แจงการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้
2. ผู้บริหาร ครู ผู้เรียนและชุมชนร่วมวางแผนการจัดการกระบวนการเรียนรู้สอดคล้องตามสภาพธรรมชาติวิชาและความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคล
3. ครูสำรวจและวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคล
4. ครูวิเคราะห์หลักสูตรรายวิชาที่ผู้เรียนลงทะเบียนเรียน
5. ครูจัดทำแผนการเรียนรู้รายวิชาและแผนบูรณาการ

ขั้นตอนการกำหนดแผนการเรียนรู้

ให้ระดับ ภาคเรียนที่ กลุ่ม หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สัปดาห์ที่ และจัดแผนการเรียนรู้ กำหนดรายวิชา/หัวเรื่อง ตัวชี้วัดและเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตร การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2555)

1. การจัดการกระบวนการเรียนรู้

การจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้น พื้นฐานพุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นคน “คิดเป็น” โดยเน้นพัฒนาทักษะการ แสวงหาความรู้ ประยุกต์ใช้ความรู้ และสร้างองค์ความรู้สำหรับตนเอง และชุมชน สังคม จึงกำหนด รูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ กศน. หรือ ONIE MODEL ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่จัด ขึ้นอย่างเป็นระบบตามปรัชญา “คิดเป็น”

2. สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล

สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลจะช่วยให้การจัดการกระบวนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ การที่ จะใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลนั้นขึ้นอยู่กับการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ว่ามีสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลอะไรบ้าง ที่เกี่ยวข้องที่นำมาใช้ในการเรียนรู้ เช่น เอกสาร หนังสือ ใบงาน ใบความรู้ สื่อสิ่งของ สื่อบุคคล แหล่ง เรียนรู้

3. ออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้

การออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นคน “คิดเป็น” โดยเน้นพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ ประยุกต์ใช้ความรู้ และสร้างองค์ความรู้สำหรับตนเอง และชุมชน สังคม จึงกำหนดรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ กศน. หรือ ONIE MODEL ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบตามปรัชญา “คิดเป็น” โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นกำหนดสภาพ ปัญหา ความต้องการในการเรียนรู้ (O: Orientation)
2. ขั้นแสวงหาข้อมูลและจัดการเรียนรู้ (N: New ways of learning)
3. ขั้นปฏิบัติและนำไปประยุกต์ใช้ (I: Implementation)
4. ขั้นประเมินผลการเรียนรู้ (E: Evaluation)

4. กำหนดแนวทางวัดผลและประเมินผลจากสภาพจริง

ความหมายของการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง เป็นการประเมินผลที่เกิดจากการปฏิบัติ ภาระงานตามสภาพจริง เป็นสิ่งที่มีความหมาย และมีประโยชน์อย่างแท้จริงต่อผู้เรียน โดยใช้ทักษะการ คิดที่ซับซ้อนในการปฏิบัติงาน การประเมินได้มุ่งเน้นแต่ความสำเร็จของงานเท่านั้น แต่ยังไม่สนใจ กระบวนการ และการสะท้อนความคิดของผู้เรียนในการปฏิบัติงานด้วย ขั้นตอนการดำเนินงานการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

1. กำหนดผู้ประเมิน ได้แก่ ผู้เรียน เพื่อน ผู้รู้ ภูมิปัญญา
2. กำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ในการประเมิน
3. กำหนดขอบเขต ของสิ่งที่จะประเมิน พร้อมทั้งระบุเกณฑ์การประเมิน
4. เลือกวิธีการและเครื่องมือให้เหมาะสมกับสิ่งที่จะประเมิน
5. กำหนดเวลาที่จะประเมิน เพื่อให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้า
6. รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และสรุปผลการประเมิน และนำผลการประเมิน

ไปใช้พัฒนาผู้เรียนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลตามสภาพจริง การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงจะผสมผสานไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนใน สถานการณ์ที่ผู้เรียนปฏิบัติจริง เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การมอบหมายงาน แฟ้มสะสมงาน โครงการ

การดำเนินการ (D)

การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นคน “คิดเป็น” โดยเน้นพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ ประยุกต์ใช้ความรู้ และสร้างองค์ความรู้สำหรับตนเอง และชุมชน สังคม จึงกำหนดรูปแบบ

การจัดกระบวนการเรียนรู้ กศน. หรือ ONIE MODEL ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่จัดขึ้น
 อย่างเป็นระบบตามปรัชญา “คิดเป็น” โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นกำหนดสภาพ ปัญหา ความต้องการในการเรียนรู้ (O: Orientation)
2. ขั้นแสวงหาข้อมูลและจัดการเรียนรู้ (N: New ways of learning)
3. ขั้นปฏิบัติและนำไปประยุกต์ใช้ (I: Implementation)
4. ขั้นประเมินผลการเรียนรู้ (E: Evaluation)

ขั้นที่ 1 กำหนดสภาพ ปัญหา ความต้องการในการเรียนรู้ (O: Orientation)

เป็นการเรียนรู้จากสภาพ ปัญหา หรือความต้องการของผู้เรียน และชุมชน สังคม โดยให้
 เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมและสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร

ขั้นตอนการเรียนรู้

1. ครูและผู้เรียนร่วมกันกำหนดสภาพ ปัญหา ความต้องการในการเรียนรู้ ซึ่งอาจจะ
 ได้มาสถานการณ์ในขณะนั้นหรือเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง หรือเป็นประเด็นที่กำลังอยู่ในความ
 สนใจของชุมชน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนกระตือรือร้นที่จะคิดจะหาทางออกของปัญหาหรือความต้องการ
 นั้นๆ

2. ทำความเข้าใจกับสภาพ ปัญหา ความต้องการในสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ โดยดึงความรู้
 ประสบการณ์เดิมของผู้เรียนเน้นการมีส่วนร่วม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สะท้อนความคิดและอภิปราย
 โดยให้เชื่อมโยงกับความรู้ใหม่

3. วางแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดสามารถเห็น
 แนวทางในการค้นพบความรู้หรือคำตอบได้ด้วยตนเอง

ขั้นที่ 2 การแสวงหาข้อมูลและจัดการเรียนรู้ (N: New ways of learning)

การแสวงหาข้อมูลและจัดการเรียนรู้ โดยศึกษาค้นคว้าความรู้และรวบรวมข้อมูลของ
 ตนเอง ข้อมูลของชุมชน สังคมและข้อมูลทางวิชาการ จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการ
 ระดมความคิดเห็น วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล และสรุปเป็นความรู้

ขั้นตอนการเรียนรู้

1. ผู้เรียนแสวงหาความรู้ตามแผนการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยการเรียนรู้ด้วยตนเอง
 การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ กระบวนการกลุ่ม ศึกษาจากผู้รู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิธีอื่นๆ ที่
 เหมาะสม

2. ครูและผู้เรียนร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสรุปความรู้เบื้องต้น โดยใช้คำถาม
 ปลายเปิดในการชวนคิด ชวนคุย เป็นเครื่องมือ ด้วยกระบวนการระดมสมอง สะท้อนความคิดและ
 อภิปราย ซึ่งจะได้ความรู้ใหม่ๆ เพื่อใช้ปฏิบัติและนำไปประยุกต์ใช้

3. ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ไปตรวจสอบความถูกต้องเพื่อประเมินความเป็นไปได้โดยวิธีต่างๆ เช่น การทดลอง การทดสอบ การตรวจสอบกับผู้รู้

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติและนำไปประยุกต์ใช้ (I: Implementation)

นำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติและประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ เหมาะสมกับวัฒนธรรมและสังคม

ขั้นตอนการเรียนรู้

1. ผู้เรียนนำความรู้ไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตโดยสังเกตปรากฏการณ์จذبบันทึกผลการนำไปใช้
2. ปฏิบัติการแก้ไขข้อบกพร่อง สรุป จัดทำรายงานและรวบรวมไว้ในแฟ้มสะสมงาน

ขั้นที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้ (E: Evaluation)

ประเมิน ทบทวน แก้ไขข้อบกพร่อง ผลจากการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้แล้วสรุปเป็นความรู้ใหม่พร้อมทั้งเผยแพร่ผลงาน

ขั้นตอนการเรียนรู้

1. ครูและผู้เรียนนำแฟ้มสะสมงานและผลงานที่ได้จากการปฏิบัติตามสรุปเป็นองค์ความรู้ใช้เป็นสารสนเทศเพื่อนำเสนอต่อชุมชน โดยประเมินคุณภาพการเรียนรู้ ได้แก่ ประเมินผลการเรียนรู้ กระบวนการปฏิบัติงาน แหล่งเรียนรู้และสารสนเทศที่นำไปใช้
2. ครู และผู้เรียนร่วมกันสร้างเกณฑ์การประเมินคุณภาพการเรียนรู้
3. ครู ผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันประเมิน พัฒนาการเรียนรู้ให้เป็นไปตามเกณฑ์คุณภาพการเรียนรู้

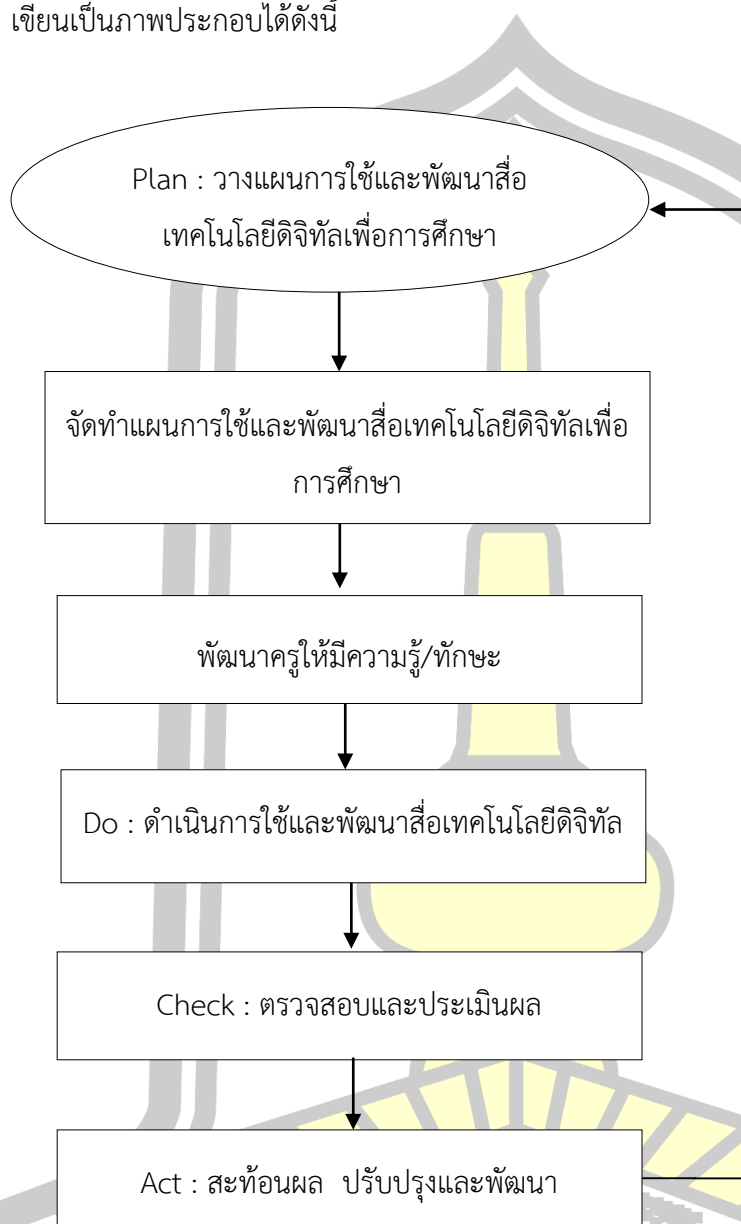
ตรวจสอบ ติดตาม (C)

1. ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินการจัดกระบวนการเรียนรู้
2. นิเทศการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ปรับปรุงและแก้ไข พัฒนา (A)

ผู้บริหาร ครู ร่วมกันทบทวน ปรับปรุง และพัฒนาการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ทุกภาคเรียน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ การใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา
เขียนเป็นภาพประกอบได้ดังนี้

ภาพประกอบ 5 ขั้นตอนการบริหารการใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา

ตาราง 3 การใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาตามหลักการบริหารงานแบบวงจร
คุณภาพงาน PDCA

วงจร PDCA	การใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา
Plan	<ol style="list-style-type: none"> 1. การวางแผนกำหนดแนวทางการใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาในระดับตำบล 2. การสำรวจ วิเคราะห์ความต้องการในการใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา 3. จัดทำแผนส่งเสริมและพัฒนาการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา
Do	<ol style="list-style-type: none"> 1. ระดมจัดหาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาที่หลากหลายสอดคล้องกับหลักสูตรและความแตกต่างของผู้เรียน 2. จัดทำคู่มือการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา 3. สนับสนุนให้มีครูนำสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อศึกษามาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครู ให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการพัฒนาและการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา 5. ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา
Check	<ol style="list-style-type: none"> 1. การติดตามประเมินผลการพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา
Act	<ol style="list-style-type: none"> 1. การพัฒนา ปรับปรุง การพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา

ตาราง 3 การใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA มีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

การวางแผน (P)

1. ผู้บริหาร ครู ร่วมกันวางแผนกำหนดแนวทางการใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาในระดับตำบล
2. ครู กศน.ตำบล สำรวจ วิเคราะห์ความต้องการในการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา
3. ผู้บริหาร ครู ชุมชน ร่วมกันจัดทำแผนส่งเสริมและพัฒนาการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา

4. จัดประชุมปฏิบัติการถ่ายทอดแผนส่งเสริมและพัฒนาการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาแก่ครูและบุคลากร เพื่อรับทราบแนวทางที่จะรับการส่งเสริมในการปฏิบัติ

ดำเนินการ (D)

1. ระดมจัดหาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาจากการวิเคราะห์ความต้องการ โดยมีหลากหลายสอดคล้องกับหลักสูตรและความแตกต่างของผู้เรียน
2. จัดทำคู่มือการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา
3. สนับสนุนให้มีครูใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
4. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครู ให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา
5. ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา

การติดตามประเมินผลการส่งเสริมและพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา (C)

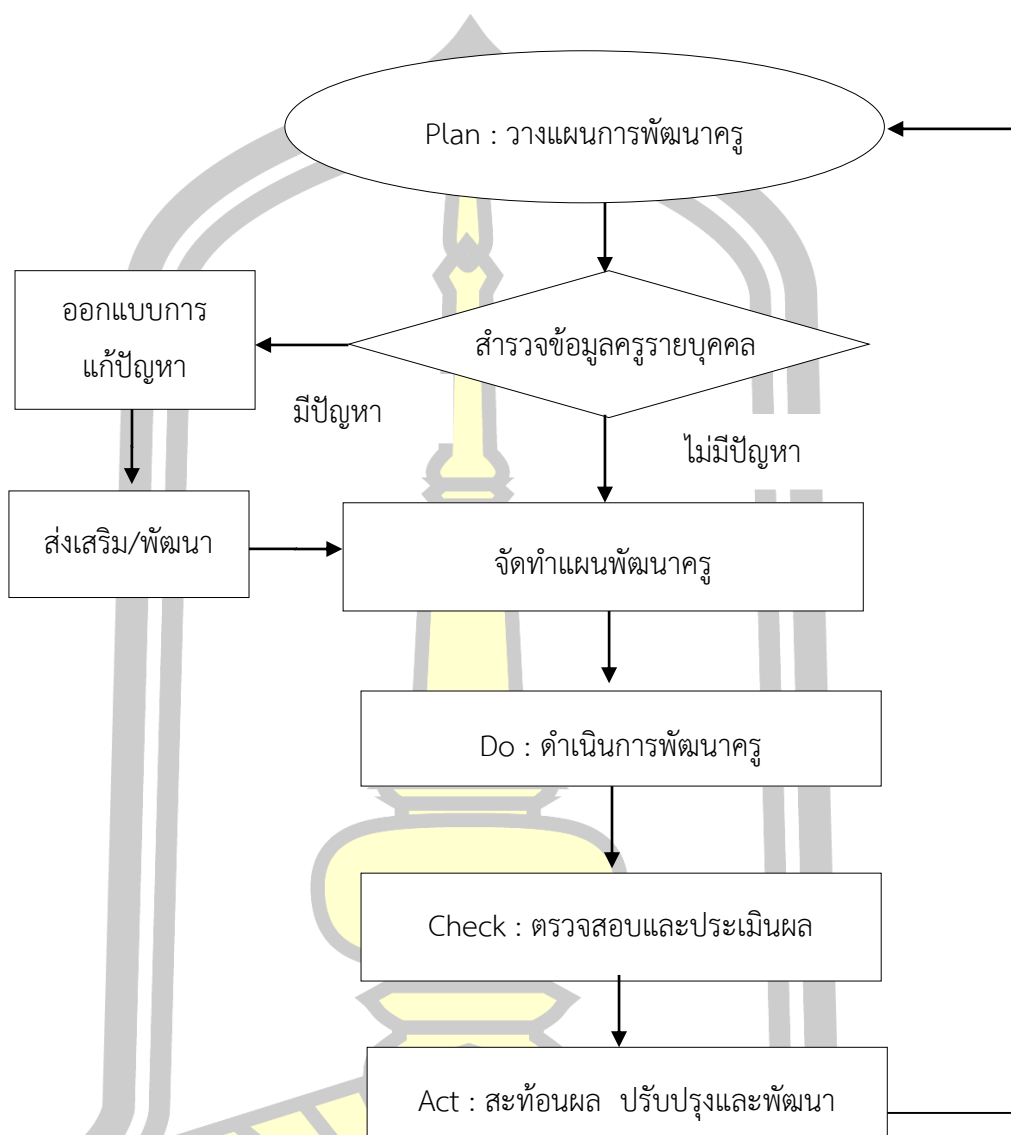
ผู้บริหาร และผู้เกี่ยวข้องติดตามประเมินผลการส่งเสริมและพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา ให้เป็นไปตามแผนและเป้าหมาย

การพัฒนา ปรับปรุง การส่งเสริมและพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา (A)

ผู้บริหาร ครู ชุมชน ร่วมกันทบทวนการส่งเสริมและพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา เพื่อจัดทำแผนการปรับปรุง

ด้านการพัฒนาครู การพัฒนาครูเขียนเป็นภาพประกอบได้ดังนี้

ภาพประกอบ 6 ขั้นตอนการบริหารด้านการพัฒนาครู

พูนุ ปรณ ทิโต ชีเว

ตาราง 4 การพัฒนาครูตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA

วงจร PDCA	ครู
Plan	<ol style="list-style-type: none"> 1. สำรวจ วิเคราะห์ความต้องการพัฒนาตนเองของครู 2. วางแผนพัฒนาครูเพื่อจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล
Do	<p>ดำเนินการตามแผนเพื่อพัฒนาครู ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การส่งเสริมให้ครูมีความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับชุมชน 2. พัฒนาครูให้มีทักษะในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน 3. พัฒนาครูให้มีทักษะในการใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา 4. การส่งเสริมให้ครูให้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อจัดการเรียนรู้ 5. การส่งเสริมให้ครูสามารถทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
Check	<ol style="list-style-type: none"> 1. การกำกับ ติดตาม นิเทศ และประเมินผลการปฏิบัติงานของครูแบบมีส่วนร่วม
Act	<ol style="list-style-type: none"> 1. การปรับปรุงและพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง

ตาราง 4 การพัฒนาครูตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA มีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

การวางแผน (P)

1. สำรวจ วิเคราะห์ความต้องการพัฒนาตนเองของครู
2. วางแผนพัฒนาครูเพื่อจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ดำเนินการ (D)

1. จัดโครงการอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน สำหรับครูและบุคลากร อย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง เพื่อเพิ่มสมรรถนะของครู โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้
  - 1.1 การส่งเสริมให้ครูมีความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับชุมชน
  - 1.2 พัฒนาครูให้มีทักษะในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน
  - 1.3 พัฒนาครูให้มีทักษะในการใช้และพัฒนาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา

- 1.4 การส่งเสริมให้ครูให้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อจัดการเรียนรู้
- 1.5 การส่งเสริมให้ครูสามารถทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยใช้ชุมชน

เป็นฐาน

การติดตาม กำกับ นิเทศ และประเมินผล (C)

ดำเนินการติดตาม กำกับ นิเทศ การปฏิบัติงานของครูและบุคลากร ดังนี้

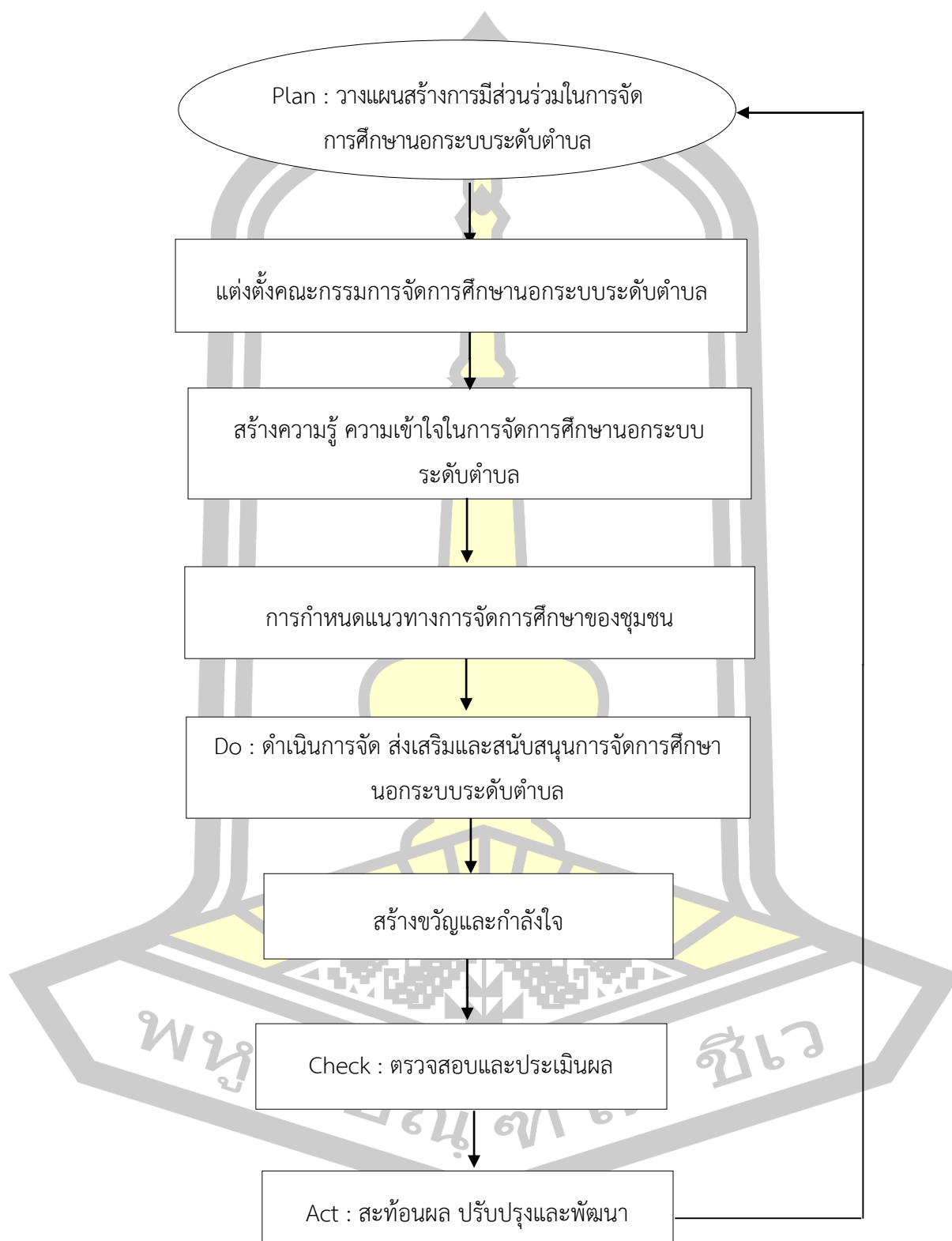
1. แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศ โดยการมีส่วนร่วมของครู ผู้เรียน และชุมชน
2. นิเทศการจัดกิจกรรมตามแผน อย่างน้อยภาคเรียนละ ๔ ครั้ง
3. ประเมินผลการปฏิบัติงานของครูเพื่อนำไปพัฒนาทุกภาคเรียน

การปรับปรุงและพัฒนาครู (A)

นำผลจากการติดตาม กำกับและประเมินผลมาจัดทำแผนเพื่อปรับปรุงและพัฒนาครูในภาคเรียนต่อไป

3. การมีส่วนร่วมของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนเขียนเป็นภาพประกอบได้ดังนี้

ภาพประกอบ 7 ขั้นตอนการบริหารด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตาราง 5 การมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA

วงจร PDCA	การมีส่วนร่วมของชุมชน
Plan	1. การวางแผนสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 2. การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล
Do	1. การกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาของชุมชน 2. การวิเคราะห์ความต้องการการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล 3. จัดหาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อใช้ในการจัดการศึกษานอกระบบ 4. การสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต 5. การจัด กศน.ตำบลเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสำหรับประชาชน 6. การมีส่วนร่วมนิเทศ ประเมินผลการจัดการศึกษา
Check	1. การติดตาม ประเมินผล การมีส่วนร่วมของชุมชน
Act	1. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมจัด ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล

ตาราง 5 การมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA มีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

การจัดการศึกษานอกระบบในระดับตำบลให้ประสบผลสำเร็จ จะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในชุมชน ได้แก่ ชุมชน องค์กร หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบ

การวางแผน (P)

การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลให้ประสบผลสำเร็จ จะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในชุมชน ได้แก่ ชุมชน องค์กร หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมจัด ร่วมส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล โดยมีการวางแผน ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และชุมชนร่วมกันวางแผนการจัดการศึกษานอกระบบในระดับตำบล
2. การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล
3. กำหนดแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบของชุมชน

4. ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และชุมชน วิเคราะห์ความต้องการการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล

คณะกรรมการจัดการศึกษานอกระบบตำบล ประกอบด้วย

1. กรรมการที่เป็นตัวแทนจากหมู่บ้านหรือชุมชนละ 2 คน ถ้าหากมีเกิน 10 หมู่บ้านให้มีหมู่บ้านละ 1 คน ซึ่งอาจมาจากผู้แทนผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำศาสนา เป็นต้น

2. กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรนักศึกษา จำนวน 2 คน

3. กรรมการที่เป็นอาสาสมัคร กศน. จำนวน 1 คน

4. ประธานกรรมการ เลือกจากตัวแทนคณะกรรมการในข้อ (1)

5. หัวหน้า กศน.ตำบล เป็นกรรมการและเลขานุการ

วาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการคราวละสี่ปีนับจากวันที่ได้รับแต่งตั้ง

คณะกรรมการมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานการศึกษานอกระบบระดับตำบล

2. ประสานงานและเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษา

ตามอัธยาศัยกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต่าง ๆ ในตำบล

3. ประสานกับส่วนราชการในตำบลและเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน

4. ประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เพื่อสนับสนุน สื่อ วัสดุ

ครุภัณฑ์ อาคาร สถานที่ และนำแผนชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมาปฏิบัติ

5. ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนดให้เป็นบทบาท

หน้าที่ของแหล่งเรียนรู้ราคาถูก : กศน.ตำบล

การดำเนินการ (D)

การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดเพื่อขับเคลื่อนการจัดการศึกษาที่เป็นรูปธรรม ดังนี้

บทบาทของชุมชน

1. การกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาของชุมชน

2. การวิเคราะห์ความต้องการการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล

3. จัดหาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อใช้ในการจัดการศึกษานอกระบบ

4. การสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5. การจัด กศน.ตำบล เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสำหรับประชาชน

6. การมีส่วนร่วมนิเทศ ประเมินผลการจัดการศึกษา

บทบาทสถานศึกษา

1. จัดประชุม อบรม สัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คณะกรรมการเพื่อสร้างความเข้าใจ
ในบทบาทหน้าที่การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล

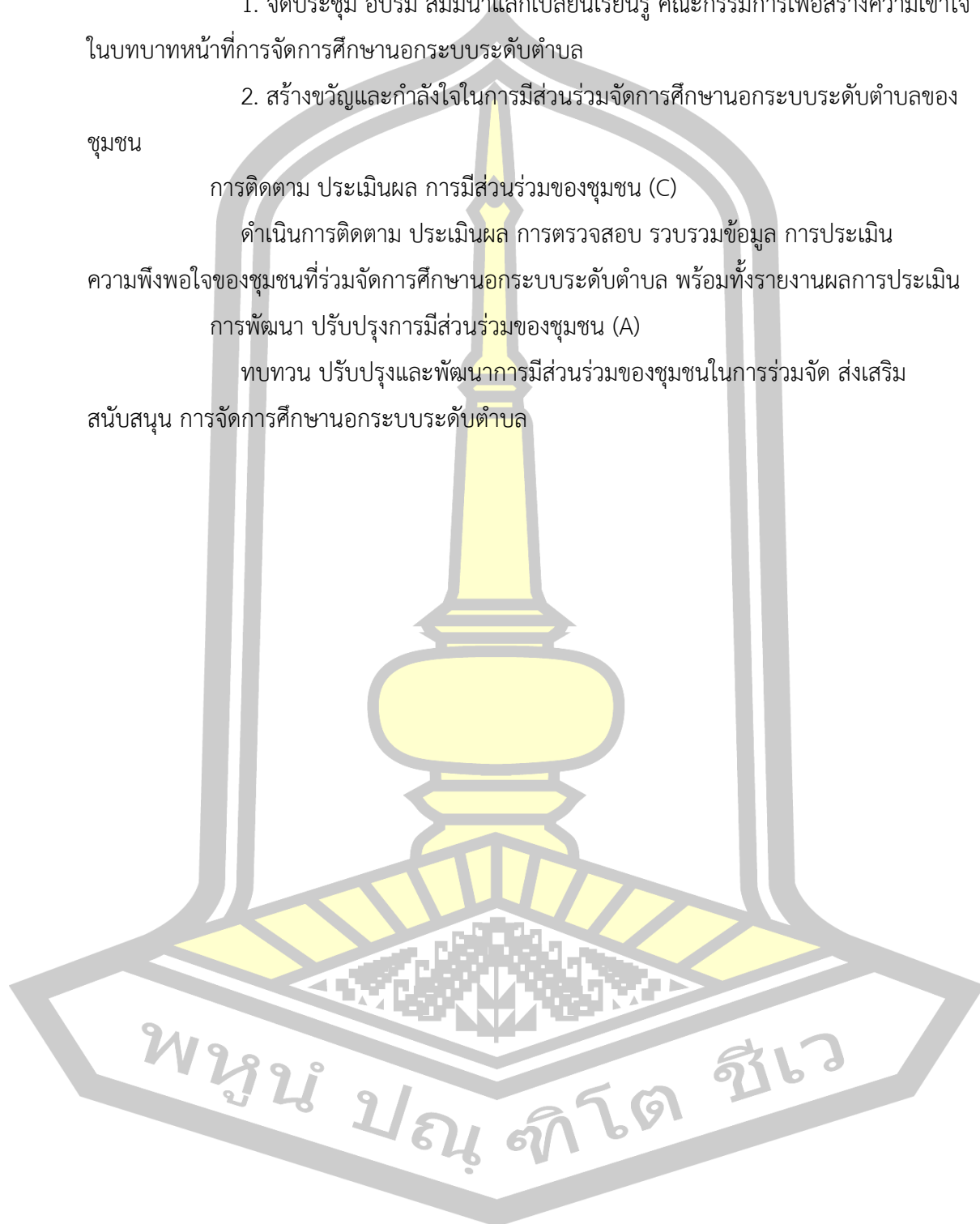
2. สร้างขวัญและกำลังใจในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลของ
ชุมชน

การติดตาม ประเมินผล การมีส่วนร่วมของชุมชน (C)

ดำเนินการติดตาม ประเมินผล การตรวจสอบ รวบรวมข้อมูล การประเมิน
ความพึงพอใจของชุมชนที่ร่วมจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล พร้อมทั้งรายงานผลการประเมิน

การพัฒนา ปรับปรุงการมีส่วนร่วมของชุมชน (A)

ทบทวน ปรับปรุงและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมจัด ส่งเสริม
สนับสนุน การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล

ส่วนที่ 4

การประเมินผลการดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การประเมินผลการดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การประเมินผล คือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อตัดสินใจปรับปรุงเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้

1. ประเมินผลการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยประเมินผลที่ได้รับจากการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
2. ประเมินความพึงพอใจของครู ผู้เรียน และชุมชนที่มีต่อการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
3. ประเมินงาน โครงการและกิจกรรมการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มีการดำเนินการทั้งประเมินตนเองและประเมินโดยครู ผู้เรียนและชุมชน

ตาราง 6 การประเมินผลการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเป็นรายภาคเรียน

ช่วงเวลา	งาน/กิจกรรมการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ
<p>ก่อนการจัด การศึกษานอก ระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนา คุณภาพ การศึกษาในแต่ ละภาคเรียน</p>	<p>1. อบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ</p> <p>จุดประสงค์ของการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ</p> <p>1.1 เพื่อให้เกิดแนวคิด เทคนิค และผลค้นพบของการประเมิน การวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อย ผลักดันให้เกิดการปรับปรุง และกำหนดทิศทางการพัฒนาตนเองได้</p> <p>1.2 เพื่อสร้างความสำคัญและความตระหนักในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา</p> <p>1.3 เพื่อทบทวนความรู้ความเข้าใจในระเบียบ กฎหมาย และความรู้พื้นฐานของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา</p> <p>1.4 เพื่อจัดทำแผนการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา</p> <p>ขั้นตอนดำเนินการ</p> <p>1.1. ขั้นตอนการระบุ/กำหนด หรือพัฒนาพันธกิจ หรือสิ่งที่ต้องทำ และ สิ่งที่ต้องการบรรลุร่วมกัน</p> <p>1.2. ขั้นตอนทบทวนสิ่งที่ทำมาทั้งหมด หรือเป็นขั้นของการตัดสินใจว่าการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ดำเนินการในปัจจุบันอยู่ ณ จุดไหน รวมทั้งการทบทวนจุดแข็ง จุดอ่อนร่วมกัน และลำดับความสำคัญกิจกรรมที่จะทำ</p> <p>1.3. ขั้นตอนการวางแผนอนาคต ด้วยการกำหนดเป้าหมายต่างๆ ที่ต้องการร่วมกัน และการช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมทุกคนมีการกำหนดยุทธศาสตร์/กลยุทธ์/กลวิธี ในการที่จะทำให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดร่วมกัน</p>	<p>-ผู้บริหาร สถานศึกษา -ครูทุกคน -ตัวแทนผู้เรียน -ตัวแทนชุมชน</p>

ตาราง 6 (ต่อ)

ช่วงเวลา	งาน/กิจกรรมการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ
ระหว่างดำเนินการ	<p>2. จัดทำ/ปรับปรุงแผนการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล</p> <p>3. ปรับปรุงการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา</p> <p>4. ปรับปรุงแนวปฏิบัติที่เอื้อต่อการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา</p> <p>5. พัฒนาการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษาด้านการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา</p> <p>1. ดำเนินการประเมินตนเองในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาก่อนดำเนินการ</p> <p>จุดประสงค์ของการประเมินตนเองเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันก่อนดำเนินการ</p> <p>2. ดำเนินกิจกรรม ทบทวนผลการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นระยะๆ โดยใช้วิธีการ AAR ทั้งครู ผู้เรียน และชุมชน</p> <p>จุดประสงค์ของการทบทวน</p> <p>ก. พัฒนา ปรับปรุง แก้ไข การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาระหว่างดำเนินการ</p> <p>ข. สร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในชุมชนด้านการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล</p>	<p>- ผู้บริหาร สถานศึกษา</p> <p>- ครู</p> <p>- ตัวแทนผู้เรียน</p> <p>- ตัวแทนชุมชน</p>
หลังดำเนินการ	<p>1. ประเมินตนเองในการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลหลังดำเนินการ</p> <p>จุดประสงค์ของการประเมินตนเองเพื่อศึกษาผลการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลหลังดำเนินการ</p> <p>2. ประชุมสัมมนาทบทวนและพัฒนากิจการดำเนินงานหลังการดำเนินการในแต่ละภาคเรียน</p> <p>3. สรุปและรายงานผลการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา</p>	<p>- ผู้บริหาร สถานศึกษา</p> <p>- ครู</p> <p>- ตัวแทนผู้เรียน</p> <p>- ตัวแทนชุมชน</p>

ส่วนที่ 5

เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปใช้ ให้เกิดผลสำเร็จ ผู้บริหารสถานศึกษาควรทราบแนวทางการนำรูปแบบไปใช้ ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เข้าใจอย่างละเอียด ก่อนนำไปใช้ในสถานศึกษา
2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษาความรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎี ระเบียบ และแนวคิดที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เข้าใจ
3. กำหนดให้การจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นนโยบายหลักของสถานศึกษา มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน
4. ผู้บริหารสถานศึกษาควรแจ้งนโยบายและรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ครูและชุมชนรับทราบและร่วมกันดำเนินการตามรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. ผู้บริหารสถานศึกษามอบหมายหน้าที่ให้ครูร่วมกันรับผิดชอบในการปฏิบัติงานตามความสามารถเพื่อจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
6. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในระยะสั้นและระยะยาวตามที่กำหนด
7. เนื่องจากบริบทของพื้นที่หรือสถานศึกษามีบริบทที่แตกต่างกัน ดังนั้นการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปใช้ จึงอาจจะต้องมีการปรับปรุงรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่หรือสถานศึกษานั้น ๆ

แนวปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา ครู ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีแนวปฏิบัติดังนี้
  - 1.1 เป็นผู้นำในการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปใช้และมีการทบทวนการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
    - 1.2 เป็นผู้นำในการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
    - 1.3 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. ครู ควรมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

2.1 ครูควรมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2.2 ครูพัฒนาตนเองด้านการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

3. ชุมชน ควรมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

3.1 ให้ความร่วมมือจัดและสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3.2 ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง

3.3 ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการให้ข้อมูลชุมชน ท้องถิ่น วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รวมทั้งข้อมูลผู้เรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลรอบด้านช่วยในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การดำเนินการตามรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ประสบความสำเร็จต้องอาศัยเงื่อนไขความสำเร็จดังกล่าวข้างต้นเป็นสำคัญ หากทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมสนับสนุนการดำเนินการ และผู้ปฏิบัติงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายเข้าใจบทบาทของตนย่อมส่งผลให้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษามุ่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางปัทมาภรณ์ ศรีเนตร
วันเกิด	วันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2509
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 203 หมู่ที่ 18 ตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด รหัสไปรษณีย์ 45000
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ผู้อำนวยการสถานศึกษา
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลหัวช้าง อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด รหัสไปรษณีย์ 45180
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2527 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนารีนุกูล จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2531 ปริญญาการศึกษาบัณฑิต (กศ.บ.) สาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตมหาสารคาม พ.ศ. 2538 ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. 2564 ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต (กศ.ด.) สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พูน ปณ ทัโต ชีเว